DE RECTA LA-
tini Græciq́; Sermonis pro-
nunciation[illegible]

[illegible] Dialogus.

EIVSDEM DIALOGVS,
cui titulus, Ciceronianus, siue,
De optimo genere dicendi.
Cum alijs nonnullis.

HIS ACCESSERE.

IACOBI CERATINI,
De literarum sono, libellus.

ALDI MANVTII, DE
vitiata vocalium, ac diphthon-
gorum prolatione ϖάρεργον.

ANTONII SABELLICI,
De Latinæ linguæ repara-
tione, Dialogus.

GENEROSISSIMO ADOLESCENTI MAXIMILIANO à Burgundia, D. [illegible]

QVOD tanto affectu nostras literas desideraris, MAXIMILIANE charissime, uehementer quidem grata mi[illegible]fuit amoris erga me tui testificatio, nec hac in re grauate morem gessi tuæ uoluntati. Nam licet obrutus uerius, quàm occupatus negotijs, tamen epistolam αὐτόγραφον ad te miserã, quod facile coniectarem, eam ita tibi fore chariorem. Cæterum, quod interceptam ægrius tuleris, quàm si quid earum rerũ perijsset, quæ tibi maxime sunt in delitijs, magnam, ut ingenue dicam, ex tuo dolore uoluptatem cepi, non dubijs argumentis perspiciens, te cum in Annæ clarissimæ fœminæ, auię tuę, tum in ornatissimi patris Adolphi principis Veriani, non uulgarem affectum, quem à teneris unguiculis in me conceptum, constanter, perpetuóque retinuit, uelut hæreditario iure succedere. Verum ut dolorem istum, quem tibi nescio quorum inflixit perfidia, mea ciuilitate leniam, pro epistola mitto libellum, De recta pronuntiatione, quàm hodie maxima ex parte corruptam habemus in Græcis iuxta ac Latinis. Hoc argumentum tibi dicare uisum est, non tantum eò, quod ætati, studijsque tuis uideretur accommodum. uerum etiam quod magnam exemplorum partem ex Batauorum, Brabantorum & Gallorum po-

pulari sermone produximus, quas linguas omnes tibi non incognitas esse sciebam. Vt autem materiam, quoniam de rebus minutis subtiliter disserit, ꝑ se minus amoenam, aliqua uoluptatis ille cebra lenocinio'que commendaremus, dialogo rem tractauimus, subinde nonnihil aspergentes quod lectionis satietatem uel recreet, uel excludat. Porrò quanquã audio te Louanio in aulicam uitam auocari, nihil eo rumore deterritus sum à dedicationis instituto, sciens & in aulis, præsertim Cardinalitia, dari locum studijs. Nam pietatis affectum, quem unà cum literis, ex Ioanne Borsalo, Decano Veriensi, uiro quum egregie docto, tum singulari morum integritate sanctitate'que prędito, iam pridem hausisti, nõ oportet nec in aulis, nec in castris deponere. Ita fiet, mi Maximiliane, ut & laudatissimum Cæsarem, quem nomine refers, ornamentis exprimas, & clarissimis maiorum tuorum imaginibus, plurimum decoris ac lucis apponas. postremo aulæ Cæsareæ, toti'que patriæ, non uulgarẽ adferas utilitatem. Si libellus hic placebit, pro tuo candore communicabis adolescenti diuina indole prædito MAXIMILIANO ab Iselstein, reliquis'que sodalibus tuis quibuscum tibi non tam generis, opum, aut dignitatis, quàm eruditionis ac probitatis longe pulcherrimũ certamen susceptũ est. Bene uale. Datum Basileæ, anno à Christo nato. M D XXVIII.

DES. ERASMI ROTERODAMI, DE RECTA LATINI Græcíq; sermonis pronuntiatione Dialogus. Personæ,

VRSVS, & LEO.

VRSVS. Sit felix occursus, optime Leo, nam totos sex mēses te non uidi. LEO. istuc non temere precaris, Vrse, neq; enim quibuslibet bene cessit occurrisse Leoni. VRSVS. Næ uenuste, Leo, Imò ne Vrso quidem. LEO. Istuc sanè malo tibi credere q̃ facere periculum, tametsi legimus Leonem inter bestias fortissimum ad nullius occursum expauescere. Cæterum diuinæ literæ testantur esse formidabilem occursum Vrsæ, cui sint erepti catuli. VRS. Quæso quid loquuntur de Vrsa? LEO. Liber Regnorum secundus sic habet, Viros fortissimos & amaro animo, ueluti si Vrsa raptis catulis in sylua sæuiat. VRS. Quid præterea? LEO. Solomon parœmiographus hunc in modum loquitur, Expedit magis occurrere ursæ, raptis fœtibus, quàm stulto confidenti. Et apud Osee prophetam ita minitatur deus, Occurram eis quasi ursa raptis catulis. VRS. Sit igitur impauidus Leo, quū bestia bestijs occurrit. Nam si qua fides apologis, Leo bestia fassus est formidabilem hominis occursum. Nunc seculum est aureum, quo Leonis Vrso,

Vrsi Leoni lætus ac faustus est occursus. Opportune uero catulorum facta mentione mihi redigis in memoriã, ego tibi magnopere gratulor. L E O. *Quo tandem nomine?* V R S. *Quod tibi catulus dominatus est.* LEO. *Hoc omẽ auertant superi, ut mihi catulus dominetur.* V R S. *Aio domi natum, audis accentum acutum in priore uoce, in posteriore circunflexum.* L E O. *At istud magis etiam abominandum. An tibi uideor canis?* V R S. *Minime, Leonem esse te non potes infitiari. Habent autem & Leones catulos.* L E O. *Habent profecto, uerum habent et Vrsi.* V R S. *Vera prædicas. Nam Vrsula mea parit mihi plures catulos & catulas quàm uelim.* L EO. *Quot tandem?* V R S. *Quot? Examen est, iampridem desii numerare.* LEO. *Quur igitur mihi gratularis, quod in te ipso deploras?* V R S. *Quia soles frequenter optare, ut tua Leæna pareret tibi leunculum. Nunc habes optata. Nos uotorum compoti gratulamur.* L E O. *At hic leunculus me iã nũc soliciatum habet.* V R S. *Quid est rei? Num puer habet male?* L. *Nequaquam, sed meditor efficere, ut uere catulus hominis uideri possit.* V. *Num forma prodigiosa fœtus est?* L. *Nequaquam. Imò si uideas dicas scitum infantem. At forma non facit hominem, quàm habemus com munem cum statuis. Animo sumus, uel homines, uel bestię.* V. *Vnde quæso isthæc incessit animo tuo cura?* L. *Quia Galenus me docuit, hominem à cæteris animantibus, quæ uocamus* ἄλογα, *discerni non ratione sed oratione.* V. *intelligo, metuis ne tuus infans, semper sit infans.* L. *Nequaq̃. Videtur eñi satis linguax futurus, adeò nũc garrit, mirũ matrẽ referens.* V. *Quid igitur metuis?* L. *Quia*

uideo complures non humana uoce loqui, sed latrare cum canibus, hinnire cum equis, grunnire cum suibus, mugire cum bubus, gannire cum uulpibus, stridere cum cicadis, blaterare cum camelis, barrire cum elephantis, frendere cũ apris, fremere cum pardis gemere cum ursis, rudere cum asinis, balare cum ouibus, strepere cum anseribus, garrire cum picis, cornicari cum cornicibus, crocitare cũ coruis, crepitare cũ ciconijs, sibilare cum anseribus, denique quoduis animal referre potius quàm humano more loqui. V. *Nae tu, per anserem, uoces animantium probe tenes, nec prorsus abhorrent à uero quae praedicas.* L. *Ad hęc perspicio, quantopere recta pronuntiatio commendet orationem, adeò ut interdum duobus eadem lingua pronuntiantibus, alter uelutì citharoedus quispiam modulatissime canens, aures omnium habeat intentas, alter molesto latratu taedium moueat omnibus, nec alia uideatur pronuntiatio, sed alia prorsus oratio, imò quiduis potius quàm oratio.* V. *Quod dicis saepenumero comperi experimento. Sed tu, mi* Leo, *praepropere curã istam suscipis.* Tuus *enim infans nondum uagire desiis, & tu solicitus es quomodo loquatur?* L. Ego *nullam aetatem ad discendum arbitror immaturam, praesertim in his quibus discendis statim natura composuit, &, ut ita loquar, finxit hominem.* Quorum *de numero cum primis sermo est. Nec enim magno negotio canum foetus discũt adulari, aut leporem cursu petere. Mox ut natae sunt simię incipiunt gesticulari, protinus ut nati sunt aquilę pulli, ad prędã gestiũt, & feliũ catuli muribus insidiantur, equorum filij statim ad cursum properant, ut aues ad uolatum, non perinde successura*

re, si boui clitellas imponas, aut bubalum ducas ad certamen equestre. Prouida natura primum earum rerum docilitatem inserit, quæ cuiq; animanti propriæ sunt, & ad uitam tuendam necessariæ. Dum enim repit puer, dum nihil humanæ uocis ædit, quadrupedi uidetur adsimilis, nec agnoscimus hominem. Verum ubi iam nostra uerba meditari cœperit, tum demum ut ex nobis prognatum exosculamur. Et uidemus in pueris recens natis, uelut insitu cis, studium quoddam natiuum, ac uoluptatem etiã æmulandi, reddendiq; quod audierint tanta docilitate, ut prius auribus agnoscant consuetas uoces, quã oculis dignoscãt uultus. VRS. Istuc ego in meis catulis magna cum uoluptate frequenter animaduerti, risiq;. LEO. Præterea nihil uidemus in omnem ætatem hærere tenacius quã quod rudibus illis annis, & cum lacte, quod dici solet, nutricum imbibimus. VRS. Sic est profecto. LEO. Proinde si cura fingimus tibias infantum adgressum, si buccas, os faciem ac reliquum corpus uincturis quasi formamus ad decorem, oculis etiam studio prospicientes, ne peti, strabi ue, aut alio quoniam uitio deformes euadant quanto magis curandum est, ut lingua studio nostro formetur, quum non aliud membrum sit uolubilius, & in omnia sequacius, tum ex hoc pendeat totius hominis decor ac felicitas in summa, ut homo sit non belua. VRS. Id satis declarauit noster ERASMVS, qui nuper de lingua hominis linguacissime scripsit. LEO. Proinde iam nunc circunspecto, si quem nancisci queã bonum poetam, cui mox catulum meum, dum adhuc uda est argilla, tradam in sinum, ut fari discat. VRS. Quorsum tandẽ opus est poe-

ta, nisi forte compotationem instituis, ad quam si non adhibebis nisi bonos poetas, habebis admodum rarũ conuiuium? LEO. Equidem sequor monitorẽ Oratium apud quem legi, Os tenerũ pueri, balbumq; poeta figurat. V. Possunt quidem & istuc boni poetæ, uerũ Oratius, opinor, non adeo contempsit poetas, ut eos infantulis erudiẽdis uellet occupari, quod literatorũ & grãmatistarum est munus. Sed quoniam poetarum scripta primum omnium ætati rudi proponebantur, unde ceu per lusum & lectionem & pronuntiationem & electissima quæq; rerum uocabula discerent, sic à poeta dixit, os pueri figurari, quẽadmodum Demosthenes diceretur me Græce docere, si quis Græce peritus mihi Demosthenẽ prælegeret. LEO. Hic tecum non contendero. Nam parui refert. Quanquã arbitror Philippum regem sapuisse, quũ Alexandrũ suũ statim, ut natus est tanto philosopho traderet in gremium Bonum igitur grãmaticum mihi quero. V. Nec isti minus rari sunt hodie, q̃ boni poetæ. LEO. Ridiculum, quasi grammaticorũ non plena sint omnia. VRS. πολλοὶ βουκένται, παῦροι δέ τε γῆς ἀροτῆρευς. LEO. Imò tam uilis est ubiq; grãmaticorum annona, ut tres minoris liceant, q̃ unus cantherio. VRS. Rursus audies illud è grecorũ triuijs. πολλοὶ τοι ναρθηκοφόροι, παῦροι δέ τε βάκχοι. nisi forte tu grãmaticũ esse putas, qui salutatus latine, citra solœcismũ norit resalutare, nec in numero peccans, nec in casu, nec in genere uocis. LEO. Hoc nunc uulgo putant esse grãmaticũ. VRS. Atqui Quintilianus præter illas notissimas preceptiones à grãmatico exigit enarrationem poetarũ, cognitionẽ historiarũ, peritiam

antiq̃tatis, sciam utriusq; linguæ, copiã emendati lecti'q; sermonis. Super hæc oĩa, non satis est illi grammaticæ dicere, nisi & latine dicat, quorũ illud è præceptionibus & analogijs petitur, hoc ex latine loquentiũ consuetudine. L. Eadem opera exiget à grammatico cognitionẽ oĩum disciplinarum, quandoquidem in poetis frequenter incidũt, quæ ad musices, geometrices, arithmetices, astrologię, medicinæ mysteria pertinent, adde his si libet magicen. Nam absq; rerum naturaliũ & cosmographiæ scientia, quis est locus in poetis, quem recte possit exponere grammaticus? V. Vt ciuiliter agas cum grammatico, nec exigas exquisitam harum rerum sciam, certe rudem earum non oportet esse, quem dignum censeas cui pueritiam credas instituẽdam. Nec enim quoniã grãmatici est enarrare Arma uirum'q;, protinus exigemus ut sit Pyrrhus, aut Annibal, aut quoniam enarranda Maronis Georgica, sit peritus agricola, aut quoniam exponenda Aeneæ nauigatio, sit absolutus nauclerus, non magis quàm si tractet locũ de re culinaria, flagitamus ut sit Apitius. Attamen quid dicet grãmaticus, qui prorsus nesciat telorũ machinarum'q; formas & usus, qui non intelligit figuras in ordinem digesti exercitus? His quidem rebus interfuisse, non parũ contulerit, id si nõ contigit, ex libris authorum, ex eorum qui interfuerunt narratione, ex picturis, quantum grãmatico satis est, discere licebit. Ad eandẽ rationem de cæteris sentiendũ arbitror. L. Istud grammaticorum genus fortassis olim fuit, nunc obsoleuit. V. Prorsus, & ideo liberi nostri posteaquã apud istos penè consenuerunt, tales redeunt nobis domum, ut uix arboris, aut piscis, aut herbæ uerum

nomen possint ædere. Verum si seria nobis esset reip. cu ra, nihil uetat quo minus & hęc secula sint habitura Ser uios, Donatos, Victorinos, Terentianos, Asperos, Cornu- tos, celebriora nomina, quàm sint aliquot Cæsarum. nũc grammatici cognomen penè sordidius est quàm pel- lionis aut aurigæ. VR. De reliquis nescio, certe Aspe- ros & Cornutos non deesse scio. Et tamen ex huius di- sciplinæ neglectu scatet orbi tam pudenda disciplinarum & optimorum authorum internecio, tam'q; fœda balbu ties. LEO. Ad quos ista cura pertinet? VRS. Ad quos? nisi ad principes ac magistratus, aut certe ad præ- sules? LEO. Quam aliam ab his curam exigis? Non'ne passim habent ludos literarios? Non'ne magnis prærogа tiuis & immunitatibus principes ornant academias, de- signatis etiam iustis salarijs? Lutetiæ quot sunt collegia pueris erudiendis dicata? Ista præsulum est liberalitas. Fuisti ne unquam apud Anglos? VR. Insulam omnem lustraui. LEO. Quàm illic uides regias collegiorum structuras, nec desunt ampli census prouocandis, alen- dis'q; iuuenum ingenijs. Ista principum ac præsulum est munificentia. Quid ultra flagitas? An expectas ut ipsi sedeant in ludo docturi pueros? VR. Nequaquam, etiamsi summum illum præsulem Gregorium non puduit ludimagistrum agere. Duo quędam ab illis requiro, dele ctum magistri, & præmij pro merito docentis moderatio nem. LEO. Non satis assequor quid tibi uelis. VRS. Dicam crassiore Minerua. Ad huius aut illius cõmenda- tionem quemuis ludo pręficimus, ferè indoctum, inter- dum et moribus improbis, non huc spectantes, ut rei cha-

rissimæ, ciuiū liberis omnibus consulamus, sed ut unius fa melici uētriculo prospiciamus, accuratius circūspiciētes cui committamus unum equum, aut canem uenatorem, q̃ cui credamus totius ciuitatis pignora. LEO. *Haud multum aberras à scopo.* VRS. *Iam si quem nacti fuerimus dignum ea prouincia, nulla habetur hominis ratio, neq; pilo fit pluris q̃ quiuis alius è plebe.* Imò *malunt bellum compotorē, quàm uigilātem pueritiæ formatorem.* LEO. *Quid hic tu facturus sis, sit tibi delegemus magistratum?* VR. *Vtinam delegetur.* LEO. *Creamus te Musis fauentibus studiorum dictatorem, cura ne quid resp. literaria capiat detrimenti.* VRS. *Primum ex omni ciuium numero deligam mihi uirum ætatis non quidem decrepitæ, sed tamen prouectę, uigilantem, industrium, bonæq; fidei, qui maximam ętatis partem in hoc literarum genere non infeliciter transegerit.* LEO. *Quid si talem inter tuos non inuenias?* VRS. *Accersam uel à Gadibus, ut aiunt. huic non præscribam certum salarij modum, uerum ea formula paciscar cum eo, qua conuiuator ille, cuius meminit Aristoteles, cum citharœdo, sed fide meliore, quò diligentius fideliusq; docueris, hoc plus feres à nobis præmij. Si fefelleris expectationem nostram, teipsum magis quàm nos fefelleris. Sin responderis, efficiam ut dicas tibi cum rep. nequaquā ingrata rem esse. Si porrò, quod optamus, etiā superaris, non patiemur, quod quidem in nobis erit, nostram benignitatem officijs tuis superari. Ad hoc certamen accingere bonis auibus.* LEO. *Quis istum deliget?* VRS. *Quis alius quàm ego dictator?* L E O. *Verum de arte negant recte iudicare quenquam nisi artificem.* V R S.

Fateor. LEO. At quid faciet dictator ipse literarum rudis, ut ferè sunt qui magistratum gerunt? VRS. Ex eruditorum suffragiis rem geram. LEO. Atqui hic rursus fallet delectus, si uel imperitus sit, uel praue doctus, uel malæ fidei, is cuius iudicio niteris. VRS. Eum deligam quem fama potissimum commendarit. LEO. Famam mihi narras? At paucissimis, ò bone, tutum fuit famæ credere. VRS. Colligerem eruditorum puncta. LEO. Eodē relabitur quæstio. Quid si pro eruditis deligas eruditionis ostentatores, quid si impostores, quid si sinistri iudicii homines? Nosti palliatos istos sine quibus nihil rerū geritur. Improbitas, fuci, præstigiæ, quæstus omnia uitians, faciunt ut delectus sit difficilimus. V. Veris unicor, optarim te uana loqui. L. Sed ut feliciter eligas, & in his quos selegeris sint aliquot uere docti, utri parti subscribes uariantibus sententiis? V. Maiori. L. Sed nunquam ea fuit, aut est, aut erit felicitas rerum humanarum, ut quod optimum est, pluribus approbetur. V. Non mentiuntur omnia. Et uir qui sapit, quicquid, ut Plautus ait, acetum habet in pectore, ex multis coniecturis aliquanto certius diuinat, quàm quiuis augur, aut aruspex ex auibus prępetibus & oscinibus, aut solistimis tripudiis, aut extorum fibris. postremo in re tam seria, non grauabor comprecari diuos, ut suo fauore rem bene fortunent. LEO. Cassianum opinor. V. Imò CHRISTVM ipsum. Nec enim illorum curam posuit, opinor, quos semel complexu suo dignatus, iussit ad se perferri, bene'que precatus est illis, qui quod precatur, idem præstare ualet. LEO. Sed quas tandem coniecturas mihi narras augur & aruspex? V.

Exquiram num bonis prognatus, num liberaliter educatus, num proborum conuictu delectetur, num ipse probatus hominibus charus sit & amicus, num magis delectetur libris, quàm compotationibus alea'ue, obseruabo mores, gestum ac sermonē hominis, an neq; segni demisso'q; sit ingenio, neq; rursus iracundo ac iactabundo. Deniq; contemplabor uultum, frōtem et oculos hominis. L E O. *Iam ex augure fies physiognomus.* V. *Dispiciam quales euaserint, quos ille formandos susceperat.* L. *Hominis cordati sermonem audio. Nemo statuam faciendam locat artifici, nisi prius inspectis aliquot signis, quę ex illius officina prodierint, et nos citra specimen omne liberos formandos temere cuiuis committimus, diligentiores in ęre marmore'ue credendo, quàm in his quæ nobis chariora sunt, quàm sumus ipsi nobis.* V R. *Recte dicis. Ex tot igitur rebus an dubitas hominem non omnino stultum, & usu rerum edoctum, posse certo diuinare?* L. *Certius, opinor, quàm ipse Calchas Homericus. Verum in re non magna uideberis magnam operam sumere, sic literatorem deligens, quasi deligas præsulem.* V. *Aliud sonant chordæ tui pectoris, uir egregie, aliud linguæ plectrum. An tu credis minus referre ciuitatis, ut sit probus pueritiæ formator, quàm ut sit probus Episcopus? Eadem est utriusq; functio, nisi quod hic fingit ætatem teneram, ille iā adultam, atq; ut par sit ars, literatoris operosius est negotium, & ob hoc utilius, quod materiem fingit magis obsequentem digitis.* L E O. *Quid igitur superest, nisi ut grammaticum iisdem ornes insignijs, quibus Episcopum, unctione, chirothecas, mitra, gemmis, pedo, pallio?* V. *Nihil absurdi fue-*

[Marginal manuscript notes, partly legible: "statuā … locat artifici, nisi prius inspectis …"; "exemplo"]

rit,ò uir præclare,utcunq; rides. Quanquam quid refert? Habet ille pro pedo ferulam, & si magis placet regalis collatio,habet pro solio cathedram,pro fascibus & sceptro uirgam & ferulam. L E O. *Adde pro satellitio pediculos.* V. *Leges figit ac refigit pro suo arbitratu, pœnas sumit ac remittit,& quod est regali potestate sublimius,perpetuam agit dictaturam. Nam illis dictare quotidianum est.* L E O. *Dictant nimirum usq; ad rauim interdum,capitis'q; uertiginem. Sed extra iocum, planè fateor nihil esse regno similius,quàm agere ludi literarij magistrum. Nec aliud spectabat nero,si contigisset excuti regno,nisi ut alicubi ludo præfectus musicam doceret & literas. Nec moriturus aliud deplorabat,quàm quod tantus artifex periret Nec Dionysius sibi uidebatur prorsus regno spoliatus,postea quàm Corinthi ludi præfecturam esset adeptus.* V. *Vtinam pleriq; non sint tyranno similiores quàm regi.* L. *Habes igitur grammaticum ex animi tui sententia,libet enim hoc fingere. Quomodo tractas hominem?* V. *Non sinam esse inter sordidos, sed optimis & honoratissimis quibusq; ciuibus eum tradam, ut intelligat se uiuere in ciuitate, in qua uirtuti recteq; factis habeatur honos. Nec tamen ad aliud munus uocari patiar,quàm suscepit. Sola ætas ingrauescens impetrabit illi rudem,sic tamen ut fruatur sua uirtute,& consilijs adsit, si minus queat opera. Curranti adhibebo antagonisten,qui citra contentionis amarulentiam uicissim & exciteтur & excitet.* L E O. *Quid si gaudeat cõmutare locum,ut ferè est hoc hominum genus?* V. *Alligabo catenis aureis.* L. *Tui collegæ non patientur tanti*

constare ludimagistrum. V. *Verũ tu uideris oblitus, quòd mihi paulò ante tradideris dictaturam.* L. *Sic est profectò. Exciderat, sed reddo dictaturam.* V. *Imò, si uis, iam pono magistratum, & collegis meis persuasurus sum, ut alibi potius quàm hic sint frugales.* L. *Quibus rationibus id efficies?* V. *Primum ostendam ex hoc fonte potissimum manare salutem aut perniciem ciuitatis. Commemorabo quantum ex ærario depromatur in res penè nihili.* L. *Omitti poterat istud penè.* V. *Ad hęc, quot Canonicos alit una nonnunquam ecclesia, quorum singuli quotannis capiunt aureos quadringentos?* L. *Et eo amplius apud nos.* V. *Non hæc eo dico quod illis inuideam. Dignos arbitror uberioribus pręmijs, si suo fungantur officio. Sed illud mihi dicas, uelim, uter plus adfert momenti ad commoda reip. unus Canonicus, an unus ludimagister?* LEO. *Ludimagister si modo probus sit, plus adfert utilitatis, quàm tres Canonici quàlibet in templi stationibus assidui.* V. *Qur igitur alter clarus, alter sordidus habetur, alter cum dignitate capit census uberes, alter uix tantum ut famem effugiat?* L. *Vis igitur, ut ludimagistro duplum & dignitatis & census decernamus?* V. *Minime.* LEO. *At promeretur plus quàm triplum.* V. *Dignitas ac præmium paratum digno pariter atque indigno, inuitaret improbos ad prædam, quemadmodum nunc contemptus & mercedis exiguitas alienat probos.* L. *Quid ergo facies?* V. *Ego hęc nolim muneri coniuncta esse, sed meritis & officio tribui ac dispensari uerius quàm dari.* L. *Perdifficilis est prouincia, & ad otium procliues sumus omnes.* V. *Eo'que crebris adhortationibus ac munusculis*

stulis excitarem hominis industriam, nec omnino committerem eam prouinciam, nisi diligenter edocto, quàm arduum munus susciperet. Quin & sanctissimo iureiurando adigerem, quemadmodum olim magistratus tradebatur consulibus, præirem formula, Deuoueo me meosque omnes, si quid sciens fefellero. L. Adiunge & Iouem lapidē. V. Quid ni? Et si quid hoc etiam firmius. L. Quid si incidisses in impostorem? V. Eum suis ornarem uirtutibus, ut ne quis alius facile sciens idem auderet in posterum. L. At noui ciuitates non in postremis celebres, ubi conducti professores insigniter eruditi, non inueniunt qui uel gratis audire dignentur. V. Ignauum hominum genus mihi narras, quod nuper sub umbra pietatis cœpit exoriri. hos ego ueluti fucos ab aluearibus abigerem. Quanquam & huius rei bona pars in professoribus sita est. Nō enim minus est accendere studium adolescentię, quàm alere. Facile multa discit, qui discendi est auidus. Proinde non parū promouit, qui docuit amare literas. L. Istiusmodi doctorem optare procliuius est, quàm nancisci. V. Verissima prædicas, atque istud ipsum frequenter apud me demirari soleo. Multos incitat pietas, ut ex ultimis terræ finibus proficiscantur Hierosolymam, magno rerum dispendio, nonnullo item uitæ periculo, quidam nudis pedibus, nonnulli etiam lorica cilicio'ue cutem affricātes Romam aut Compostellam adeunt. Multis hic incessit affectus, ut relictis omnibus, quæ possident, dedant semet in arctissimum uitæ genus, puta Cartusianorum, Guilhelmitarum, aut Brigidensium. Nec defuerunt qui sese in speluncam abdiderint, nunquam inter homines prodituri, nec solem

hunc communem assecturi. Ex tot hominum milibus mirum est tot seculis neminem existere, qui gratis suo'q; sumptu pueros formandos suscipiat. Si labor quæritur, hic laboris abunde est. Sin utilitas, quibus obsecro modis queas uberiorem utilitatem adferre rei Christianæ? Sin pietas, quod tandem sacrificium deo gratius offerre possis? Si beneficia metimur charitate, quid confert proximo, si Compostellam, Romam, aut Hierosolymam curras. Eos labores arbitror deo gratissimos, qui cum plurimorum utilitate coniuncti sunt. Hi quum nusquam desint, quid attinet alios accersere, qui, si quid conducunt, uni conducunt, aut certe paucis, & his ad quæstum uerius quàm ad pietatem. Reperiuntur qui suas opes largiter effundant, extruendis templis. Fateor pium esse sumptum. Verum ex tot milibus demiror adeò paucos exoriri, quos iuuet hic esse benignos. LEO. Satis feliciter ageretur cum rebus humanis, si uel pretio conduci queant. VRS. Quid causæ? L. Quid nisi plerisq; in rebus præpostera cæcaq; mortaliũ iudicia? VRS. An his non putas esse medendum? LEO. Medere mari, si potes, ut dulcescat. Sic sunt res, & ingenia mortalium. VRS. Huc certe admitendum, ut minus habeant mali, si ut bene, perfici non potest. LEO. Licet quidẽ optare. V. Quid uetat, quo minus et efficere. L. Nihil facilius mõ queas efficere sapiãt hoĩes. Nũc maxima ps mortaliũ amat falli, adeo ut si desit q id faciat, ipsi ipo nãt sibi. V. Nimiũ uera loqueris. L. Quin & illud obseruatũ est mihi, uix unquam usu uenire, ut fidelis pueritiæ formator operæpretium ferat ex suis discipulis, quum norim multos pueritię corruptores, hoc est, qui nõ minus ma-

le studus illorum prospexerint, quàm moribus, hoc quęstu magnifice locupletatos. Sanè id fato quodam fit, siue ætatis illius inscitia, siue ingratitudine, ut iam non temere uideatur gręcorum prouerbio dici, Beneficium non esse conferendum, nec in puerum, nec in senem: in hunc quia perit antequam gratiæ referendę detur opportunitas, in illum, quia non meminit. addendum autem erat quia non intelligit, & si intelligit, odit hoc beneficij genus. V R S V S. Aetas adferre solet iudicium. L E O. Fateor. in nonnullis, in plerisque malitiam adfert. V R S V S. Sic est, sed tamen nonnullis in tractanda ętate tenera deest dexteritas. Non enim satis est pręceptorem esse doctum ac probum uirum, comitas quædam & commoditas adsit oportet, qua & ferat ętatis, quam tractat, inscitiam, & semet ad illius naturam accommodet, nutricum uidelicet exemplo. Quemadmodum medico non satis est nosse, quod pharmaci genus sit pręscribendum, nisi sit artifex administrandi. Nam & fallendus interdum est ęgrotus, ut beneficium imprudens accipiat. L E O. Vnde tanta rerum humanarum infelicitas? Pueri nec sentiunt beneficium, nec meminerunt; Iuuenes non ferunt habenas, senes non referunt gratiam. Et aiunt, quod mulieri be nefeceris, ferè perire. V R S V S. Vnde? nisi ut Christianę charitati nusquam deesset exercendę benignitatis materia. Quę si desit, nihil effecerit humana prouidentia. Quin potius sępenumero fit, ut quę sunt summa cura summaque ratione constituta, uergant in partem deterrimam. Quod enim ad scholas attinet, nihil olim

uidetur prætermiſſum, quod hominis conſilio proſpici qui ret. Inſtitutæ ſunt ſcholę, quas ob omnium diſciplinarum publicam profeſſionem uulgus appellat Vniuerſitates. In has & Romani Pontifices, & principes contulerunt quicquid potuerunt uel dignitatis, uel munificentiæ, extructa collegia, digeſtæ diſciplinæ, deſignati profeſſores, addita ſalaria, diſtincti incipientium, proficientium, conſummatorum gradus, honores, & emolumēta. Proſpectum eſt & tenuibus, qui illic pleriq; diteſcunt. Habent rectorem, ſceptrigeros, cancellarios, conſeruatores, decanos, aliosq; magiſtratus. Quid quæris? Regnum quoddam eſſe dicas literariū. Iá de minoribus ſcholis non ſegnius ē hīta cura. Hac cura maiorū prouidentia bifariā partita eſt. ut præcipua ſit penes ſacerdotū collegiū, altera penes magiſtratum, additus eſt peculiaris huius negotij præfectus, quē Scholaſterē uocāt, ſcholarchus dici poterat ſub hoc ludimagiſtri. Et tñ tá ſolicita prouiēdtia ñ potuit efficere, quo minus in oībus ferè ſcholis ſeculis aliquot regnarit operoſa barbaries. Proīde Ioānes Coletus, uir æterna dignus memoria, quum templo diui Pauli ſcholam puerilem addidiſſet, nulla cura magis torquebatur, quàm in quos eius rei præfecturam delegaret. Epiſcopi iudicant hanc rem indignam ſua ſolicitudine. Scolaſteres cenſibus recipiendis ſe potius quàm ſcholæ curandæ datos arbitrantur, & pulchre ſibi uidentur ſuo functi officio, ſi ludimagiſtros non decimant. In collegijs Canonicorum ferè ſemper deterior pars ſuperat. Magiſtratus uel iudicio carent, uel indulgent priuatis affectibus. LEO. Quid tandem conſilij reperit? VRS. Hominem coniugatum, & liberis diui

tem scholæ præfecit. Prouisorem delegauit aliquot è ciuibus laicis, quorum probitatem habere sibi uidebatur exploratam, ut ab his in hæredes proximos deriuaretur. L. *Num ea prouidētia securum reddidit?* V R. *Minime. Sed hic aiebat sibi uideri minimum esse periculi, ut tum habebant res humanæ. Vnde nunquam illorum iudicio potui subscribere, qui uitijs hominum offensi, protinus tollendum censent quod institutum est, uelut monasteria quidam censent abolenda, quod in quibusdam collapsa sit uera religio, præsulum & Canonicorum ordinem postulant abrogari, quod nonnulli secus quàm decet uiuant.* Idem decernunt de ludis & pædagogijs, quia displicet quorundam institutio, quasi statim quod in horum locum fuerit substitutum, aut cariturum sit omni crimine, aut in uitium non facile possit degenerare. Quanto satius est id, quod recte fuit institutum, sarcire, ad quædam interim conniuentes, id quod eò facilius erit, si reputemus rerum humanarum conditionem. In quibus ut sint prosperrimæ, nihil est ab omni parte beatum, semper erit quod desideres, quod sarcias, quod instaures. L E O. Est igitur aliquid perspicere fontes unde scatet malum, deinde qua ratione liceat mederi. V R S V S. Ne recedamus ab instituto, huius mali præcipua pars mihi uidetur oriri ex publicis scholis, quas ambitioso uocabulo, ut dixi, nunc appellant Vniuersitates, quasi nihil absit bonæ disciplinæ, tum ex monasterijs, præsertim ijs, in quibus instituuntur ad doctrinam Euangelicam, quod genus sunt Dominicanorum & Franciscanorum & Augustinensium. In his enim adolescentes uix trimestri stu-

dio grammaticæ dato, protinus rapiuntur ad sophisticen, dialecticen, suppositiones, ampliationes, restrictiones, expositiones, resolutiones, ad gryphos et quæstionū labyrinthos, hinc recta in adyta Theologiæ. Tales, ubi uentū est ad eos authores, qui utriusq; linguæ facundia præcelluerunt, deum immortalem, ut cęcutiunt, ut delirant, ut sibi uidentur in alio prorsus esse mundo. Quoniam autem semel sumpto leonis exuuio pudet inscitiam fateri, simul autem & pudet & piget neglecta discere, bellum indicunt rectioribus studijs, & horum professores odio plusquam Vatiniano persequuntur. LEO. *Istiusmodi multos nimium cognitos habeo.* VRS. *Parentibus imperitis insilant in aurem, ne sinant liberos suos friuolis studijs ętatem perdere, persuadentes in his & bonis moribus, & Christianę fidei subesse naufragia.* LEO. *Nihil fingis.* VRS. *Iam in collegijs, siue pędagogijs quibusdam magna in hac re cessatio est.* LEO. *Qui sic?* VRS. *Si non reciperent nisi iam grammaticę rei peritos, nec aliud profiterentur quàm philosophiæ disciplinas, & eruditiores nobis darent, & ipsi minus haberent negotij.* LEO. *Verum, sed & compendij minus.* V. *Rem acu tetigisti. Nunc quo quæstus sit uberior, quamlibet elementarios ac propemodum* ἀναλφαβήτους *recipiunt. Tolerari poterat hoc, si digestis ordinibus & classibus, in singulas artifices idoneos præficerent, tum huic disciplinę, cui uelut fundamento nituntur omnes, iustam curam, iustum'q; tempus darent. Nunc sophisticis argutationibus plus æquo datur, & hæc disciplina, qua non alia magis est necessaria, uelut, obiter & in trāscursu gustatur uerius*

quàm discitur. Moxq́ pueri rapiuntur ad titulos honoratiores, unde magistris plusculum accedit lucri. L E O. *Ita nimirum fit, ut qui plus æquo properant in initio, serius perueniant quò uolunt.* V. *Nec huic professioni suus habetur honos, quemadmodum cæteris. Alijs enim honoris causa titulus additur à baculo, alijs à licentia, alij salutantur magistri artium, doctores medicinæ, doctores iuris Cæsarei, doctores iuris Pontificij, doctores utriusq́, traduntur insignia, prærogatiuæ, dignitas. At grammaticus nihil aliud est quàm grammaticus, quemadmodum calcearius nihil aliud est quàm calcearius.* L. *Quos tu credis à baculo cognomen habere, equidem accepi à bacca lauri dictos.* V R S. *Si res hæc tibi curæ est, dicam quod ex quodam hierophanta seu mystagogo talium rerum didici.* L E O. *Percupio.* V R S. *Is attulit triplicem huius cognominis etymologiam, mea sententia non absurdam. A baculo, inquiebat, dicuntur baculary, uel quod adhuc in pistrino laborantes, baculis impellantur iumentorum ritu, uel quod nondum in disciplinis absoluti, opus habeant rectore baculo.* L E O. *Probabile narras.* V R S. *Scis autem lauro baccas esse nigras & amaras. Porrò quoniam id temporis etiam num arrodentes amarum sapientię corticem, nondum ad nucleum dulcissimum penetrarunt, baccalaureos appellari placuit.* L E O. *Istuc etiam probabilius.* V R S. *uerum mystagogus ille tertię sententię palmam tribuebat.* L E O. *Quàm tertiam adferebat?* V R S. *Arbitrabatur dictionem compositam à uacca & laro, uaccalarius.* L E O. *Bella mixtura uaccæ cum aui.*

VRS. Imò probabis si cognoris rem omnem. Scis aliquot nationes pro b, sonare u, consonantem, & contrà. LE. Noui. VRS. Et uacca lac porrigit. LE. Aiunt. VR. Et larus auis est auidissima. LEO. Isthuc me docuerunt ERASMI prouerbia. V. Iam de amabili illo sapientiæ principe dictum est, Mel & lac sub lingua eius, unde quos uehemens quidā ardor huius lactis agit rapit'q; uaccalarij dicuntur. L. Quin igitur capralarij dicuntur potius, quum lac caprinum à medicis præferatur bubulo. VRS. Quia plus lactis reddit una uacca, quàm capræ tres, præsertim apud Phrysios. LEO. Pulchre quidē hoc expedisti. Sed unde licentiæ uocabulum? VRS. Et hoc me docuit ille mystagogus. Qua quidem in re uulgus errat periculose, credens illis iam licere quodlibet, uelut ab omni honesta functione dimissis, eo'q; nonnulli tum se dedunt otio, quum maxime sint suscipiendi labores. L. Idem error & me, fateor, hactenus habuit. V. Atqui secus habet. Hæc licentia non ducitur à licet uerbo impersonali, sed à licere, quod est ex eorum numero, quæ græci uocant ἀντιπαθητικὰ quod genus est uapulo, unde deductum licitari. LE. Quis hoc diuinasset? VRS. Tum enim plurimi fiunt, & uelut à licitantibus accersuntur, alius ad aulam, alius ad curam pastoralem, alius ad Abbatiam, alius ad opimam præbendam, in summa, alius alio. Longum est enim omnia cōmemorare præmia. L. Scite tu quidem hactenus. Sed unde magistri nostri? VRS. Honoris causa græce dicuntur Theologi, Hebraice Rabim, quod Latine sonat magistri nostri. LEO. Intelligo. Talibus igitur cognomentis honorandum censes & grammati-

cum? V. Quid mi tales quales fuerunt Donatus & Seruius dicantur doctores grammatices, quum poclinius sit uel in triplici iure doctoris nomen, quàm semel boni grammatici titulum promeruisse? L. Da Seruios, dabimus honores. V. Imò tu da honores, ego dabo Seruios. Honos enim non solum alit, uerum etiam gignit artes. Adderem dictator & locum honoratum in consessu, & insignia reliquá'que debita uiris praeclaris ornamenta. L. An tibi parum est, si literatores insigniti literis incedant ut Samij, quemadmodum aiunt? V. Adderem & scholis ipsis munditiem ac dignitatem, quum nunc uix sit hara porcorum sordidior. L. Pueris'ne tantum honoris? V. At hi pueri templa sunt spiritus sancti, in his plantarijs latent senatores, magistratus, & doctores, Abbates, Episcopi, summi Pontifices & Caesares. Quò infirmior est aetas, hoc plus addendum est honoris iuxta Pauli doctrinam. Postremò hi paruuli sunt, quorum unius cuiuslibet offensionem Christus uoluit atrocissimo supplicio puniri, & asinis male docentibus molam asinariam alligari, ita'que demergi, non in arenam ripae proximam, unde possent enatare, sed in profundum pelagus. Nunc quod est iniuriarum genus, cui non patimur imbecillem aetatem obnoxiam esse? Nullus ferè tam abiectus, tam ineptus, tam insulsus, tam excors, tam indoctus, est quin uideatur idoneus formandae pueritiae, cuius lenior esset calamitas, si tantum aleret eiusmodi beluas, nisi pateretur & tyrannos. Nulli sunt enim plagosiores, quàm qui nihil habent liberalis disciplinae. L. Sic et monarchae si ratione careát, qua rempublicam administrent, ad uim ac tyrannidem,

confugiunt. Operosa res est imperare liberis, & compendiosa philosophia est dicere, sic uolo. V. Iam illud in pædagogiis penè solenne est, ut aut tenues, quibus non est unde uiuant: aut puerum aliquem nudiustertius magistelli nomine donatum, pueris grammaticen docendis præficiant, tantum in hoc ut uiuat. L. An non pium existimas destitutis opitulari? V R. At ista quidem humanitas in unum famelicum, in tot pueros magna est inhumanitas. Impia est eleemosyna quæ de rapina confertur, & ingratum sacrificium quod ex prædatione datur. Malefica est beneficentia, quæ cum multorum iniuria coniuncta est. Vt est interdum principum crudelis clementia, quum uni cuipiam condonant facinus plurimorum malo. Sunt innumeræ uitæ, quibus famelicis consuli possit. L E O. Nascuntur interdum humillimo loco generosa ingenia, quæ rei familiaris angustia submouet à liberalibus disciplinis. An non humanitatis est hæc euehere? V R S. Maxime, sed cum delectu & citra cuiusquam iniuriam. Nunc ferè adsciscuntur ad hoc munus non alia commendatione, nisi quia cognatus est, aut conterraneus, aut compotor, aut alioqui notus, aut denique, quod est pietati proximum, quia miserabilis. At interim non miseret tot puerorum. L E O. Pleriq; turpe putant, quenquam semper in grammatices professione manere. V R S. Quinam id turpius, quàm pictorem nihil aliud profiteri quàm pictorem? Quanquam fieri non potest, ut grammaticus nihil sit quàm grammaticus, etiamsi in cæteris disciplinis non perinde excellat. Nam ut unus in omnibus emineat, nec à superis datum est, nec expedit uitæ morta-

lium, utcunque Græci iactant suum Hippiam. Tum enim cum rebus humanis felicissime agitur, quum distributis uarie dotibus, amicitia, iuxta prouerbium, facit omnia communia. Quid enim stultius quàm dicere manui, nihil aliud es quàm manus, aut uentri, nihil aliud es quàm uenter, aut tibię, nihil aliud es quàm tibia, aut naso, nihil aliud es quàm nasus? Et pulchrum est probri causa dicere grammatico, nihil aliud es quàm gramaticus? Est aliquid & uentre contemptius, per quod eijciuntur crassiora corporis excrementa. Contemnat hoc qui uolet, & uideat quàm floreant cætera membra. L. Ista sunt euidētiora, quàm ut possim refellere. Sed ut ad profitendi rationem sese noster recipiat sermo, Non probas scholas publicas? V R. Imò cum Fabio probo maxime, modo uitentur ea quæ uir ille non minus integer quàm eruditus uitanda cōmonstrat. Nec.n. istos probo, qui obscuri ipsi, in obscurum angulum contrahūt pueros, ac docent impune quodlibet. L. Laudantur in hoc genere quidam, qui non ita pridem exorti, medium genus inter monachos & laicos, domi suę docēdis pueris quęstum uberem facere dicuntur, quanquam hoc aucupium & à monachis quibusdam affectari cœpit. V R. Sua cuique sententia est mihi displicent in hisce rebus latebrę, lucem amo. Tum id genus doctores ferè sunt αὐτοδίδακτοι, *nonnunquam indocte docti, nec sui iuris, & illiberaliter educati, ad hęc alieniores à moribus sensúque communi. Quibus rebus fit ut apud hos natiuus ille uigor & alacritas ingeniorum frangatur, ac deijciatur ad habitū quendā pharisaicū, qui liberalem & ingenuam indolem corrūpit, seruile quiddā*

& illiberale inferens teneris animus. Quin & illud non raro uidemus, eos qui ex talibus nidis emergunt, euadere cæteris insolentiores, minus synceros, magis fucatos, minusq; liberales. L. Quid utilius quàm ut prima statim ætas formetur ad pietatis disciplinam? V. Rectè, si pietas in rasuris, cingulis, pallijs, piscibus & fabis, morumq; tristitia sita est. At uera pietate nihil est hilarius. Iam ut hodie talis sit monachismus, qualis olim fuit, non omnes huc aluntur, nec expedit imbecillē uelutq; lactentem adhuc indolem immodica tristitia corrumpere, quæ gignit seruile quiddam, & natiuam ingenuitatem uitiat. Paulus non temere monet parentes, ne liberos suos amarulentia contristent. At istorum morosis moribus scio quædam ingenia felicissime nata, fuisse perdita. Nam his potissimum imminent deijciendis, quum in equis, ita in pueris sæpe felicissima sint ingenia, quæ grauatim ferunt imperia. Itaq; refingunt in asinos, quoniam equis imperare nequeunt. Adde his & grauius malum. Si quem puerum uiderint indole candida, aut etiam re lauta, hunc studiosius frangunt ac deijciunt, ueluti generosum pullum ad suæ uitæ institutum predomantes, nec patiuntur abire, sed blãditijs, minis, terriculamentis, obtestationibus, horrendis narrationibus instant, urgent, obtundunt, donec uel ad se pertrahant, uel, si id nequeant, in alium protrudant gregem. Quid autem facilius, quàm simplicem ætatem ac rerum imperitam uel fallere, uel terrere? LEO. An istud faciunt? VRS. Non refero somnium, meum ipsius periculum narro. LEO. Quod obsecro? Num quando in discrimen uenisti, ne fieres uir bonus? V. Educabar apud

bos Deventurij, nondum egressus annum decimumquin-tum. Eius sodalitij præfectus omnia moliri cœpit, ut me ipsorum instituto addicerē. Et eram alioqui puer ad pietatem propensus. Ibi pro mea puerili sapiētia excusabam ætatem, sed præcipue uoluntatem parētum, quorum iram serio metuebam, si quid illis inscijs tentassem. Hic ille uir egregius, ubi se uidet nihil eloquentia proficere, admouet exorcismum. L E O. Quid fiet obsecro? V R. Admouet imaginem crucifixi, ac mihi iam flenti uultu entheo: Agnoscis'ne, inquit, hūc pro te passum? agnosco, inquam. Per hunc, inquit, te obtestor, ne committas ut frustra pro te sit mortuus; sed obtemperans meis consilijs, consulas animæ tuæ, nisi uelis in æternum perire cum mundo. L E O. Non deiecit puerum tanto ariete? V R S. Planè deiecisset, ni me parentum terror alio retraxisset. L E O. Ista quidem uis est. V R S. Quod mihi accidit refero, alij narrent quid ipsis acciderit. Nec dubito quin innumeri sint qui similia pericula de se narrare queant. Accedit ad hæc quod huiusmodi ferè nihil habent commercij cum ethnicis authoribus. Cæterum quanquam non censeo Martialem, Catullum, Tibullum, aut si qui sunt horum similes, prælegendos ætati lubricæ, tamen ad antiquitatis & uetustæ dictionis cognitionem expedit præceptorem in omni ueterum genere diligenter fuisse uersatum. Sacratior quidem est liber Psalmorum quàm Odarum Oratij, sed ex his quàm ex illis rectius discitur sermo latinus. L E O. Verum hoc hominum genus unde uelles parare uictum? V R S. Si nihil aliud, unde regius ille Paulus sibi parabat. consuebat coria. Quanquam aliud est unum ale-

re, aliud ditare multos. LEO. Prohibet sacerdotij dignitas. VRS. Sacerdotes sunt, qui populo Christi ministrant Euangelium. Quid si omnes fiant sacerdotes, num omnes uiuent in otio? LEO. At sunt uiri boni. VRS. At non meliores Paulo. Verum agnoscamus dignitatem, num otium adfert dignitatem? Scurrarum igitur & ludionum mira dignitas est. Otium laudem habet in Episcopis & clericis, quanquam id nihil minus est quàm otium, quum assidue uacent ediscendis edisserendis'que scripturis, cognoscendis causis, componendis litibus, increpandis improbis, consolandis afflictis. Nullum est honestum otium, tantum in negotij genere discrimen est. An tibi iusta uidetur ab operis manuarijs excusatio, quod hypodiaconus sis aut diaconus, quum nullam operam præstes ecclesiæ, nec huc te pares ut præstare queas? Olim certe proprium erat monachorum operari manibus. Quod si causantur sordidum opificium, si non sordidarunt Paulum coria, non est quod illi metuant sordidum opificium. LEO. Quod narras idem frequenter audiui à uiris insigniter cordatis. Sed isti uacant precationibus. VR. Vacent, labor non multum officit precationi. L. Illos certe probas qui constitutis sodalitijs alunt in studia tenues, quibus alioqui cum remo, stiua & rastro res erat futura. V. His rebus quidam fortassse magis congruebant. Verũ agedum, piæ mentis arbitror subleuãdis pauperibus indulgere. Ad literas accersi nolim, nisi uigilanti cum delectu. L. Quur ita? V. Fateor ex subulco nonnunquam nasci regno dignum ingenium, sed ut paria sint ingenia, plurimum habet momenti liberalis educatio. Nec

parui refert inter quos uerseris à puero. Ad liberales autem disciplinas prisci non admittebant, nisi bonis prognatos. Hic periculum est, ne uenter illectet ad studia literarum, quos natura genuit aliis rebus. Iam si quorum indoles meretur ad hoc honoris uocari, simul accedere debet liberalis educatio, sic ut frugalitas adsit, non absit mundities. Nec oportet benignitatem esse sordidam, alioqui hoc non est alere, sed torquere. Sed de suis quisque liberis statuet quod uidebitur. Tuum qua ratione uis institui? LEO. Primum discet expedite sonare, deinde prompte legere, mox eleganter pingere. Deinde de i-getur morum & ingenij formator, diligenter sodales proba indole. Alibi parcus ero, non hic. Vtriusque linguae peritiam exacte perdiscet teneris statim annis. Dialecticés non patiar esse rudem, nolim tamen ludicris illis argutijs ad ostentationem repertis torqueri. Rhetoricis aliquanto quidem diligentius, sed tamen citra superstitionem exercebitur, scribendi dicendi'que potius usu, quàm anxia praeceptorum obseruatione. Sed prius Geographiam perdiscet accurate, Arithmeticen, Musicam & Astrologiam degustasse sat erit. Medicinae tantum addetur, quantum tuendae ualetudini sat erit. Nonnullus & Physices praebibitur gustus, non tantum eius quae de principijs, de prima materia, de infinito ambitiose disputat, sed quę rerum naturas demonstrat. Quae res agitur in libris de anima, de meteoris, de animalibus, de plantis. VRS. Nihil'ne de moribus? LEO. Hoc aphorismis instilalabitur, praesertim ad pietatem Christianam & officia uitae communis pertinentibus. VRS. Tot disciplinis oneras aetatem

tenerum? L. Faxo ut hæc omnia ludens discat priusquã attingat annum decimumoctauum. V. Fortasse per artem notoriam. L. Nequaquam. V. Qui potest alioqui? L. Nihil est necesse, quemadmodum uere dictum est, ut puer omnes disciplinas exacte discat. Quasdam gustasse sat est. Id magno fructu paruo'q; negotio fiet, si ex singulis præcipua quędam redigantur in compendiũ. Neq; quicquam facilius discitur, quàm quod optimum est. V. Pulchre narras. Sed unde compendiorũ artifex? LEO. Iam hoc ago, nec ab uno petam omnia, sed in quo quisq; pręcellit, in eo deposcam illius operam. Ita meus catulus non ludet operam & impensam in friuolis, aut dediscendis, in quibus hodie, deum immortalem, quanta pars ætatis perit? Vbi iactis huiusmodi fundamentis peruenerit ad annum decimumseptimum aut octauum, ipse sibi deliget studiorum ac uitę genus, ad quod se senserit natura magis compositum. Vix enim feliciter cedit, ad quod quis reluctante genio protruditur. V. Vtinam istam rationem amplectantur publicæ scholæ. Nihil esset iuuentute felicius. L. Arbitror tibi frequenter ex maioribus auditum, fuisse tempus quo pueri multis annis discruciabantur modis significandi, & quæstiunculis ex qua ui, & alijs indoctissimis nænijs, magna'q; ambitione dictabatur, ediscebatur, exponebatur Ebrardus & Florista, quod supererat temporis, ridiculis uersiculis transigebatur, Ioãnis Garlandini græcolatina disticha prælegebantur à sudantibus, Catholicon in omnibus templis habebatur. V. Infelix profecto seculum. L. An tu credidisses unquam fore, ut apud Britannos aut Batauos pueri Græce

garrirent,

garrirent, Græcis epigrammatis non infeliciter luderent? V R S. Citius credidissem ruiturum cœlum. L E O. Tanta rerum mutatio mihi spem facit fore, ut unaquæq; professio, repurgatis his quę magis faciunt ad quæstũ et ostentationem quàm ad eruditionem, tantum ea compendio doceat, quæ digna sint cognitu. V R S. Istuc equidem uehementer opto. nam nunc uideo quosdam adeò propensos ĩ has politiores literas, ut fastidiant liberales disciplinas, quasi summa studiorum sit, emendate loqui. L E O. Vera narras. Verum hęc est rerum humanarum conditio, quum ad summum peruenerint, non corriguntur, nisi in diuersum detorqueas, ac propemodum uitio uitium emendes. Cæterum arbitror hanc prauitatem aliquando in suum statum redituram. V R S. Nihil existimo desperandum, posteaquam scænam rerum usqueadeò mutatã uideo. Tantum uereor, ne nobis quidem sero contingant ista. Verum hic sermo nobis propemodum extra causam feritur, optime Leo. L E O. Qui sic? V R S. Quoniam nobis hæc, ut dicebam, præpropera cura est. Nos enim de publico iuuentutis formatore loquimur, tuus infantulus adhuc inter matris ac nutricum sinus repit. L E O. Verũ, sed ab his initiis prima facundię rudimenta Rhetores auspicantur. Nam Quintilianus ut Gracchorum admirandam eloquẽtiam nonnulla ex parte acceptam refert Corneliæ fœminæ supra sexus modum eloquenti, ita Lælij & Q. Hortensii filiam scribit in dicendo paternam elegãtiam retulisse. V R S. Hęc illis temporibus rectè pręcipiebantur, quum Latine Græce'q; loquerentur etiam infimæ plebis opifices, æque atq; docti, nec sermonis genere differebant, sed

sermonis elegantia. Nũc à parentibus ac nutricibus quid discere possunt infantes, nisi uulgatam suæ gentis linguã puta Gallicam, Hispanicam, Germanicam, Britannicam, aut Sarmaticam? LEO. *Recte mones, Vtinam uniuersum mortalium genus duabus duntaxat linguis uteretur* VRS. *Quibus?* LEO. *Græca & Latina.* VRS. *Quid de lingua Hebraica?* LEO. *Eam, quoniam nec admodum late patet, & ut apparet, nec ab ipsis Hebræis satis tenetur, Iudæis ac Theologis relinquerem. Simul'q; uereor ne quid Iudaismi cum literis imbibat puer.* VRS. *Eadẽ opera uerere, ne quid paganismi combibat ex Homero, Demosthene, Vergilio & Cicerone.* LEO. *Et hoc pro uiribus curabitur. Verum unde quæso, nobis tot linguarum myriades?* VRS. *Non nouum hoc malum est, ò præclare. Nam olim à diluuio, quod Noè temporibus accidit, prisci mortales, ne simili calamitate dissiparentur, coctilibus lateribus & bitumine uicecalcis adhibito ciuitatem extruere adorti sunt, & ĩ huius medio turrim immensæ molis, quæ pertingeret usq; ad cœlum.* LEO. *Vnde tanta bituminis uis?* VRS. *Non coquebatur ex animantiũ pellibus cornibus'ue, ne quid erres, sed in ea regione lacus immensi scatẽt bitumine. Iam structura penetrarat nubes erat autem hominum immensa uis neq; quisquam omnium uacabat operis portione. Illic prorsus euenit quod habet græcorum prouerbiũ ἄμας ἀπαίτουν, ὁ δ' ἀπηνεῦν τὸ σκάφας.* L. *Quinã?* V. *Aliqs è lõginquo petebat obsonium, alter adferebãt lateres. Rursus alius inclamabat sitiens, adferte potum, alter deferebat bitumen priusquam ille recurreret, hic fame siti'ue perierat. Rursus alius*

postulabat ignem, deferebatur aqua. Hic *petebat trullam, ille ferebat cucurbitam.* Tandem *fatigati tædio structurã omiserunt, dum'q; se sibi mutuo ludibrio esse crederent, alij aliò demigrarunt, ut quos'q; iungebat lingua communis.* LEO. *Isti narrationi concinit* Oedipodis, *opinor, ænigma, de animante, quod primum quadrupes est deinde bipes, tandem tripes, quod'q; uocibus omnium animantium sonet. per'q; omnia uolitet* V. Eandem ob *causam* Homerus *homines* μέροπας *appellat, ob uocis uarietatem.* L. De *linguarum igitur, ut uideo, diuersitate nulla spes est.* VRS. Ne *expedit quidem uulgo cõmittere, quod syncerum ac perpetuum esse uelis.* Olim *bona pars* Europæ & Africę, *cum* Asia *minore latinè græce'q; loquebatur.* Quot *barbaricas linguas nobis uulgus ex una latina reddidit?* Quot *discriminibus sectus est* Italię *sermo? quot* Galliæ, *quot* Hispanię? Præstat *igitur has linguas, quibus maxima ex parte commiscæ sunt disciplinæ, tantum ab eruditis seruari, quarum integritas non à populo, pessimo rerum bonarum custode, sed è libris eloquentium scriptorum petatur.* Verum *illud explica, quur ea quoq; solicitudo tenet animum tuum, ut leunculus tuus prompte legat, nec insciте scribat?* LEO. Quoniam *id uideo* Fabio *quoq; cum primis fuisse curæ, & simul utrunque disci potest.* Nam *utraq; res alteri auxilio est.* Scripturam *enim ineptam eadem sequuntur incommoda, quæ malam pronuntiationem.* Vel *Ciceronis orationem scribe literis* Gotticis, *solœcam dices ac barbaram.* Fit *igitur ut aut gratiam amittat quod scriptum est, aut omnino reijciatur, aut lectorem defatiget tędio.* Confe-

quitur autem, ut nec doceas non intelligentem, nec delectes ægre legentem, nec persuadeas enecto molestia. Et scis quàm sint morosa quorundam ingenia, præsertim si scribas occupatis, aut de re per se parum amœna lectori. Quis enim diu possit auscultare balbutientem, cuius sermonem ægre percipias? Contrà uix credi queat, quãtopere commendet rem, elegans, dilucida, distincta'que scriptura, latinis elementis latina uerba repræsentantibus. Olim in scholis pleraque dictabuntur excipienda discipulis, ita fiebat ut celeriter scriberent pueri sed incommode, notulis & abbreuiaturis compendium aucupantes. Nunc typographorum ars facit, ut eruditi quidam ne scribant quidẽ omnino. Nam si quid suarum lucubrationum literis mandare uisum est, tam belle pingunt, ut ipsi nonnunquã non possint legere quod scriptum est, & ab amanuensi flagitent ut legat, agnoscat'que, quod ipsi non agnoscunt. Quin & in epistolis principũ exemplo, cõplures utuntur amanuensium opera. Sed quid illi facient in epistolis arcanis, quales frequenter incidunt etiam regibus? ut omittam quod interdum ad auctoritatem, interdum ad gratiam facit agnita manus. Nonnihil habebat momenti, quod Paulus apostolus Galatis epistolam totam αὐτόγραφον misit. Quis non reuereatur si rex ex sua manu descriptam mittat epistolam? Quomodo autem exosculamur, quoties ab amicis aut eruditis uiris literas accipimus ipsorum articulis depictas? Tum demum ipsos coràm audire coràm intueri uidemur? Quid multis? Epistola digitis alienis scripta, uix epistolę nomen promeretur. multa de suo addunt amanuenses. Et si dictes ad uerbum, tamen abest illud

ſecretum, & quędam aliter pronuncias, nonnulla ſupprimis, ne conſcium habeas quem nolis. Non eſt igitur *hoc liberum cum amico colloquium, ne quid interim loquar de fide ſcripti. Subſcriptionem effingere facillimum eſt, totam epiſtolam perdifficile eſt.* Habet enim *ſingulorum ut uox, ita manus quoq; quiddam ſuum ac peculiare.* V. Quod *dicis quemadmodum mirum, ita uerißimum eſſe fateor.* L. An *parum intereſſe cenſes, utrum ore ſuo quis referat tibi mentem ſuam, an per internuntium demandet?* V R S. Plurimum *refert, meo quidem animo.* LEO. Mandatarius *ille fieri poteſt, ut mentiatur, ut quedā prętermittat, ut aliter referat quàm accepit, poſtremo ut optima fide referat omnia, oculorum, frontis, uultus & uocis energiam non poteſt exprimere.* V R S. Perſuaſiſti *plurimum ad rem facere, ſi puer ſtatim diſcat quàm optime ſcribere, non ſolum ob cauſas quas tu quidem grauißimas commemoraſti, uerum etiam ob id quod facilius ac libentius ſcribit qui ſcite didicit ſcribere.* Habet *enim elegans ſcriptura non aliter quàm inſignis pictura ſuam oblectationem, quæ tum ſcribentem in opere, tum legentem in ſtudio remoratur.* Verißimum *eſt autem hic & illud quod dicitur, recte ſcribendo fieri, ut celeriter ſcribamus, non multum ſcribendo, ut bene.* LEO. Supereſt *igitur ut inquiramus, qua ratione fieri poßit, ut puer & bene & celeriter diſcat ſcribere.* V R S V S. Eadem *cura me quoq; iam pridem torquet.* Nam *optarim ex tot urſinis catulis unum atq; alterum ſic educari, ut ex homine prognati uideri poßint.* LEO. Ergo *communica ſi quid habes.* V R S.

Ex me quidem nihil habeo, cæterum quod ex alijs acce-
pi, si uoles, qualecunque est, proferam in medium, sed hac
lege, ne tu cęles uiaſſim, si quid habes rectius. LEO.
Polliceor. VRS. Nuper interfui conuiuio grammatico
rum, opinor fuiſſe plures duodecim, diceres non modo iu-
ſtum, ſed & frequentem ſenatum ibi de rebus huiuſmodi
ferebantur ſuffragia. LEO. Conuenebat inter illos?
VRS. Adeo, ut rem pulchre geſtam arbitrarer, ſi
ἀναιμωτὶ dimiſſum fuiſſet concilium. Nunquam uidi
calidiorem de re frigida concertationem. Longa rixa
fuit, quot eſſent orationis partes, alijs octo in quindecim
proferentibus, alijs ad pentadem, alijs ad dyadē contrahē
tibus. In prælijs quamlibet acribus nox ingruens ſolet cō
flictum dirimere, hi medio conticinio fortiſſime uocifera-
bantur ad ipſum uſque gallicinium. Nec ſatis omnium me
mini, ſi iubes, referam quantum hæſit memoriæ. LEO.
Mihi quidem pergratum feceris. V. Aggrediar, &
quidem prępoſtere. Nam ſonare primum eſt, proximum
legere tertium ſcribere, de quo primo dicam loco. LEO.
Hic quidem nihil refert. V. In primis aiebant curandū,
ut puero ſtatim exemplum quàm abſolutiſſimum propo-
natur, quod effingat. Nec quicquam uetat, quo minus idē
ſit imitatu facilimum. Nam uulgus ſcribarum flexibus,
connexionibus, appendicibus, ſimilibusque friuolis ducti-
bus quibus uelut animi gratia laſciuiunt, multum diffi-
cultatis addunt ſcripturæ, fructus omnino nihil. An non
uides, quanto Gottorum manus olim fuerit operoſior Ro-
mana, & hodie Gallorum ac Germanorum quàm Ita-
lorum? LEO. Atqui Gręcis ſucceſſit iſta literarum

connexio, in minusculis duntaxat. V R S. *Quid enim istis non succedit? quanquam & hanc effectatam esse nolim, multo minus feram scripturam crebis notulis decurtatam.* L E O. *Ne Latini quidem prisci notulis huiusmodi caruerunt. Qua de re* Probus *grammaticus etiam librum reliquit.* V R S. *Fateor, sed in paucis dictionibus, numerorum, ponderum, mensurarum, & aliorum quæ solent identidem in sermone recurrere. Quanquam hoc quoq; compendium, multum inuexit dispendij studijs. Nam in huiusmodi notulis ut est procliuis notariorum lapsus, ita restitutio perdifficilis, quod idem usu uenit in* Mathematicis, *qui formis elementorum signant suas* ἀποδείξεις. L. Perge. V. Primū *igitur erit singulas elementorū figuras effingere, minusculas simul et maiusculas.* LEO. *Quidam in elementis affectant obsoletam antiquitatem, uelut è duodecim tabulis petitam, aut si quid his antiquius.* V R S V S. *Isti non minus absurde faciunt quàm faciunt ij, qui uerbis iam olim desitis delectantur, perinde quasi cum priscis* Aboriginibus, *aut* Euandri *matre loquantur.* L E O. *Etenim si rem ab* Assyrijs *ac* Phœnicibus *Cadmo'q; repetas, nec formas, nec sonos eosdem comperies.* Sunt *& qui suum quoddam scripturæ genus affectant, ita scribentes* Latina, *ut parum exercitato* Græca *uideri possint.*
V R S V S. Ridendos *mihi narras, non imitandos, nisi forte placent* Apuleij *&* Sidonij, *aut, ut recentiores attingam,* Baptistæ Pij, *qui, quum suppetant probata, splendida, accommoda'q; uocabula, tamen confictis impudenter nouis malunt suo more loqui,*

perinde quasi nihil possit esse præclarum quod sit usitatum. L. *At quod tandem formularum genus maxime probas?* V. *Maiuscularum absolutissimum exemplum est in nomismatis* Romanorum, *quæ temporibus* Augusti, *et aliquot post hunc seculis excusa sunt præsertim apud* Italos. Nam *in prouinciis artificum imperitia non perinde respondent.* Minusculas *undelibet suppeditat* Italia, *ni si quod ex omnibus eligendæ, quæ & simplicissime sunt, nec ita multum recedunt à maiusculis.* Tantundem de Græcis *præceptum esto.* LEO. Quibus *in rebus potissimum situs est literarum decor?* VRS. In *quatuor, in figura, contextu, serie, & proportione.* LEO. Figuram *ostendisse satis est?* VRS. Non *est.* Proderit et *partium ductum ostendere, & quomodo pari pars adaptetur indicare.* LEO. Dic, *oro te, clarius quod mones.* VRS. Perlongum *fit,* Leo, *de singulis disserere, dabo speciemen unde cætera conijcias.* LEO. Expecto. V. Alpha *maiusculum Græcis ac Latinis simili figura signatur.* Huius *sinistra linea paulo subtilier, calamo transuerso ducenda à summo ad imum, dextra crassior, plano, quemadmodum & transuersa, quæ uidetur addita, ne nullum sit discrimen inter* Alpha *&* Labda *Græcum.* Hæc *admonitus puer facilius imitabitur, quàm si tantum ostendas figuram.* L. Sanè *recte.* V. Alpha *minusculum uarie pingitur, sed commodissime si primum pingas o oblongũ, dorso superne uelut gibbo nõ nihil prominente ad dextram, deinde ab illius summo in gyrum commode flexo calamo, mollem addas semicirculum, inferne non nihil inflexum, o, α.* Item *b minutulum si uelis pinge,*

ducenda est ex alto recta linea, id primum est, huic anne ctendus semiarculus, hoc est, inuersum ɔ, quod si inferne hiet, fiet h aspirationis nota. Iidem columnæ si addideris lineam infractam, erit K, Rursus eadem si inferne promineat extra uersum, & addideris ad dextram inuersum c, fiet p. Si ad leuam rectum c, erit q. Si nihil annectas lineæ sursum prominenti, erit l, nisi quod inferne paululum inflectitur, quo differat ab I maiusculo. L. Stat est, habeo specimen, reliqua per me conecto. V. Super est formularum uarietas, quę maior est in Græcis minutioribus. Deinde notulę decurtarum dictionum, quę res magis pertinet ad prompte legendum quàm ad recte scribendum. Sed primis initijs magis congruunt simpliciora. Huic exercitationi succedit contextus, refert enim quam literam cui iungas. Quædam enim se non sustinent contingere, quędam gaudent contactu, quædam sibimet implicantur, ueluti p & o refugiunt contactum, f, g, t, & fortassis aliæ nonnullę, quibusdam an necti gaudent, ut grande facinus, flagitium, traxit, nec tamen hę miscentur quibuslibet. Greci in pingendis minusculis feliciter lasciuiunt, literas aliquot inuicem complicantes. Idem & in maioribus tentatum, sed apud Gręcos non temere nisi in notis numerorum ueluti quum signantes quinquaginta, delta minusculum includunt py, |Δ| Apud Latinos tentarum à multis non successit. tentatum] Profuerit igitur nouo scribæ, si has formarum uarietates non solum pictas, sed & pingi conspiciat. LEO. Super his, utcunque minuta sunt, admoneri gaudeo. V. Post hæc de serie disputabant, ut intra rectas lineas de

currant uersus, ne scriptura sit similis Sybillæ folijs. & , iuxta Plautinum iocum, litera literam scandat. Nihil hac inæqualitate deformius. LEO. *Ad istum sanè modum scribit uxor mea.* VRS. *Iam bona pars artis est in proportione. Ea sita est, partim in partibus figurarum, partim in prominentijs, partim in interuallis.* LEO. *Ista non satis assequor.* V. *Nihil aliud accipies quàm speciẽ rei.* A *maiusculũ cõstat tribus lineis. Itaq; ad symmetriam pertinet, ut transuersa æquali spatio distet & à summo & ab imo. Rursus indicandum quanto spatio distet imum sinistræ lineæ ab imo dextræ. Finge triangulum æquis lateribus, si detrahas imam lineam, eamq́; certa portione decurtatam transferas in medium, habebis* Alpha. LEO. *Intelligo.* V. *Item in* B, *erectæ lineæ ceu columnæ duo uelut uentres annectuntur, sed inæquali tumore, cui si desit sua symmetria, offendit figura.* LEO. *Sic est profectò.* V. *Eadem est ratio in partibus quę prominent, alię sursum, aliæ deorsum, uidelicet ut l sursum eminens, & p deorsum, tantum habeant longitudinis extra uersus spatium, quantum intra, c, uerbi causa, implet rectum spatium, huic annexa linea ut fiat q, duplicet illud, aut certe minimo superet. Hic enim non artem tradimus, sed exemplum adducimus.* LEO. *Mihi quidem satis est.* V. *Porrò interuallum bifariam consideratur. Alterum est quod dirimit uersum à uersu, alterum quod literam à litera, addo si uelis tertium, quod dictionem à dictione, quod comma à commate, colon à colo, periodum à periodo, simul ascriptis notulis quibus distinguuntur. Vt autem, obseruata symmetriæ ratio non*

hic tantum plurimum confert ad decorem, ita recta distinctio, credi uix potest quantum adferat lucis ad intelligendam sententiam, ut non inscite dixerit eruditus quidam, aptam distinctionem, commentarij genus esse. Expedit *igitur & huic rei statim assuescere puerum, ita consuetudo uertetur in naturam, ut uel aliud cogitans seruet tamen in scribendo notulas huiusmodi non aliter quàm literas ipsas.* LEO. *Audio priscos illos nullis interuallis diremisse dictiones, sed perpetuo contextu produxisse uersus.* VRS. *Fateor, atnec apices olim adhibebant* Hebræi, *ne* Græci *quidem, arbitror sua puncta, nos tamen non usqueadeò morosi sumus, ut si quid bonę rei repertum sit à recentioribus, grauemur accipere.* Hęc *diligentia etiam illud adduxit commoditatis, quod scripturam apicibus, notulis, interuallisq; distinctam, minus in procliui sit deprauare.* LEO. *Apparet tamen ueteres apicibus usos.* VRSVS. *Istud qui comectas?* LEO. *Quia narrant* Cadmum *literas à* Phœnicibus *primum inuexisse.* Eam *rem fabula notatam, quæ fingit illum serpentis extincti dentes in terram seminasse, ex hac semente subito exilisse duas galeis & hastis armatas acies, quę se mutuis uulneribus confecerint.* Atqui *demiror quid hęc fabula faciat ad literas.* VRS. Dicam, *nisi molestum est.* LEO. *Imò percupio, si graue non est.* VRS. *Inspexisti ne unquam os serpentis?* LEO. *Ne cupio quidem.* VRS. *Mortui, inquam?* LEO. *Ne mortui quidem.* VRS. *Quis unquam audiuit* Leonē *timidiorem?* Si *tamen inspicias, numeresq; supernos et infernos dentes, tot reperies, quot lite*

ras primum attulit Cadmus. LEO. *Quot?* VRS. *Sedecim ni fallor. Otiosę sunt autem sicut natę sunt ordine positæ, dissipantur, seminantur, atque ita demum plures numero uarie'que digestę, uiuunt, agunt, pugnant.* Id *si non credis, considera qua strage se uicissim conficiunt hodie qui literas profitentur.* LEO. *Veriora ueris narras.* V. *Quid est autem scriptura, nisi mutus sermo, perinde quasi nutibus inter se colloquantur elingues?* LEO. *Nihil aliud.* V. *Et sermonem à serendo dictum aiunt grammaticorum filii.* Habes *Cadmeæ sementis allegoriam.* Nunc *excutiam scrupulum, qui, uti coniector, urit te.* Tonorum *ac spirituum notulas, imaginaris esse lanceas & galeas exercitus.* LEO. *Recte diuinas.* V. *Imò partes elementorum sursum eminentes talium rerum speciem præbent, & si diligentius contemplere, uidebis illic non solum lancearios ac leuis armaturæ milites, uerumetiam cataphractos, clypeis, ensibus ac balistis instructo.* Verum *harum rerum imagines melius exhibent.* Hebræorum *elementa, à quibus profectas fuisse literas nostras unà cum ipsis figuris, non absurde quibusdam uidetur.* LEO. *Istam fabulam, mihi crede, non narrasti surdo.* Cæterum *illud adiungas uelim, quibus modis puerum oporteat istis assuescere noscitandis.* VRS. De *agnoscendis elementorum figuris mox dicetur.* Agimus *enim, ut dictum est, ordine præpostero.* Ad *exprimendum pictura singulas, primum est exemplar, deinde commonstratus ipse linearum ductus, præterea manus docentis imposita manui pueri, eam'que regens ac moderans.* Indicauit *aliud adminiculum Fabius, ut eburneę tabulæ primum*

literæ simplices, mox syllabę ac dictiones, deinde uersus aliquot quàm scitissime insculpantur, per eos sulcos puer consuescet stilum ducere, donec, iuxta philosophos, actio frequenter iterata gignat habitum. Nam hac arte didicimus & cæcos nonnullos prompte scribendi facultatem sibi parasse. Eadem opera fiet, ut nec diuariet à recta linea nec usquam peccet ab harmonia proportionis. Olim stilo scribebatur in tabulis æratis, nunc quoniam calamis aut pennis scribitur, in chartis aut membranis pingitur, alia scribendi ratio est. LEO. Et antiquitus folijs, arborum codicibus, aut linteis cerussatis, aut alioqui leuiter incrustatis inscribebant. VRS. Et nunc sunt qui in tabellis puluere oblitis stilo ęreo argenteo'ue scribant. Sed pręclarus artifex uarias rationes comminiscitur, quibus puerili studio subueniat. Quarũ una est, si perfectum exemplar membranę pellucidę supponatur, super quam puer calamum ducat sequens subiectas lineas. Altera est, si scribendi peritus stilo argenteo cupreo'ue uestigia literarum imprimat chartę, deinde puer per eadem lineamenta ducat calamum, aut pennam atramento madentem. Eadem erit utilitas si succo ligni cuiusdam figuras pręscribas, leniter purpureas, quas puer tegat atramento. Hic prioris scripturę uestigia coarguent, quantum sit aberratum à pręscripto. Iam quidam utuntur tabulis, in quibus fila, fides'ue glutino affixę, linearum uestigia chartis admotis imprimunt. Ea res ad figurarum speciem non ita multum confert, plurimum tamen conducit ad rectitudinem uersus, & ad harmoniam partium superne inferne'ue prominentium. Id commodissime fiet, si singuli

uersus signentur quatuor lineis, æqualibus interuallis inter se distantibus, intra duas medias ducentur ipsa literarum corpora, quæ uero prominent sursum ac deorsum, intra suum modum cohibebunt extremæ duę. Eadem arte licebit æqualibus spatiis dirimere uersum à uersu. Verum ut his adminiculis prodest exerceri puerum, ita non expedit semper his uti, sed ubi iam profecerit, consuescat absq; cortice nare, nec semper linearum ductum desideret. L. *De scribendo uideor mihi propemodum satis instructus.* VRS. *Vnum illud addam, hæc ita tradenda pueris, ut se ludere putent, non studere. Quidam enim hęc tanta docent acerbitate, ut pueri prius discant odisse literas quàm nosse. Ad hęc iuuabit ad picturam interim nonnihil exerceri puerum, ad eam artem pleriq; sua sponte feruntur, dum gaudent & exprimere quod agnoscunt, & agnoscere quod ab aliis expressum est. Vt autem qui musices periti sunt, rectius pronuntiant etiam non cantantes, ita qui ducendis in omnem formam lineis digitos habet exercitatos, mollius ac felicius pinget literas. Si quid super his requiras subtilius exactius'q;, extat liber* ALBERTI DVRERI, *Germanice quidem, sed eruditissime scriptus, in quo priscos huius artis heroas imitatus, nominatim Pamphilum natione Macedonem, quum omnium literarum, tum Geometrices & Arithmetices egregie peritum Nam sine his disciplinis artem absolui posse negabat, ad hæc Appellem, qui & ipse ad Perseum discipulum de arte sua conscripsit, multa præclare tradit de mysteriis graphices, ex Mathematicorum petita disciplinis, & in his non pauca de figuris elementorum ac ductibus*

symmetria'que literarum . LEO. *Dureri nomen iam olim noui, inter pingendi artifices primę celebritatis. Quidam appellant horum temporum* Apellem. VRSVS. *Equidem arbitror si nunc uiueret* Apelles, *ut erat ingenuus & candidus,* Alberto *nostro cessurum huius palmæ gloriam.* LEO. *Qui potest credi?* VRS. *Fateor apellem fuisse eius artis principem, cui nihil obijci potuit à cæteris artificibus, nisi quod nesciret manum tollere de tabula. Speciosa reprehensio.* At Apelles *coloribus, licet paucioribus minus'que ambitiosis, tamen coloribus adiuuabatur.* Durerus, *quanquam & aliàs admirandus, in monochromatis, hoc est, nigris lineis, quid non exprimit? umbras, lumen, splendorem, eminentias, depressiones, ad hæc, ex situ rei unius non unam speciem sese oculis intuentium offerentem.* Obseruat *exactè symmetrias & harmonias.* Quin *ille pingit, & quæ pingi non possunt, ignem, radios, tonitrua, fulgetra, fulgura, uel nebulas, ut aiunt, in pariete, sensus, affectus omnes, denique totum hominis animum in habitu corporis relucentē, ac penè uocem ipsam.* Hæc *felicissimis lineis ijs'que nigris sic ponit ob oculos, ut si colorem illinas, iniuriam facias operi.* An *non hoc mirabilius, absque colorum lenocinio præstare, quod* Apelles *præstitit colorū præsidio?* L. Non *arbitrabar esse tantū eruditionis in arte pingendi, quæ nūc uix alit artificē.* V. Non *nouum hoc est, insignes artifices tenui re esse.* At *olim inter artes liberales numerabatur graphice, nec hāc discere licuit nisi claris, mox honestis quidem concessa, cęterum uetitum ne seruitiis traderetur.* Principum *est ignominia, nō artis, si caret suis præmiis.* L. Sentio quā-

tum ad omnem facultatem parandam habeat momenti, statim optimis præceptionibus admonitum esse. V R S. His coniuncta est legendi cura, cuius celeritas, nisi primis statim annis pateretur, non temere contingit homini, quantumuis admitatur. Vix autem fieri potest, ut lectione delectetur, qui legendo hæret ac laborat. Proinde, ut qui parum expedite scribunt, ad dictandi compendia confugiunt, ita qui difficulter legunt, aut in totum abstinent à libris, aut si quid coguntur scire, lectorem accersunt. utrobiq; perit illud secretum quod præcipue alit ingenium, siue tuas cogitationes mandare literis pares, siue magnorum uirorum cogitationes uelis cognoscere. Vt autem puer statim per lusum agnoscere discat literarum figuras, rem adfero dictu humilem, sed tamen à summis uiris traditam. Profuerit eas crustulis exprimere, ut diuinanti nomen elemẽti, præmium sit ipse cibus. Hoc Flacci consilium est. Fabius aliud indicat huic simile, ut ex ebore fingantur literarum formæ, atq; ex his lusus aliquis pueris gratus proponatur, qualis est micum, aut talorum, aut si quod aliud genus, quod nisi cognitis ac nominatis elementorum uocabulis peragi non queat. Quam ad rem accommodatissimus latrunculorum ludus, quem hodie Scacorum uulgus appellat, sic ut hinc Græcæ, hinc Latinæ literæ inter se concurrerent, nisi quod operosior est, quàm ut ætati primę conueniat, adultioribus aptissimus. Idem efficient munuscula, quæ puerorum uestibus ornatus gratia affiguntur, aut in manum dantur, ut cum uoluptate intueantur, contrectent ac nominent. Videmus ætatem illam affici uoluptate, si in

De recte prõptecq; legẽdo.

si in picturis agnoscat hominis, aut animantis, alterius'ue rei figuram, ac nomen reddant. Simili *illecebra poterunt & ad litteras agnoscendas irritari.* Mox *ad syllabarum connexionem progrediendum, hinc ad dictionum comple xum, postremo ad orationis structuram.* Ea *res ferè con-stat memoria, quam uolunt esse certam, eo'q; negant pri-mæ fidendum, sed nunc recto, nunc inuerso, nunc confuso li terarum, syllabarum ac dictionum ordine repetenda sub-inde eadem & inculcanda, donec certam legendi facultatem & expeditam paratam esse constiterit.* Nec *ante tem pus affectanda celeritas, quo fit, ut multum adferat moræ lectioni incogitans festinatio, dum auditor dubitat quid le gerit, dum auribus non assequitur lingua properantem, dum quædam intermittuntur, quædam perperam sonan-tur, unde dum uel alijs reuocantibus, uel ipse tibi diffidens repetis multa, non parum dispendij secum adfert male ca-ptatum compendium.* Prima *cura sit, ut attente, ut emenda te legamus, cæterum ut idem faciamus expedite, nec cogi-tantes ac uelut aliud agentes, dabit usus.* Id *quod scite præ cepit* Fabius, *Certa sit, inquit, in primis lectio, deinde con iuncta, & diu lentior, donec exercitatione contingat emen data uelocitas.* LEO. *Ista præceptio non hic tantum ua let.* VRS. *Adijciebant & illud, dum legis, in dextrum flectendos oculos, & quodãmodo præcurrendum, diducta in duas res animi intentione, ut aliud agatur uoce, aliud prospectu, quemadmodum qui facit iter, non hoc intuetur quod calcaturus est, sic huic posteriora intuenti priora re-citanda sunt.* LEO. Demiror *quur hoc natura inuiderit homini, ut altero oculo prospiceret in dextrum altero in*

euum. Nec uideo quorsum opus sit duobus, quum fabri & balistarij, si quando maxime intendunt prospectum, alterum occludant oculum. V R S. Dicam, si quis te casus altero orbaret oculo, non'ne gauderes alterum superesse? L E O. Verum si legas Hebræa, in leuum flectendus prospectus. V. Nimirum ut in scribendo manus. Verum id minimo negocio docet paucorum dierum usus. Noui qui & pedum digitis expedite scite'q; scriberent. Quibusdam ea prospectus celeritas est ut oculis præuolantibus deprehensa sententia, bene legant etiam perperam scripta. Quædam enim nisi cognito prius sensu recte sonari non possunt, etiã si bene scripta sint. L E O. Credo, sed plures sunt, qui recte scripta legant perperam. V R. Quod dicam prodigij simile est. Viuit adhuc quidam de procerum aulicorũ numero, qui nunquam legit ipsum quod scriptum est, sed loci sententiam alijs reddit uerbis. Rogatus à me num sciret se id facere fatebatur se frequẽter huius rei admonitũ. Quærebã num sciẽs ac uolẽs id faceret. negabat, imò nõ dissimulauit se sibi hoc noĩe displicere. Addebã qua nã occasione uenisset ĩ eã consuetudinẽ. Nũ puer habuisset præceptorẽ q̃ parandę copiæ gratia iussisset illũ alijs uerbis efferre q̃d legeret, aut num quid aliud accidisset simile. Negauit. Nam est huiusmodi musices genus apud Britannos, ut multi inter se concinant, quorum nullus eas sonat uoces quas habent codicum notulæ. L E O. Habet natura suas quasdam arcanas causas, quas frustra scrutantur hoĩes. Et ipse noui puerũ annos natũ duodecim, cæterã pfectum, hoc tantum habebat prodigiosum, quod oĩa uerba præpostere loqueretur, quod in nostrate lingua scis

esse absurdissimum. Nam Latine loquentibus, quanquã ad decorum compositio plurimum facit, tamen ad sensum ferè nihil refert, siue dicas, honora patrem tuum, siue, patrem tuum honora, nihil autem absurdius, quàm si quis nostrate lingua dicat, patrem tuum honora. VRSVS. *Sic est ut dicis.* Addunt *autem præceptiunculam, mea sententia, non asperandam, quæ pariter & ad legendum & ad scribendum pertinet, nonnihil etiam ad mores.* LEO. Audire *gestio.* VRSVS. Moris *est ut post agnitas formulas, & contextas syllabas incipiant scribere nomina, mox & oratiunculas.* LEO. Sic *est.* VRS. Hoc *operæ nolunt insumi in uocabulis inanibus ac nihil significantibus, aut uulgo notis.* LEO. Expecto *ut melius dicas.* VRSVS. *Scis bonam eruditionis partem esse, scire rerum uocabula.* Hic *supra modum cessatur à grammaticis uulgaribus, quorum uitio fit, ut adolescentes post multos annos in grammaticis contritos uix norint ullius arboris, piscis, uolucris, quadrupedis, aut leguminis uerum nomen.* Ne *domi quidem ullam supellectilem latine noĩare possunt adeo, ut quum uolunt sibi dari mantile, dicant, da mihi rem, et aut indice digito ẽ opus aut uulgatę linguę subsidio.* Idem *usu uenit si producantur in officinam cuiuslibet artificis, tñ generales rerum uoces utcunq; tenent, species prorsus ignorant.* L. *Istud mihi sanè usu uenit, ac mecũ alijs q̃ plurimis.* Arborẽ, *legumẽ, herbã, equũ & canẽ ostendere possum, at si quis exigat ut ostendã alnũ, aut fraxinũ, aut ilicẽ, silurũ, scarũ, aut pectinem, eruũ aut milium, scolopendrã, uiuerrã aut felẽ, hæreo.* V. Sic *& in* Dialecticis *pueri nihil audiũt nisi fortes*

currit, Plato disputat. Si asinus uolat, asinus habet pennas, & Sortem currere est possibile. L E O. Quid igitur hic consilij? V R S. Eadem opera licebit pueris praescribere, uulgo non obuia rerum uocabula, aut uoces exquisitas, nonnunquam & bonae rei quippiam admonentes. Tam facile discitur quid sit lacerta, aut stellio, aut pectunculus, quàm quid sit canis aut uacca, nec difficilius scribitur, Tempori parce, quàm uacca mingit, aut canis latrat. Interdum unica uox continet perfectam sententiam, ut σωφρόνει. id multo magis conuenit obseruari postea quàm eò profecit puer, ut integri uersus iam sint ad imitationem praescribendi. Quur enim non potius illis praescribitur hoc carmen, Quo semel est imbuta recens seruabit odorem Testa diu, quàm illud, Aut pluit, aut ningit, aut nostra pedissequa mingit? In hunc usum ualebunt celebrium uirorum apophthegmata, exquisitae breuesque sententiae, prouerbia, ac lepide dicta, cuiusmodi suppellex ad omnem dicendi facultatem plurimum habet momenti. Quorum si quis singula contemnit, huic occinam illud Hesiodum, Pusillum pusillo si addideris, cito nasci magnum aceruum. Et haec inter lusum licet ediscere, nullarum rerum memoria tenacius ad ipsam usque senectutem haesura animo, quàm quae sic infixe sunt. Vides igitur quanta nobis hic pereat utilitas. L E O. Vide sanè quanta pars aetatis nobis instituentium uitio praeterfluat. V R S. At uereor ne te delassem, si quae de pronuntiando disserta sunt referam. L E O. Imò hic habebis attentissimum, quandoquidem hoc erat, quod me potissimum solicitabat, quanquam & caetera iuuat audisse. V. Quanquam ergo puer à nutricibus non discit

De recte pronuntiando

Latine, tamen referre dicebant, inter quas primum inciperet æmulari uoces humanas, quod ętas illa quoniam prę ter imitandi facilitatem nihil habet nescio qua rerum humanarum infelicitate, citius propè reddit praua quàm recta. Ac mire fit, ut semel infantibus arrepta uitia in adultam ętatem sic prosequantur, ut ægre queant dediscí. Sunt autem oris ac linguæ diuersa uitia, quorum aliquot nonnullis affixit natura, sed plura peculiaris cuiq; uel negligentia uel affectatio, bonam autem huius mali partem affert ipsa natio, ut in sonis suum quęq; quiddam habent. Hispania, Italia, Gallia, Germania, Britannia, ac bene nobiscum ageretur, nisi singulæ nationes in uarias uitiorum species essent distractæ. Si labdacismus est impotentia sonandi caninam literam, multis uitium hoc adnascitur, nonnullis delicię loquendi conciliant. Etenim quum cęteris animalibus lingua sit absoluta, homini tot uenis astricta est, ut quibusdam necesse sit incidi. Nec hoc succedit omnibus. Nam alijs deterius accidit uitium, alijs lingua nihilo secius manet inexplanata. Memoriæ proditum est demosthenem eloquentiæ principem, primam artis suę literam sonare non potuisse. Metellum pontificem lingua adeo impedita fuisse narrant, ut mensibus aliquot sese torserit, dum meditatur in dedicanda æde uerbis solennibus dicere opiferæ Cereris. Nam labdacismum quem scriptores notant in Alcibiade, delicijs non naturæ tribuendum arbitror. LEO. *Ab istis ortum arbitror, quod pellucidum dicimus pro perlucidum, & pellicere pro perlicere, & pellegere pro perlegere.* VRSVS. *Haud male coniectas. Huius literæ difficilior est sonus in initio & fine*

necess

natu

De

dictionis, tum in medio duplicatę, mollior si simplex incidat inter duas uocales. Exempla sunt, regula, motor, currus, oro. Durior etiam apud Græcos, qui posteriori addũt aspirationem, ut χειλάῤῥους. Hanc asperitatem quidam mitigant supposito σ, ut θαρσεῖν pro θαῤῥεῖν Idē faciunt hodie mulierculę parisinę, pro Maria sonãtes Masia, pro ma mere, ma mese. Etiam si non defuerunt apud Latinos, qui contrà Fusios ac Valesios uerterint ĩ Furios ac Valerios, atq; è diuerso, qui honos, labos, uapos et clamos dicere maluerint, quàm honor, labor, uapor, & clamor. His contrarij Eretrienses, σ, uertunt in ρ, dicentes σκληρότηρ pro σκληρότης, atq; hinc prouerbij iocos in Eretriensium ῥῶ. L. Isto uitio noui plurimos qui laborent. Verum, est ne remedium huic incommodo? V. Est, si intercidas plectri retinacula, nisi q̃d nõ uacat periculo tangere uenas, hoc est iuxta prouerbium, τὰ ἀκίνητα κινεῖν. L. Quum animantibus quibusdã tam mobiles et expeditas linguas natura dederit, demiror homini datam tot astrictam retinaculis. V. Multis expediebat nullam omnino linguam esse datam. Nunc neq; uenarum retinaculus neq; uallum duplex dentium, neq; labiorum oppositi muri satis cohibere possunt membrum hoc nimium uolubile. L. Nihil uerius. V. Rursus alijs tam est docilis, ut animalium omnes uoces indiscreta similitudine reddant, ut si tantum audias, credas uagire puerum, rixari fœminam, tussire senem grunnire porcum, canere lusciniam, hinnire equum, latrare canem. Cæterum aduersus omne linguæ uitium ualebit difficultatibus exerceri, quo studio Demosthenes fertur triplex naturæ uitium expu-

gnasse. Nam exprimendum ρ linguam habebat inexplanatam, & spiritosus erat, & uox infirmior multitudinis fremitu interſecabatur. Itaq; tophis ſubter linguā impositis, uerſus complures aduerſo monte continuato ſpiritu reſonabat, & in littore nonnunquam quum maxime fremeret mare, dictionem exercebat, ut populi fragorem aſſueſceret contemnere. Ita uerum eſſe docuit, quod à ſapiente quodam dictum eſt, μελέτη πάντα δύναται. *Huic ſimillimum eſt quod indicat* Fabius. L. *Quod nā!* V. *Exiſtimat os puerorum reddi firmius, ac ſermonē expreſſiorem, magis'q;, ut ita loquar, articulatum, ſi ab his exigatur, ut nomina ac uerſus affectatæ difficultatis ex pluribus aſperrime inter ſe coeuntibus ſyllabis catenatos ac ueluti confragoſos quàm citatiſſime uoluant. Huiuſmodi uerſus Græci* χαλεπούς *dicunt. Difficultas autē ſyllabarum aut dictionum, partim naſcatur ex natura literarum, partim ex connexione, partim ex turba concurrentium conſonantū, partim ex his omnibus.* ζ, ξ, ψ, & *noſtrum* f, *durioris ſunt ſoni, unde rerum rex* ξένος, *pſittacus & effero, nō admodum facile ſonantur. Quemadmodum &* μνᾶ, πτύω, βδέω *non quod in his poſtremis difficultas ſit in ſingulis, ſed quod parum ſibi congruāt. Turba gignit difficultatem, quum dicimus glans et mōs. Nam in his ſunt duæ literæ, l & n, omnium ſuauiſſime ſonantes. Ex multis ſimul naſcitur difficultas, quū dicimus ferrum feruor fragor,* σφίγξ, *trabs, Thrax, Xerxes, Artoxerxes,* αἰσχροκερδής. *Numerus autem literarū in eadem ſyllaba non excedit ſenarium, qui tñ apud Græcos ęgre reperitur. Fraus cōſtat quinq; literis, ſed unā abſor-*

bet dipthongus, strix habet quinque sine dipthongo, quem admodum frons. Scrobs & stirps apud nos sex literis constant, soluta duplici, si Graece scribantur, quinque dun taxat, si strips, sonetur, eadem syllaba septem literas com plectitur. Apud Graecos una dictio profertur, cuius alte ra syllaba sex literas complectitur, αἰσχροῦς, sed ita ut diphthongus initialis separetur à consonantibus sequen tibus, & ου diphthongus pro duabus supputetur. Ver suum, quos à Graecis χαλεπούς appellari diximus, hoc exemplum fingi poterit. Γραῦν χθονίαν αἰσχρὸς φθόνος ἔρρηξεν, οὐζιφος ἐχθροῦ. Item, Arx strides rostris, sphinx prester, torrida seps, strix. In huiusmo di difficultatibus exercitatio reddet linguam ad caetera tum expeditiorem, tum explanatiorem. At hodie satis esse credunt, si facillimas quasque syllabas tradant, ba, be, bi, bo, bu, & harum similes, quum difficiliores magis sint inculcandae, μνα πτυ, βδε, τλα, γραῦν, κνα, χνο, θνα, πνα, γνα, χθο, φθι, κτη, τμη, δμω, θλα, σμα, σφρα, uelut in μνημοσύνη, πτύω, βδέω, τλάω, γραῦν, κνάω, χνοῦς, θνητος πνέω, γνώμη, χθὲς, φθείρω κτῆμα, τμῆμα, τμῶλλος, δμῶες, θλάω, σμάραγδος σφραγὶς, & huius generis alijs, quibus exprimendis, nisi protinus assuefiat os tenerum, uix unquam feliciter sonabit. L. Animaduerti quosdam esse, qui laborent in exprimendo, s, maxime si adhaereat illi consonans, ut est. V. Hoc est, ut opinor, quod nos blesum uocamus. L. Ab hoc uitio tam absunt Hispani, quàm Eretrienses absunt à Demosthenis uitio. Galli contra solent

uel elidere, uel obscurare literam hanc, lingua uulgari scribentes est, & sonantes, & producta uocali, Græci ψελλισμὸν *apellant, teste etiam prouerbio* ψελλὴ *[illegible]. V.* *Vitium hoc leuius est, & à nonnullis affectatur, qui blandiores uideri student. Illa deformis linguæ hæsitantia, & oris tremor, spasmi species, easdem syllabas iterans.* Id *alijs accidit in principio dictionis, alijs in fine, uitium inemendabile si in ætatem paulo adultiorem durauerit, præcipuus'que labor est in* k, q, c, p, *& t, ueluti quum* κυκυκύριε *dicunt pro* κύριε, *& pepepepedi pro pepedi, cacaue pro caue,* Tutullius *pro* Tullius, *rursus,* Romana *pro* Roma. L. Vtriusque *mali possum exempla non illepida narrare.* V. Libet *audire.* L. *Sacrifico cuidam insigniter hoc uitio laboranti, quum adornaret immolare, contigit minister pariter eidem obnoxius malo, ubi uentum est ad* κύριε ἐλέησον, *quod apud nos alternis dicitur, multum temporis absumptum est, prius quàm ter absoluerent kyrie eleeson.* Tandem *sacrificus, ut hoc hominũ genus dicitur iracundius esse, quid fiet, inquit, tun' me derides, an ego te?* Et exutus *amictu sacro reliquit aram, magno risu nostro.* V. Eodem *malo laborare uidentur ranæ, nunquam absoluentes suum illud* κεκεκεκεξ. L. Apparet. Alio *quodam die audiui medicum in frequentissima schola disputatione præsidentem, alioqui doctum ac uocalem, nec inexplanatæ linguæ, tantum geminabat extremam syllabam omnium dictionum,* pro Auicenna *pronuntians,* Auicennana, *pro scriptor, scriptortor, pro dicitur, dicitur tur, pro pharmaca, pharmacaca.* Id Græci, *nisi fallor, apellant* τραυλισμὸν, *aut* βαττα

ϱισμὸν, fortassis & βαττολογίαν, nisi quod battologia repetit orationē. Sic enim apud Ouidium Battus, In illis, Montibus, inquit, erant, & erant, in montibus illis. Quem irritatus Mercurius respondet, Et me mihi perfide prodis, Me mihi prodis. Nos forte non inepte dixerimus titubantiam oris, cui cognatū est uitium hęsitantię, quàm Gręci, ni fallor, uocant μογιλαλίαν. Hęc omnia grauiora facit ira et pudor, aut alius uehemēs affectus, quū'que alioqui, iuxta Fabium, pectus soleat facere disertos, his diuersum quiddā accidit ut obmutescāt. Noui qui Austro flāte sic hæsitabat, ut uix duo uerba posset eloqui. L. Vnde hæc mala? V. Partim à natura, sed multo maior pars à consuetudine praua, præsertim primis annis hausta. L. Ecquod habes his uitiys remedium. V. Pręsentissimū. L. Obsecro quod nā? V. Vt taceant. L. At nulli minus id possunt. V. Ergo mittantur ad exēplum Demosthenicū, ac dictum illud sapientis, μελέτη τὸ πᾶν δύναται. L. Indica rationem. V. Accipe. Qui laborant in k, recitēt subinde carmen in laudē Caluitij, concinnatum ex dictionibus continenter literā hanc primò loco habētibus. Qui in t, tales uersus repetant. O Tite tute tati, tibi tanta tyranne tulisti. Aut tales, At tuba terribili tonitru, tara tantara trusit. Nihil negocij fuerit alios consimiles effingere. Profuerit & singulas dictiones, & orationis membra lente distinctè'que pronuntiare, per silentia quodammodo redintegratis lingue uiribus, uoce nonnihil ad cantum deflexa. Noui siquidē uiros ad prime doctos, qui priuatis colloquijs deformiter titubabant, è cathedra clarius loquentes, nihil eius uitij prę se ferebant. LEO.

γιλαλία (margin)

integratis (manuscript margin)

Nihil hic ualet medicorum ars. V R S. *Arbitror posse nonnihil si nossent omnes musculos, quorum opificio uox promitur. Qui si fallant, habemus hic diuam opificem.* L E O. *Quam ais?* V R S. *Eulaliam.* L E O. *Ad diuos confugere extrema quidem est ancora, & fausti ominis nomen est.* V. *Quoniam autem grammatici excipiũt uocabulorum controuersiam, labdacismus fortassis erit, ubi quis si literam l, nimium operose sonat, ueluti si quis pro lucet, dicat ellucet, aut pro salua sallaua, quod uitium in magnis aliquot uiris deprehendi, sed quod affectationi potuit imputari, non naturæ. Dum enim plus iusto studerent articulate loqui, in hoc malum deflexerunt. Idẽ faciebant in litera g, sonantes serava pro serua, ueraba pro uerba. Cui simillimum uideri potest, quod Græci uocant Iotacismum. Id mihi uideor in quibusdam genere Græcis animaduertisse, nominatim in Georgio Hermonymo, qui se Spartanum prædicabat, docebat autem Lutetiæ, recẽti memoria plurimis adhuc notissimus. Et apud Latinos sentias quosdam intorquere os, quoties hanc student nimium exprimere. Alij quoties sequitur uocalis in eadem syllaba, pro, i, propemodum sonant, g, ut gecit pro iecit, egicio pro eijcio. Quanquam enim iota transit apud Latinos in cosonantem, si præcedat in eadem syllaba uocalem, tamen sonus debet esse medius inter uocalem & consonantem. Sunt qui simili loco pro, i, sonant ferè, ζ, ut pro ianua, ζanua, pro Iesus, ζesus, pro iecur, ζecur. Rursus alij sic sonant tibijs, Virgilij, ut ante secundum, i, uidearis audire, i, consonantem, & pro duabus efferunt treis. Sunt rursus qui pro, e, sonant i, quemadmodum pro a, o, de*

Labdacismus.

quibus suo loco dicetur conuenientius. Addunt & Metacismum dum plus æquo exprimitur m, incidens in finem dictionis sequente uerbo, cuius prima sit uocalis, ut plurimum, audet, hic uolunt m, euanescere, ut sones plurim audet. Sicut in illo Cicer. Quousque tandem abutere. Tanda butere dici uolunt. Quod ut nolim refellere, ita credo non nihil interesse inter sonos, quum dicimus, animam agit, & quum, anima agit. Nam in priore nisus sentitur uolentis exprimere m. Vnde Fabius admonet m, in talibus syllabis, neque prorsus audiri, neque tamen nō audiri. Idē īter oris uitia commemorat ἰσχνότητα, quam exilitatem siue angustiam possis dicere, quę quibusdam adest natura, alijs morbo senio'ue, nonnullis accersita, dum arctatis arteriæ circa imas fauces musculis, uox semiclusis labiis promitur. Cui contrarium est, πλατειασμὸς, quum nimium diductis faucibus, & ore plus satis patulo sermo promitur. Quorum illud si natura contingat, Aristoteles timidę mentis argumentum interpretatur, hoc stolidę. Hollandię uulgus ferè summis labiis loquitur, germani superiores contrà, penè ab umbilico uoces ducunt. Vnde mihi uidentur hæc duo non solum ad uocis exilitatem, uerumetiam ad oris indecoram uel contractionem uel diductionem pertinere. Nam in multis utrunque uitium deprenditur, in quibusdam etiam nationibus ut peculiare ridetur. In nō paucis autem deprendas κοιλοστομίαν, quum uox uelut è cauo specu, e'que recessu oris resonat. Et hoc uitium quibusdam addidit natura, quæ linguam dedit prima sui parte nimis astrictam, alioqui latiorem, unde fit ut uox fundatur in latera faucium, atque hinc repercussę resonet, qualis

κοιλοστομία

umbrarum uox esse fertur, eo'que qui simulant huiusmodi spectra ex olla fictili uerba promunt. Quidā habent coruinum quiddam, quidam stridulum, quidam balbum ac senile, qualis est edentulorum oratio. Nonnullis totus sermo crassior est. Sunt qui uoluta intus lingua nescio quid Hebraeum resonant. Sunt qui syllabas extremas audiri non sinunt, uerum eas quodammodo deuorant deglutiunt'que. Quod pueri metu faciunt, ne deprehendantur inemendate loqui indicio postremae syllabae, ita quibusdam populare est. Hos graeci peculiari uocabulo dicunt κολοβῶτας, id est, decurtatores. Rursum sunt, qui postremas omnes uacuant Hebraeorum ritu. Sunt cormanes, quibus sonus per nasum erumpit potius quàm per os, ut omittam quorundam gargalismum, ructum, singultum, crepitum inter loquendum, stridores sibilos, gemitu. , screatus, tusseis, risus, quibus sermonis tenor interciditur. Denique innumera sunt uitia, quibus à recta pronuntiatione disceditur quam grae ὀρθοέπειαν appellant. De quibus incidet postea locus, ut aliquid dicamus. Haec in hoc tantum admonui, ut infantem ab eorum conuictu submoueamus, qui uitiis huiusmodi sunt obnoxii, & si quid uel natura traxit, uel consuetudine contraxit huiusmodi uitiorum, id mature corrigatur. Iam est peculiaris quidā cuique genti oris sonus, quem propriis uocabulis notare difficile sit. Quanquam enim latini & greci iisdem penè literis utuntur, tamen agnoscas graecum etiam latina sonantem, & contrà graecus agnoscit latinum graeca sonantem. Hanc ob causam Fabius suadet quidem ut puer primum graecis imbuatur, non uult tamen diutius in his hęrere, ne peregri-

κολοβῶται.

nus oris sonus prosequatur etiam latine loquentem. Fœdum est enim hominem in ea lingua uideri hospitem, in qua natus est. Quod si negligentia acciderit, desidię crimen est, si affectione, stultitiæ tribuitur. Nec desunt tamen qui hoc ceu bellum & elegans affectent, sic redeuntes nobis ex galliis, ut latine sonantes uix intelligantur, & si quid habeat ea gens indicendo uitii, puta uolubilitatē linguæ, confusos accentus, aut uoces nihil significantes, interiectionum uice subinde mixtas latinis, id studiose repræsentent, quo ualde galli uideantur. Nos quoniam græca ferè discimus in hoc ut ueterum libros euoluamus, potius quàm ut cum uulgo græcorum fabulemur, prestiterit utriusq; linguæ rudimentis semel traditis, in latinis potissimum exerceri, donec confirmatus adolescens iunctis utriusq; literaturæ studiis tuto progredi possit. L. *Et istā fabulam* Vrse, *haudquaquam surdo canis.* VR. *Nunc si non est molestum audire, restat commemorare quid illi de sonandis singulis elementis tradiderint.* L. *Audiam per quàm lubens.* V. *Atq; operæprecium est, nunc enim tota ferè pronuntiatio deprauata est, tum apud græcos, tum apud latinos.* L. *Quid audio?* VR. *Sic est.* LEO. *Vnde nam id accidit?* VRS. *Partim ex corruptela uulgati sermonis, partim hinc quod soni uocum scribi non queunt. Et scis quàm nihil apud populum stabile, nihil diuturnum. Verum hoc interim mihi credas uelim, mox demonstraturo, si pauca de sonis elementorum perstrinxero. Ordiar autem à uocalibus, quas latinis esse quinq; notissimum est, a, e, i, o, u, Græcis septem, α, ε, η, ι, ο, υ, ω. Et apud latinos omnes ancipites esse, apud græcos duas natura*

breues, ε, ο, totidem longas η, ω. tres ancipites, α, ι, υ, Ex his A, diducto largiter ore profertur, lingua recta suspensa, hoc est, nec ad palatum superius afflexa, nec in anterius dentium uallum impacta, nec in latus dentium illisa, nec inter dentium hiatum inserta, uox'que prodit ex arteria profundiore, feriens superius palatum. Quur autem uocales dicantur à grammaticis iam olim reddita est ratio; uel quod elegantius sonent, uel quod per se sonent, uel quod aliis, quæ consonãtes uocantur, uocem tribuant alioqui mutis, nisi si quid ædant stridoris, aut strepitus, unde & semiuocalibus nomen. Sed quur Alpha inter uocales primas teneat difficilior est quæstio. Quidam aiunt Cadmum ob hoc primum locum tribuisse alpha, quod Phœnicum lingua bos appelletur alpha. At Hesiodus in paranda re familiari, primo loco secundum domum & uxorem ponit βοῦν ἀροτῆρα. Hæc ratio per me, Casca Cascis arrideat licebit, mihi probabilius uidetur, ideo prælatam apud græcos inter ancipites, quod hæc in compositione syllabarum præcedit i & y, quum ipsa nullam sequatur uocalem in eadem syllaba. Nã in uaco, & iaceo, prima migrauit in uim consonantis. Nec aduersatur huic rationi, quod adfertur ab aliis, hoc esse naturale minime'que operosum loquendi exordiũ. In loquendo siquidem nihil est prius, quàm diducere labia, mox nullo alio uel dentium uel linguæ uel labiorum adminiculo, uocem ædere, quam primam audimus in pueris nascentibus. L E O. *Nec dissimilem in ouibus balantibus.* V R S. E, *simili modo profertur, nisi quod ore parcius diducto; uox non erumpit sursum in cœlum oris, sed in linguam infimã, quę leuiter*

ferit utrinq; dentes molares, reductis introrsum labiis. Inter hæc duo elementa, medium est η græcorum, quod effertur rictu minus diducto quàm in α, hiantiore tamen ac minus in ima depresso sono quàm in e. Cognationem arguit primum, quod apud græcos, α frequenter uertitur in η, & contrà ut πρίηπος pro πρίαπος, & ἰητρὸς pro ἰατρὸς. Cõtrà τὰν pro τὴν. Apud latinos ferè uertitur in e longum, ut κρῆτες Cretes, & σπλῦν splen. Id si crassiore Minerua tibi demonstrari cupis. L. Crassissima si potes, atq; adeo, si libet, adipali. V R. Iustum est, a quod sonant Itali. Immodicè diducto uel rotundato magis ore sonant Vuesphali, referentes Ionicum quiddam, qui pro alpha sonabant ω mega, dicẽtes pro θῶυμα pro θαῦμα, & ὤυτος pro αὐτος, ut alii contrà, ω uertunt in alpha, pro τῶν νυμφῶν dicentes τᾶν νυμφᾶν, μουσᾶν pro μουσῶν, πρᾶτος pro πρῶτος. Item ε uertitur in η, ut ἤυϛε μέγαϛε, & pro ἐβουλόμην, ἠβουλόμην. Hæc nimirum arguunt his literis uicinitatem quandam in sono fuisse, η uero sonuisse uidetur apud græcos, quod nunc sonat a, Scotorum, aut Hollandorum quorundam, neq; enim omnes eodem modo promunt, ac de uulgo nunc loquimur, ne quis eruditus existimet hęc ad se pertinere. Quum enim hi dicunt ama, mediam uocem audis inter ama & eme Italorum more pronuntiata, quemadmodum alii, quos diximus Ionicum quiddam referre, penè sonant omo. Nunc fac ut oculis os, auribus sonum obserues, dicam primum Italicè, mox Scoticè, postremo Vuesphalicè. L. Isthic sum. V. Ama, ama, ama, fama, fama, fama, Ianua, ianua, ianua. L. Grassissime profecto dicis,

sed

sed tamen ad docendum apposite. Verum age dic, *discer nuntur ne hęc apud Græcos?* V R S. *Vix sentias, sed iam admonui pronuntiationem esse corruptam.* Siquidem *quā, nunc habent eruditi, non aliunde petunt quàm à uulgo scis quali magistro, uerum de his mox.* Iam *in e pronuntiando non leuiter peccat uulgus.* LE O. *Quid ita?* V R. *Quia literam eandem aliter atq; aliter sonant, nunc ore contractiore, nunc diductiore, de nostratibus loquor.* Nā *Italorum hic, ut in alijs plerisq;, correctior est enuntiatio.* LE O. *Expecto exemplum.* V R S. *Dicam in genere, Quum e, finit syllabam, sat recte sonant, quum adhæret illi consonans, uel a sonant pro e, uel u, hoc est, a Scoticum.* Demo *probe sonant & peto, at perago, peruia, sperma, diductius resonant quàm par est, & in lego contractius efferunt quàm in lex, in rego q̄ ĩ rex, ĩ rebus quàm in res.* Verum *id potissimum accidit, quum e excipitur à consonante r, quum enim dicunt aspergo, secunda syllaba nihil aliud sonare uidetur, quàm in sparta prior, & in peruius prima minimum aut nihil discernitur ab ea quæ præcedit in paruo.* Item *in pertundo & partu, erro & arra, uerro & uarro.* Idem *uitium sequi solet etiam Græca sonantes, ni fuerint diligenter admoniti.* Vix *enim in* πέρθω & παρθένος *discernunt primas syllabas.* Quanquam *hæc felicissime distinguunt* Itali. Vix *in alia litera magis errat* Gallorum *uulgus, a pro e sonantium, si quando uocalē excipiat n, aut m.* Nam *pro quendam sonant quandam,, pro ualens ualans, pro redemptus redamptus, pro emblemata amblemata, pro uendo uando, pro uentosus uantosus, pro tempus tampus.* Hunc *errorem subinde deprehendimus*

etiam in codicibus Gallorũ manu descriptis aut excussis, Hic tamen emendatior est Picardorum enuntiatio, nec ulli magis peccant, quàm qui sibi mire Galliciæ uidentur lo qui Quod non in aliud monemus, nisi ut hęc protinus de= discant pueri ne prauus usus hæreat Latina græca'ue so= nantibus, ne'ue pro ἔμπορος enuntient ἄμπορος pro ἔντερα, ἄντερα .L. Prorsus ita res habet. V R S. Iam i, minus etiam diducto rictu sonatur, ac penè coeuntibus den tibus, quibus sensim lingua illiditur, qua parte sunt genui ni, sic ut labia nihil adiuuent sonitum, sed reducantur po= tius aliquantulum, ut in e. L. Teneo. V. Et hic bifariam peccatur à multis. Siquidem apud Brabantos, campestres quidam pro i, sonant diphthongum Græcam ei, quã eui= denter audis quum nostrate lingua dicis ouum, & quum Latine dicis, hei mihi, ueluti quum pro uia dicunt ueia, pro pia peia. Rursus Scoti quidam pro e sonant propemodũ i, dicentes pro faciebat, faciibat. Ea consuetudo sic à puero inhæserat Ioanni Coleto, uiro alioqui facundo & erudito ut nec in pronunciando, nec in scripto uitaret, quamlibet admonitus ab amicis. Ne is quidem nouus est error. Siqui dem uictorinus Afer obiurgat discipulos suos, quod e, uer terent in i. Et rursus i, scriberent pro e. Ac prisci gramma tici, cõq; bis Fabius, ostendunt esse quẽdam sonum mediũ inter e & i, unde factum est, ut alij hanc alij illam usurpa rent in eisdem dictionibus, uelut heri & here, aduerbium sono uocalis discernebatur, ab heri & here nomine. Eiusdẽ arbitror esse generis, tempori & tempore, luci & luce, ue speri, & uesp̃ere aduerbia. Hæc interdum transit in con= sonantem, quã nonnulli, sicut ante monuimus, plus satis so

ἄντερα. I

Braban um

nant, sic dicentes iecit, quasi dicant gecit, & maiestas, qua si sit magestas. Idē usurpant in græcis dictionibus, quum i, apud græcos semp sit uocalis, ne cun q̄ præcedat alteram uocalem in eadē syllaba, ut ἰατρὸς, ἴαμβος unde pperā quidam iambus sonant dissyllabum, quū uox ἀμφίβραχον reddat. Sequitur o, similiter ex arteria prodiens, quē admodū a, lingua recta quidem, sed introrsum modicæ reducta, nisi quod ore non solum diducto, uerum etiam rotundato, quod ipsa elemēti figura uidetur admonere quēadmodum i, sua forma monstrat uocis exilitatē, & e, labiorum reductionē nobis ueluti pingit. Item A, patens inferne, rictus diductionem pingit. Peccatur et hic à uulgo, nostrate duntaxat. Nam græci Italiq; recte sonant. L. Quo pacto? V. Primum Batavi literā hanc promunt ore contractiore quàm opus est. Deinde eandem non eodem mō promunt. Rotundius enim sonat in nos, quàm in nono, quàm in non' ne, in omen, quàm in omne. In posterioribus enim nostri pena sonant pro o, u Vuesphalicum. L. Planè sic habet. V. At faciam ut clarius etiā rem perspicias. Quod discrimen uulgo facimus inter on, qđ est in tondere & inter un, qđ est tundere, Nec aliud sonat o, in rhombus q̄ u, in tūbo. Itē in funte & fontes. Atqui o diductiore rictu pronūtiandum erat. LEO. Quàm multa peccamus imprudentes. Vel ab asinis discere poteramus huius literæ pronunciationē, unde illi apud Græcos nominis initium, δνος & ipsi sono ὀγκηθμὸς. V. Itē ω mega nihil differt ab o, nisi qđ α longum differt ab α breui Nam pleniore sono profertur, de quo suo dicetur loco. Pro u uero formabis V Gallicum, si labia paululū exporrecta iunxeris. Eandē

O

pene

ω

V

literam rotundiore mugitu sonant Germani, immodico Vuesphali. Nec desunt tamen apud Italos, qui Gallorum more sonent ueluti Bergomates. *Nonnulli contra labijs ad trium digitorum spacium indecore porrectis, nimirũ Batauis contrarij,* Romani *modice. Nec omnibus feliciter cedit huius uocis affectatio. Nostrates enim quum affectant Vuesphalorum imitari mugitum, nõ possunt id perpetuo facere subinde lingua relabente ad insolitã, ueluti'qꝫ natiuam consuetudinem. Hanc inequalitatem frequenter animaduerti in sacrificiis* Britannis. *Nos in hac pronunciãda parum etiam nobis ipsis constamus, nonnunquam in eadem dictione, uelut in nullum, mullum, & Tullium. In prima siquidem audis u Gallicum, in postrema u Vuesphalum. Idem sentire licet in huc & hunc, in illud & illum. Sona Batauice fontes.* LEO. *Fontes.* VRS. *Sona fundere.* LEO. *Fundere.* VR. *Quod discrimen audis inter utriusqꝫ dictionis primam syllabam?* LEO. *Nullum.* VR. *In rhombo & plumbo, quid interest inter u, & o?* LEO. *Profecto nihil..* VRS. *Nunc mihi considera eiusdem literæ sonum non eundem. Sona, sunt.* LEO. *Sunt.* VRS. *Tolle n, & dic sutor.* LEO. *Sutor.* VRS. *An non sentis longe diuersum sonum?* LEO. *Quid ni?* VR. *Rursus, sona plumbum Batauice.* LEO. *Plumbum.* VR. *Abijce liquidam & dic pluma.* LEO. *Pluma.* V. *Quid simile huic u, cum illo?* LEO. *Nihil.* VRS. *Idem sentias, si ex tundere facias tutudi, ex fundere fudi. Verum in his fortassis aliquantulum patrocinabitur antiquitas, quæ sont & dicont, quàm sunt & dicunt scribere maluit. Apparet enim & apud illos paulo sonantius fuisse u sequẽte*

liquida n aut m, quàm in alijs dictionibus, quemadmodũ contrà in nonnullis medium sonum obtinebat inter u & i, ut in optimus, pessimus, unde ueteres has uoces per u scribendas putabant, optumus, pessumus, quod in his aliud quidam sonaret i quàm quod in opimus & fimus. L. *Probabile est quod narras.* V. *Tantum de inconstantia. Nũc ad cętera propero.* V R. *V Gallico respondet v græcorum, uel ipsa teste figura, quę nobis cum illis communis est, nisi quod nos sinistrã lineam inferne protraximus. vy. u V ue sphalico respondet græca diphthongus* ου. *Argumentum est, quod in usurpandis gręcorum uocabus, ueteres frequenter v græcum uerterunt in u nostrum, uelut in* ὗς *& sus, in* μῦς *& mus, in* ὑπὲρ *et super,* ὑπέρβιος *& superbus. Quin & latini ex Sylla Sullam faciunt, ex* ἄφυα *apua. Idem arguit quod galli uulgo pro* θύειν *dicunt tuer, id est mactare, usurpata uoce græca, nisi quod abijciunt aspirationem.* L E O. *Poteramus istud uel ab aui ridicula discere, cui græcis à cantu natiuo uocabulum* κόκκυξ *quæ in* οἰδῇ *cantus non i, sonat, sed u Gallicum, & hanc Latini cuculum, ni fallor, uocant.* V R S. *Qui scis an auis hæc non eodem modo canat apud græcos, quo apud nos? Sed ad rem. Rursus* ου, *uertunt in u productũ, ut* μοῦσα *musa. Hoc adeo uerum est, ut prisci Latini, si quando uolebant syllabam haberi longam, addere soleant, o, loumen scribentes pro lumen, noumen & floumen pro numen & flumen. habet autem omnis syllaba longa sonum uegetiorem breui. Nã producta uocalis, quẽadmodum & diphthõgus gemĩa quodãmõ uocalis ẽ. Atque ex huius rei neglecta distinctione grauissimus error, quũ apud Græcos, tum*

uero apud Latinos extitit. Apud Græcos enī, ut dixi, sunt natura longæ η & ω, cumq; his oēs diphthongi, breues ε, ο. apud Latinos uocales oēs sunt ancipites, licet non usdē syllabis. Quanquam autem Græcus pronuntiando confun dit longarū ac breuium discrimen, tamen scriptura distin guit. Apud Latinos nō idem fit. Qua de re post referā qd̄ accepi. Illud notissimum est, u literam apud Latinos fre quenter transire in naturam consonantis, interdum elidi, nonnunquā sic admisceri consonantibus, ut propemodum euanescat, at non quibus libet. Consonans fit, quoties præ ponitur uocali, uel sibi, uel alteri in eadem syllaba, ut ua= nus, uenor, uinum uoueo, uulnus, seruus. Eliditur sequens m uel n, ut in emmuero & inuidia. Docent hoc uersus Terentiani, Sine inuidia laudē inuenias, & amicos pa= res. Et, Emmuero Daue, nil loci est segnitiæ neq; socor= diæ, In quorū priore nisi primo loco sit tribrachus, sim= nui non constat senarius trimeter, sic ut secundo sit spon deus dia, lau, dia, contractis in unam syllabam quanquā potest et proceleumaticus accipi in posteriore nisi primus locus habeat anapæstū, nō cōstat uersus tetrameter. Neu trum autem fieri potest, nisi illic elidas u, hic u cum m, quę inter consonātes fermè solet elidi præcedens uocalem. Admiscetur autē his consonantibus. q c. g. et s. ut qui, cui, æquor, sanguis, anguis, lingua, consuesco, & suauis, si ad= sit synęresis, & faciat dissylabum, nec tn̄ hic prorsus euae nescit. Vulgaris lingua idē facit in pluribus, uelut quū di cit fatuum, u admiscetur d. Itē quum sonant duo, cōniun gunt, t. Græci uero quemadmodum pro nostro f, utcunqs sonant φ, ita u nostrum cōsonans, quo reddant nō hn̄t, nisi

V cōso nans.

Duas. tvve.

quod recentiores in hoc abutuntur β, de quo paulo post dicetur. Si q̄n coguntur nostra suis literis scribere, pro Va lentinus faciunt οὐαλεντῖνος, pētrisyllabum. In hunc opi nor usum Aeoles reperant digāma, q̄d medium esset inter u, consonans nostrum et φ. Itē quoties exprimunt Quin tus, non aliter possunt quàm κοΐντος, quod eam literā uelut euanescentem nesciant. Apud illos enim υ, nullam præcedit uocalem in eadem syllaba, præterquam in diph thōgo abusiua, υι. Indicauit hoc Quintilianus, in æquor, & æquum reddi sonum quē Græci nullo modo possint ex primere. Hactenus, *de uocalibus aliquot. Nunc ad diph- thōgos accingor.* L. *Vt Iubet.* V. *Primum illud manife stius est, quàm ut uel ab eruditis Græcis negari possit, pro nuntiationem, quæ nunc uulgo Græcorum cum doctis est cō munis, ꝑperā sonare diphthōgos aliquot et simplices itē ali quot uocales.* L. *Quas?* V. *Non'ne. η. ι. υ. υι. ει. οι. in discre to sono proūntiāt?* L. *Ita mihi uidetur, aut si quid est discri minis, uix aures ꝑcipiunt.* V. *Frustra igitur sunt distinctæ literę, si sono nihil differunt.* L. *Apparet ueteres aliter pro nuntiasse.* V. *Rursus aliquot ideo dicuntur propriæ diph- thongi, q̄d duæ uocales ut scribuntur, ita sonantur, q̄d idem in his non fit quæ dicuntur abusiuæ diphthongi.* L. *Sic est.* VRS. *Atqui in αι. οι. ᾳ. quid audis nisi sim plicem uocalem in prima e, in cæteris i.* LEO. *Ni- hil prorsus.* V. *Ne quid iam disceptem de αυ & ευ, in ου q̄d audis nisi u, Vuesphalicū? Nō enim aliud sonat pri ma huius uocis αὐρω quàm prima huius ἐρῶ. Nec aliud sonat ultima in θαυμασοι, q̄ ultima in ἑλληνιστί, aut ἀκονιτί. Nec aliud penultima in ἀλήθεια q̄ in σοφία.*

De diphthongis.

Proinde aut frustra discernuntur à dipthongis impropriè dictis, aut alio sono proferebantur quàm hodie proferun tur. L. *Non habeo quod refellam.* V. *Rursus, quid aliud audis in ultima* γραμματικῆς, *quàm in ultima,* κλιμακὶς. *Quid aliud sonat penultima in* μία *pro una, quàm in* μυῖα *pro musca, &* ἀφύα *pro pisce?* L. *Aut omnino nullum, aut perquam tenue discrimen est.* V. *Et tamen extra controuersiam est, literas tota natura diuersas esse.* L. *Demiror.* V. *Et quid mouit Latinos, ut tan to aliter sonarent au & eu, quàm Græci? Quid enim si mile* παῦλος *&* Paulus, εὔιος *&* Euius. *Et tamen opinor, hic Latinorum pronuntiationem emendatiorē esse quàm Græcorum. Apud nos enim utraq; uocalis auditur in audio & euge, à quo sono Græcorum aures in tantum abhorrent, ut quum nostra sonare conantur aŭdio dicant tetrasyllabum pro trisyllabo, audio, & claŭdus trisyllabū pro claudus dissyllabo, pro heu monosyllabo, hĕu dissyl= labum. Atqui si Græci rectè sonant* αυ *&* ευ, *seruandus erat idem sonus* υ, *in* οὗτος *&* λόγου. *At in his nihil auditur quod ullo modo uergat ad sonum f, aut u, con= sonantis. Porrò quū sua efferunt, in diphthongo propemo dū sonant f, aut u consonās, ueluti meditās adhære sequen ti uocali, ut* ὀρφεὺς, βασιλεὺς, βασιλεύω, εὐαγγέλιον, *Atqui diphthongus non conflatur ex uocali et consonāte.* L. *Quo sono credis hæc ueteres extulisse?* V. *Referam qđ in senatu Grammaticorū audiui.* L. *Sat erit.* V. *Conie= cturā faciebant ex linguis popularibus, in quibus utcūq; corruptis resident antiquæ pronuntiationis uestigia.* οι *dipthongus Gallis quibusdam est familiarissima, quum*

uulgari more dicunt, mihi, tibi, sibi, aut quum pronuntiāt, fidem, legem, ac regem. Hic enim audis enidenter utranque *uocalem o, & i.* L. *Sic est profecto.* V. *Ad eum prope modum sonuisse ueteres arbitror,* μοι, σοι, οἱ τοῖος & κύριοι. *Alioqui quorsum appellantur diphthōgi propriæ, nisi eadem syllaba geminæ uocalis sonum ædat? Atque ob id producitur & diphthongus omnis, ut utraque possit audiri.* L. *Probabile narras.* V. *Iam* αι *diphthongum euidenter audire licet in lingua Germanorum, quum nominant Cæsarem, quanquā hic Batuui propius accedunt ad sonum e, uel* ητα, *quod penè faciunt, ut dictum est, perpetuo in a uocali.* Neque *non sentitur apud nos diphthongus* ει, *si Hollandicæ dicas, ouum, paratus, uersutiæ,* Mains, *facinus, seductus, caro.* Apud Gallos *hæc rarius auditur.* Ου *uero arbitror priscis ferè sonuisse, quod Batauus sonat, senex frigidus, & aurum, aut eam tunicæ partem quæ tegit brachium.* Rursum *Latinam diphthongum* æ *audis, quum sonat malus, uadit, consilium, sapor.* Oe *uero quum sonat panem, nudum, & rubrum, callidum, & fragile aut necessitatē, aut si dicas Gallice, tribus uiabus,* Britannicæ, *nix.* Quanquam *in his linguis deprehendas & alias diphthōgos à Græcis pariter ac Latinis dissonātes ueluti quum* Gallus *dicit, melius, parum, aut fastidiosum, aut periculosum.* Item *quum Batauus dicit, mendacium, ceruical, aut ianuam, aut Iudæum, quū* Galli, *florem, aut honorem.* Cui *non dissimilem habent Hebræi.* In *non nullis audias tres uocales, ut quū* Galli *dicunt formosum patrē, in formoso audis, e, a, & u, quū dictio sit monosyllaba. In alijs diphthōgū inuersam, ut cum Batauus sonat*

oudt
cout
gout
movve
quaet
mieulx
peu
bean
riedt.

arundinem, aut margaritam pro fœmina, audis enim i, ante e. Item quum Colomensis dicat salutem, audis u ante e. Rursus quum Hollandice dicas, dulce, aut bonum, audis diphthongum nouam, nullis literis exprimendam, sed sonum quendam medium inter o & u. Quum dicas, domum aut murem, audis i post u in eadem syllaba. Aut quũ gallus sonat famam aut fructum. Verum hæc persequi non est huius instituti, præsertim quum nationes quædam nihil omnino sonent absq; diphthongo. Ex his autem quæ retulimus satis est intelligi, & diphthongos posse sonari, et olim sonari solitas. LEO. *Quæ res abiecit eas?* VRS. *Nihil aliud, opinor, quàm loquendi deliciæ. Nam mulierculæ quōdam elegans habebant, semicluso ore, uix'q; motis labiis sonare uerba, sic ut uix audiretur exitus. Diphthongi uero ferè torquent os, multum'q; resonant, quod nunc habetur indecorum, & ut rusticanum ridetur, inde primum apparet exortas diphthongos improprie dictas, deinde paulatim idem in aliis nonnullis ausæ sunt illiteratorum deliciæ.* LEO. *Non leuis incommoditas si quid cui dictes scribendum, aut si quis ex alterius recitatione suum emendet codicem.* VRS. *Maxima. Quinam sciet is qui excipit, quum audit uulgato more sonari ῖνος, an scribere debeat οἶνος, ὗνος, ὕνος, ἧνος, aut εἶνος.* L. *Nequaquam nisi sit eruditus.* V. *At non semper nobis cum eruditis res est, & quędam uoces huiusmodi sunt, ut doctus etiam possit hæsitare, uelut in ὑμῶν & ἡμῶν, quod si ὑμῶν sones, ꝑ u gallicũ aut propemodũ, & ἡμῶν ꝑ a Scoticũ. Nã bene habẽt aliqui hoc est, per e diductius, sublatus est error. Habes de diphthongis. Iã lõgarũ breuiũ'q;*

geut.
huijs.
bruyt.
fruyt.

syllabarũ discrimen, magna ex parte sublatum est, & in grecorũ et in latinorũ pronuntiatione, quum olim plebes imperita exploserit atque exsibilarit histrionem, qui paululum se mouisset extra numerũ, aut si uersus pronuntiatus esset una syllaba breuiore aut longiore, quod à Cicerone literis proditum sciunt omnes, qui literas sciunt. Ex quo colligitur, & recitatorẽ seruasse spacia syllabarũ, & illiteratã multitudinẽ, presertim urbanam, auriũ sensu diiudicasse. Nũc quis offenditur uel apud grecos, uel apud latinos, nisi siquid arguat accẽtus, qđ in multis non põt, imò frequẽter accẽtus ducit in errorẽ, dũ facit uideri longã q̃ breuis est, & cõtrà. Qui uero docti nũc discernũt an dicas planè ĩpostori, an planè apte, an planè affirmãs, quũ in prima dictione sit pyrrhichius in secũda trocheus, in tertia spõdeus? Rursus an dicas malo pro uitioso, an malo pro potius habeo, an malo pro arbore, siue pomo, quũ in prima uoce sit iãbus, in secũda trocheus ĩ tertia spõdeus

De quãtitate syllabarũ

L. Nõ satis assequor, quæ fuerit illa ratio, saltãdi ad uocẽ alienã. V. Audita referã, iudicij piculũ penes alios esto. L. θάῤῥει nõ hic agitur apđ pratorẽ. V. Scis quosdã dictos Mimos inter quos celeberrimi fuere, Publius et Laberius L. Scio. V. Hi simul & recitatoris & histrionis offõ fungebãtur, pronũtiãtes uersus sibi cognomines, hoc est mimi mimos, & ad propriã uocem gesticulãtes. Erat aliud histrionum genus, qui muta gesticulatione representabant poetarum longas fabulas, sic ut spectator intelligeret argumentum saltationis. Quo de genere diligenter tradidit Lucianus. Rursus erat recitatorum genus omnium honoratissimum, qui sua recitabant populo sine ge-

sticulatione corporis, nisi quantum oratori conceditur, uocem, oculos, uultum, & corporis motum sententiis accommodare, sic Virgilius, sic Oratius, sic Plinius sua recitabant populo, sic & Philemon suam ipsius fabulam populo recitasse legitur, quum nemo saltaret. L E O. *Quatenus isthuc oratori conceditur?* V. *Si uino lapsantem ac balbutientem narres, indecorum fuerit eam rem corporis gestu referre, aut si mulieris, pueri, senis, Germani, Galli, Britanni uerba referas, ridiculum fuerit ipsa pronuntiatione mulierem, puerum, senem, germanum, gallum, aut Britannum exprimere?* L E O. *Iucundum quidem esset.* V. *At non protinus bono uiro decorum est, quod delectat. Plato & Fabius concedunt, ut modice uox loquentis ad ea quę narrantur accommodetur, ueluti si recites ex historia, lugentem, minitantem, blandientem, lasciuientem, satis est aliquam rei similitudinem apparere in oratione. At fit interdum, ut aliquid loco additum ex uocis aut gestus alienis faceta imitatione gratiam habeat. Postremum genus est, quum unus recitat fabulam, & ad huius uocem histriones personati, gestus attemperant. Huius generis erat Roscius, quem accepimus cum M. Tullio decertasse, utrum ille sæpius uerbis aliis eandem efferret sententiam an ipse sępius uariatis gestibus repræsentaret.* L. *Vnde colligis hoc fuisse genus histrionum?* V. *Primum ex ipsis Terentianis fabulis, in quarum calce recitator dicit, ualete & plaudite, Calliopius recensui. Si singulę personæ suas uoces promunt, quis est locus Calliopio?* L. *Dicis nonnihil.* V. *Accipe grauius argumentum. Ex Hecyræ prologo liquet eum qui prefatur solere fabulas emere, easq́ue re*

citaturum ediſcere. Alioqui *ſi ſinguli ſuam portionem ſo-nabant, quur unus hęc præfatur?* Rurſus *qui præfatur in* ἑαυτὸν τιμωρούμενον, *quæritur non haberi rationem ſuę ſenectutis, ad quem deferrentur fabulę turbulentæ. Nam nunc, inquit, nouas qui ſcribunt, nihil parcunt ſeni. Si qua laborioſa eſt, ad me curritur. Si lenis eſt, ad alium defertur gregem. Quod ſi quis contendit hæc ab eo dici, qui ſuo periculo fabulam emere ac proferre, qui'que præci-puas fabulæ partes agere ſoleret, non inficior & illud fa-bularum fuiſſe genus, quo ſinguli perſonati ſua uerba ſo-nabant appoſite geſticulantes. Quod accepi refero.* Nũc *ad id quod intermiſſum eſt redeo. Quum audis, legi, qui ſcis an prior longa ſit, an breuis?* Rurſus *quum audis* θεο-φίλω, *non'ne latinus credat penultimam productam, ni mirum accentu latino deceptus?* L E O. Prorſus. V. Ac-*centus igitur incertus eſt index ſpacii ſyllabici, præſertim in latinis polyſyllabis.* L. Eſt *igitur alia ratio dignoſcen-di?* V. *Erat olim ſine controuerſia, nunc ea prope in to-tum obſoleuit.* L. *Quod aliquando fuit, poteſt inſtaurari.* V. *Sunt quidam adeo craſſi, ut non diſtinguant accen-tum à quantitate, quum ſit longe diuerſa ratio.* Aliud *eſt enim acutum, aliud diu tinnire, ſicut aliud intendi, aliud extendi, quanquam nihil uetat eandem ſyllabam & acu tum habere tonum, & productum tempus, uelut in uidi, & legi, præteritis.* At *eruditos noui, qui quum pronun-tiarent illud* ἀνέχου καὶ ἀπέχου, *mediam ſyllabam, quoniam tonum habet acutum, quantum poſſent produ-cerent, quum ſit natura breuis, uel breuiſſima potius.* Et *fere qui græca legunt, accentus obſeruatione confundunt*

ſpacium moræ, ſic enunciantes μενέλαος, quaſi penulti-ma ſit breuis, & μενέδημος, quaſi duę poſtremæ ſint breues, quẽadmodũ in θεόδωρος, παράκλητος, εἴδωλα, aliiſq; innumeris. Nec ita multis cõtingit ſonare grę ca, ut accentuum ſimul & morarum rationem obſeruent uel in carmine. Loquor autem non iam de uulgo ſed de eruditiſſimis quoq;. Minus eſt erroris in latinis, ſed tamen illic quoq; tonus acutus ac inflexus obſcurat cęterarũ ſo-num, ut in uidebimus, congruit accentus cum quantitate, at in legebamus, ſola penultima uidetur eſſe producta, quum ſecunda ſit æque longa, in amauerimus ſola ante-penultima, quum ea ſit breuis, ſecunda producta. L. Om-nino ſic obtinuit uſus, quem dediſcere difficillimum eſt. V. Atqui deguſtarunt muſicam, nullo negocio diſtinguũt inter longam, breuem, & inter acutam & grauem. Ni-hil enim eſt aliud pronunciatio, quàm modulatio quędã uocum numeroſa. Eſt enim & in oratione ſoluta pedum ratio licet non perinde certis aſtricta legibus ut in carmi-ne, quæ ſi confundatur, non magis erit oratio quàm can-tio cantio, in qua graues cum acutis, longæ cum breuibus temere confunduntur. Vnde quidam priſcorum gramma-ticorum non inſcite dixerunt accentum eſſe animam di-ctionis. Et tamen hodię talis eſt etiam eruditorum pronũ-tiatio, qualis eſſet illa ridicula cantio. Scis opinor canere cithara. L. Vtcunq;. V. Non'ne frequenter imam chordã pulſans producis ſonos, & ſummam tangens breuibus in-ſonas aut contra? L. Frequenter, quanquam hoc diſcri-men euidentius eſt in flatili muſica. V. Vnde igitur nos ſumus uſqueadeo ἄμουσοι, ut omnes acutas ſyllabas ſo

nemus productiore mora, graues omnes corripiamus! Vel ab asinis licebat hoc discrimen discere, qui rudentes corripiunt acutam uocem, imam producunt. L. *Idem pro pemodum facit cuculus.* V. *Quatuor enim rationibus curatū est à priscis, ut omnes syllabæ, quantum licet, clarius audiantur, ne qua suffugiat aures, aspiratione, tono, productione & diphthongo. Clarius enim auditur prima in hero, quàm in ero. Et magis auditur li in ligo, quàm in intelligo. Et sonantior est prior in μῶμος quàm in μόνος. Itidem in ămauerĭmus, sonantior esse deberet ma secuda, quàm a, prima, ut in ama sit iambus, uerimus tribrachus, nisi quod prima trium acuitur, & ob hoc sonantior, quasi musicus per breuem longam & tres breues sonet, re re sa re re, ămāuerimus. In hac dictione sonantiores sunt secunda, quia producta, & proxima tono acuto, licet breuis. Quoniam autem uocales principes sunt sonorum, diphthongum audibiliorem faciunt duæ res, gemina uocalis, & productio moræ. Sonantior enim est prima in audio, quàm in adeo & udus, in οἶνος quàm in ὄνος & ἴδω. Horum si nihil obseruatur, quid est oratio, nisi in compositus uocum strepitus? Iam intensio uocis & productio percipi non potest, nisi ex aliarum comparatione. Potest enim eadem esse breuis & longa, grauis et acuta, si ad alias atque alias comparetur, ueluti uox pueri grauis, acutior est uoce uiri accuta, & syllaba breuis sic pronuntiantis ut Cartusiam pronuntiant psalmos festis diebus, productior est longa, uolubili lingua pronuntiantis, quemadmodum sacrifici quidam expediunt preces sollennes, dum ad alia quæ magis sunt cordi festi-*

nant. L. Intelligo. V. Quin & idem inter dicendum nunc lentius pronunciat, nunc celerius, nũc demissius, nunc clarius, utcunque sermonis ratio postularit. Nam & oratores in exordiis, in quibus oportet sedatam esse dictionem, longiore mora pronũtiant syllabas, quàm in affectibus ubi iam incaluit oratio Atque adeo in hac oratione. Primum optimam spem de se praebebat, sobrius, quietus, placidus erga socios, obseruans & officiosus erga maiores, mox in diuersum uersus, coepit amare, potare, rapere, prodigere turpiter omnia, prior pars lẽtius sonatur quàm posterior. L. Fit idem à musicis. V. E proximis igitur petenda est & tonorum & morarum differentia. L. Quae ratio est breuis ad longam? V. Dupla, ut aiunt grammatici, uerum in dicendo non est necesse tam exacte rationem obseruare, ueluti fit in concentu musico, aut ueluti si quis saltet ad citharam. Sat est si longa, sensibili mora distinguatur à breui. Nam fieri potest ut una longa respondeat duabus breuibus, aut amplius, rursus ut respondeat uni breui & dimidio. Iam sunt dictiones duriores, quae plus spacii postulãt quàm aliae, praesertim monosyllabae. Diutius enim sonat, stant tristes, quàm stant acies, non solum ob consonantes in eandem syllabam coeuntes, uerum etiam ob sequentem syllabam, quę excipit difficiliorem. Itẽ plus morae desiderat prima in structus, quàm prima in legero, quum utraque sit longa. L. Liberasti me magno scrupulo. V. Imò qui exactius super hisce rebus conscripsere, docent in quibus syllabis sufficiat unicum tempus, in quibus unum semis, in quibus duo semis, in quibus tria. L. Audio nouam musicam. V. Haud tñ absurdum est, quod

adferunt. Si uocalis, inquiunt, natura breuis est, & sequitur unica consonans, eaq; simplex, unicum tempus obtinebit, ut caput, λόγος. *Rursus ubi uocalem natura breuẽ muta cum liquida sequens, aut alioqui geminata, reddit ancipitem, tempus erit unum semis, ut lachryma, recludo, cygnus. Atlas,* τέκνον, τέκμεσσα, ἀγάμνίσκω, *q̃ à quibusdã obseruatur ẽt in diuersis dictionibus. ut, Tribulá'q; trahe'q;. Itẽ, Terrasq; tractusq; maris. Sed potissimum si tres sint consonantes, aut prior sit s, habeat'ue inclusam, ut praema scribe, a produci poterat, nec aliter produci uolunt quidam quàm elisione s, & littora Xerxes, quia sequitur duplex. Iam quæ natura uel positu longæ sunt harum duo sunt tempora, ut dos, mors. Rursum si uocali natura longæ adhæreat unica consonans in eadem syllaba, in his tribuunt moræ tempora duo semis, hoc est, duo breuia, & semibreue, ut sól. Porrò tria tempora uolunt esse, quum uocalem natura longam duæ consonantes sequuntur, aut una duplex, ut mons, rex. Huiusmodi multa referebant ex autore Prisciano cuius authoritas si cui parum grauis est, habet simile quiddam Quintilianus libro nono, tractans de compositione. Testatur enim non omnes breues ac productas esse pares, sed esse breues, breuiores ac breuissimas, cõtrà longas, longiores, ac longissimas, exempli gratia producit uersiculum Maronis ex Tityro,* Agrestem tenui musam meditaris auena. *Quanquam hic nostri codices habent Siluestrem pro Agrestem, uerum id nihil ad rem, in Agrestem duæ primæ syllabæ natura breues sunt, & tamen gre, secunda, facit priorem longam. Dat igitur, inquit, aliquid ex suo tempore. Quomodo dat in habet plus*

quàm quæ breuissima, qualis ipsa esset detractis consonan tibus? nunc unum tempus accommodat priori, & unum accipit à sequenti, ita duæ natura breues positione sunt temporum quatuor. Concursus igitur mutę & liquidæ in gre, tardiorem redderet syllabæ pronuntiationem, etiam si nulla consonans sequeretur, nunc quia sequitur st, duplicatur tarditas, uel triplicatur potius, cuius portionem transfert in primā natura breuem, tametsi Priscianus non tribueret primę duo tempora, sed tempus unum semis, nec secundę tribueret amplius, nisi ob uocalem utrinque cinctam gemina consonante. Verum hæc minutiora sunt, potuisset enim omnibus breuibus geminum tempus assignari, si placuisset senatui populo'que Gammatico, ita nihil opus fuisset temporis unius sectione. Aliquanto post Fabius non inficiatus à scriptoribus traditum, finalem breuem pro longa accipi, aures tamen, inquit, consulens meas intelligo multum referre, utrum'ne longa sit quæ cludit, an pro longa. Neque enim tam plenum est dicere, incipientem timere, quàm illud, ausus est confiteri. Atqui si nihil refert, breuis an longa sit ultima, idem pes erit. Verum nescio quomodo sedebit hoc illud subsistet. Quo moti quidam, longæ ultimæ tria tempora dederunt, ut illud tempus qnod breuis ex longa accipit, huic quoque accederet. Nec solum, inquit, refert quis cludat, sed quis antecedat. Vides Quintlianum sensisse discrimen inter longum & & longiorem, breuem & breuiorem etiam in finali com matis clausula, quanto magis id sensurus in cursu perpe tuo uocum, aut in media dictione. Quod si ueterum literæ nullum indicassent discrimen, tamen ipse naturalis

aurium sensus non sineret aliter iudicare. Quis enim non omnino stupidis auribus non intelligat, κυ minus habere difficultatis in κύων quàm in κύκλωψ, quum utraque sit breuis, rursus tardiorem esse sonum in κλωψ quàm in ων, quum utraque sit natura longa, sed illi moram addunt, quibus cingitur, consonantes à fronte duæ, à tergo duplex, huic additum ν, non difficultatem addit, sed iucunditatem. Præterea quis non sentit ων facilioris esse soni, quum dico, κύων ἐρᾷ, quàm quum dico κύων τρέχει. Item tardius sonare κλωψ, quum dico κύκλωψ στρατηγεῖ, quàm κύκλωψ ὁρᾷ. In κύων ἐρᾷ sex sunt tempora, in κύων τρέχει sex semis. In κύκλωψ ὁρᾷ, septem tempora, in κύκλωψ στρατηγεῖ, nouem semis, ut κλωψ, syllabæ dimidium temporis accedat ob moram, quam adfert consonantium collisio. LEO. *Haud procliue sit ista discernere.* VRSVS. *Nihil facilius. Atque adeo miror hoc homini musico uideri, qui noris quomodo uox, quam hodie maximam uocant, diuidant in longam. Rursus quomodo longas in breues, breues in semibreues, semibreues in minimas, & has insuper secant in plusquam minimas, tum non ignores quomodo proportionibus, quas illi modos hodie uocant, uarie producant aut accelerent pronuntiationem nunc ad rationem duplam, nunc ad triplam. Quanquam hac subtilitate nihil est opus. Res fuerit euidens, si, iuxta musicos, breuem seces in semibreuem, ita in caput prima, erit breuis, in lachryma, breuis cum semibreui, in da & sie, duæ breues, in sol, duæ breues et semibreuis ī stirps*

& rex, tres breues. LEO. Intelligo. VRS. Verum hanc exquisitam uarietatem negant obseruari in carmine pronuntiando, sed in oratione prosa nihil uetat. At ego multo minus arbitror obseruari posse in multorum concentu pręsertim imperitorum. Hinc enim, ni fallor, natum est, quod chorus Ecclesiasticus nec in Psalmis recitandis, nec in canticis solennibus, ullum habet breuium aut longarum delectum, ne tonorum quidem admodum magnam rationem, sed omnes pari temporis mora sonant, ne dum alius aliud sonat, inęqualitas uocum pariat indecoram confusionem. Et in cantu, si quando uocibus imparibus utuntur, inęqualitatem eam non ex natura syllabarum, sed ex suo arbitratu metiuntur. Quanquam hoc genus cantionis non recipiunt, qui religionis sunt austerioris, sed spondeis pronuntiãt omnia. Non dubito tamen, quin Ambrosius suos hymnos obseruatis syllabarum modulis canendos instituerit, eam'que consuetudinem arbitror ualuisse, donec crassior literarum inscitia, & inconditus uocum tumultus compulit ad hanc inęqualitatẽ ęqualitatẽ confugere. Quin audi ui concionatores ex hoc genere, qui quo pluris habeantur à populo, nouum aliquid ac prodigiosum comminiscuntur, eodem tono, pari mora pronuntiantes syllabas omnes paribus etiam interuallis, quasi singulæ syllabę singulas absoluerent dictiones, magna quidem admiratione plebis imperitæ, sed æque magno tum risu tum tedio doctorum hominum. Hoc enim, uere est, quod ait Cicero, latrare non loqui. Verum ut ad institutum nostra recurrat oratio, quemadmodum in productione syllabarum plurimum habet momenti facilitas aut difficultas litera-

rum unde conflantur, ita neque quicquam uetat, quo minus in eodem sermone nunc citatior, nunc lentior sit pronunatiatio, modo in cursu uerborum, quàm graeci συνέπειαν appellant, inter uicinas proportio discernat moras tempo rum, ita in modulandis tonis nō est eadē ac ꝑpetua ratio, ut oēs acutas fones iisdē chordis, seu graues, aut circunfle xas, licet enim pro sensuū & affectuum uarietate, nunc intensiore, nunc depressiore, linguę sono uti, ex proxime pręcedentibus ac proxime sequentibus distinguere uocis modulationē sat erit. Non enim *semper pari spacio uox acuta ultra grauem intenditur, sed utcunque commodum est, aut ut sermonis natura postulabit remissior aut ardē tior.* Interdum *enī ad semitonium, interdum ad tonum, nonnunq̄ ad ditonum, aliàs ad* τὴν διὰ τεσσάρων, *aut* διὰ πέντε *tollitur.* Quidā *etiam altius, & ultra* τὴν διὰ πασῶν. *sed iam indecore, nec citra speciem in famiae, quę hoc est euidentior, quo id faciūt crebrius, maxi me quum sensus nullā uocis mutationē postulet.* Tota *hęc modulandi ratio intra heptachordi modos consistit.* Rur*sus in depressione uocis eadem est ratio, nec anxie seruan dum est, ut omnes, quemadmodum dixi, syllabae eodē te nore, uelut eadē sonentur chorda, praeter eam quae acuī tur, qđ genus si dicas legeramus, abominanda, horrenda, non referenda, prima legeramus potest sonari in nete (fin gamus enim hanc esse, quę grauissimam edit uocem) se cunda in paranete, tertia in paramese, quarta rursus in paranete.* Rursum *in abominanda, primae duae sonari possunt in paramese, tertia in mese, quarta in parypate, quinta in mese.* Item *horrenda, prima sonari potest in*

lichano, secunda in hypate, tertia in parypate. Demq; nõ referenda, primam sones licebit in paramese, proximam in paranete, antepenultimam in nete, penultimam in paramese, ultimam in nete. LEO. Hic desidero meam citharam. Sed age dic quo pacto discernitur acutus tonus à circunflexo? VRS. Duplici nota, productione tempori, & intensione uocis, ut lentiore, ita remissiore. Non huc accersam musicorum subtilitates, qui distinguunt tonum ac semitonium, diuidunt per apotomas, dieses, commata, schismata, & diaschismata. Nobis ad hanc rem sufficit discrimen toni, semitonij, si uis & ditoni. Sit igitur hoc discrimen inter acutum & inflexum quod inter tonum & semitonium, aut si hoc uidetur obscurius, quod inter tonum & ditonum. Et hoc discrimen Latini prorsus negligunt, quum quoties penultimam natura longam excipit ultima breuis, in priore loco sit circunflexus accentus, nõ acutus. Vidi, primam habet acutum, uidit, primam habet circunflexam, illud perinde sonat, quasi dicas fa re (nã docendi gratia, crassius est loquẽdũ) hoc quasi dicas fa mi, aut si syllabã, cui tonus additur, cõferas cum præcedẽte, acutus perinde sonabit, quasi dicas re mi, perfecto tono, circumflexus, quasi dicas mi fa, quia semitoniũ est. Quod si cuius aures sunt ebetiores quàm ut hanc sentiant differentiã, sit acutus fa ut, aut ut fa, circumflexus fa re, aut re fa, prout syllabã intendendã cum præcedenti aut sequenti cõferes. Hæc quum discreuerint ueteres et usu et præceptis, an non piaculũ est nos hoc discrimen in totum negligere? Quis enim nunc discernit pronuntiãs inter has, crèta, musa, Ròma, mèta, uèna, nominandi uocandi ue casu, & crê

tu, mu'sa, Ro'ma, me'ta, ue'na, auferendi casu? L. *Certe nemo.* V. *Rursus inter lu'ctus recto casu, & luctus pater no casu? Atqui in prioribus est trocheus, & prior sylla- ba tonum habet circumflexum, ob ultimam breuem, in al tera prior habet acutum, propter sequentem productam.* L. *Audiui ueteribus ultimā semp habitā pro ancipiti.* V. *Verū ultimā carminis, non cuiuslibet dictionis, & qđ ue niæ datur in carmine, fortasse dabitur & in oculis, aut pe riodis, tametsi ne illic quidē, nisi ut pro breui sones longā, non contrà. In synepia uero nequaquā idem licuerit.* Et *quanquā euidentius breuis ac longæ discrimen est, uoca- lem excipiente consonante, ut fru'ctus & fru'ctus, ut post docebimus, tamen apud ueteres finalis uocalis nulla se- quente consonante manifesto discrimine signabatur.* Id *esse uerum liquet ex* Diomede *grammatico, qui docet o in fine uerborum sole re produci* Græco℞ *exemplo, qui ut* λέγω *dicunt &* γύπτω, *ita illi di'co & ce'do.* Post, *inquit, usus in tm̄ obtinuit, uocalē hanc haberi pro ancipi- ti, ut ridiculus esset qui nō corriperet. At unde deprehende bat hoc irrisor ille, si tum pronuntiabant ut nos pronun- tiamus hodie?* Nimirum *ex accentu, & mora tem- poris, præsertim in cursu.* Qui *producebat, dicebat di'- co tibi.* Iam *duæ dictiones habebant sex tempora, & syllaba prior in utraq; tantum habebat acutum.* Qui *corripiebat, ita sonabat, dico ti'bi, et eædem dictio nes non habebant nisi quinq; tempora.* Itidem *si dicas, amo pecuniam, facile dignoscent aures an sones iambos duos et pyrrhichium, an tribachum et dactylum.* L. E O. *Monitus sentio.* V. *Nūc aliam accipe fabulā, quę rē eam.*

dem doceat Quintilianus libro duodecimo narrat rusti-cum quendam testem interrogatum an nosset Amphionē, negasse. At cuius intererat illum nosse hominem, quum es-set minime stultus, suspicatus est id quod erat rusticum, ho minem quidē nosse, sed non agnoscere uocem pag rusticæ pronuntiatam. Itaq; ueluti de altero percontans, rogauit an nosset Ampionem, uidelicet aspiratione sublata, & se cunda syllaba breuiata, protinus agnouit Ampionē, qui Amphi'onem non nouerat. Hic accentus q̄m anteit penul timam, non indicat discrimen quantitatis syllabicæ, quum eni penultima sit breuis, in antecedenti tonus sit oportet, siue corripiatur illa siue porrigatur. Vnde igitur rusticus ille discernebat à longa breuem? Nec enim refert ad di-gnoscendi facultatem, quod apud rusticos uitiose corripie batur. Sic esse pronuntiandum existimabat, hoc mihi sa-tis est, quod aurium iudicio secreuit breuem à lōga. Vnde inquā? Non accentu, ut modo dicebam, sed mora tempo ris. Quum enim urbane pronuntiaret Amphi'onem, Ioni cus erat ἀπὸ μείζονος, hoc est, spondeus cum pyrrhi chio, quum Amphionem more rusticorū, trocheus erat cū pyrrhichio. Suetonius indicat Neronem Cæsarē mortuo Claudio stultitiā exprobare solitum, unius uocalis produ ctione. Quoties enim incideret, ut diceret, illum esse mor-tuum, ita loquebatur, Desijt inter uiuos morari, porrecta prima syllaba. Quis autem erat hic loco iocus, si quemad modum nunc loquimur, ita tum quoq; nullum longę bre-uisq; discrimen sentiebant auditorum aures? Num hæc ti-bi uidentur satis aperta. L. non habeo q̄d contradicā. V. Accipe quod his omnibus euidentius est. Tot autbores

apud græcos scriptores de numeris orationis conscripse=runt, inter quos sunt Aristoteles *ac* Theophrastus, *si rhe=thores contemnimus, tot apud* Latinos, *præsertim* M. Tul*lius & Quintilianus.* At *oratio numerosa, quibus rebus constat?* L. *Pedibus opinor.* V. *Recte, nam iisdem pe dibus constat oratio soluta quibus carmen, nisi quod non æque certis legibus inter se iunguntur.* At *pedes unde con stant?* L. Ex *breuium ac longarum syllabarum inter se connexione.* V. R*ursus quare discrepat à breui longa?* L. *Porrectiore mora pronuntiandi.* V. S*i tum confun=debatur longarum ac breuium discrimen, quemadmodum hodie facimus, quorsum attinebat celebres & graues ui=ros tot uoluminibus præcipere de numerosa dictione?* Ac R*omæ quidem, quoniam* Democratia, *propter senatus authoritatem temperata erat* Aristocratia, *multa apud populum, nonnulla etiam in senatu agebantur.* A*thenis autem quod esset* Democratia *pura, omnia agebantur apud populum.* Q*uod si plebes imperita non discernebat longas à breuibus, quorsum opus erat* D*emosthenem, olei simul & somni iactura hac solicitudine discruciari?* S*i in docta multitudo bene modulatis delectabatur, rursus ma le compositis offendebatur, qua fronte nos nobis loqui ui demur, qui præter accentus nullum in syllabis discrimen facimus atque hic ipse accentus frequenter in causa est, ut pro breui sonemus longam.* F*rustra tum operose præcipi=tur, qui pedes congruant initiis et clausulis, incisorum, mẽ brorum, & periodorum, si nostri arbitrij est pro breuibus longas, pro longis sonare breues.* Q*uur in medijs uitabãt immodicam syllabarum celeritatem, quæ sic offendebat*

aures,ut puerilium crepitaculorum strepitus, unde Aristo teles eiusmodi compositionem chordacem appellat,si ubi= cunque tonus est,licet sonare productum:ut mulier , faciat dactylum non tribrachum , & temeritas faciat diiam= bum,non pæonem quartum,qui constat pyrrhichio & iã= bo. Ammula misera perijt,si pronunties ut oportet , of= fenduntur aures eruditæ concursu breuium,quasi tu τὴν χόρδακα saltanti canas,aut τὴν τετρακολό. At nos hic sonamus diiambum in ammula,duos dactylos in mi= sera perijt. Quur quibusdam uisum est durius,quod Mar cus Tullius in clausula posuerit, balneatori & archipi ratæ Demosthenes, πᾶσι καὶ πάσαις,qui finis est iam bia Scazontis,constans ex Trocheo & Molosso,si nobis licet,balneatori, tribracho & spondeo,archipiratæ da= ctylo & spondeo sonare. Rursus quur laudatur hæc eius dem compositio,iisdem in armis fui,quod,in, armis fui, spondeus iambo præponitur,aut quod iisdem in armis fui,sint duo cretici, si nobis licet , ut ferè facimus sona= re, dactylum, & dichoreum , in iisdem in, & armis, fui? Siquidem tono decepti,priorem in fui,producimus. Aut qua ratione probatur illa Ciceronis clausula,crimi nis causa,quia spõdeum præcedit creticus,si nobis permit timus creticum uertere in dactylum,quod improbatur ab artis scriptoribus? Idem dicere possum de clausula Cice= ronis,uerum etiam nota,in qua spondeus succedit anapæ sto si nobis liberum est pro anapæsto sonare dactylum,ut ferè nunc uulgo sonant etiam docti. Quur illa Ciceronis clausula doctis olim uisa est felix, patris dictum sa= piens, temeritas filii comprobauit , quod ultima dictio

dithoreum absoluat, si tum liberum erat pro dichoreo sonare pæonem tertium, hoc est pyrrhichium ac trochæum. Sed exemplorum plus satis. Vides quantam syluam ad ferre queam, sed hæc declarandæ rei abunde, ni fallor, sufficiunt. L. *Mihi sanè supersunt etiam. Cæterum nunc aures ista non diiudicant.* V. *Quid causæ, nisi quod aures habemus asininas? quibus non placet luscinię cantio modulatissima. Et tamen istæ aures musarum donis plus quàm asininæ, in saltationibus ineptis, in ebriis cantionibus sentiunt longæ, breuis, acutæ, demissę, mediæq; uocis discrimen.* L. *Sic est, ubi intenderis animum, ibi ualet. Si hæc sunt uera quę narras, ut sunt profecto uerissima, nullus hoc tempore sonat Latine.* V. *Adde, ne Gręce quidem, utcunq; nobis placemus.* L. *Multi quærunt in uocibus Græcis, quas usurpatione, sui iuris fecerunt Latini quæ ratio accentuum sit obseruanda.* V. *Isthuc expedire perfacile est. Si uox deflexa est ad normam Latinæ declinationis, seruetur accentus Latini regula. Id pręter quàm quod iustius est, etiam commodius est.* L. *Quam ob rem?* V. *Quia apud Latinos perpetua ratio est, Græci uariant, eò quod Latini ferè spectant penultimam in polysyllabis, in dissyllabis tonus propè semper est in priore, nec aliunde aliò migrat, quemadmodum apud Gręcos.* LEO. *Exemplo rem feceris dilucidiorem.* VRSVS. *Quidam malunt dicere grammaticæ, grammatices, grammaticen Grę co more, quàm Latino. Atqui Latine si dicas, tonus semper erit in ea quæ tertia est ab ultima, alioqui grammaticæ, ultimam habebit acutam, grammatices pater-*

nus casus, & grāmaticæ datiuus circunflexam, rursus o grammatica acutam, quanquam in septimo casu cogeris esse latinus. Item q Timotheus dicat latine, semper acuit antepenultimam, & hactenus conuenit cum græcis quoquoties ultima corripitur. Cæterum quoties ultima sit longa, tonus migrat iuxta græcos in penultimam, ut Timothei. Timotheo in Timotheum remigrat in locum suum. L. Expeditius itaq; dicemus sophia prima acuta, & philosophia antepenultima acuta? V. Sic opinor. Nam quod Christiani quidam tantum tribuerunt accentui græco, ut in metro quoq; syllabam natura longam corripuerint, uelut in idola, & paraclitus, ecclesia, & si qua sunt alia, condonandum arbitror pietati potius quàm imitandum. L E O. Explana, quæso, crassius, quo sono discernatur natura longa uocalis à breui. V R S. Id ne putes rem nouam, dilucide patet in linguis uulgaribus, quæ et sono et scriptura discernūt lōgā à breui, lōgā aut geminata uocali scribentes, aut addita uocali uertentes in diphthongum. Dic Batauicæ album, sentis unicum i, dic latum sentis geminum, quum tamen dictio sit monosyllaba. Audis apud machinas quibus onera tolluntur è nauibus, quoties iubent uolui rotam, simplex i, quoties uinum postulant, geminum. Rursum dic Batauicæ lagenam audis unicum e, dic Flandricæ carnem, audis geminum. Idem discrimen in optimo, & bestia, ultimo & forma calcearia. Dic Batauicæ pellem, audis unicum e, dic multum Brabanticæ, audis duo. Item Batauicæ puteum, audis u simplex, dic extra, audis geminum, nisi mauis hic esse peculiarem diphthongum. Item dic Anglicæ panem, audis e

voit
voyt.
voin
voijn.
vles
vlees.
Best
Beest.
Lest
Leest.
Vel
Veel.
Put
Vut.
Bret
Breet.

breue, dic Batauicæ latam, audis ee geminum. Dic obe- sum batauice, audis e breue, dic simultatem, audis porre- ctum. Dic Batauicæ rotam, audis a breue. Dic consilium, audis diphthongum æ. Idem fit in foramine, & uaditur in balneo, & lucro. L. Iam mihi succurrunt istius generis exempla innumera. V R. Quo magis mirum est nos hæc omnia confundere seu græce seu latine loquentes. θὴρ uox natura longa excepta prima litera, quid aliud sonat hodie quàm apud latinos uir? quę natura breuis est. Item πῦρ, nos sequuti græcos male pronuntiamus, quum ger- mani uocem eam à græcis sumptá recte sonent, nisi quod tenuem uertunt in aspiratam. Batavi in u consonans, πᾶς nos male sonamus galli recte, quum humile dicunt aut passum. L. Sic est profecto. V R. Iam in θὴρ, quod ipsum ad nos fluxit à græcis, Batauica lingua dum sonat dier, θ mutato in δ declarat quid sonuerit apud græcos θὴρ Ad hæc quid aliud sonat syllaba mus in ammante lon- ga, quàm in dictione mimus breuis? L. Nihil prorsus. V. Atqui discrimen docet Batauus sonans ammantis uoca- bulum, in quo audis geminum u, si sones simplex, nullus quid uelis intelliget latine nesciens. Tantum est discrimi- nis in mora syllabę, quod nos, perinde ac si nullius sit mo menti, planè negligimus. Nihil enim aliud sonat nobis hodie las in puellas, quàm in Pallas, es in res, quàm in uerbo es, lis in facilis, quàm in lis, unde litis, or in ἕκτωρ, quàm in uincor, lus in nullus quàm in palus & salus. Atque item de cæteris, nec ullo modo dubitandum quin ue teres distinxerint manifesto uocis discrimine. Ne quis au tem existimet hoc usqueadeo barbaricum esse, de quo lo-

Vet
Veet.
Rat
Raet.
Gat
Gaet.
bat
baet.

quimur, prçter alio Grammaticos & Quintilianus ipse prodidit, latinos usq; ad Accij poetæ tempora & ultra, uocalem productam, per eandem geminatam notare solitos, ueluti si scribas, uaanus pro uanus, turbaas pro turbas, rees pro res, lijs pro lis, doos pro dos, saluus gemina uocali pro salus. Si nullum erat discrimen, unde priscis tanta huius rei cura? Nunc uero quid interest inter priorem syllabam in mala adiectiuo, & mala substantiuo quod illis erat maala? Inter finalem is, huius uerbi legis, & finalem audis, quod illi scribebant audijs? Inter legi à legor, & legi à lego, quod illis erat leegi? Inter uiuis uerbum & uiuii nomen, quod illi uiuiis, inter δὸς græcum uerbū, & dos dotis; quod illi doos? Inter ultimā, manus genitiui, et ultimā, uulnus? L. Deū imortalē, quantū à recta pronūtiatiōe degenerauimus. V. In grçcos propè grauius ēt aberratū est. Quis. n. distinguit īter τύπτομαι in dicatiuum, & τύπτωμαι subiunctiuum? Aut quis inter ας in αἰνείας, & ας in λαμπὰς, inter καλὸς nomen, & καλῶς aduerbium, inter κύριος & κυρίως, si tonum tollas, quum ipsum ω ex duobus o pusillis conflatum admonere nos debuerit & productionis & soni? Quod si nihil aliud sonabant o quàm ω, quid sibi uult quod grammatici tantopere prædicant ω, ueluti grandius quiddam resonans è specu oris? Quid autem facilius quàm eandem uocalem duplicatam, non ictu uocis, sed productione sonare? Id facillime percipiet, qui primum pro una sonarit duas, quemadmodum solent non absoluti musici, quo certius canant ad ictum manus, longam diducunt in duas breues, rursus eadem mora, perpetuo so-

no pronuntiant eandem longam, animo tantum imagi-
nantes geminum uocis ictum. Simili ratione periti com-
plures breues, aut etiam longas continuo sono pronun-
tiant, nec errant in moris, animo supputantes interualla,
non uoce. Sic apud latinos ex tibiicen factum est tibicen.
Igitur ut recte sones legi præteritum à lego, primũ fac uo
cem trisyllabã, & dic leegi prima acuta, deinde pari mo
ra, sed uoce continua legi, ut hęc uox quatuor tpibus ex-
tendatur, quum le'gi à legor constet tribus. Vt recte so-
nes lege à lex, dic leege, mox inflexa priore, lege, ut di-
ctio constet tribus tẽporibus, quũ lege uerbũ constet duo
bus. Item dic luctuus trisyllabω̃s, mox luctũs extento u.
Dic ma'ala, mox mălа, quum arboris fructum indicas.
L. Tu quidẽ crassissime doces. V. Nimirũ crassis traden-
da. Itidem qui uolet assuescere pronũtiãdis diphthongis,
primũ diuidat, deinde cõtrahat in eãdẽ uocẽ, primũ sonet
musãẽ, deinde musæ, primũ foẽnũ, mox fœnũ, primũ au
dio tetrasyllabũ, mox audio trisyllabũ, primũ euge trisyl
labũ mox euge disyllabũ, sic ut utrãq; uocalẽ liceat agno
scere, quãuis sono confuso. Idem in diphthõgis Græcs, ut
παί̈ς παῖς, δημοσθέ̈ει δημοσθέει, ὄ̈ινος ὄινος, μόυ
σα. per u gallicum, μοῦσα. Similis in Græcis productis
est exercitatio. Primum dic αἰνεί̈ας, mox conflato so
no in longam αἰνείας. Item η, diuide in duo ee ore di
ductiore, aut in duo a, Scotica, & dic γραμματικέες,
mox perpetua uoce grãmaτικῆς, memor prioris soni, ut
κῆς id sonet quod apud gallos sonat, sed apud Zelãdos ca
seus. Similiter μῦ́ς p u gallicũ, deinde μῦς. Itẽ καλω̈ὸς,
mox καλῶς. L. Video facillime discerni uocalẽ longam

Meys
kees

à breui, si consonans finiat syllbbam, ut in audis legis, at non perinde facile, quoties uocalis claudit syllabã. Quum enim dico is abeo, sic enuntio quemadmodum Batauí glaciẽ, quã lis unde litis, sic effero quemadmodũ Gallus sonat lilia. At minus est euidẽs discrimẽ in colo uerbo, & colo noĩe, in mala substãtiuo & ma'la adiectiuo, in pu'tet à puto, & pútet à puteo uerbo. Accentus enim obscurum habet discrimen, nisi mora prolationis accesserit, nec ea facile sentitur, nisi in contextu, quam, ut dixi, Græci uocant συνέπειαν. uelut si dicas, da bóna màla, ex duabus breuibus præcedentibus & una sequente, sentitur a, productum in màla. Item ex bo, acuto sentitur ma circũflexum. Hinc iocus ille Plautinus, quum Sosia hære minanti magnum malum, mutato accentu respondet pregnãti potius esse dandum màlum, ut quod obrodat sit animo si male esse acceperit. Verum his in rebus emendatior est Germanorum lingua quàm Gallorum, qui finales syllabas omnes ferè producunt, nisi si qui uulgatam pronunciationem dedidicerunt, ita sonant caput, quasi geminũ haberet u, & audit, dicit, similiter, maxime uero quum dictio desinit in s. Itaq; recte pronuntiant salus, uirtus & fructus gignendi casu, quæ nos confundimus, at non recte eodem sono pronuntiant, dominus & seruus, mus & Iesus recte sonant, at non recte minus et læsus. Recte sonant audis, uenis, nescis, at non recte, audit, uenit, nescit, aut non recte, scribis, legis, dicis. Bene sonant, os, mos, flos, at non bene σοφὸς, καλὸς, κύριος. Est igitur hic quod discamus à Gallis, est quod illi uicissim discant à Germanis. In medijs item ac primis syllabis amant porrigere

uocales

uocales,uelut quum dicunt,arma;licet a, sit positu longa, tamen perinde sonant quasi sit geminum a,aarma sono cō tinuo. Id quo possint commodius,elidunt è duabus,sequē tibus mutis alteram,sonantes mama pro mamma,& aliū pro allium,aduco pro adduco,atero pro attero, ualo pro uallo,anuus pro annuus. L E O. *Suggeris animo quid- dam,de quo frequenter addubitaui.* Grammatici *distin- guunt uocalem natura longam & positu longā.* At apud Latinos *quum omnes sint ancipites,eo'que dicantur natura longæ quę positu longe non sunt,est'ne ratio qua per so- num possim dignoscere?* V R S. Et *hoc te docebit uulga- ta* Gallorum *pronuntiatio,qui omnes ferè sonant ut natu- ra longas,duas consonantes aut unam geminam uoce se- parantes,à uocali præcedenti.* Nos *enim uidisti sonamus, ut penultima syllaba desinant in s, ultima incipiat à t,* Gallus *penultimam finit in i,& ultimam incipit à st.* Rex *lex,fex & pax & natura & positu longas* Galli *recte so nant,at fax tantum positu longam non item.* L E O. *Sed præter discrimen soni,unde liquet positu'ne, an natura sit longa uocalis?* V R S. Ex *cognatis dictionibus hoc eluce bit,in quibus abest altera consonantium uelut in amasti, a,natura longum esse declarat,quod & in amare situ lon gum,& in amati,quum absunt consonantes.* Idem *appa- ret in regis,legis,fecis & pacis.* Contrà *in face, in noceo, unde noxa,in* Arabe *et trabe declaratur uocalis recti esse positu non natura longa.* Rursus *in* τέτυφα *&* τύφος, *manifestum est* υ *positu nō natura longū esse in* τύπτω, τύψω *& similibus* Eadem *est ratio in* κύκνος *priore ancipite proinde qui duas consonantes separat à præce-*

denti uocali, si producte pronuntiat, declarat natura longam esse, sin alteram partitur priori uocali, alteram posteriori significat positu longam. Qui in κύκνος sonat priorem breuem, consonantem utranque iungit posteriori uocali. Sic Oratius Donatura cygni si libeat sonum, &, Forma captiuæ dominum Tecmessæ, cmes, separandum est à te. Quanquam est nonnullis sua quædam pronuntiandi ratio quæ iubet consonantes posterioribus uocalibus annectere seu diducere, uelut in Atlas, & aruspex, quoniam prius compositum est à τλάω, & α, particula uehementiæ, rectius τλ, separatur à prima uocali, quemadmodum in ἄσταχυς. Posterius compositum ex ara & specio siue specto, sp rectius annectitur uocali sequenti. Contrà est in abstemio, quoniam dictum est ab abstinentia temeti, s, melius annectitur primæ syllabæ. Quanquam hæc magis pertinent ad orthographiam quàm ad pronuntiationem.
LEO. De uocalibus & accentibus uideor mihi satis instructus. Superest ut de cæteris item consonantibus nobis edisseras. VRS. Referam quod memoria suggerit. Tres sunt mutarum ordines, primus est p tenuis, b mediæ, ph aspiratæ, quam græci propriam habent φ, secundus c tenuis g mediæ, & ch siue χ aspiratæ, tertius t tenuis, g mediæ, & th siue θ aspiratæ. Atque hæ potissimum mutæ dicuntur, quod ne sibilum quidem, aut stridiorem, aut strepitum ullum edere possint, nisi uocalis addita sonum expediat. P. sonatur dum compressis labijs, spiritus ex arteria prorumpens diducit os addita uocali, quæ si præcedat mutam, uocalis uelut obmutescit, exempla sint, pa, ap, unde Fabius hoc tribuit felicitati linguæ Græcanicæ, quod nullam habeat

uocem desinentem in ullam mutam, nec in m, quæ & ipsa uelut obruit uocem ore compresso. consimili ratione promitur b, nisi quod leniore compressu labiorum uox exit, sed paulo largiore spiritu, largissimo φ siue ph. Euidens discrimen senties, si continenter pronunties, pe, be, phe. C. uero reducta introrsum lingua, & hinc atque hinc ad molares illisa, hærentem intra os sonum propellit in palatum superius, nec aliter sonatur g, nisi quod lenius exit, & paulo largiore spiritu, quum chi plurimo flatu proferatur, discrimen senties si sonueris co, go, cho. T. sonabis, si summa lingua pulseris supernos & infernos dentes, eos quos græci, ni fallor, τομεῖς appellant modice diductos, D crassius erumpit, th crassissime. Eadem est sonandi ratio in duplicibus, ut ψάλλω, ξένος, γάζα, aut in compositis, uelut in πτύω. πνέω, φράζω. Itē i κτάομαι, κτῆμα κνίσσα, γνῶναι, χνοῦς, τλάω, βδέω. Rursus i τμῆμα, τμῶλος, ἰθμῶες, τλάω, θνητὸς & alijs huius formæ. Nunc expendamus quantū in his à germano sono degenerauerimus, græci pro π sonant b Latinum, si m litera præcedat, ut ἔμπορος emboros συμπαί-ζομαι symbæzomæ συμπόσιον symbosion. Id durius fit quum idem faciunt in diuersis dictionibus, mutato etiam sono, μ in v, ut ἐμπρῶτω embroto, ἐπυρὶ embyri. Et hoc mutuamur à uulgi delicijs. Nec enim huiusce rei ulla mentio fit apud ueteres, usque adeo in ceteris minutijs tradendis penè dixeram superstitiosos. Rursus pro β sonant u nostrum consonant βάτραχος uatrachos ἀμβρόσιος amurosios, quū probabile sit β apud priscos græcos idem sonuisse quod apud Latinus sonabat b. LEO.

Quibus in hanc sententiam duceris argumentis? V R S. *Primum est quod ex tot Grammaticæ scriptoribus nemo uarietatis huius facit mentionem.* Hoc *si leue est dicam aliud.* M. Tullius *in epistola quadam ad petum, ut demonstret eandem uocem apud alios obscœnam esse, quę apud alios sit uerecunda, nec in uerbo turpitudinem esse, sed in sensu loquentis, producit bim, &* βίνει, *quę* Latinis *sit pudica, Gręcis obscœna.* Atqui *si* βίνει *sonabat tum Græcis, quod uulgo sonat hodie, non erat uox eadem apud utrãque gentem, nihilo magis quàm apud latinos bim & uim.* LEO. *Probabile est quod narras.* V R S. Arguit *idem græcanicarũ uocum usurpatio.* Quod *enim græci dicunt* βοῦς, *nos dicimus bos, & quod illi* βοᾶν *nos boare, quod illi* θυρβᾶν *nos turbare, quod illi* βαλανεῖον, *nos balneũ.* Quid *autem infinita persequor?* Et *si quid detorquemus, in diuersam partem id facimus citius, ueluti quũ pro* βαβαὶ *dicimus papæ'.* Hic *peccant & eruditi, uulgus autẽ & qui uulgatam pronuntiationem non dedidicerunt interdum pro b pronuntiant u consonans, & contrà, ut bibit pro uiuit, & uiuit pro bibit.* Id *peculiare dicitur cuidam* Hispaniarum *regioni.* Audiuimus *&* Gallos *aliquot ad eundem modum sonantes.* Sunt *& apud* Germanos, *qui pro b sonent p, & contrà, ut pipere pro bibere, & biper pro piper.* LEO. Frequenter *istiusmodi uoces audisse meminì.* V R S. Imò *& in libris manu descriptis huius pronuntiationis uestigia sæpe deprehendimus, ut pabtismus pro baptismus, & uelle pro belle, & bictus pro pictus,* βάτος *pro* πάτος Sed *plus etiam est erroris in c, cui respondet apud græcos* κ. Aliud *enim sonat* Latinis *quum*

præcedit e, i, y, æ, œ, quàm cum antecedit, a, o, u, ut in ceres, cinis, cygnus, cœlum, cæcus, aliud in canis, colo & curo. Nam in illis uulgus nostratium penè nihil discernit inter c & ſ, ut uix aures diiudicent cœnæ dicas à cœna, an ſene à ſenex, & utrum ſilicem pro lapide, an Cilicem pro gente, citum à cio, an ſitum pro poſitum. In Sicilia, primę ſyllabæ ſonum ægre dignoſcas à ſono proximæ. Qua quidem in re minus peccant Itali, præſertim Romani, qui tametſi non prorſus eodẽ modo ſonant c, ante uocales omnes, ita tamen pronunciant, ut manifeſto diſcrimine dignoſcas c literam ab ſ, linguam in latus dentium leuum intorquentes quum ſonant Cicero, Cæſar, & Cyrus, in alijs tamen minus eſt craſſitudinis, ut in canis, colo & cura. Difficilior autem eſt huius literæ diſtinctio, quoties præcedit ſ, ut in ſcio & Scytha, reſciſcit aſciſcit, quã tamen euidẽter ac feliciter exprimunt Romani, nos mire cõfundimus. Nos hic et alio peccamus modo, ſpiritum addentes c, quoties antecedit s, & ſequitur a uel u, ſchando ſonantes pro ſcando, et ſchutum pro ſcutum. Quin & Græci κ ſuum craſſius ſonãt, quaſi uergens ad γ, ac ſibili nonnihil meditans, quoties præcedit uocales aut diphthongos ε, ι, η, υ, αι, ει, οι, υι, quàm in cæteris. Nec dubium quin hæc differentia profecta ſit à uulgo, quando nemo ueterum id ſcripto prodidit, quum tamen alijs de rebus minutiſſimis plurima conſcripſerint. Ex linguis autem popularibus, quas conſtat olim lingua Græca permixtas fuiſſe, coniicere licet, κ ante uocales quas libet perpetuum ſuum obtinuiſſe ſonum. Sic Germani uulgo ſonant Cæſarem, Batauiſilicem, ſic Pi-

tardi ici, quod imitatum est à Græco ἐκεῖ. Nec me fugit hanc Galliæ partem ob pronuntiationē rideri à cæteris; retinet tamen manifestiora Græcæ Latinæq; linguæ uestigia. Rursus si quis audiat Anglū petentem osculū, agnoscet græcum κῦσαι, in qua uoce nos pro υ græco sonamus u Gallicum. Et in nostrate lingua, quoties illud tenue uolumus exprimere; pro c scribimus K, non aliter sonantes eam in ky, quàm in ka, uelut quum diminutiue dicimus, puellam, aut puerū non diminute, aut nosse, aut pectere, aut mentum. Et quum Angli dicunt iugulo, aut regem, aut serua. Nec defuere Latini, qui non patiebātur c præponi a, ut ca, sed κa scribendum censuerunt, q̄d ab eruditis reiectum est, negātibus hic opus esse litera græcorū commodatitia, quum c suum natiuum sonū ad oēs uocales deferat. Probabile ē igitur & apud græcos et apud Latinos c, eodē fuisse sono quacunq; uocali sequente. Nam Latini K propemodum pro superflua duxerunt, quemadmodum & q, quibus uix utebantur, nisi quum unica litera significarent totam dictionem, ut Q. pro quinto, K, pro kalendis. Atqui superuacanea non est, si nostrum c, crebro proxime accedit ad uocem ſ. Postremo uel à ranis discere licet quod narro. Nam his hæc litera peculiaris est, quum audimus illas quotidie modulantes illud suum βρεκεκεκὲξ κοὰξ κοὰξ, in quo non percipitur illud crassius, & ad γ sibilumq; uergens, quod nunc audimus in uulgata græcorū pronuntiatione. L. Certum est argumentum. Nā ranæ non mutant cantionem suam tot iam sæculis, quū homines nihil sinant esse diuturnum. V. Non absurde dicas, siquidem ranis lingua summa religata est, postrema

Meyskin.
Kindt.
kēnen.
kēmen.
kynne.
Kyl.
Kyng.
Kiep.

quæ fauces spectat libera, ut aliter sonare non possint. Iam *mediam quæ est* γ, *uel* g, *Latini non semper eodem enũtiant sono.* L. *Qui sic?* V. *Quum dicis uagu, uago, exiguus, non'ne aliud audis, quàm quum dicis, uage, uagis* L. *Prorsus.* Nam *in ga & go & gu, audio nescio quid crassius ac spirantius.* V. *Item aliud audis in lego quàm in legis, legit, in longas quàm in longis.* L. Sentio. V. *Similiter in græcis aliud audis, quum dicitur,* θεολόγω, θεολόγου, θεολόγα, *quàm cum* θεολόγε, θεολόγοι. L. *Vt nos quidem sonamus.* V. Huic *malo succurrit* Germanorum *pronuntiatio, qui sono per omnia simili dicunt; lego, legis, legit.* L. *Video quemadmodum ex corruptis libris, itidem ex linguis quamlibet uitiatis posse quædam deprauata restitui.* V. At *qui nos* Bataui *ridemus hic* Germanos, *quasi uitiosum sit, quicquid diuersum est.* L. *Ad istam rationem nihil non esset uitiosum inter homines.* Verum *ut hic rectè sonant g, ita perperam sonant quum dicunt, caudeo pro gaudeo, & cades pro gades.* V R S. *Ita sanè sonant quidam, qui uulgatam pronuntiationem dediscere aut non potuerunt, aut neglexerunt.* Verum *ex malis si quid inest boni, decerpere sapientis est.* Nos *tamẽ grauius peccamus in aspirata* χ *siue ch.* LEO. *Tantum'ne peccatorum?* Expectandus *est annus* Iubileus. V. Fortassis *excusabitur ab aliquibus quo promij sonamus mihi, rursus pro mihi michi, quo iure ueteres in* Hebræis *usi sunt, quo sonus sit uegetior, ut in* Ioahim, & Ioachim. Verum *quod pro* ὑπόχειον ὑπέχυσιν *pro Christe sonamus criste, pro chrisma crisma quis ferret?* L. Nemo, *nisi qui nescit discrimen inter* Christũ & *cristas.* V.

Sunt ex aduerso qui aspiratum pronuntiant etiam cribrum. L. Isto nomine Germani superiores male audiunt, quum & id si quod est, uitij multis modis compensent, & ab Italis profectum uideatur. V. Scio quid dicas. Arrium sentis quem epigrammate ridet Catullus, qui pro commodis dicebat chômoda, pro insidijs hinsidias, ex cuius immodico flatu tantum erat discriminis, ut poëta timuerit, ne posteaquam ille Syriam petens nauigasset Ionium mare, iam non Ionium diceretur, sed Hionium. Et olim fuerunt apud græcos qui uitabant aspirationem, Iones opinor, & apud Latinos priscos. Et ne quid existimemus sub sole nouum esse, sunt hodie qui spiritum addunt ubi nihil opus, & spiritum adimunt ubi erat addendus. Quorum hoc posterius Flandriæ parti gentilitiũ est, qui mira constantia spiritum addunt tenuibus, & adimunt aspiratis. Is error uelut agnatus hæret illis etiam Latine Græce'ue sonantibus. Quemadmodum enim uulgata lingua dicentes hêram, subtrahunt spiritum, & sonant honorem, ita quum dicunt honorem addunt; Latine loquentes ululam uocant hululam, & humilem umilem. L. Pulchre pensant uitium uitio. V. Audiui Florentiæ in professione publica constanter pronuntiantem chorpus, chalidus, & champus, quum tamen ea ciuitas procul absit à mari, etiamsi plus satis uentorum immittit imminens Appennini dorsum. Arbitror tamen non fuisse Florentinum. Contrà cæteri Itali uix distinguunt hominem ab omine, quod nos ingenue distinguimus, & utriq; alteros ridemus, quum peccemus utriq;. Ac ne soli nos in pronuntiando labi uideamur, sunt apud Italos, qui ex publico ser-

eer.
heer.

moris usu pro laudo sonant laldo, pro audio aldio. Rursus qui pro deus degus, pro eũ egum, siue echum, ad hęc, qui more Hebræorum *plerasque syllabas extremas acuto sono pronuntiant,* Bergomates *ni fallor.* Mentior *nisi his auribus audiui* Romæ *sacrificos ad hunc modum pronuntiantes, quumq; narrarem in conuiuio quid audissem, existimans id inscitiæ uitium esse, risere quidam, & protinus agnouere cuiates essent qui sic pronuntiassent.* LE. Equidem *arbitabar nos solos barbaros sonare barbare.* VRS. Hodie *uulgus nusquam non est barbarum.* Quin *& chi non prorsus idem sonat in* χαῖρε, χείρασ, βραχὺ, χοῖρος, χλὼ, χερρόνησος, *q̃d in* χαρά, χορὸς, *&* ἄνουχος, Illic *enim audis nescio quid sibili, quod in posterioribus non audis.* LEO. Num *id recte?* VRS. Non *ulla ratio, sed deliciæ morem hunc inuexerunt, mea quidem sententia.* LE. Apparet. VR. Quod *dicam à priscis traditum est,* γ *si sequatur aspirata* χ, *aut alterum* γ, *aut* ξ, *sonat medium quiddam inter* ν *&* γ, *ut* ἐγχειρίδιον, ῥόγχος, ἄγγελος, λύγξ, σφίγξ *enchiridion, rhonchus, angelus, lynx, sphinx.* Adeoq; *non conuenit his literis in eadem dictione, ut si prior syllaba desinat in* ν, *uertatur in* γ. Nam *ab* ἐν *&* χεὶρ *compositum est* ἐγχειρίδιον. Quod *si post* γ *succedit* κ, *utriusque literæ sonus mutatur, uelut in* ἀνάγκη, λυγκὸς. Nam *in his* γ *propemodum sonat* ν, *&* κ *propemodum* γ, *propemodum dixi, quod non ad plenum exprimitur* ν *&* γ, *sed medium quiddam inter utrunque.* Simile *quiddam auditur & apud* Latinos, *si literæ g, succedat n, aut alterum g, aut c, aut q,*

uelut in magnus, agnus, pignus, cygnus, magnes, agger, aggero, ancora, anquiro. Ac ueteres, quorum est Victorinus, adeo putabant nobis hic deesse literam, medio sono inter g & n, ut pro aggerem & suggestum, scribendum existimarint, angerem, & sungestum. Rursus pro ancora, agcora, pro ancylia, agcylia. Verum n litera nostris auribus blandior uicit. Illud certe constat. Italos emendate loquentes, aliter sonare magnus, agnus, quàm nos sonamus. Nec enim sonant agnus, ut a per se sonet, nec ag, nus, ut g hæreat priori uocali, uerum pro g audis quiddam quod neque sit prorsus n, neque prorsus g, sed è duobus medium quiddam. Ex eodem fonte nascitur, quod quidam scribere maluerunt anquiro quàm acquiro, quod q, uim obtinet eandem cum c & k. Ea uarietas declarat illos, nec prorsus sonuisse g, nec prorsus n, sed medium quiddã, Idem censebant de ecquid, nunquid, nanque, tanquam, quanquã & similibus. Vis enim literę q, sic m, uertit in n, ut g, sonũ admisceat. L. Hæc mihi uidentur argutiora, quàm pro nostra regione. V. Simile quiddam tradunt de sono medio inter m & n, si sequatur p b aut ph, ut in ampullis. Lycambes & Amphimachus. Ausculta ut sonos auribus diiudices. Quid audis quum sono lycanbes. L E O. n. V R S. Quid quum Lycambes? L E O. Prorsus m. V R. Quid nunc? Lycãbes. L. Nec m nec n, sed quiddã utrinque mixtum. V. Bene habet quod hæc inter nos aguntur lingua, nam calamo non possint exprimi. L. Nisi uocalis esset calamus quales erant illi plus satis loquaces, qui Midę auriculas sic traduxerunt, ut hodie quoque prouerbio celebrentur. V R S. Sic est. Sed ut pergamus in t. d. &

th ſiue θ, uide quot modis peccetur. Germani ſuperiores th ſubinde ſonant & ſcribunt pro t, protheus pro proteus. Contrà nos ſonamus t pro th, ut in Theologus, Timotheus, & Phaëthon, Phlegethon, aliisq; innumerabilibus, ſed multo magis quum aſpiratæ adhæret conſonans alia, ut pro θνητὸς ſonamus τνητὸς, pro ethna, etna, pro θρέψαι τρέψαι, pro thraces traces, & in totum ægre aſſueſcimus huic aſpiratæ ſonandæ, quam feliciter exprimunt Angli in initio, quum ſua lingua dicunt furem, in fine, quum dicunt fabrum ferrariũ. Nã his uocabus uelut inimitabilibus ſolent hoſpitem prouocare. Qui craſſe docent, monſtrant θ propemodũ ſonare, quod nobis ſonat tſ, quam ſyllabam noſtra lingua facillime ſonat in tſa, quum duabus ſyllabis dicimus ſimul. LEO. Agnoſco. VRS. Quin frequenter d & t differentiam confundimus, ueluti quum pro Dauid ſonamus Dauit, & ad Petrum, ad te at Petrum, at te, quod idem facimus in b, nonnunquam ſonantes pro abſte, apſte, quum d & b craſſius ſint ſonanda. Porrò quod græci τ ſonant ut nos d latinũ, quoties præcedit ν, in ἔντος & ἔντερα, arbitror eos eodem iure facere, quo pro π ſonant b Latinum in ἔμπορος. Nam quod pro ti, ſonamus ci, quoties excipit uocalis fortaſſis ueterum authoritate probatum eſt in Laurentius, & patientia quum idem apud Græcos nequaquam fiat. De duplicibus duobus ξ & ψ, iam per occaſionem diximus, quas Galli ægre pronunciant, duntaxat in initio dictionis, ſalmus ſonãtes pro pſalmus, & ſenia pro xenia. nos hic certe ſumus feliciores. Et gallorum quorundã uulgus hic addere ſolet e, exenia pro xenia, epſallo pro

Thief.
Smyth
Tſamē
Ti.

psallo. Idem faciunt in st, sp, pro sto sonantes esto, pro specto expecto. L. Istuc non in Gallis tantum animaduertere licet. V. Scio & ante dictum esse, cum quibusdam Hispanis hoc illis esse commune. Et una tantum galliæ pars habet quod dico, ne totam in me concites. Tertia duplicium est ζ, complectens in se σ & δ, si δ crasse pronunties. Vnde græci quidam pro γάζα scribunt γάσδα, pro μελίζειν μελίσδειν. Alii rursus δια uertunt in ζα, inde nobis etiam ζάβολος pro διάβολος. Hanc literam, quoniam non reperitur in Græcis dictionibus, latini ferè uertunt in geminum ss, ut in patrisso πατρίζω, & in musso μύζω. Eam Germani & feliciter & frequenter usurpant lingua uulgata, quemadmodum & Sarmatæ uidentur ea delectari. Nos tamen loquentes interdum usurpamus illius sonum ubi nihil opus, id ferè perpetuo quoties s, incidit inter duas uocales, pro læsa dicentes lęza, pro uise uize, pro illuso illuzo, pro risi rizi, quod unde uenerit in nostram consuetudinem non satis queo coniectare, quum Romani non uarient in huius literæ pronuntiatione, nec causam uideo mutationis, nec ab ullo ueterum tale quicquam sit traditum. Nec enim sa debet aliud sonare in musa, quàm sonat in salus, nec so aliud in uiso, quàm in solus, nec se aliud in uise quàm in sedeo, nec si aliud in risi quàm in sileo. Nec huiusmodi rei quicquã est apud Gręcos, quibus σ sonum suum perpetuo obtinet locis omnibus. LEO. Atqui quosdam audio pro simplici s, sonare geminum. VRS. Atque adeo scribunt quoties antecedit longa uocalis, ut in caussa & lessio. Ad eum modum scribere solitum ferunt M. Tullium. L. Fortassis

hinc nata est uarietas. V. Fieri potest, quanquam reclamat Romanorum consuetudo, at nos idem facimus, etiam si correpta uocalis præcedat, ut in nisi & miser. Quibus autem hic usus à pueris inolitus est, similiter peccant & in græcis, sonantes μέζον pro μέσον, et μοῦζα pro μοῦσα. L. Video rem operosiorem esse quàm putaram emendate pronuntiare. Verum nondum explicuisti quo pacto sonandum sit ζ. V. Recte mones, nam exciderat. σ lingua ponè dentes superiores appressa profert lenem sibilum, qualem ædit serpens minitans & erectus, ubi quis imprudens proprius ad nidum accesserit, unde litera S figuram habet eius animantis sibilum ædentis & inflexo corpore detetrentis. Vnde & exsibilandi uerbum deductum. Huic sibilo accedit sonus δ, sed crassior aut lenior potius, quemadmodum in cæteris duplicibus sibilum antecedit habitus oris quo sonatur p aut c. Demiror autẽ quur hęc litera tantopere displicuerit Dionysio rhetori, qui tradit eum ferarum esse sonum, & uix homine dignum, quũ Gręci in plerisq; dictionibus ę uertant in σ, sicut attigimus supra, rursum quoties incidit ττ geminum, malunt in geminum σσ uertere, pro γλῶττα γλῶσσα, pro θέτταλος θέσσαλος, pro ττὺ σὺ sonantes. Nam si ideo displicet, quod hunc sonum à serpentibus didicerunt homines, displicere debet & k, quæ ranarum est & coccycis, & b, quę est ouium, & m, quæ est boum, & o, quę est asinorũ, & ę, quæ est canum rixantium, & a, quæ est puerorum uagientium. L. Atqui e desit omnino patronus Dionysio, prisci latini uidẽtur illam elidere soliti. Quod genus illud ex epigrammate quod refert Plinius in historia naturæ,

Reginæ Iunonis supremi coniugis templum. Item illud ex Ennii uersibus quos adducit A. Gellius, Doctus, fide=lis, suauis homo, facundus, suo'q; Contentus atq; beatus, scitus, secunda loquens in Tempore. V. Quid mihi narras Ennios, quasi non idem hodie faciant in oratione soluta galli, quod Ennius fecit in carmine, prorsus elidentes ſ, quum incidit inter uocalem & consonantem, in fine uero sic obscurantes porrecta in immensum uocali, ut uix sen/tias, uelutii inest & dominus, in quorum priore, eliso ſ. sonant geminum, aut triplex potius eee, in posteriore, u trium uocalium habet spatium. LEO. At mihi uidentur uiri iusti pariter ac prudentes Hispani, qui quod galli pec cant in ſ, abunde pensant, nihil sine hac litera pronun/tiantes, ac sæpius eam in eandem dictionem infulcientes. VRS. Vera narras. LEO. Si ludere uacaret, dicerem gallos, quoniam non assueuerunt sibilis ob serpentium il/lic raritatem, metu ac religione uitare literam, ne prouo/catum cognato sibilo noxium animal frequentius eò de/migret. Contrà Hispanos, ut uiros fortes & serpentium si bilis assuetos, adeo contemnere illos, ut etiam obsibilent, quo absterreant, quomodo solent quidam oppedere toni=truis. Quod si nunc in re etiam seria fas esset iocis indul/gere, poteram et illud aduersus Dionysium proferre, quod matres ac nutrices hac litera, quam ille uipeream uocat, somnos accersunt infantibus. Sed mittamus & iocos, & recentiorum delicias ac fastidia, quot homines tot sen tentiæ. Magis me mouet, quod priscis illis tantopere displi cuerit, qui parce literam hanc admiscuerunt, in tantum ut quidam totas odas conscripserint ἀσίγμοως, hoc est

nusquam admixto σ. Quin & Pindarus fertur hanc literam infamasse uersu, πρὶν μὲν ἥρπε σχοινοτενεῖ φωνήεντα διθυράμβων καὶ τὸ σὰν κίβδηλον ἀνθρώποι. Iam & illud admiror, quum ζ respondeat gemino sigma, in hoc enim uertunt Latini, quur tantopere probetur eruditis, ut Quintilianus homo minime surdus, uix aliam putet spirare suauius, ut in zephyris & zopyris. LEO. Dicam quod uenit in buccam. VRS. Vt lubet. LEO. Ipsa se mollit, ut quædam si modicæ sumas lędunt si copiose, prosunt, ut de lactucis & testudinibus est proditum, quemadmodum n, in manna iucundius sonat quàm in maneo, & m in mamma mollius est, quàm in lama. Tum uis literæ δ, admixta temperat asperitatem sibili. L. Nihil absurdi loqueris. Superest f, de qua superius per occasionem nonnihil attigimus. Sed pleniorem explanationem data opera in hũc distulimus locum. Et hác quidam iudicarunt superuacaneã, scribentes philius, phacio, phacies, mox ph, seruata est Græcis dictionibus, phama, Phaeton, Phœbus, Philippus, Pamphilus, Latinis dicata f, felix, facio, fibra. Quanquam ne hic quidem satis constantes sumus. Nam famam, fugam & furem per f, scribimus, quum Græcis sint φήμη, φυγὴ, φώρ. Quod si prorsus idem sonat f, quod ph, siue φ cõstat literam esse superuacaneam. Rursus si nihil interest in sono, qui conuenit ut φ numeretur inter mutas f locus datus sit inter semiuocales? Ad hæc quid opus erat Aeolibus digamma, quum haberent φ aut nobis quum suppeteret f? Fatentur enim omnes Claudium Cæsarẽ iure addidisse digãma Aeolicũ, quod nostro f, inuerso notabatur Ⅎ, ut cũ-

que uicit consuetudo. Ad hæc, quum autores quidam tradant apud nos u, consonans eam habere uim, quam apud Aeoles habet digamma, sequitur has literas sono uariasse, quandoquidem constat u consonans, sonare diuersum quiddam ab f. L. Sic apparet. V. Iam Priscianus non omnino malus autor, scripsit nonnihil esse discriminis inter ph & f. Quod euidentius facit Quintilianus libro primo, referens iocum Ciceronis ex oratione pro Fundano, teste Græcum opinor, irridentis quod primam eius nominis literam sonare non posset, phundanus dicens pro fundano. At M. Tullius magis erat irridendus, si græcum φ, & Latinum f, nihil sono discrepant. Idem Fabius libro, ni fallor xij. commemorat hanc literam Latinorum inter eas, quæ parum felicis sunt soni, quod inter dentes effletur, unde fieri putat, ut sermo latinus ne possit quidem ad iucunditatem græcanicę pronuntiationis aspirare. Atqui si in hac litera paria faciūt Latini cum Græcis ridiculum est quod Fabius hoc argumento persuadere conatur, nos græcis inferiores esse uocum suauitate. Adde his quod Terentianus docens huius literę pronuntiationem, euidenter indicat discrimen inter ph & f quum enim docet aspirationem in initio uocalibus additam, aut consonātibus quatuor a tergo adiectam, non mutare literæ sonum, sed tantum aspirationis gratiā addere. Sotadeo metro, sic rem explicat.
Quia non adicit litterulis nouum sonorem ; Sed Græcula quædam scholicæ uitela uocis De f, longe aliter loquitur, referam enim illius carmen,
Imum superis dentibus apprimens labellum. Spiramine leni, uelut hirta Graia uites. Hanc ore sonabis, modo quæ
locata

locata prima est. An *non hic duplici nota discernit* φ *ab f? primum quod in f, labium inferius apprimitur superioribus dentibus, deinde quod spiritu leniore profertur, ueluti studio uitandi græcam aspirationem, quæ in* φ, *cuius sono labijs utrinque diductis spiritus uehementior erumpit.* Et *haud scio an probabile sit percontatorem illum qui ex* Amphione *sustulit aspirationem de quo supra meminimus, ex* Amphione *fecerit* Amfionem, *quemadmodum alter ille græcus ex Fundano fecit* φ*undanum.* Quę *si uera sunt, triplici uarietate distincta sunt, ph, f, & u consonans.* LEO. Qua *ratione possunt auribus discerni?* VR. In *ph, magis stringuntur labia, prius quàm erumpat spiritus, is erumpit uehementior labijs ac dentibus latius diductis, in f lenius, dentibus penè coëuntibus, & inferiore ut dictum est labro superioribus dentibus affixo, ut inter hęc litera, uelut effletur, in u consonante, multo etiam mollius effertur aspiratio, quàm uel in* φ, *uel in f, idque diductis & labijs, & dentibus in exitu uocis.* Nunc *auribus obserua sonos, & oculis os meum intuere.* Dito *pha, fa, ua.* Rursum *phama, facio, uado.* LEO. Papę *manifestum uideo discrimen.* VRS. Superest *scrupulus, quid* Aeolibus *sonuerit digamma, tum autem an hodie recte sonemus u, consonans.* Primum *ubi iaceo sonamus conflatis primis uocalibus, pręter ia nihil audimus in sono noui.* At *quum idem facimus in uadit, uelo, uiuo, uolo, uulnus, aliud quiddam sentiunt aures.* Sona *iă, duabus syllabis.* LEO. Ia. VRS. Contrahe. LEO. Ia. VRS. Fac *idem in uă,* LEO. Vă. VRS. Contrahe *simili modo.* LEO. Sen*tio sonum primæ syllabæ in nostratibus uerbis, quum di-*

cimus, uigilare, molle, uinum, & habitare. V R. V*na igitur nobis deest, si recta est horum temporum pronuntiatio.* L E O. Dic clari*us.* V. *inter ph & f, nonnihil interesse in confesso est.* L. *Est.* V. Inter *fuero & u cōsonans multum interesse res ipsa loquitur.* L E O. V*t nos quidem sonamus* V R. A*tqui quum* B*atauus sonat, album, aut latum, aliud audis ui, quàm quum* L*atine dicas, uide, rursus aliud quum* B*atauus dicit percontari, aliud quū ulcisci. aut stringere.* L E O. R*ecte.* V*erum id scribunt per geminū* V V. V R S. N*imirum differentiæ causa.* N*am & illis est u consonans eo sono quo* L*atine loquentes efferimus, uelut cum dicunt, pinguem, aut, simultatem.* C*ontrà quum dicunt, scito, aut legam.* A*lioqui quę uocalis duplicatur initio dictionis, nisi mutet naturam?* N*ūc accipe & illud argumentum.* L E O. H*ic sum.* V R S. Q*uum grammatici diligenter indicent affinitatem literarum inter ipsas, uelut quum pro i, ponitur u, ut in optumus, pro aspiratione f, ut in fordeo pro hordeo, pro s, t, ut in mertare & pultare, pro, u, o, ut in dicont pro dicunt, ac similibus innumeris, nusquam mentionem faciunt affinitatis inter f & u consonans, tanta est soni uicinitas, ut si paulo lenius sones f, fiat u, si paulo, pressioribus labris u, fiat f.* L EO. N*on leue per musas, argumentum.* V. A*d hæc apud* A*ulum* G*ellium li. xiiij. cap. 5. grammaticus ubi præscripsisset legem per quam nomina desinentia in us, si proxime antecederet i, uocandi casum inflecteret in i, non in e, ut egregius egregi, quemadmodum* V*irgilius* V*irgili, diuus, riuus & cliuus & huius generis alia hoc lemmate excepit à regula quoniam non simpliciter desinerent in us, quemadmodum*

vvactē
vveect
vvyn
vvonen
vyit
vvijt.
vraghē
vvracten
vvringhen
vet
veet
vveet
vvet

Virgilius, sed in eam quæ per duplex u scribitur, ad cuius literæ sonum declarandum repertum esset digamma Aeolicum. *Quod si id tum sonabat, uus in riuus & cliuus, quid hodie nobis nihilo magis erat opus exceptione in riuus quam in* Rufus, *quum esset manifestus consonantis sonus ante u posterius.* LEO. *Persuades alium fuisse sonum. Quid igitur censes?* VRS. *Censor esse non ausim, at diuino ueteribus propemodum sonuisse f, quod græcis sonant* φ, & *quod hodie f, sonat Phrysonibus, sonant enim essperius quam nos qui & u, consonans propemodum sonant ut nos f, ueluti quum dicunt, muscam, uolare, metuere, quæ nos per u consonans sonamus leneus porrò u consonans sonuisse quod apud* Aeoles & Claudium Cæsarem *digamma*. *Id denique propemodum sonuisse quod apud nos hodie sonat uu geminum. Nam quod in uulgate pronunciatione, u consonans sonamus aliquanto lenius quàm f, apparet ex iisdem delicijs ortum, quæ* ἔμπορος *sonant emboros, & pro* βίνες, *uim.* LEO. *Quibus indicijs isthuc colligis.* VR. *Ex ijs quæ iam commemoraui, tum ex linguæ nostratis uestigijs, quam constat Græco Romanoque sermone permixtum esse. Innumera sunt locorum uocabula à uico dicta, ut cum dicimus, comitis uicum, pastorum uicum, fontium uicum, in quibus ultima scribitur per u duplex, unde colligere licet quid olim sonuerit Latinis u consonans in uicus, uanus, & riuus.* LEO. *Verisimillimum est quod narras.* VRSVS. *Item quum uulgata lingua nominas uinum, deprehendis quid in uino sonuerit prima syllaba. Idem arbitror esse quum dicimus uiolentiam, quanquam corruptis, ut solet literis aliquot. Rursus*

vliech
vlieghe
vresen
Conte
vvyct
harder
vvyct.
Bruynse
vvyct.
Ghevvelt
vvaten

quum pro uacare dicimus uigilare, & quum sonamus uentum & uentosum. Similiter quum apud nos uelut euanescit u, illi scribunt per geminum vv, ut quum dicunt graue, iurare, uexare, fatuum, duos. Nam apud nos pluribus literis additur, quàm apud Latinos. Contrà quum apud Latinos habetur f, Physones & Angli quidam uertunt in f, nos in u consonans, ut hodie sonant Latini, uelut in flue re, fluctu, pisce & similibus innumeris. Nam in pisce & similibus innumeris. Nam in pisce & hinc deriuatis p, tenue mutauimus in ph, pro qua scribebant f, nos rursus f, uertimus, in u, consonans, ut nūc quidem profertur. LEO. Certa narras, mira tamen, & haud scio an omnibus credenda. VRS. Hinc est quod Germani spirantiores, Latine loquentes confundunt interdum has literas, u consonans & f, quum efferunt conuidit pro confidit, & fideo pro uideo. Nec mirum uideri debet, si quod tradidimus non est perpetuo uerum, sed fallit in quibusdam dictionibus, quum non ignores quanta sit sermonis uulgo crediti uolubilitas & inconstantia. LEO. Cætera facile corrigerentur, nimirum aut aliquo discrimine sonemus f, in filius, & ph, in philippus. Cæterum illud durum, si quis pro uanus sonet vvanus, aut pro riuus, rivvs, atque item in ceteris, quę per u consonans efferūtur. VRS. Nec est necesse, ut prorsus exprimamus uulgatam Germanorum pronunciationem, satis est si paulo longius recedamus à sono f, & aliquanto proprius accedamus ad sonum u, uocalis. Nam inter f, & u consonans fuisse dissonantiam euidentiorem quàm nunc est & illud arguit, quo nusquam altera in alterius uicem succedit, quod tamen in cæteris fit passim

vvin
vvindich
Svvaer
Svveren
Svvelen
Svvaes
Vloyē
Vloet
Visch.

inter quas uel tenuis intercedit cognatio, uelut in βούλομαι & uolo, rursum, in eo quo ueteres, teste fabio, pro hœdo dicebant fœdus, pro hordeo fordeum. Verum non occurrit ubi uel f. mutarint in u consonans, uel u consonans in f. L E O. Nondum animum omnibus scrupulis liberasti. Veteres qui meminerunt de digamma Aeolico, uelut Quintilianus, Priscianus, Aulus gellius, & ni fallor, Victorinus, exempla proferunt, in quibus u antecedit seipsam, ut in uulgus & seruus, riuus & diuus. Quod si litera Aeolica non alibi locum habet, quid sonabit u, in uanus, Venus, uino, & uolo? V R S. Et in his eundem sonum indicat epigramma, quod Ioannes Tortellius, uir suo seculo magnus, Romæ sibi uisum fuisse testatur, in quo bis fixit, scriptum erat pro, uixit. L E O. Nil miror, fortasse Germanus quispiã aut phryso posuit, quasi nos romæ non deprehenderim in huiusmodi monumentis insignes solœcismos. V R S. Atqui nõ sic elaberis, ò bone, Terentianum uersus audi.

Vt uade, uem, uota refer, teneto uultum,
Creuisse sonum perspicis & coisse crassum,
Vnde Aeolys litera fingitur digammos.
Quæ de numero sit magis una consonantum,
Vocalis in istum mage quàm uersa sit usum.

Audis hic in exemplis ua, ue, uu? quo minus autem posuerit, ui, metrum obstitit, quanquam dicere poterat, uideto uultum, atq; in his u mauult esse nouam literam Aeolicam quàm ex uocali mutatam. L E O. Nondum exemisti scrupulum. Præ. A. gellio & Quintiliano contemnere possem Terentianum & quod ait de digammo, potest ad

ultimum exemplum pertinere, uidelicet uultum. Nam epigramma nihil me mouet. Aul. Gellij sententiam retuli. Quintiliani uerba subtexam. Nostri, inquit, praeceptores, ceruon seruon'que u & o literis scripserunt, quia subiecta sibi uocalis in unum sonum coalescere & confundi nequiret, nunc uu gemina scribuntur, ea ratione quam reddidi, neutro sane modo uox quam sentimus efficitur. Nec inutiliter Claudius Aeolicam illam Ⅎ ad hos usus literam adiecerat. Ex his Quintiliani dictis perspicuum est, fuisse quendam sonum quem nec φ reddet Graecum, nec f Latinum, nec u consonans. Rursus constat u con sonans aliud sonuisse in uado, uenio, uideo & uolo, quàm in riuus aut seruus, & hunc sonum Latinis literis notari non potuisse, eoque peregrinam literam à uicinis Aeolibus mutuo sumptam, quam δίγαμμον appellant, quae ne uideretur eadem cum f Latina, inuersa est Ⅎ. Ea loco utriusque u, ponebatur in serⅎs, nec aliàs uidetur habuisse locum. Nos autem nihil discernimus u, consonantem, siue praecedat u, siue alias uocales, etiamsi hoc discrimen Quintilianus significat fuisse per quàm tenue, sentimus, inquiens, et tamen erat aliquod, cuius gratia Romanus Imperator putarit literam aliunde accersendam. V. Sic urges, quasi meditatus ad hoc certamen accesseris. Cogimur itaque quartum addere sonum, phu, fu, uo, uu, ut ph in phugu spiritum obtineat Graecanicum, f in fundo flatum Latinum, u in uolo crassius quiddam quàm f, u, in seruus longius absit à sono f, quàm u, in seruos, ac propemodum sonet, quod apud Barbaros & olim sonabat u geminatum. Qua de re satis, opinor, ante dissertum. LEO.

An satis non liques. Nam Victorinus tradit Aeolicum digamma eandem esse litteram quã Hebræi dicunt Vau, eam'q; respondere nostræ u, consonanti, sed libet quod in scholasticis disputationibus solenne est dicere, acquiesco, quo reliqua peragas. VRS. *De g, igitur dictum est, inter illius cognatas. De h, propemodum conuenit inter grammaticos, è literarum catalogo iure submouendam esse, nihilo'q; iustius uideri ut inter literas numeretur, quàm si apud Græcos spiritus tenuis'ue nota in literarum ordinem accerseretur, quum interim, inuitis grammaticorum centurijs propè dixerim regnet in medijs literis; præposita uocalibus lenius sonans; rarius enim postponitur in aliquot barbaris & interiectionibus, ueluti in ah, uah, oh, & proh, non sine rixa tamen grammaticorum, cauillantium id per apocopen fieri, quum integræ uoces fuerint, aha, uaha, ohe, & prohe, alijs dicentibus nihilo magis præcipi posse, quomodo scribendæ sint interiectiones, quàm præscribi potest alienis affectibus, quorum illæ sunt notæ, consonantibus uero postposita uehementius sonat. Post ponitur autem c, t, p. Semper autem ϱ apud Græcos, si consonans hæc sit uocis initium, rursus in medio geminatis ῥῥ, additur posteriori, ut in choris, thymum, phyllis, & rhetor, & catarrhus. Nec raro medijs uocalibus interseritur; quo sonus sit uegetior. Siquidem Aulus Gellius citat peruetustos codices, quos existimabant fuisse Maronis* αὐτογράφους, *in quibus ait se uidisse uersum hunc ex secundo Aeneidos libro. Exultat telis, & luce coruscus aëna. ita fuisse scriptum, ut superne inter a & e, h, litera fuerit annotata, ahena. Similiter*

in illo uersu, Aut folijs undā tepidi dispumat aēni. Quod idē in nihil et mihi fuit tentatum, iam prius admonuimus. Adeo uero non est superuacanea, ut Aeolum exemplo Latini quoque huius uice subijcia\[n\]t f, dicentes, ut modo dictū est, pro hordeo fordeum, & pro hœdus fœdus. Latini in græcis usurpandis non raro uertunt in f, quum pro ὗς dicunt sus, pro ὑπερβίος superbus, pro ἕρπω serpo, pro ἑπτὰ septem pro ἕξ sex. L. Mirum istos adeo contempsisse spiritum, quum uideamus & arbores diffringi, & tecta subuerti, & mare intumescere, & terræmotus cieri spiritu. Verum illud adde, quomodo promendus hic flatus? V. Quid ni superne? L. Non hinc ambigo, quanquam & ructus superne erumpit, Sed quibus & quomodo temperatis organis? V. Id in arteria, musculis & faucibus situm est, tam morigeris, ut animo nonnunquam aliud agenti tamen obsequantur, Puer uirilem uocem ędere non potest, sicut nec mulier, nimirum ob angustiam transitus. At uir constrictis musculis, quum libet, uocem edit puerilem. Et alioqui contractis aut dilatatis faucibus & arteria pro suo arbitratu, magis exilem aut grandiorem emittit. Nec igitur summis labris ędendus est flatus, qualem solent, qui pultem plus æquo feruentem refrigerant, nec ab umbilico ducendus, ut solent Germani quidam, tantum efflantes uenti, quantum molæ farinariæ circumagendę sit satis, sed moderate proferendus è faucibus, neque fatigandus pulmo, uelut in spiritosis, ac labore anhelis. Sunt enim in quos illud e satyra possis dicere, Tunc immensa caui spirant mendacia folles. Et sunt rursus qui moleste ferant sibi inhalari spiritum alienum,

qui nonnunquam obolet allium, cepas, aut salsamenta, aut polypum, ut absit scabiei contagiosę, aut pestilentiæ, alterius'ue morbi periculum, quũ nullus sit facilior quàm per halitum transitus. L. *Vnde mihi uidetur immodestiæ causa natum, quod quidam loe presso loquuntur, quæ res apud Gallos mulierculis uersa est in iocum oris pusilli.* VRS. *Ab eadem modestia natum arbitror, quod olim oculis semiclusis inuicem intuebantur.* Id *indicant picturę nostrates ante annos ferè centum æditę, tali forma nobis exhibentes, si quos intelligi uolunt ab improbitate uehementer alienos.* LEO. *Emoriar, nisi istbuc in picturis mediocris antiquitatis sæpenumero miratus sum.* VRS. *Verum ut hoc ineptum sit, tamen est in oris & oculorum diductu quędam decora mediocritas. Me puero sese sic stringebant mulierculę, ut insectas diceres. Ea res quum esset inepta, uidebatur cum primis elegans, simulq́; quod erat consequens, uerecundum habebatur quàm minimum cibi capere. Ad id enim confert medij corporis strictura. At è diuerso parum decorum est mulierem disanctam uideri, Virtus est medium uitiorum utrinque redactum. Idem obseruandum in diducendo rictu, in dilatandis faucibus, in promendo spiritu. Peccant qui nihil aspirãt, peccãt q̃ aspirãt oĩa, peccant qui lenius q̃ sat est, peccant qui plus satis, sed grauissime peccant qui pręposterè id faciunt. Nec quiuis flatus est aspiratio literaria. Concitatus, anhelus, aut qui procul semotis loquitur, ut solent nautæ rusticiq́; maiore spiritu loquuntur, quàm qui cum proximis confabulatur. Verum hoc nihil ad grammaticum. Alioqui nullius literæ so-*

sonus absq; spiritu promitur. De spiritu satis uidemur nugati. Addamus his, si uidetur, reliquas semiuocales l, m, n & r, inter quas ρ Dionysius γενναιοτάτην appellat, quum sit asperioris soni. Nam linguæ fastigio in palatum superius uibrato tremulis ictibus fragorem reddit, qualem audimus in lapide magno impetu perpulso funda, aut iaculo balista excusso, aut baculo uirga'ue celeri motu per aërem acto. Vnde indictionibus quibus celeritatem, impetum, aut asperitatem significare cupimus, hác literam admiscemus, ueluti Græcis in ῥεῖν, ῥιπὴ, κρούω, χειμάῤῥους, τρέχω, τραχὺς, τρόμος, βρέμω, Latinis in rapio, ruo, roto, fulgur, tonitru, torrens, ructus, horror, fremo, frendo, strido. LEO. Ita'ne uoces ad rerum quas significant, similitudinem effictæ sunt? Arbitrabar fortuito natas, aut certe pro arbitratu instituentiũ repertas. VRS. Imò referunt ipsis elementis ipso'q; sono quod significant, uerũ nihil est necesse rem totam, ut est, uoce representari, satis est aliquã similitudinẽ apparere, quæ si non appareat, tamen aliquid causæ subest, cur huic rei uocabulum hoc sit impositum. Bellum, apud nos ominis gratia blanda uoce sonatur, quemadmodũ apud Græcos Furię dicuntur Eumenides. Ita qui lenitatem, aut lentitudinem declarant, amant l, ut Græcis λεῖος λείχειν, Latinis, lentus, labi, lenis lubricus. Quę uero magnitudinem, m, qua nulla spacio maior litera, gaudent, ut gręcis μέγας, μακρὸς, apud Latinus, magnus, mõs, moles. L. Quur igitur leonẽ dicimus potiusquã reonem? V. Vel omnis causa, uel quia in longum porrectum est animal nullius proteritatis. LEO. Si uera narras, oportebat

cuiuslibet rei in quauis lingua idem esse nomen. V Nihil est necesse. Quum enim sufficiat qualiscunque rei repraesentatio, potest eadem aliis atque aliis modis effingi, uelut quum graece dicas χαίνω, Latine hio, Batauice chapē, in singulis sentis expressam oris diductionem. L. At quur μακρὸν & μικρὸν, quum diuersa significent, eandem habent consonantem? V. Affinitas inter contraria posceba hoc, sed per a, quod ample sonat, & i, quod exiliter, notatur discrimen. Ad hęc quoniam eiusdem rei multae sunt qualitates, satis est si ab una quapiam harum sumatur uocabulum, nec absurdum fit, si res eadem lingua pluribus uocabulis signetur. Verum satius est ut hanc disputationem in aliud tempus reiiciamus, uel quia uix habet exitum argutatio, uel quia ad id quod instituimus nihil habet momenti. Alias dabitur ocium si libebit. LEO. Tuo arbitratu, sed absolue quod orsus es. VRS. De l, dicam, itaque si linguam ualide tendas in eam palati partem quę dentibus supernis est proxima, mox'que diducas os, erumpit blandus ille tinnitus, sonantior tamen in medio ac fine quàm in initio dictionis, ut sol, mel, uolo, lego, nisi quum finit syllabam, ut soluo, saluus. M, uero compressis inter se labiis, mugitum quendam intra oris specum attractis naribus aedit, sonantissima in medio duplicata, ut mamma, in fine prorsus obmutescens unde μύσειν dicuntur graecis, & latine mussare, qui tacite loquuntur, nec audent uocem claram aedere. Hinc & mutum dixerunt latini. Superest n, quae ad palati conuexum inhaerente lingua, gemino naris & oris spiritu uocē explicat, maxime tinniens in medio geminata, & in fine. di-

ctionis, aut syllabæ, ut in manna, mandragora & nomen. Vnde & tinniendi uerbum Latinis, elementi uocem exprimens, fortassis & ganniendi. Docet autem Fabius, olim diu fuisse rarum semiuocales duplicare, ut in alliis, lallare, Tullius, manna, sanna & curro, & probabile est ueteres sic fuisse loquutos ut scribebant. Nam eam rationem Quintilianus indicat optimam, ut ita scribantur dictiones, quemadmodum sonantur. Contrà uocales, ut dixi, productas geminabant. LEO. Isto pacto Gallos uideo posse defendi, qui palium dicunt pro pallio, mama, pro mamma, sana, pro sanna, anum pro anno, panum pro panno torens pro torrens. Quanquam hoc non in liquidis tantum faciunt. Ex concursu quarumlibet consonantium aliquam elidunt, aut certe obscurant, dum capa dicunt pro cappa, lipus pro lippus, batus pro battus. V. Ridiculum sit nunc in nostram pronuntiationem asciscere, quę Ciceronis etiam ætate erant obsoleta. Nec minus tamen peccant, licet diuerso uitio, qui pro simplicibus sonant geminatas, comma pro coma, commedo pro comedo, comminus pro cominus, collo pro colo, bonnus pro bonus, curro pro curo, rippa pro ripa, pro pene penne, pro anus annus, camellus pro camelo, mustella pro mustela, suadella pro suadela. Si uetustas patrocinatur errori, antiquum est & hæc ita sonari. Etenim ni fuisset hic error, Victorinus non rixaretur cum suis discipulis, quod in his dictionibus consonantem perperam geminarent. Quanquam idem autor indicat, consonantem duplicandam Sicilica notula signari solere, quæ cuiusmodi fuerit, nec mihi satis liquet, nec refert quum is scribendi mos iam olim

exoleuerit? Nihil, opinor, superest, præter y, qua latini non utuntur, nisi in græcis dictionibus. Sonum illius fuisse medium inter i & u, Gallico more pronunciatum iam indicauimus. Vnde non defuerunt, quorum est Victorinus, qui y literam nobis necessariam esse iudicarunt, in gyla, mysera, proxymus, optymus, Sylla, pro quibus nos gula, misera, proximus, optimus, & Sulla sonamus, quanquam Sylla est usitatius. LEO. Vtinam libeat & illud addere, quod solent literarum doctores. VRS. Quidnam? LEO. Vt exemplo proposito præceptiones, uelut in speculo nobis ostendas, exigasque num satis uel intellexerim, uel meminerim quæ tam multa disseruisti. VRS. Nihil grauabor, uerum id lingua fieri non potest, nec est unde petamus calamum, atramentum, & chartas. LEO. Imitabimur ueteres pastores, qui teneris arborem corticibus inscribebant suos amores, spina, opinor, utentes pro stylo. VRS. Non committemus ut cuiquam in nos dãmni dati sit actio. Est mihi uagina recens, ac uersuum aliquot capax, & stylus adest, quãquam non in hunc usum paratus. LEO. Vtinam sic abuterentur omnes suis armis. VRS. En scribo. O'ptĭmă quęque di'ēs mĭ'seris mō'rtā'libus æui. Prī'ma fū'git, sū'beūnt mò'rboi, trī'stis'que sene'ctūs.

Et la'bor, & diræ ra'pit inclēme'ntia mo'rtis. Nunc audi pronuntiantem, oculis in uaginam defixis, auribus ad uocem attentis. LEO. Adsum, sona. VRS. Vides & audis in primam longam & acutam. L. Natura ne, an positu? V. Id loco nihil refert, quando quidem tonus est in antepenultima. L. Recte. VR. In secunda syllaba ti, aut

disti'ne sonum medium inter i, & u Gallicum; quemadmodum in hieri? L. Planè. V. Tertiam uides breuem, *addita ueluti semicirculi nota, sursum porrectis cornibus, ne putetur auferendi casus.* L. Video, sed quur media non *habet notam?* V R. Quoniam accentus arguit illam esse *breuem, Latinis duntaxat.* L. Quur in quæq; prior habet *circunflexum?* V. Quoniam natura longa est, nimirum *diphthongus, & syllaba sequitur natura breuis.* L E O. *Quin hic addis notam productionis?* V. Quoniam tonus ipse demonstrat esse porrectam, qui nisi in longis non *habent locum, id'q; uel in fine, uel in proxima finali.* Eadem de causa, q; nullam habet notam, quoniam inflexus *accentus in eadem dictione non antecedit nisi natura breuem.* L. Sed præstat ut tu me percontaris. V R S. Agam, *si lubet, grammaticum, tu discipuli personam sustine.* L. Hoc sanè malebam. V R S. Dies quur priorem acuit? L. Quia sequitur natura longa. V R S. Adde, & præcedit breuis. Quoties enim ultima natura longa est, non refert qualis syllaba præcedat, secus esset si, prior esset longa, non positione, sed natura. Nunc sona mihi posteriorem syllabam, es. L E O. Dies. V R. Probe, quasi sit geminum ee, & sono gallico. Atqui uulgus non discernit *æs in eo unde est ęris, in dies & fames; ab es à sum.* *Quur in miseris prima acuitur?* L E O. Quia penultima *natura breuis est, eo'q; notam non habet.* V R S. Rursum sona mihi miseris. L E O. Miseris. V R S. Sentis'ne te hic bis peccasse? L E O. Qui? V R S. Primum se, non oportebat aliud sonare inter duas uocales quàm sonat in sedere. L E O. Exciderat. V R S V S

Deinde ris, sonandum erat ueluti duplicato ii quemadmodum sonas Batauicæ *glaciē*. *Nūc denuo sona*. LEO. *Miseris*. VRSVS. *Pulchre. sequitur mortalibus. In mor, quam uides notam?* LEO. *Breuis, & eius notulæ dimidium*. VRSVS. *Quid sibi uult?* LEO. *Quia syllaba mor, positu longa est, non natura*. VR. *Vnde id doces?* LEO. *In promptu est, quum dicimus emori*. VRSVS. *Quid in tam?* LEO. *Virgulam iacentem, quæ doceat natura longam*. *Quur præterea nihil?* LEO. *Quoniam syllaba non desinit in consonantem, eo'que non habet nisi duo tempora*. VRS. *Li, quur nullam habet notam?* LEO. *Quoniam accentus præcedens, indicat esse breuem*. VRSVS. *Quid si dicas, mortalis?* LEO. *Circunflectam tā, natura longam, sequente bus natura breui*. VRS. *Quomodo sonas bus?* L. *Non u Vuestphalico, sed & Gallico, nisi quod non itidem porrigo labra, neque profero sonū*. V. *Docilem agis discipulum*. *Aeui, quur priorem non circunflectit, sed acuit?* L. *Quoniam sequitur ultima natura longa*. V. *Quid si positu tantum esset longa?* L. *Circunflecteretur*. V. *Da exemplum*. L. *Vt si dicas guũ*. V. *Hic natura breuis est posterior, ut in* Sorex, *So*rex. *Prima, quur inflectit tonū?* L. *Q̄m natura lōge sequētem habet natura breuē*. V. *Quid si dicas, prima luce?* L. *Acuā primā, & mā addā uirgulā, primā*. V. *Quāquā & hoc supuacuū æq; atq; ī breui, sed fugit, quur acuit priorē?* L. *Quoniā breui natura breuē præcedit*. V. *Quid si dicas fugit heri?* L. *Inflectā fu*. V. *Quur*. L. *Q̄m natura lōga proximā habet natura breuē*. V. *Quur prior in morbi, caret*

nota breuis? L. *Quia producatur.* V. *Quin igitur addita est nota porrectæ, sed breuis & semis?* L. *Quia positu longa est, non natura.* V R S. *Quur prior acutum habet potiusquam inflexum?* L. *Quia & ipsa positu longa est, & sequitur natura longa.* V. *Vnde scis esse positu longam?* L. *Quia deduci uidetur à moriendi uerbo.* V. *Quid sibi uult diphthongus in posteriore?* L. *Vt discernatur à genitiuo singulari.* V. *Tristis'q́, quur priorem habet circumflexam?* L. *Quoniam natura longa est.* V. *uerum, sed sequitur longa.* L. *Positu, non natura.* V. *Vnde tonus alter?* L. *Ex que coniunctione, quæ proximam è graui facit acutam, quod idem faciunt ne, & ue.* V R S. *Senectūs, uides longe aliud sonare, ultimam quàm in mortalibus.* L. *Quid ni uideā?* Hic Gallos imitor excepto tono. V. *Et, Quur nullum habet accentum?* L. *Opinor quod ut coniunctiuncula adhæret illi quod connectit, quod idem accidit in nonnullis præpositionibus, quæ sic annectuntur suis casibus, quasi sit unica dictio, ut inarmis, inbello, exædibus. Item in dissyllabis, ut superomnia, preteroēs, antediem. Nā in uetustis codicibus etiam scriptura coniungit hæc.* V R S. *Commodus es discipulus qui uicissim & doces. Quid si làbor inflexisses?* L. *Iam ex nomine fecissem uerbum.* V. *Dírai, quur acuit priorem?* L. *Quia longa natura præcedit longam.* V. *Qui fit igitur ut Græci circumflectant. μοῦσαι?* L. *Quia αι, & οι in fine dictionis, pro breuibus habentur, duntaxat quod ad accentus rationem attinet. Ea lex non est apud Latinos.* V. *Quur igitur nō scribunt μούσαις inflexe?* L. *Obstat addita consonans.*

sonans. V. *Quur in dirai pro æ scriptum est ai?* L. *Vt distingueres genitiuum à nominatiuo plurali.* V. *Quum mortis longam habeat ante breuem, quur non inflectitur prior?* L. *Quia positu longa est, non natura.* VRS. *Vnde id coniectas?* L. *Quoniam à Græco* μόρος, *&* *inde mori, ut ante dictum est.* VRS. *Nunc rursus si libet ausculta me sonantem hos uersus.*

Optima quæque dies miseris mortalibus æui,
Prima fugis, subeunt morbi tristisque senectus,
Et labor, & diræ rapit inclementia mortis.

LEO. *Auscultaui non oscitanter.* V. *Primum, animaduertis'ne quasdã productas sonare tono acuto, ut æui, quasdã inflexo, uelut in prĩma & trĩstis.* L. *Sensi discrimen.* V. *Deinde breues aliquot acuto tono, ut díes, mí'seris, fú'git, la'bor, rapit.* LEO. *Qua in re peccant Latini quũ Græca pronuntiant?* V. *Nec illud te fugit, me aliquanto productius sonuisse natura quàm positu longas.* LEO. *Sensi, uerum admonuisti, subtile discrimen hoc non seruari in metris, quæ suis currunt legibus.* V. *in quæque, sensisti elidi u, licet non penitus.* L. *Sensi & hoc.* V. *Iam in æui, duo sensisti, & diphthongi uestigium, & sonum Aeolicæ literæ.* L. *Sensi tenue quoddam.* V. *In prima fu'git, arbitror animaduertisse te discrimen inter inflexum tonum & acutum.* L. *Non hic tantum.* V. *Quin in, subeunt, non te latuit, opinor, aliud sonare u, quàm in mortalibus & senectus.* L. *Videbar audire* ov *diphthongum.* VRSVS. *Itidem audis in sunt, legunt, audiunt. Euidentius erit discrimen, si tollas liquidam, & sine uertas in futor, & eunt in uter.* L. *Papæ, quantum*

intereſt. V. Verum hoc ut ante dictum eſt fortaſſis excu
ſabit uetuſtas quæ in huiusmodi ont pro unt ſolet ſcribe/
re, legont, cupiont. Rurſus in optima, deprehendiſti o
ſemoueri à pt.. Sic efferunt Itali, nec liquet quam ob cau/
ſam, quum ſint duæ mutæ. Et incertum an ab opto dedu
cta uox ſit, nec ſatis conſtat natura'ne producatur prima
an poſitu. L. Quid igitur? V. In eis in quibus nec ipſa
uocalis, nec diphthõgus, nec cognatio dictionum diſſoluit
ambiguitatem pro natura longis habemus, quemadmodũ
in trîſtis. L. Pergratum feceris Vrſe, ſi Græcum diſti/
chum tantum, ad eundem modum excuſſeris. V. Eſt diſti
cho locus en tibi carmen Heſiodi,

Αἰδὼς δ᾽ οὐκ ἀγαθὴ κεχρημένον ἄνδρα κομίζει.
Αἰδὼς ἥτ᾽ ἄνδρας μέγα σίνεται ἠδ᾽ ὀνίνησι.

Nunc oculis obſerua ſcripturam, uocem auribus. LEO.
Iſtic ſum.

Αἰδὼς δ᾽ οὐκ ἀγαθὴ κεχρημένον αὔδρα κομίζει
Αἰδὼς ἥτ᾽ αὔδρας μέγα σίνεται, ἠδ᾽ ὀνίνησι. L.

Nouum pronuntiandi genus. V. An non alium audis ſo/
num in αι quàm in κε, aut in με? L. Quid ni audiã,
ni ſurdus ſim? V. Audis propemodum eã uocem, quam
ędunt Sueui ſonantes Cæſarẽ ſua lingua. L. Maxime.
Nec à prorſus, nec i prorſus, ſed tñ utranq; agnoſco lite
rã. V. Deinde in δὼς, audis δ, aliquãto ſonare craſſi
us quàm d, uulgo ſonant Latini. L. Planè. V. Ad hęc,
in δὼς, non idem ſonat os qđ in ὁ δός. L. Audio lon=
gam ex duabus oo minutis conflatã. V. Quid in οὐκ au
dis'ne Gallicũ u? L. Minime. V. Italicum? L. Non. V.
Vueſphalicũ? L. Propemodum, niſi qđ o magis reſonat,

ut quum nos dicimus frigidum. V. Quid in θῆ? L. θ fe liciter aspiratum, & pro η propemodum a Zelandicum. V. Quur θῆ grauatur potius quàm acuitur? L. Quoniam sensus nullam ibi concedit interspirationem. Alioqui transisset grauis in acutũ. V. Quid in κε? L. Idem ferè sonat κ quod in κομίζει, nisi quod lingua nonnihil lentescere uidetur ad γ. V. Tantulum sanè dare fas est consuetudini. Nec te fugit hic κε præter naturam suã porrigi, quod à muta liquidaque excipitur. L. Teneo. V. Nec ideo produco μέ, quod habeat tonum acutum. LEO. Vtranque corripis, μένον priore clarius sonante, posteriore summissius. V. Quur in ἄνδρα prior acuitur potius quàm inflectitur ᾶνδρα? L. Quoniam positu longa est, non natura. VRS. Atqui Homero est anceps. L. Sat est alicubi corripi, ut hanc legem effugiat. Nam in ἀνὴρ à breue est. V. Iam in κομίζει, non'ne aliud sonat uocalis penultima, aliud diphthongus ultima? LEO. In ζει audio sonũ ex ε & ι conflatũ. V. Atqui nostro uulgo nihil distinguitur inter θι, χρῆ, μι & ζει. L. Sic est. V In altero carmine, in ἦτ' rursus audis a Scoticũ, et in ὀνίνησι præter η & iota quod suo utcunque sono dignoscitur, quũ nos cõfundere soleamus, σι nihil aliud sonat quàm in σίνεται, alijs sonaturis ὀνίνζι. L. Memini. V. Nec ideo corripio penultimũ η, quod præcedat acuta breuis, quẽ admodũ nec in μέγα priorẽ porrigo, quod tono intendatur, nõ extendatur. L. Nihil euidẽtius, si quis assuescat. Iam'ne satis dissertũ est, quod attinet ad rectã pronuntiationẽ? V. De rhetorica pronuntiatione nõ institueramus dicere, de grãmatica non ita multũ arbitror superesse, si iunxerimus

distinguendi rationes. Nam & in his peccat uulgatus usus. Nec iam loquor tantum de incisis, quæ commata uocant Græci, deq; membris, quæ cola nominant, & de periodis, quæ conclusiones aut circũacta dicas licebit, deq; notis horum si scribas, silentij modis, si pronunties, uerũ etiam de morulis respirationum, quæ tradi arte non possunt, quandoquidem nec in illis tradendis admodum consentiunt grammatici, nec perpetuũ est, quod tradant. Nec enim semper æquale silentium dirimit comma à commate, nec colon à colo. Nec quamuis periodũ sequitur æque prolixa respiratio. Quoties enim articuli constant singulis uerbis ἀσυνδέτως, neq; nihil, & minimum moræ debet interponi, ut, ueni, uidi, uiam. Sin duabus ac pluribus uocibus, plusculum interponitur moræ, ut, rem familiarem prodegit, famam prostituit, genus dehonestauit, amicos alienauit, patriam prodidit. Hic commatum cursus quidam, & congeries est. Rursus quum prius comma proponitur uelut à percontante, & posterius accinitur uelut à respondente, paulò longius silentium intercedet, ut. Quæ tandem spes est illum fore frugi? Num pudor corriget? Iam pridem depuduit. Amicorum consilia? Ne parentibus quidem unquam auscultauit. Aetas grandior? Ea semper addidit nequitiam. Interdum ipsa incisa habent leuem incisionem, uelut in illo Musonij dicto, Si quid turpe feceris cum uoluptate, uoluptas abit, turpitudo manet, Si quid honeste feceris cum labore, labor abit, honestas manet. Hic quanquã in utroq; membro, post uoluptate & labore est diastole, tamen post feceris, & post abit, & manet, nonnihil est respirationis, quo magis sentia

tur ἐναντίωσις. Rursus idem fit in secundo mẽbro. Sub
tilius est autem qđ indicat Fabius in, Arma, uirū́q; cano,
Primā dictionem arma, ꝑ hypodiastolen separandā à se
quentibus, quum uterq; casus referatur ad idem uerbū ca
no, cæterꝫ qm̄ uirꝫ refertur ad sequentia, minusꝫ hæc, Tro
iæ qui primus ab oris, breuissima interspiratiuncula mo-
nendus est auditor, sic ut minimū accedat silentio, mini-
mū decedat breui syllabæ. Vnde & ὑποσυστολὴ dica-
tur, qđ breui quoq; nõnihil detrahitur. Quoties enim ex lõ
ga fit breuis, ut, urbem'q; Fidenā, systolen uocant gram
matici, hoc hyposystolen appellat Fabius, quæ dimidium
temporis detrahit syllabę, et addit silẽtio. Rursus post hāc
clausulā, Atq; altæ mœnia Romæ, quatuor aut quinq;
temporꝫ spacio uocẽ suspendere licebit, ut uelut nouo exor
dio subijcias, Musa mihi causas memora. Interdum et uox
nonnihil immutatur, ubi particulā à sensu diuulsam inter
seris, ut. Hos illi, qđ nec bene uertat, mittimus hædos, qđ
nec bene uertat, uocẽ nõnihil imutata sonatur. Obscurius ẽ
in illo, Qui malū, alij Malū enim, qm̄ interiectionis uicẽ
obtinet, leui submissione uocis distinguendum est, nec non
morula, sed breuissima. Cęterꝫ in Adelphis Mitio quum
dixisset, Storax, clariore uoce sonuit, nimirum accersens
seruum, interposito iusto silentio, reliqua mutata uoce ue-
luti secū loquitur. Verꝫ hæc persequi non est huius institu
ti, et extāt autores unde hęc qui uolet possit petere, qđ hic
agimus illud est, pueros arcendos a more quorundā, qui
totū sermonẽ ꝑpetua linguæ uolubilitate, &, ut Græci di
cunt, ἀπνευστὶ pronunciāt, qđ in Gallis potissimū mihi
uideor animaduertisse, nõnullis etiā hoc ceu uirtutem af-

in illo uersu, Aut folijs undā tepidi dispumat aēni. Quod idē in nihil et nihi frictitatum, iam prius admonuimus. Adeo uero non est superuacanea, ut Aeolum exemplo Latam quoque huius uice subijciant f, dicentes, ut modo dictū est, pro hordeo fordeum, & pro hœdus fœdus. Latini in græcis usurpandis non raro uertunt in f, quum pro ὗς dicunt sus, pro ὑπέρβιος superbus, pro ἕρπω serpo, pro ἑπτὰ septem pro ἓξ sex. L. Mirum istos adeo contempsisse spiritum, quum uideamus & arbores diffringi, & tecta subuerti, & mare intumescere, & terræmotus ciere spiritu. Verum illud adde, quomodo promendus hic flatus? V. Quid ni superne? L. Non hinc ambigo, quanquam & ructus superne erumpit, Sed quibus & quomodo temperatis organis? V. Id in arteria, musculis & faucibus situm est, tam morigeris, ut animo nonnunquam aliud agenti tamen obsequantur, Puer uirilem uocem ędere non potest, sicut nec mulier, nimirum ob angustiam transitus. At uir constrictis musculis, quum libet, uocem ędit puerilem. Et alioqui contractis aut dilatatis faucibus & arteria pro suo arbitratu, magis exilem aut grandiorem emittit. Nec igitur summis labris ędendus est flatus, qualem solent, qui pultem plus æquo feruentem refrigerant, nec ab umbilico ducendus, ut solent Germani quidam, tantum efflantes uenti, quantum molæ farinariæ circumagendę sit satis, sed moderate proferendus è faucibus, neque fatigandus pulmo, uelut in spiritosis, ac labore anhelis. Sunt enim in quos illud e satyra possis dicere, Tunc immensa caui spirant mendacia folles. Et sunt rursus qui moleste ferant sibi inhalari spiritum alienum,

qui nonnunquam obolet allium, cepas, aut salsamenta, aut polypum, ut absit scabiei contagiosę, aut pestilentiæ, alterius'ue morbi periculum, quũ nullus sit facilior quàm per halitum transitus. L. *Vnde mihi uidetur imodestiæ causa natum, quod quidam loe presso loquuntur, quæ res apud* Gallos *mulierculis uersa est in iocum oris pusilli.* VRS. *Ab eadem modestia natum arbitror, quod olim oculis semiclusis inuicem intuebantur.* Id *indicant picturę nostrates ante annos ferè centum æditę, tali forma nobis exhibentes, si quos intelligi uolunt ab improbitate uehementer alienos.* LEO. *Emoriar, nisi istbuc in picturis mediocris antiquitatis sæpenumero miratus sum.* VRS. *Verum ut hoc ineptum sit, tamen est in oris & oculorum diductu quędam decora mediocritas. Me puero sese sic stringebant mulierculę, ut insectas diceres.* Ea *res quum esset inepta, uidebatur cum primis elegans, simulq; quod erat consequens, uerecundum habebatur. quàm minimum cibi capere. Ad id enim confert medij corporis strictura.* At *è diuerso parum decorum est mulierem distinctam uideri,* Virtus *est medium uitiorum utrinq; redactum.* Idem *obseruandum in diducendo rictu, in dilatandis faucibus, in promendo spiritu.* Peccant *qui nihil aspirãt, peccãt q aspirãt oĩa, peccant qui lenius q̃ sat est, peccant qui plus satis; sed grauissime peccant qui prępostere id faciunt.* Nec *quiuis flatus est aspiratio literaria.* Concitatus, *anhelus, aut qui procul semotis loquitur, ut solent nautæ rustici'q; maiore spiritu loquuntur, quàm qui cum proximis confabulatur.* Verum *hoc nihil ad grammaticum.* Alioqui *nullius literæ so-*

ſonus abſq; ſpiritu promitur. De ſpiritu ſatis uidemur nugati. Addamus his, ſi uidetur, reliquas ſemiuocales l, m, n & r, inter quas ρ Dionyſius γενναιοτάτην appellat, quum ſit aſperioris ſoni Nam linguæ faſtigio in palatum ſuperius uibrato tremulis ictibus fragorem reddit, qualem audimus in lapide magno impetu perpulſo funda, aut iaculo baliſta excuſſo, aut baculo uirga'ue celeri motu per aërem acto. Vnde indictionibus quibus celeritatem, impetum, aut aſperitatem ſignificare cupimus, hanc literam admiſcemus, ueluti Græcis in ῥεῖν, ῥιπὴ, κρούω, χειμάῤῥοις, τρέχω, τραχὺς, τρόμος, βρέμω, Latinis in rapio, ruo, roto, fulgur, tonitru, torrens, ructus, horror, fremo, frendo, ſtrido. LEO. Ita'ne uoces ad rerum quas ſignificant, ſimilitudinem efficte ſunt? Arbitrabar fortuito natas, aut certe pro arbitratu inſtituentiũ repertas. VRS. Imò referunt ipſis elementis ipſo'q; ſono quod ſignificant, uerũ nihil eſt neceſſe rem totam, ut eſt, uoce repreſentari, ſatis eſt aliquã ſimilitudinẽ apparere, quæ ſi non appareat, tamen aliquid cauſæ ſubeſt, cur huic rei uocabulum hoc ſit impoſitum. Bellum, apud nos omnis gratia blanda uoce ſonatur, quemadmodũ apud Græcos Furię dicuntur Eumenides. Ita qui lenitatem, aut lentitudinem declarant, amant l, ut Græcis λεῖος λείχειν, Latinis, lentus, labi, lenis lubricus. Quę uero magnitudinem, m, qua nulla ſpacio maior litera, gaudent, ut gręcis μέγας, μακρὸς, apud Latinus, magnus, mõs, moles. L. Qur igitur leonẽ dicimus potiuſquã reonem? V. Vel omnis cauſa, uel quia in longum porrectum eſt animal nullius proteritatis. LEO. Si uera narras, oportebat

cuiuslibet rei in quauis lingua idem esse nomen. V *Nihil est necesse. Quum enim sufficiat qualiscunque rei repre- sentatio, potest eadem aliis atque aliis modis effingi, uelu- ti quum græce dicas χαίνα, Latine hio, Batauice chapē, in singulis sentis expressam oris diductionem.* L. *At quur μακρὸν & μικρὸν, quum diuersa significent, eandem habent consonantem?* V. *Affinitas inter contraria posce- bat hoc, sed per a, quod ample sonat, & i, quod exiliter, notatur discrimen. Ad hęc quoniam eiusdem rei multæ sunt qualitates, satis est si ab una quapiam harum suma- tur uocabulum, nec absurdum sit, si res eadem lingua plu- ribus uocabulis signetur. Verum satius est ut hanc dispu- tationem in aliud tempus reiiciamus, uel quia uix habet exitum argutatio, uel quia ad id quod instituimus nihil habet momenti. Alias dabitur ocium si libebit.* L E O. *Tuo arbitratu, sed absolue quod orsus es.* V R S. *De l, dicam, itaque si linguam ualide tendas in eam palati par- tem quę dentibus supernis est proxima, mox'que diducas os, erumpit blandus ille tinnitus, sonantior tamen in medio ac fine quàm in initio dictionis, ut sol, mel, uolo, lego, nisi quum finit syllabam, ut soluo, saluus.* M, *uero compressis inter se labiis, mugitum quendam intra oris specum at- tractis naribus ædit, sonantissima in medio duplica- ta, ut mamma, in fine prorsus obmutescens unde μύσειν dicuntur græcis, & latine mussare, qui tacite loquuntur, nec audent uocem claram ædere. Hinc & mutum di- xerunt latini. Superest n, quæ ad palati conuexum in- hærente lingua, gemino naris & oris spiritu uocē expli- cat, maxime tinniens in medio geminata, & in fine di-*

ctionis, aut syllabæ, ut in manna, mandragora & nomen. Vnde & tinniendi uerbum Latinis, elementi uocem exprimens, fortassis & gannendi. Docet autem Fabius, olim diu fuisse rarum semiuocales duplicare, ut in alliis, lallare, Tullius, manna, sanna & curro, & probabile est ueteres sic fuisse loquutos ut scribebant. Nam eam rationem Quintilianus indicat optimam, ut ita scribantur dictiones, quemadmodum sonantur. Contrà uocales, ut dixi, productas geminabant. LEO. *Isto pacto Gallos uideo posse defendi, qui palium dicunt pro pallio, mama, pro mamma, sana, pro sanna, anum pro anno, panum pro panno torens pro torrens. Quanquam hoc non in liquidis tantum faciunt. Ex concursu quarumlibet consonantium aliquam elidunt, aut certe obscurant, dum capa dicunt pro cappa, lipus pro lippus, batus pro battus.* V. *Ridiculum sit nunc in nostram pronuntiationem asciscere, quę Ciceronis etiam ætate erant obsoleta. Nec minus tamen peccant, licet diuerso uitio, qui pro simplicibus sonant geminatas, comma pro coma, commedo pro comedo, comminus pro cominus, collo pro colo, bonnus pro bonus, curro pro curo, rippa pro ripa, pro pene penne, pro anus annus, camellus pro camelo, mustella pro mustela, suadella pro suadela. Si uetustas patrocinatur errori, antiquum est & hæc ita sonari. Etenim ni fuisset hic error, Victorinus non rixaretur cum suis discipulis, quod in his dictionibus consonantem perperam geminarent. Quanquam idem autor indicat, consonantem duplicandam Sicilica notula signari solere, quæ cuiusmodi fuerit, nec mihi satis liquet, nec refert quum is scribendi mos iam olim*

exoleuerit. Nibil*, opinor, ſupereſt, præter y, qua latini non utuntur, niſi in græcis dictionibus. Sonum illius fuiſſe medium inter i & u, Gallico more pronuntiatum iam indicauimus. Vnde non defuerunt, quorum eſt Victorinus, qui y literam nobis neceſſariam eſſe iudicarunt, in gyla, myſera, proxymus, optymus, Sylla, pro quibus nos gula, miſera, proximus, optimus, & Sulla ſonamus, quanquam Sylla eſt uſitatius.* L E O. *Vtinam libeat & illud addere, quod ſolent literarum doctores.* V R S. *Quid nam?* L E O. *Vt exemplo propoſito præceptiones, uelut in ſpeculo nobis oſtendas, exigas'que num ſatis uel intellexerim, uel meminerim quæ tam multa diſſeruiſti.* V R S. *Nibil grauabor, uerum id lingua fieri non poteſt, nec eſt unde petamus calamum, atramentum, & chartas.* L E O. *Imitabimur ueteres paſtores, qui teneris arborem corticibus inſcribebant ſuos amores, ſpina, opinor, utentes pro ſtylo.* V R S. *Non committemus ut cuiquam in nos dãnũ dati ſit actio. Eſt mihi uagina recens, ac uerſuum aliquot capax, & ſtylus adeſt, quãquam non in hunc uſum paratus.* L E O. *Vtinam ſic abuterentur omnes ſuis armis.* V R S. *En ſcribo. O'ptĭmă quę'que di'ēs mĭ'ſeris mō'rtā'libus æui. Prĭma fù'git, ſu'beūnt mò'rboi, trî'ſtis'que ſene'ctūs.*

Et la'bor, & diræ ra'pit inclēme'ntia mo'rtis. Nunc audi pronuntiantem, oculis in uaginam defixis, auribus ad uocem attentis. L E O. *Adſum, ſona.* V R S. *Vides & audis in primam longam & acutam.* L. *Natura ne, an poſitu?* V. *Id loco nihil refert, quando quidem tonus eſt in antepenultima.* L. *Recte.* V R. *In ſecunda ſyllaba ti, au-*

disti'ne sonum medium inter i, & u Gallicum; quemadmodum in hieri? L. *Planè.* V. *Tertiam uides breuem, addita ueluti semicirculi nota, sursum porrectis cornibus, ne putetur auferendi casus.* L. *Video, sed quur media non habet notam?* V R. *Quoniam accentus arguit illam esse breuem, Latinis duntaxat.* L. *Quur in quæq; prior habet circunflexum?* V. *Quoniam natura longa est, nimirum diphthongus, & syllaba sequitur natura breuis.* L E O. *Quin hic addis notam productionis?* V. *Quoniam tonus ipse demonstrat esse porrectam, qui nisi in longis non habent locum, id'q; uel in fine, uel in proxima finali.* Eadem *de causa, q; nullam habet notam, quoniam inflexus accentus in eadem dictione non antecedit nisi natura breuem.* L. *Sed præstat ut tu me percontaris.* V R S. *Agam, si lubet, grammaticum, tu discipuli personam sustine.* L. Hoc *sanè malebam.* V R S. Dies *quur priorem acuit?* L. *Quia sequitur natura longa.* V R S. Adde, *& præcedit breuis. Quoties enim ultima natura longa est, non refert qualis syllaba præcedat, secus esset si, prior esset longa, non positione, sed natura.* Nunc *sona mihi posteriorem syllabam, es.* L E O. Dies. V R. Probe, *quasi sit geminum ee, & sono gallico.* Atqui *uulgus non discernit æs in eo unde est æris, in dies & fames, ab es à sum. Quur in miseris prima acuitur?* L E O. *Quia penultima natura breuis est, eo'q; notam non habet.* V R S. *Rursum sona mihi miseris.* L E O. Miseris. V R S. *Sentis'ne te hic bis peccasse?* L E O. *Qui?* V R S. *Primum se, non oportebat aliud sonare inter duas uocales, quàm sonat in sedere.* L E O. *Exciderat.* V R S V S.

Deinde ris, ſonandum erat ueluti duplicato ii quemadmodum ſonas Batauice glacie͂. Nu͂c denuo ſona. LEO. *Miſeris.* VRSVS. *Pulchre. ſequitur mortalibus. In mor, quam uides notam?* LEO. *Breuis, & eius notulæ dimidium.* VRSVS. *Quid ſibi uult?* LEO. *Quia ſyllaba mor, poſitu longa eſt, non natura.* VR. *Vnde id doces?* LEO. *In promptu eſt, quum dicimus emori.* VRSVS. *Quid in tam?* LEO. *Virgulam iacentem, quæ doceat natura longam. Quur præterea nihil?* LEO. *Quoniam ſyllaba non deſinit in conſonantem, eo'que non habet niſi duo tempora.* VRS. *Li, quur nullam habet notam?* LEO. *Quoniam accentus præcedens, indicat eſſe breuem.* VRSVS. *Quid ſi dicas, mortalis?* LEO. *Circunflectam ta͂, natura longam, ſequente bus natura breui.* VRS. *Quomodo ſonas bus?* L. *Non u Vueſphalico, ſed & Gallico, niſi quod non itidem porrigo labra, neque profero ſonu͂.* V. *Docilem agis diſcipulum. Aeui, quur priorem non circunflectit, ſed acuit?* L. *Quoniam ſequitur ultima natura longa.* V. *Quid ſi poſitu tantum eſſet longa?* L. *Circunflecteretur.* V. *Da exemplum.* L. *Vt ſi dicas ęuu͂.* V. *Hic natura breuis eſt poſterior, ut in Sorex, Sôrex. Prî ma, quur inflectit tonu͂?* L. *Q͂m natura lo͂ge ſeque͂tem habet natura breue͂.* V. *Quid ſi dicas, prima luce?* L. *Acua͂ prima͂, & ma͂ adda͂ uirgula͂, prima͂.* V. *Qua͂qua͂ & hoc ſupuacuu͂ ęq; atq; i breui, ſed fugit, quur acuit priore͂?* L. *Quoma͂ breuis natura breue͂ pręcedit.* V. *Quid ſi dicas fugit heri?* L. *Inflecta͂ fû.* V. *Quur.* L. *Q͂m natura lo͂ga proxima͂ habet natura breue͂.* V. *Quur prior in morbi, caret*

nota breuis? L. *Quia producatur.* V. *Quin igitur addita est nota porrectæ, sed breuis & semis?* L. *Quia positu longa est, non natura.* VRS. *Quur prior acutum habet potiusquam inflexum?* L. *Quia & ipsa positu longa est, & sequitur natura longa.* V. *Vnde scis esse positu longam?* L. *Quia deduci uidetur à moriendi uerbo.* V. *Quid sibi uult diphthongus in posteriore?* L. *Vt discernatur à genitiuo singulari.* V. *Tristis'que, quur priorem habet circumflexam?* L. *Quoniam natura longa est.* V. *uerum, sed sequitur longa.* L. *Positu, non natura.* V. *Vnde tonus alter?* L. *Ex que coniunctione, quæ proximam è graui facit acutam, quod idem faciunt ne, & ue.* VRS. *Senectus, uides longe aliud sonare ultimam quàm in mortalibus.* L. *Quid ni uideá?* Hic *Gallos imitor excepto tono.* V. *Et, Quur nullum habet accentum?* L. *Opinor quod ut coniunctiuncula adhæret illi quod connectit, quod idem accidit in nonnullis præpositionibus, quæ sic annectuntur suis casibus, quasi sit unica dictio, ut inarmis, inbello, exædibus. Item in dissyllabis, ut superomnia, preteroēs, antediem.* Nā *in uetustis codicibus etiam scriptura coniungit hæc.* VRS. *Commodus es discipulus qui uicissim & doces. Quid si làbor inflexisses?* L. *Iam ex nomine fecissem uerbum.* V. *Dírai, quur acuit priorem?* L. *Quia longa natura præcedit longam.* V. *Qui fit igitur ut Græci circumflectant, μοῦσαι?* L. *Quia αι, & οι in fine dictionis, pro breuibus habentur, duntaxat quod ad accentus rationem attinet. Ea lex non est apud Latinos.* V. *Quur igitur nō scribunt μοῦσαις inflexe?* L. *Obstat addita consonans.*

sonans. V. *Quur in dirai pro æ scriptum est ai?* L. *Vt distingueres genitiuum à nominatiuo plurali.* V. *Quum mortis longum habeat ante breuem, quur non inflectitur prior?* L. *Quia positu longa est, non natura.* VRS. *Vnde id coniectas?* L. *Quoniam à Græco* μόρος, *& inde mori, ut ante dictum est.* VRS. *Nunc rursus si libet ausculta me sonantem hos uersus.*

Optima quæque dies miseris mortalibus æui,
Prima fugit, subeunt morbi tristisque senectus,
Et labor, & diræ rapit inclementia mortis.

LEO. *Auscultaui non oscitanter.* V. *Primum, animaduertis'ne quasdã productas sonare tono acuto, ut æui, quasdã inflexo, uelut in prĩma & trĩstis.* L. *Sensi discrimen.* V. *Deinde breues aliquot acuto tono, ut díes, mí'seris, fu'git, la'bor, rapit.* LEO. *Qua in re peccant Latini quũ Græca pronuntiant?* V. *Nec illud te fugit, me aliquanto productius sonuisse natura quàm positu longas.* LEO. *Sensi, uerum admonuisti, subtile discrimen hoc non seruari in metris, quæ suis currunt legibus.* V. *in quæque, sensisti elidi u, licet non penitus.* L. *Sensi & hoc.* V. *Iam in æui, duo sensisti, & diphthongi uestigium, & sonum Aeolicæ literæ.* L. *Sensi tenue quoddam.* V. *In prima fu'git, arbitror animaduertisse te discrimen inter inflexum tonum & acutum.* L. *Non hic tantum.* V. *Quin in, subeunt, non te latuit, opinor, aliud sonare u, quàm in mortalibus & senectus.* L. *Videbar audire ου diphthongum.* VRSVS. *Itidem audis in sunt, legunt, audiunt. Euidentius erit discrimen, si tollas liquidam, & sunt uertas in sutor, & eunt in uter.* L. *Papæ, quantum*

I

interest. V. Verum hoc ut ante dictum est fortassis excu
sabit uetustas quæ in huiusmodi ont pro unt solet scribe-
bere, legont, cupiont. Rursus in optima, deprehendisti o
semoueri à pt. Sic efferunt Itali, nec liquet quam ob cau-
sam, quum sint duæ mutæ. Et incertum an ab opto dedu
cta uox sit, nec satis constat natura'ne producatur prima
an positu. L. Quid igitur? V. In eis in quibus nec ipsa
uocalis, nec diphthōgus, nec cognatio dictionum dissoluit
ambiguitatem pro natura longis habemus, quemadmodū
in trīstis. L. Pergratum feceris Vrse, si Græcum disti-
chum tantum, ad eundem modum excusseris. V. Est disti
cho locus en tibi carmen Hesiodi,

Αἰδῶς δ' οὐκ ἀγαθὴ κεχρημένον ἄνδρα κομίζει.
Αἰδῶς ἥτ' ἄνδρας μέγα σίνεται ἠδ' ὀνίνησι.

Nunc oculis obserua scripturam, uocem auribus. LEO.
Istic sum.

Αἰδῶς δ' οὐκ ἀγαθὴ κεχρημένον αὔδρα κομίζει
Αἰδῶς ἥτ' αὔδρας μέγα σίνεται, ἠδ' ὀνίνησι. L.

Nouum pronuntiandi genus. V. An non alium audis so-
num in αι quàm in κε, aut in με? L. Quid ni audiā,
ni surdus sim? V. Audis propemodum eā uocem, quam
edunt Sueui sonantes Cæsarē sua lingua. L. Maxime.
Nec à prorsus, nec i prorsus, sed tñ utranq; agnosco lite
rā. V. Deinde in δῶς, audis δ, aliquāto sonare crassi
us quàm d, uulgo sonant Latini. L. Planè. V. Ad hęc,
in δῶς, non idem sonat os qđ in ὁ δός. L. Audio lon-
gam ex duabus oo minutis conflatā. V. Quid in οὐκ au
dis'ne Gallicū u? L. Minime. V. Italicum? L. Non. V.
Vuestphalicū? L. Propemodum, nisi qđ o magis resonat,

ut quum nos dicimus frigidum. V. *Quid in* θὴ? L. θ *feliciter aspiratum, & pro* η *propemodum a Zelandicum.* V. *Quur* θὴ *grauatur potius quàm acuitur?* L. *Quoniam sensus nullam ibi concedit interspirationem.* Alioqui *transisset grauis in acutū.* V. *Quid in* κε? L. *Idem ferè sonat* κ *quod in* κομίζει, *nisi quod lingua nonnihil lentescere uidetur ad* γ. V. *Tantulum sanè dare fas est consuetudini.* Nec *te fugit hic* κε *præter naturam suā porrigi, quod à muta liquida'que excipitur.* L. *Teneo.* V. *Nec ideo produci* μέ, *quod habeat tonum acutum.* LEO. *Vtranque corripis,* μένον *priore clarius sonante, posteriore summissius.* V. *Quur in* ἄνδρα *prior acuitur potius quàm inflectitur* ἆνδρα? L. *Quoniam positu longa est, non natura.* VRS. *Atqui Homero est anceps.* L. *Stat est alicubi corripi, ut hanc legem effugiat.* N*am in* ἀνὴρ *à breue est.* V. *Iam in* κομίζει, *non'ne aliud sonat uocalis penultima, aliud diphthongus ultima?* LEO. *In* ζει *audio sonū ex* ε *&* ι *conflatū.* V. *Atqui nostro uulgo nihil distinguitur inter* θι, χρυ, μι *&* ζει. L. *Sic est.* V *In altero carmine, in* ἦτ' *rursus audis a Scoticū, et in* ὀνίνησι *præter* η *& iota quod suo utcunque sono digno scitur, quū nos cōfundere soleamus,* σι *nihil aliud sonat quàm in* σίνεται, *alijs sonaturis* ὀνίνησι. L. *Memini.* V. *Nec ideo corripio penultimū* η, *quod præcedat acuta breuis, quē admodū nec in* μέγα *priorē porrigo, quod tono intendatur, nō extendatur.* L. *Nihil euidētius, si quis assuescat. Iam'ne satis dissertū est, quod attinet ad rectā pronuntiationē?* V. *De rhetorica pronuntiatione nō institueramus dicere, de grāmatica non ita multū arbitror superesse, si iunxerimus*

distinguendi rationes. Nam & in his peccat uulgatus usus. Nec iam loquor tantum de incisis, quæ commota uocant Græci, deque membris, quæ cola nominant, & de periodis, quæ conclusiones aut circũacta dicas licebit, deq; notis horum si scribas, silentij modis, si pronunties, uerum etiam de morulis respirationum, quæ tradi arte non possunt, quandoquidem nec in illis tradendis admodum consentiunt grammatici, nec perpetuũ est, quod tradant. Nec enim semper æquale silentium dirimit comma à commate, nec colon à colo. Nec quamuis periodũ sequitur æque prolixa respiratio. Quoties enim articuli constant singulis uerbis ἀσυνδέτως, *neque nihil, & minimum moræ debet interponi, ut, ueni, uidi, uici. Sin duabus ac pluribus uocibus, plusculum interponitur moræ, ut, rem familiarem prodegit, famam prostituit, genus dehonestauit, amicos alienauit, patriam prodidit. Hic commatum cursus quidam, & congeries est. Rursus quum prius comma proponitur uelut à percontante, & posterius accinitur uelut à respondente, paulò longius silentium intercedet, ut. Quæ tandem spes est illum fore frugi? Num pudor corriget? Iam pridem depuduit. Amicorum consilia? Ne parentibus quidem unquam auscultauit. Aetas grandior? Ea semper addidit nequitiam. Interdum ipsa incisa habent leuem incisionem, uelut in illo Musonij dicto, Si quid turpe feceris cum uoluptate, uoluptas abit, turpitudo manet, Si quid honeste feceris cum labore, labor abit, honestas manet. Hic quanquã in utroque membro, post uoluptate & labore est diastole, tamen post feceris, & post abit, & manet, nonnihil est respirationis, quo magis sentia*

tur ἐναντίωσις. Rursus idem fit in secundo mēbro. Subtilius est autem qđ indicat Fabius in, Arma, uirū'q; cano, Primā dictionem arma, ꝑ hypodiastolen separandā à sequentibus, quum uterq; casus referatur ad idem uerbū cano, cæteꝝ qm̄ uiꝝ refertur ad sequentia, mnuꝝ hæc, Troiæ qui primus ab oris, breuissima interspiratiuncula mo-randus est auditor, sic ut mīmū accedat silentio, mīmū decedat breui syllabæ. Vnde & ὑποσυστολὴ dicitur, qđ breui quoq; nōnihil detrahitur. Quoties enim ex lōga fit breuis, ut, urbem'q; Fidenā, systolen uocant grammatici, hoc hyposystolen appellat Fabius, quæ dimidium temporis detrahit syllabę, et addit silētio. Rursus post hāc clausulā, Atq; altæ mœnia Romæ, quatuor aut quinq; temporꝝ spacio uocē suspendere licebit, ut uelut nouo exordio subijcias, Musa mihi causas memora. Interdum et uox nonnihil immutatur, ubi particulā à sensu diuulsam interseris, ut. Hos illi, qđ nec bene uertat, mittimus hædos, qđ nec bene uertat, uocē nōnihil imutata sonatur. Obscurius ē in illo, Qui malū, alij Malū enim, qm̄ interiectionis uicē obtinet, leui submissione uocis distinguendum est, nec non morula, sed breuissima. Cęteꝝ in Adelphis Mitio quum dixisset, Storax, clariore uocē sonuit, nimirum accersens seruum, interposito iusto silentio, reliqua mutata uoce uelut secū loquitur. Veꝝ hæc persequi non est huius instituti, et extāt autores unde hęc qui uolet possit petere, qđ hic agimus illud est, pueros arcendos a more quorundā, qui totū sermonē ꝑpetua linguæ uolubilitate, &, ut Græci dicunt, ἀπνευστὶ pronuntiāt, qđ in Gallis potissimū mihi uideor animaduertisse, nōnullis etiā hoc ceu uirtutem af-

fectantibus. R*ursus alij singulas penè uoces lõga interspi ratione, aut etiã tussi gemitu'ue dirimunt, nec ullum tam leuiter incisum occurrit, ubi non diutius intersilescát.* Sũt *autẽ uoces quę se nullo silentio interposito patiuntur con= iungi, ut cum primis, & homo prædiues, oratio benelõga, uir malesanus, quasi compositæ sint.* R*ursus aliæ nõ pa= tiuntur, ut uxor iussit suo nomine tibi salutem dicere, uxor à iussit, tenui discrimine separandũ est, atq; & iussit à pro= nomine suo, ob collisionẽ consonantium, suo noĩe, probe si bi cohęrent.* At id *magis faciendũ in duplicibus, duplica= tis, aut concursu duplicatarum, ut syncera pax xema non moratur, & pons struẽdus, inter pax & xema, inter pons es struendus distintio ferè duo requirit tempora.* Et, De= *clarant studiũ in nos suum,* Inter *declarant & studium, uix sufficiat interposuisse tempus unum.* L. *Deum immor= talẽ, quàm operosa res est emendate loqui.* V. Ex *his cõij cias licebit cætera.* Nã, *ut diximus, innumeræ sunt causę quæ uel continuationem suadent, uel incisionẽ dictionũ et partium.* L. Haud *prorsus alienum sit ab hoc argumen= to, de distinctionum notis nõnihil attingere.* V. *Optarim in his typographos consentire.* Nunc *uarie feruntur, nec pares tñ uarietati distinguẽdę uocis.* Theodorus *Gaza eo dem puncto distinguit triplicem pronuntiationem, perfe= ctam puncto in medio spacij posito, imperfectum in imo, mediam in summo.* Ver*ũ hic ut facilis est scribarũ lapsus, ita & pronuntiantium falli possunt oculi.* M*alim notu= las uariam habere figuram, ut minima interspiratiuncu= la, qualis est post uocandi casum interdum, signetur pun= cto inflexo, ad imum dictionis, paulo maior distĩctio duo*

bus punctis, quorum alterum ad latus additum modice flectatur deorsum, principale uero côma quod secat orationem, notetur duobus punctis, quorum superius inferiori immineat. Cæterum ubi iam non pendet constructio, sed additur aliquid sententiæ, punctum addatur imæ dictioni. Totum periodum absolutum, signent duo puncta quorum inferius fluat deorsum, quæ Græcis nota est interrogandi. Si quid extra ordinem interijcitur quod uelut ab alio interloquente dictum, submissiore uoce sonari solet, lunulis duabus dimidiatis signant quidam. Interrogationem nota græcorum inuersa signant Latini existit scrupulus, quæ sit uera interrogatio. Quoties negamus per interrogationem, quidam non putant addendam notam. Multo minus quum percontandi specie dubitamus aut miramur. Hæc differentia uidetur & alteram notam desiderare, quæ sic fingi posset, unico pũcto sursum inflexo. Iam si illud quoque conueniat, ut omnes ad singulas notas uocem accommodent non parum erit commoditatis uel ijs qui dictant alijs scribenda, uel ijs qui collatione, codices emendant, uel ijs denique qui publice recitant aliquid.

LEO. Et breuiter & dilucide rem expedisti, nec amplius abs te requiram, si exemplum subieceris. VRS. Ausculta ergo. Si mihi charissime nepos, daretur optio, malim breuem uitam cum honestate, quàm longam cum infamia. Propterea quod nulli mortalium uita longa possit contingere, memoria uero (quę uera est hominis uita) in multa secula porrigitur. Quid uero humana uita fugacius, contrà quod seculorum milibus quorundam fama durat?

LEO. Nihil prætermissum. V. Illud tamen admonen-

dus es, ut commata, ita & hypodiastolas & hypostigmas posse plures in eadem periodo incidere. Nam quemadmodum ea pars quæ præcedit comma principale, aut etiā colon, potest habere plures minutas distinctiunculas, ita & ea quæ sequitur, omitto nunc illas notulas quę monent syllabas ac dictiones diuidendas, quæ male coniungerentur. LEO. Recte, sed probas'ne quorundam, meo iudicio, morosam diligentiam, qui Græcorum exemplo Latinis dictionibus asscribunt spiritus ac tonos, ac præter illorum exemplum, etiam porrectionis aut correptionis notas addunt, h quoq; è literarum ordine submota, huius uice notulam superscribunt aspirandæ literæ? VRS. Superstitiosum scribendi genus audio. LEO. Non defuere tamen apud Italos, qui gamis hoc inuehere moliebantur. Si pateris addam exemplum tuæ uaginæ. VRS. Vel totum occupa. LEO. Distichon sat erit.

Omnĭă sūnt ōmĭnūm tĕnŭī pēndē'ntĭă fīlō,
Et subĭtō c'āsū quæ ' vălŭēre ru'ūnt,

Quid tibi uidetur? VRS. Hic illud uetus occurit, μηδὲν ἄγαν. Primum h, iam tot seculis receptam, quid attinet tollere? Deinde signare temporum minutias, nimis curiosum mihi uidetur, tonos & productiones aut correptiones in his notare, in quibus causa quæpiam hortatur, probo. L. Quot causas adferunt? VRS. Tres potissimum, distinctionem, ambiguitatem, & necessitatem. Distinctio & ambiguitas, quarum illa uidetur habere locum in unica dictione, altera in duabus, pluribus'ue, suadet addi notam mutati accentus, ut, quum dicimus, ponè ratem, ultimæ tonum addimus, ut ponè intelligatur esse præpositio, idem ualens

quod iuxta, non imperatiuum à pono. Nam pō ne metum habet priorem circumflexam. Rursus, penè rem patriam perdidit, quum aduerbium intelligi uolo posteriori tonum addo, quum membrum obscœnum, priorem inflecto, pē ne rem perdidit. De lā bor & lábor ante dictum est. LEO. Memm. VRS. *Idem licet in palàm dedit, aduerbium indicans, addo tonum in fine, [illegible] est instrumentum rusticanum, aut anuli pars, priorem inflecto.* Nec *eodem modo sono, quum improbum & efferatis moribus aio feræ simi lem, & quum eum qui non multum abest à forma alterius dico ferè similem.* Ad *eundem modum quantitas distinguit dictionem, cē'do, unde ceci'di, longam habet & acutum, cedo unde cessi, non habet quo discernetur, nisi forte tono cē do, sed ab hoc, cedo, quod pro dic interdum usurpatur, rursus nota breuitatis discernitur.* At *ce'cidi à cado, primam habet acutam, à cædo, penultimam ceci'di.* Item *profe'cto participium est profectò aduerbium affirmantis, & uulgo uerbum est, uulgò nomen siue aduerbium.* Cer*to uerbum, certò aduerbium.* F*álso nomen falsò aduerbium, tametsi quidam hoc malunt circūflectere, u'na nomen unà, ōs, unde oris, & ǒs unde ossis, & òra ab os, & o'ra uerbum, e'rgo coniunctio, & ergò nomen pro gratia,* I*llius ergò uenimus* I*ta distinguimus raūcæ et spurcæ uocandi casum, & ra'ucæ, spurcæ aduerbium, le'ge uerbum à lège nomine, ue'nimus & uenit præteritum, à uenìmus, & ue'nit præsenti, & diuùm à di'uum, & deùm à de'um & numùm à nu'mum genitiuos ab accusatiuis.* H*uius generis exēpla sunt infinita.* N*ecessitatis exemplum adferunt quum dicimus interea loci, in aduerbio transferentes to-*

num ab antepenultima prioris dictionis in ultimam, & proximam dictionem suo tono spoliantes, ut auditor admoneatur, intere'a loci, nihil aliud ualere quàm interea. Nam loci, festiuitatis causa adiungitur. Huius farinæ sunt male'ficus, malesànus, sicut malesuàda, ádmodum, propemodum, inuicem, propediem, indies. Idem fit quoties ex prępositione & aduerbio conflatur dictio, proinde, deinde. Similiter in coniunctionibus enim'uero ete'nim, siquidem quando'quidem. Nec ideo statim corripio, ut penultimam in enimuero, si nim, præcedentem syllabam acuo. Alij necessitatis exemplum producunt, quum dicimus, homo probus doctusq;, ut intelligas, quod coniūctionem adhærere proximæ dictioni prętor rationem accentuum, posteriorē syllabam accuo, & si plurium syllabarum sit dictio, geminum addo conum, ut omnium'que. Aliter enim effero, omnium quę fecit rationem reddidit, aliter patris omnium'que cognatorum fauorem amisit. L E O. *At uereor ne quis nos ebetes stupidos'que uocet, si non queamus ex ijs so sensu diiudicare, in, Falso queritur genus humanum, falso aduerbiū sit, an nomen, an participiū. Aut in illo, Nunc scio quid sit amor, amor, nomen sit an uerbū.* V R S. *Sit hoc sanè perspicuum mediocriter eruditis, at frequenter sic incidunt ut semidocti labantur docti nonnihil hęsitent. An non rectum fuerit illorum errorem, horum cunctatiunculam exiguo negocio redimere? Vulgo quātum operæ perit in adiectitijs literarum flexibus & lasciuientibus lineis? Quanto facilius est addere uirgulā, quę ut doctis nihil officiat, ita pueris & illiteratis est necessaria. Rudis enim ætatis hic negociū agimus potissimum. His quū dicimus, ab his quū*

exigimus dictata, quũ scripturam emendatam exposcimus tum hæc superuacanea uideri non possunt. Nec tamen in his mihi probatur anxia superstitiosáq; cura, præsertim ubi res agitur seria, qđ non hic tm̃ præcepit ille scriptorum omnium diligentissimus Quintilianus. sed eum qui bene scribere nititur, curiosum non esse, sed fuisse oportet, quem admodum, ut ait Seneca, quædam didicisse oportet, non di scere. Tum demum gratiam habet in arte negligentia, si successit immodicæ diligentiæ ita ut curã remissiorem sentias non omissam. Hęc nimirum est illa docta negligentia, quã Terentius mauult æmulari, quàm aliorum obscuram di= ligentiam. L. *At sunt qui putant à magnis autoribus re= ctissime dictum, scientiam mihi seruans, usum sequor: & sapiendũ ut pauci, loquendum ut plures* V R. *Istbuc tum fortassis erat aliquid, quũ sermonis ius adhuc penes popu= lum erat quũq; ritu foliorũ cadentiũ uicissim ac subnascen tiũ noua uerba gigneret, deijceret'q; quæ fuerãt in honore uocabula pro suo arbitrio ꝑopularis usus. Quanquã nec Cicero nec Quintilianus loquuti sunt ut plures, Nec enĩ uulgo receptus error, usus nomẽ promeretur. Nũc uero ni hil rei nobis est cum populo, à doctis petitur omnis lo= quendi ratio.* L E O. *A quibus tandem, & quo seculo natis?* V R S V S. *Hic tibi pro me respondet uetus Græ= corum prouerbium,* οὔτε πάντα, οὔτε πάντη, οὔτε παρὰ πάντων. *A Cicerone nemo negat optimam lo quendi exemplar peti, nec inficiari possumus eo seculo dicẽdi genus ĩcorruptissimũ fuisse, quo iã & horror ille ni miũ priscę uetustatis abesset, & nondũ degenerasset Ro= manæ linguæ syncęritas. Non tñ ab uno Cicerone petã*

omnia, nec statim quicquid illi placuit, pro optimo duxerim, ut rissi dicere malim quàm risi, quia sic ille fertur scribere solitus, nec reiiciam si quid uetustiores aut recentiores porrexere melius. L. Nunc quibusdam putet quicquid in libris Ciceronis non deprehenditur. Rursus alii si quam scripturam in cariosa charta, aut in saxo uetustate semeso, aut in nomismate peruetusto reperiunt, eam uocant in exemplum dicendi scribendiq;. V R S. Equidem hoc hominum genus ridere soleo, non odisse. Delectant enim nos antiquitatis studio, nonnunquam & prosunt. Non permittam autem illis, ut è suis delicijs, loquendi leges nobis præscribant. Siquidem orthographiæ ratio nec eodem seculo fuit eadem apud omnes. Et tamen obsoleta loco intermixta suam habent gratiam, uelut quum citamus priscorum dicta, aut ad illa alludimus. Tum si quid desiderabitur in supellectile Romani sermonis, quo apud Ciceronem non reperiatur, haud uerebor ex Catone, Varrone, Plinijs, Quintiliano, Seneca, Suetonio, Quinto Curtio, Columella, sumere mutuo. Si ab his quoq; destituor, superest græcorum sacra ancora. L. Nihil'ne igitur petendum ab horum temporũ consuetudine? V. Quid ni, si quid habeat recti? Vides quàm multa sumpserimus ex Gallorum, Germanorum, Britannorum, Italorum uulgari pronuntiatione. Et si mihi disputandum esset in scholis publicis, ineptus essem si nihil tribuerem ibi receptæ consuetudini. Præstat enim balbutire cum balbis, quàm & rideri, nec intelligi. Attamen ita cedendum est consuetudini, ut medicus cedit morbo, paulatim alleuians, quando semel non potest tollere. Et nunc in scholis feruntur, quæ ante

annos triginta fuissent explosa. Adeo quædam *facilius elabuntur quàm expellũtur. Quis olim tulisset in templis pronuntiãtem* Timotheus *antepenultima acuta?* Aut *kyrie eleeson, septem syllabis, & absq; diphthongo?* Aut Christè *sonantem pro Criste?* Nunc *probantur etiam, nõ modo feruntur. Cæterum illa debet esse curarum prima, ne puer græce latine'ue pronuntians, ex uulgari sermone uitia trahat, quorum minimum esse ferunt apud* Romanos *plurimum apud* Gallos, *plus satis apud* Germanos, *nonnihil &, apud* Hispanos. Anglis *in ratione pronuntiandi, secundum ipsos primam laudem tribuunt* Itali. Sed *quid risisti leo?* L. Rugire *leonum est, non ridere.* Dicam *tamen quæres in mentem ueniens mihi risum excusserit.* V. Narra *te quæso, ut ipse quoq; tecum rideam.* L. *Dicam.* Non *admodum diu est, quod me forte præsente.* MAXIMILIANVS *Cæsar, ab aliquot oratoribus salutaretur, quod ex more magis quàm ex animo nonnunquam fieri solet, quorum unus erat gallus natione* Genomanus, *nomen non exprimam, ne uidear hominem notare cui bene uolo.* Is *orationem ab* Italo *quopiam, ut arbitror, compositam, nec male latinam, adeo gallice pronuntiauit, ut* Italus *aliquot eruditis qui tum aderant, gallice non latine dicere crederetur.* Nominare *possim ex illis aliquot tibi non ignotos.* Quum *is perorasset, non absq; incommodo.* Nam *in media dictione sibi exciderat, turbatus, ut cõiicio, risu circunstantium, quærebatur qui ex more responderet, idq; ex tempore.* Nam *galli oratio præter expectationem acciderat. Protrusus est ad hoc negocii* Doctor *quidam aulicus.* V. Vnde *id liquebat?* L. Pileum *gestabat*

suffultum candidis pellibus. Hoc *sigm*. Is *hunc in modum orsus est*, *Cæsarea maghestas penè caudet fideres, fos, & hortationem festram lipenter audifit, aliasque tanto spiritu, tam'que germanice, ut nemo uulgari lingua dicens possit magis germanice*. Hunc *maior excepit risus*. Sequutus *est orator* Danicæ, *quanquam is qui dicebat uidebatur* Scotus, *mire referens eius gentis pronuntiationem*. Huic *oppositus est zelandus quidam, deierasses neutrum loqui latine*. V. *Quid interea* Cæsar, *potuit ne tenere risum?* L. *Assueuerat huiusmodi fabulis, nec erat ullius linguæ rudis*. Verum *hæc eo dico, quo tua dicta confirmem nihil prius curandum quàm ut puer dediscat uitia linguæ gentilitiæ*. Superest *ut indices quibus id rationibus quàm ocyssime & quàm felicissime fieri possit*. V. A *psittaco licet exemplum sumere*. Crebro *occinitur meditanti, ac subinde exigitur quod didicit*. Si *indocilis est, domatur ferula, reddenti quod accepit cibus premii loco est*. Adhibendus, *qui linguam habeat emendatam, is admonitus quomodo præeat, conantem adiuuet, feliciter reddentem collaudet, relabentem in ueterem consuetudinem crebro corrigat, mensis unus totum hoc negocium absoluet*. Profuerit *si puer sodalibus utatur minime balbis, sed incorrupte explanate'que loquentibus*. L. Rationem *probo, nisi quod interim periculum est, ne, quoniam perpauci sunt emendate loquentes, post cogatur quod magno sudore didicit, maiore dediscere, itaque fiet ut nec Italis placeat, nec suis*. V. Quod *scholis accidit, idem eueniet omnibus cæteris, optima placebunt, si non omnibus, certe quàmplurimis*. Et *tamen non improbarim, si cui tanta naturæ dexte-*

celeritas obtigit, ut quemadmodum Polypus *colorem ad loci subiecti speciem, ita rhetor uocem ad auditorum aures pro tempore accommodet.* LEO. *Quibus rebus fiet, ut contingat emendata pronuntiandi celeritas, praesertim in graecis quae ferè grandiores hodie discimus?* V. *Quid assequutus sim nescio, quid quomodo conatus sim aperiam. Quur enim quicquam arcam cęlem talem amicum?* LEO. Muto *dixeris.* V. *Vt tamen aurito.* Posteaquam *literas, syllabas, ac dictiones graecas satis eram meditatus, ad parandam inoffensam celeritatem his artibus utebar.* Adiunxi *me quibusdam, quos existimabam castigatissime sonare, finxi me codicum duorum collatione uelle castigare librum, persuasi id utriusq; fore commodo, quum in hoc, ut utriusq; codex ex alterius comparatione fieret emaculatior, quemadmodum manus manum fricat, tum ad eruditionem.* Sic *autem conuenit, ut alterius uicibus recitaremus & auscultaremus.* Princi*pio lentior erat recitatio, deinde, queadmodum solet, incalescens paulatim lingua sponte crebratur ad celebritatem.* Si *mihi cum doctiore res erat, tantum orabam, ut secus quàm oporteret sonantem admoneret,* Ipse *recitantis linguam arrectissimis auribus obseruabam, oculis in codicem fixis.* Si *quid esset recitatum difficilioris soni, fingebam non satis percepisse, rogabamque ut repeteret, quo certius eius syllabae sonitum infigerem animo.* Quum *ille iam recitando defessus esset, & ad me recitandi uices redissent, illius linguam pro uiribus imitabar, reprehendenti gratias agebam.* Si *cum pari negocium esset susceptum, aequis legibus*

paciscebamur, ut uterque alterum reuocaret errantem. Ad hoc munus interdum natione græcum mercede conduxi, licet alioqui parum eruditum, propter natiuum illum & patrium sonum. Tametsi doctos aliquot nactus sum, quorum pronuntiationem ego sane græcorum quorundam eloquutioni non dubitem anteponere. Huic exercitationi datum est trimestre spatium. Nec ullius operę me minus pœnituit unquam. Nec enim simplex erat huius laboris utilitas. Excepta siquidem exercitatione pronuntiandi, primum ipsa lectio præterquam quod erat alacrior ac uigilantior, quàm si solitaria fuisset, habebat & illud commoditatis, licebat sciscitari, si quid parum intelligerem. Nam & imperitior sæpenumero tenet, quod doctiorem fugit. Et nescio quo pacto fit, ut acrius meminerimus, quę recitari audimus, quàm quæ taciti legimus interdum semisomnes. L. Nihil uerius. V. Hac arte euoluimus potius totum Demosthenem, totum Plutarchum, totum Herodotum, Thucydidem, Homerum & Lucianum. Nec his contentus, asciui mihi sodalitatē aliquot φιλελλήνων. Conditæ leges ne quis super cœnam, nisi græce loqueretur, παρανόμως multa dicebatur pecuniaria, si quis latine dixisset absque ueniæ pręfatione, assis, si gręce quidē, sed inemendate, assis dimidium, si bis ad eundem impegisset lapidem, hoc est, si delaberetur in eum errorem, cuius ante fuisset admonitus, drachma. L. Quomodo succedit res? V. Initio submoleste, ne dicam dolo, uerum pauculis diebus successit facilitas, mox & iucunditas non sine fructu maximo. His artibus hanc quantulamcunque dicendi legendique promptitudinem sum adeptus, ad quā tuendam

dam plurimum confert alijs prælegere bonos authores. L. Optarim tibi fortunam exiliorem. V. Etiam ne exilio rem, quum penè nulla sit? Quo meo merito mihi precaris tantum mali? L. Præficerem te meo leunculo. V. Ne tu planè, quod dici solet, boui clitellas, aut si quid est ineptius. Quod si literator esse possem, habeo domi quos do ceam. Verum hanc operam tibi polliceor mi Leo, Tu qđ potes dispice si quem nansciſci poteris idoneum hic prouin ciæ, ego uicissim circumspiciam, si quid queam, & collatis in commune nostris consilijs prospiciemus catulis nostris, ut ex hominibus nati uideri queant. L. Habeo gratiam Vrse, quãtum possum maximam, relaturus etiam ubi ubi dabitur & opportunitas & facultas. Quàm tibi Leonis oc cursus fuerit felix nescio, mihi tales Vrsos optarim sępius occurrere. Onustus tuis officijs domum redeo. V. Nec ego nihil aufero bonę farcinæ. Par pari relatum est. L. Vnũ te uelim adiungere tam multis in me benefactis. VRS. Quódnam? L. Istam uaginam optarim esse meam. V. In quem tandem usum? L. Ne mihi excidant isti uersus tam belle picti. V. Quid mi? ut cum Samijs ridearis lite ratus miles. L. Ego uero sic uel literatissimus haberi cupiam, & si proficiscar in bellum, nolim ullam armorum partem esse mutam, sed uaginam, & ensem, & capulum, & arcum, & sagittas, & lanceam, & bombardam, & galeam, & thoracem, & baltheum, & clypeum optarim habere literarum nonnihil, quod me alicuius bonæ rei admoneret. Sin domi sit agendum, cuperem totam undiq; loquacissimam esse, sit ut & postes, & ostia, & fene stræ, & singulæ tessellę uitreæ, & trabes, & laquearia,

& pauimenta lateres, & parietes, ad hæc & supellex uniuersa, lodices, cortinæ, aulæa, mensæ, sellæ, mantilia, disci, cátari, cyathi, cochlearia, pelues, ollæ, chytropodes, aliquid loquerentur quod expediret non obliuisci, tantum abest, ut me puderet istius uaginę. V. Aiunt inauspicatum esse, si quid huiusmodi rerum, quæ aduersus hostes gestatur, amicus donet amico. Hoc ominis ut uitemus, ex donatione cõmutationem faciamus. Da tuum ensem & accipe meum, sit'que hoc pignus inter nos initi literarij fœderis.

LEO. Quod nobis utriusque nostrisq; catulis bene uertat, accipio quod offers, Musis, ut spero, bene fortunaturis.

ERASMI ROTERODAMI DE PRONVNTIATIONE DIALOGI FINIS.

DES. ERASMVS ROT. ORnatissimo uiro Ioanni Vlatteno S. D.

ARDVVM inprimis, planeq; regium munus est, uir ornatissime, prudentibus fidis'q; consilijs reip. prospicere, quod nimirum intelligens Homerus eum, penes, quem erat summa rerum, βουληφόρον appellat, nec alij mortalium ulli praeclarius de ciuitatibus ac regionibus merentur, quum oi quidē tempore, tum uero pręcipue hoc seculo, quo nescio quo fatali tumultu, sursum deorsum miscentur oia; siue Christianę religionis statum inspicias, siue monarcharum ac rerum publicarum conditionem reputes, siue studiorum ac literarum rationem intueare, omnibus sic perturbatis, ut non alio tempore uerius fuerit illud Gręcis celebratum, ἱερὰ ἡ βουλή. Te uero in hoc pulcherrimo negocio summa fide, mira uigilantia, pari'q; dexteritate uersantē interpellare, fortassis improbū, aut impium ēt uideatur, sed qm̄ arbitror non sine causa praecipere Flaccum, Misce stultitiā consilijs breuem, en adest ab Erasmo tibi libellus, qui suis nugis aliquantisper auocet animum tuum à grauibus tetricis'q; negocijs. Quanquam hae nugę sunt eius generis, ut quemadmodum ait idem, Seria ducunt, tantum autem abest, ut nihil attineant ad remp. ut ad te quoque peculiariter spectent, qui rei scolasticę apud Aquisgranos summam curam susceperis. Multorum enim partim ignauia, partim sinistris moribus fit, ut bonae literę, quae sat feliciter cœperant efflorescere,

iam passim uergant ad interitum, & quasi sit hoc parum, extitere pridem, qui nobis ueluti nouã sectam moliuntur inuehere, Ciceronianos sese uocant, intolerabili superalio reijcientes omnium scripta, quæ Ciceronis lineamenta nõ referunt, & adolescentiã à cęterorum scriptorum lectione deterritam ad unius M. *Tullij superstitiosam æmulationem adigunt, quum nulli minus exprimant Ciceronem quàm ipsi, qui se huius tituli fumo molestissime uenditant iactitantq;. Quanta uero studiorum pernicies, si puersuasum fuerit neminem præter unum* M. *Tullium uel legendũ esse, uel imitandum? Subolet autem & aliud huius nominis prætextu geri, minimum ut pro Christianis reddamur Paganι, quum ego nihil prius agendũ existimem, quàm ut bonæ literæ, Christi domini Deiq; nostri gloriam, ea sermonis copia, splendore, nitoreq; prædicent, quo* M. *Tullius de rebus prophanis dicere solitus est. Et animaduerto iuuenes aliquot, quos nobis remittit* Italia, *pręcipue* Roma, *nonnihil afflatos hoc affectu. Visus itaq; sum mihi rem facturus nec inutilẽ ad pietatem, & studijs adolescentiæ conducibilem, si lucubratiunculã unã huic rei darem, non ut eloquentię candidatos à Ciceronis imitatione deterreã, quid enim insanius? sed ut ostendã quo pacto fieri posset ut uere* Ciceronem *exprimamus, & summam illius uiri facundiam cum* Christiana *pietate copulemus. Argumenti hoc dialogo tractauimus, quo simul & minus esset tædi lectoribus, et res facilius illaberetur in affectus iuuenum* Bene uale. Basileæ *postridie* Idus Februarij.

ANNO M D XXVIII.

DES. ERASMI ROTERODAMI
Dialogus, cui titulus, CICERONIANVS, siue, De optimo dicendi genere. Personæ.

BVLEPHORVS, HYPOLOGVS, & NOSOPONVS.

BVLEPHORVS. Quem uideo nobis procul in extrema porticu deambulantem? Nisi parum prospiciūt oculi, Nosoponus est uetus sodalis, et studiorum σύντροφος. HYP. An hic est ille Nosoponus, olim congerronum omnium lepidissimus, rubicundulus, obesulus, Veneribus & Gratijs undique scatens? BVL. Is ipse est. HYP. Vnde hęc noua species? Laruæ similior uidetur quàm homini. Num quis hominem habet morbus? BVL. Habet grauissimus. H. Quis obsecro? Num hydrops? B. Interius malum est, quàm in cute. H. Num nouum hoc lepræ genus, cui uulgus hodie scabiei nomine blanditur? B. Et hoc interior hæc lues. H. Num ptysis? B. Penitius insedit malum quam in pulmone. H. Num phthisis aut icterus? B. Est quiddam felle interius. H. Fortasse febris in uenis & corde grassans. B. Febris est, & non febris, interius quiddam adurens quàm si febris in uęnis aut corde grassetur, ab intimis animi penetralibus quæ in cerebro sunt proficiscens. Sed desine frustra diuinare, nouum

mali genus est. H Y P. *Nondum igitur habet nomen?* B V L. *Apud latinos nondum, græci uocant* ζηλοδουλεί*an.* H Y P. *Nuper accidit, an* χρόνιον *est malũ?* B V L. *Annos iam plus septem eo tenetur miser. Sed heus, conspecti sumus. Videtur huc gradum flectere, melius ex ipso cognosces quid sit mali. Immo Dauum agam, tu fac orationi subseruias, & fabulæ partem agas.* H Y P. *Equidem id faciam sedulo, si norim quid mihi deleges.* B V L. *Percupio ueterem amiculum tanto leuare malo.* H Y P. *Etiam ne rem medicam calles?* B V L. *Scis esse dementiæ genus, quod non totam mentem adimit, sed unam modo partem animi lædit, uerum insigniter, ueluti sunt qui sibi uidentur capite taurina gestare cornua, aut naso prælongo onusti, aut ingens id'que fictile portare caput exili collo innixum, mox comminuendum, si se uel tantulum commoueant, nonnulli sunt, qui, quoniam se mortuos arbitrantur, uiuorum exhorrent congressum.* H. *Desine, noui istud morbi genus.* B. *Ad his medendũ non alia uia cõmodior, quàm si te simules eodẽ teneri malo.* H. *Istuc audiui frequenter.* B. *Id nunc fiet.* H. *Huius fabulæ non mõ spectator, uerũetiã adiutor lubens fuero. Nã homini cũ primis beneuolo.* B. *Ergo cõpone uultũ et sume p̃sonã, ne quid illi suboleat rem de composito geri.* H. *Fiet.* B. *Nosoponũ etiam atque etiam saluere iubeo.* H. *Et Hypologus Nosopono salutem dicit.* N O S. *Equidem uobis ambobus paria uicissim precor. Sed utinam adsit quod optatis mihi.* BVL. *Non abesset, si nobis tam esset in manu dare, quàm est optare. Sed quid est rogo te, mali? Nam ista facies ac macies nescio quid sinistri pollicẽtur. Apparet hepatis esse*

uitium. N. *Imò cordis uir optime.* H. *Bona uerba. Siquidem malum immedicabile narras.* BVL. *Nulla ne spes in medicis?* N. *Ab humanis præsidiis nihil est quod sperem. Numinis opus est ope.* BVL. *Atrocem morbum narras. At cuius tandem numinis?* N. *Est diua quæ Græcis dicitur* πειθώ. BVL. *Noui deam flexanimam.* N. *Huius amore depereo, emoriturus ni potiar.* BVL. *Haud mirum Nosopone si contabescis. Noui quàm sit res uiolenta Cupido, & quid sit esse νυμφόληπτον. Sed quàm pridem te corripuit amor?* NOS. *Anni sunt fermè decem, quod hoc saxum uoluo, nec adhuc succedit. Itaque certum est, aut immori negocio, aut assequi tandem quod amo.* BVL. *Tenacem pariter atque infelicem amorem narras, qui tot annis nec elabi potuerit, nec copiam adamati fecerit.* H. *Fortassis hunc nymphæ suæ copia discruciat magis quàm inopia.* NOS. *Imo inopia maceror infelix.* B. *Qui potest? Quando si hactenus omnium unus excelluisti dicendi facultate, ut plerique de te prædicarent, quod olim de Pericle dictum est, Suadelã in tuis sessitare labris.* NOS. *Vt paucas dicam, mihi putet omnis eloquentia præter Ciceronianam. Hæc est illa nympha, cuius amore colliquesco.* BVL. *Nunc affectum intelligo tuum. Speciosum illud & amabile Ciceroniani cognomen ambis.* N. *Adeo, ut ni cõsequar uitã mihi acerbam existimem.* B. *Prorsus mirari desino. Ad rem oĩum pulcherrimam animum adiecisti, sed nimium uerum est quod dici solet,* δύσκολα τὰ καλά. *Iam tuis uotis in me ipso faueo, si quis deus propitius nos respiciat.* N. *Quid rei est?* B. *Dicam si potes riualem perpeti.* N. *Quorsum*

ista? B V L. *Eiusdem nymphæ me discrutiat amor.* N O. *Quid audio? Teneris eadem cura?* B V L. *Ut qui maxime, & indies accrescunt flammæ.* N O. *Isto quidem nomine mihi charior es Bulephore, ut quem hactenus semper in primis dilexi, nunc etiam amare incipiam, postea quàm conueniunt animi.* B. *Fortasse nolles isto leuari morbo si quis herbis, gemmis, aut incantamentis opem polliceatur.* N O. *Isthuc esset occidere, non mederi.* Aut moriẽdum est, aut potiundum, nil medium est. B V L. *Ut facile tuum affectum ex meo diuinabam.* N O. *Nihil itaque te celabo, uelut iisdem mysteriis initiatum.* B V L. *Tuto quidem isthuc feceris* Nosópone. N O S. *Me non solum pulcherrimi cognominis splendor sollicitat, uerum etiam* Italorum *quorundam procax insultatio, qui quum nullam omnino phrasim probent præter* Ciceronianam, *summiq; probri loco ducant, negari quempiam esse* Ciceronianum, *tamen huius cognominis honorem ab orbe condito nemini* Cisalpinorum *contigisse iactitant, præterquam uni* Christophoro Longolio, *qui nuper è uiuis excessit.* Cui *ne uidear hoc laudis inuidere, idem ausim de illo prædicare, quod de* Caluo *scripsit* Quintilianus, *fecit illi properata mors iniuriam.* H. *Imò non tam illi, quàm optimis studiis præpropera* Longolii *mors fecit iniuriam.* Quid *enim ille non potuisset nobis in bonis literis restituere, si tali ingenio, tali industriæ iustum uitę spatium addidissent superi.* B. *Verum, quid uetat, quo minus quod uni datum est,* M*usis fauentibus, obtingat pluribus?* N. *Ille huic pulcherrimo fauori immortuus est mea sententia felix.* Quid *enim pulchrius, quid amplius, quid magnificentius, quàm* Cisalpi-

num hominem Italorum suffragijs appellari Ciceronianum? B. Gratulandum arbitror illius felicitati, qui suo tempore decesserit, priusquam hanc gloriam aliqua nubecula offuscaret uel ob Græcarum literarum studium, cui se dicare cœperat, uel ex Christianis autoribus oborta nebula à quibus fortasse non satis constanter abstinuisset, si diuturnior uita contigisset. B. Sic est, ut ais, illi pulcherrimo facinori immori datum est. At mihi spes est futurum, ut huic pulcherrimo facinori superstimus etiam, non immoriamur. N. Quàm faueo tuis uotis. Dispeream, ni istbuc malim, quàm in diuorum asscribi numerum. B. Quis enim non malit apud posteros celebrari Ciceronianus quàm sanctus? Cæterum quando hoc amoris genus zelum nescit, obsecro te per'que curas, per'que spes, mihi tecum communes, ut pariter amanti saltem consilium tuum impartias, quibus rationibus tu tuam amicam ambias, Fortasse citius perueniemus ambo, si uterque alteri fuerit auxilio. N. Musæ ne sciunt inuidiam, multo minus Gratiæ Musarum sodales. Studiorum socio, nihil negandum est, & amicorum oportet esse communia omnia. B. Planè bearis me, si id feceris. H. Quid si me quoque in uestrum contubernium recipiatis? Sum enim, iam pridem eodem œstro percitus. N. Recipimus. Ergo uelut eidem initiatis deo, retegam mysteria. Iam annos septem totos nihil attingo præter libros Ciceronianos, à cæteris non minore religione temperãs, quàm Carthusiani temperant à carnibus. B. Quur istbuc? N. Ne quid alicunde hæreat alienæ phraseôs, ac ueluti labẽ aspergat nitori Ciceroniani sermonis. Proinde ne quid hic peccem imprudens, quicquid est aliorum codicum

ab oculis submoui, scrinijs inclusum, nec ulli prorsus est locus in mea bibliotheca, praeter quàm uni Ciceroni. B V L. O *me negligentem, tanta religione nunquam colui Ciceronem.* N O S. *Non tantum in Larario Museó'q; uerum & in omnibus ostijs imaginem illius habeo bellè depictam, quam & gemmis insculptam circumfero, ne unquam non obuersetur animo.* Nec *aliud simulachrum in somnis occurrit praeter quàm Ciceronis.* B V L. *Non miror.* H Y P. *Ego Ciceroni inter apostolos in Calendario meo locum dedi.* B V L. *Nihil miror. Deum enim eloquentiae quondam appellabant.* N O S. *In huius igitur scriptis euoluendis, ac reuoluendis, adeo sum assiduus: ut totum propemodum edidicerim.* B V L. *Industriam tuā mihi narras.* N O S. *Nunc accingor ad imitationem.* B. *Huic quantum temporis destinasti?* N O S. *Tantundem, quantum lectioni.* B V L. *Rei tam arduae parum est. Vtinam mihi uel septuagenario contingat tam speciosi cognominis decus.* N OS. *At mane, Non huic fido diligentiae. Nulla est in omnibus diuini uiri libris uocula, quam non in Lexicon alphabeticum digesserim.* B V L. *Ingens uolumen sit oportet.* N O S. *Duo robusti baiuli uix tergo gestent probè clitellati.* B V L. *Hui. At ego uidi Lutetiae qui elephanto gestando sufficerent.* N. *Verum est alterum uolumen hoc etiam grandius, in quod iuxta literarū ordinem annotaui formulas loquendi M. Tullio peculiares.* B V L. *Nunc demum me pudet oscitantiae meae pristinae.* N O S. *Additum est tertium.* B V L. *Hui etiam'ne tertium?* N O S. *Sic opus est. In hoc congessi pedes omnes, quibus Cicero uel incipit uel finit commata, cola, pe-*

riodos, quibus'que numeris horum media temperat, tum quibus sententijs quam modulationem accommodet, ut ne tantillum quidem possit subfugere. B V L. *Verum qui fieri potest, ut primus index tanto maior sit toto Cicerone?* N O S. *Disce rem, & mirari desines.* Tu *forte me credis hac cura contentum, ut singulas annotem dictiones.* B V L. *Sic opinabar, Estne amplius?* N O S. *Imò isthuc plus quàm nihil est.* B V L. *Quì quæso?* N O S. *Vide quantum aberres à scopo. Eadem uox non semper eodem usurpatur modo. Sit exempligratia. Refero uerbum, aliam uim habet quum ait M. Tullius referre gratiam, aliam quum ait, Liberi parentes & forma corporis & moribus referunt, aliam quum ait, Refero me ad intermissa studia, rursus aliam quum ait, Si quid erit, quod mea referat scire, demque aliam quum ait, Non ignota referam. Item aliud est orare Lentulum, aliud orare causam. Rursus aliter cõtẽdit, qui cũ altero certat, aliter qui quid instãter ab aliquo petit aliter contendit, qui magno studio connititur ad aliquid efficiẽdũ, aliter qui res duas inter se cõmittit comparat'que. H. Papæ, isthuc est scribere.* λεξικοὺς ἐλέγχους. B. *Nunc demum intelligo, & tuam uigilantiam & meam oscitantiam.* N O S O P O N V S. *Nec singulas dictiones incomitatas noto, sed adiungo quæ præcedunt ac sequuntur. Nec sat habeo unum aut alterum notasse locum, quod alij solent, sed quoties quoties dictio reperitur apud Ciceronem, quamuis consimili forma, toties noto paginam, latus paginæ, & uersus numerum, addito signo, quod indicet in medio, ne uersus sit dictio, an in initio an in fine. His rebus fie-*

ri uides,ut una dictio plures occupet paginas. B V L. *Deum immortalem,quid tanta non efficiat cura.* N O S. *Manedum* Bulephore. *Nihil est quod hactenus audisti.* B. *Quid istis potest accedere?* N. *Quid prodest tenere uerbum,si hæreas,aut etiam labaris in deflexis,deriuatis & compositis?* B. *Non satis percipio quod dicas.* N. Expediã. *Quid tritius aut uulgatius his uerbis,amo,lego,scribo?* B. *etiam'ne hæc in dubium ueniunt?* N. *Aut his nominibus,amor,lectio,scriptor?* B. *Nihil.* N. *At illud habeto persuasum,& necessum esse mihi,& opus esse quicunq contendat ad Ciceroniani cognominis dignitatem, tanta religione,ut nec his quamlibet uulgaris dictionibus utatur,nisi consulto indice,nisi forte tutum existimas fidere grammaticas,qui uerba per omnes modos,personas,genera & tempora,nomina,pronomina & participia per omnes casus & numeros inflectunt,quum nobis fas non sit quicquam horum usurpare,quod à* Cicerone *non fuerit usurpatum.* Non *magnum est grammatice dicere,sed diuinum est* Tulliane *loqui.* B. *Dic obsecro clarius.* N. *Amo,amas,amat,sit enim hoc exempli causa dictum apud* Ciceronem *inuenio,at amamus & amatis fortasse non* Inuenio. Item *amabo inuenio,amabatis non inuenio.* Rursus *amaueras inuenio,amaras non inuenio.* Contrà *amasti reperio,amauisti nequaquam.* Iam *quid si legeram,legeras,legerat reperias,legeratis non reperias,si scripseram inuenias,scripseratis non inuenias?* Ad eundem *modum coniecta de uerborum omnium inflexionibus.* De *casuum inflexionibus similis est ratio,amor,amoris,amorem,amori,comperio apud* Ciceronem *,ô amo*

hos amores, horum amorum, his amoribus, ô amores. non comperio. Item lectio, lectionis, lectioni, lectionem inuenio, lectiones, lectionibus, lectionum has lectiones, & ô lectiones non inuenio. Ita scriptorem & scriptores reperio; scriptoribus & scriptorum pro substantiuo nomine non reperio. Non obsto quo minus hæc uideantur ridicula, si uos audebitis stultitias & stultitiarum, uigilantias & uigilantiarum, speciebus & specierum, fructuum, ornatuum, cultuum, uultuũ, ambitibus & ambituum, aliáq; huius generis innumera fando usurpare. Ex his paucis exempli gratia propositis æstimare potes de cæteris omnibus, quę consimilem ad modum inflectuntur. HYP. In tenui labor. B. At tenuis non gloria. N. Succinam et ego si quem Numina læua sinunt, audítq; uocatus Apollo. Nunc de deriuatis accipe. Lego, non uereor usurpare, legor non ausim dicere. Nasutus ausim dicere, nasutior, & nasutissimus, nequaquam. Ornatus & ornatissimus, laudatus & laudatissimus intrepide dico, ornatior & laudatior nisi comperero, dicere religio sit. Nec quia scriptor & lectio offendo apud Ciceronem, statim ausim dicere, scriptorculus & lectiuncula. B. Immensam rerum syluã uideo. N. Nunc accipe de compositis. Amo, adamo, redamo, dicam, deamo non dicam. Perspicio dicam, dispicio nõ item. Scribo, describo, subscribo, rescribo, inscribo dicam, transcribo non dicam, nisi deprehendero in libris M. Tullij. B. Ne te planè commemorando defatiges Nosopone, rem non aliter quàm in speculo uidemus. N. Hæc index ille minimus omnium complectitur. B. Cameli uideo sarcinam. H. Et quidem iustam. B. Qua ratione fit, ut in

his tam uariis non aberres? N. *Primum hic fido nec gram*
maticis, nec cæteris autoribus quamlibet probatis, nec pr
ceptionibus, nec regulis, nec analogijs, quæ plurimis im
ponunt. In elencho noto omnes singularum uocum infle
ctiones, tum deriuationes, postremo compositiones. Quæ
sunt apud Ciceronem, *miniata uirgula signo, quæ non*
sunt, atra. Ita fieri non potest, ut fallar unquam. B V L.
Quid si dictio sit apud Terentium *aut æque probatum*
autorem, notabitur atra uirgula? N O S. *Nulla est exce*
ptio. Ciceronianus *non erit in cuius libris uel una dictii*
cula reperiatur, quam non possit in Ciceronis *lucubratio*
nibus ostendere, totumque phrasim hominis non alite
quàm adulterinum numisma, reprobam iudicabo, in qu
uel unum uerbum resederit, quod Ciceroniani *characte*
ris non habeat notam, cui soli uelut eloquentiæ princi
datum est à superis, Romani *sermonis monetam cudere*
B. *Ista lex seuerior est etiã* Draconis *legibus, si ob una*
dictiũculam parum Ciceronianam, *totum uolumen da*
natur, quamuis aliãs elegans ac facundum. H. *Atqui iu*
stum est. An *non uides ob unicum nummulum adulterinu*
ingentem pecuniæ uim confiscari, & uno neuo quaml
bet exiguo totam puellę formam, licet aliãs egregiam,
uenustari? B. *Accedo.* N. *Ex his quæ diximus si iam om*
nia coniicientes, satis intuemini quanta sit huius indic
moles, cogitate quanto maior sit indicis, in quo formul
loquendi, tropos & schemata, gnomas, epiphonemata, l
pide dicta, similesque dictionis delicias omnes sum comp
xus. Rursus tertij, qui numeros omnes et pedes, quibus M
Tullius *orationis partes inchoat, profert, finitque, con*

uet. Nullus est enim in toto Cicerone locus, quem non ad certos pedes redegerim. B V L. Ista moles uel elephantem baiulum desideret. H Y P. Prorsus ἀμαξιαῖον onus narras. N. Atqui nihil mentior. B. Nae tu septennium hoc haud male collocasti. Nunc quãdo perpulchre instructus es indicibus, superest ut nobis amicus amicis, ac συμμύσταις, & illud indices, quibus rationibus supellectilem istam praeclaram ad scribendi, dicendi'ue usum accommodare soleas. N. Non committam ut quicquam per me quidem nos latuisse uideatur. Ac de scribendo dicam prius, quando uere dictum est, stylum optimum esse dicendi magistrum. Primum illud est. Nunquam ad scribendum accingor, nisi nocte intempesta, quum profunda quies, & altum silentium tenet omnia, & si mauultis Maronis audire carmen.

Placidum quum carpunt fessa soporem
Corpora per terras, syluae'que & saeua quierunt
Aequora, cum medio uoluuntur sydera lapsu.
Quum tacet omnis ager, pecudes pictaeque uolucres.

Denique quum tanta rerũ oĩum tranquillitas est, ut Pythagoras, si uiueret, orbiũ coelestiũ harmoniã exaudire liquido posset. Nã tali tpe dii deae'que gaudẽt cũ puris mentibus miscere colloquiũ. H. Isto noctis tpe nos prophani lemurũ occursus formidare solemus. N. At nobis Musę dederunt & inauspicatos lemures, & malignũ spernere uulgus. B. At sunt noctes adeo trãquillę, ut in his austri Bore'que ruinas ędiũ, ac miserãda ludant naufragia. N. Non ui, sed ego trãquillissimas eligo. Nõ arbitror esse uanũ qđ scripsit Ouidi. Est deus in nobis, agitante calescimus illo.

Si quid igitur diuinum habet hominis animus, id sese p
fert in eo profundissimo silentio. B. Non me fugit, ist
secretum semper à laudatissimis uiris fuisse captatum, q
ties aliquid immortalitate dignum molirentur. N. Hab
Museum in intimis ædibus, densis parietibus, geminis
foribus, & fenestris, rimis omnibus gypso pice'que dilig
ter obturatis, ut uix interdiu lux aut sonitus ullus po
irrumpere, nisi uehementior, qualis est fœminarum rixa
tium, aut fabrorum ferrariorum. B. Vocum humanar
tonitrua & officinarum strepitus non sinunt animum
bi præsentem esse. N. Proinde ne in proximis quidem
clauibus patior quenquam habere cubile, ne uel dorm
tium uoces ronchi'ue, cogitationis secretum interpelle
Sunt enim qui in somnis loquuntur, & nonnulli tam
re stertunt, ut procul etiam audiantur. HYP. Mihi
quenter et sorices noctu scripturienti negocium facessu
N. In meis ædibus ne muscæ quidem locus est. B. Sap
ter tu quidem atque etiam feliciter Nosopone, si queas
animi curas obstrepentes excludere, quæ si nos & no
comitantur in abditum illud, quid profecerimus capt
silentio? N. Recte mones Bulephore. Nam intelligo
multus istos aliis sæpe molestiores esse, quàm uicinor
fabrorum folles aut malleos. B. Quid ergo? tibi nonnu
obstrepunt, amor, odium, liuor, spes, metus, zelotypia? N.
te multis morer, illud semel scito Bulephore, qui amo
zelotypia, ambitione, studio pecuniæ, similibus'que ten
tur morbis, eos frustra hanc ambire laudem, cuius nos
mus candidati. Res tam sacra requirit pectus non m
purum ab omnibus uitiis, uerum etiam ab omnibus c
uacuum,

uacuum, Non aliter quam secretiores illæ disciplinæ, Magia, Astrologia, & quam uocant Alcumisticam Porrò leuiores illæ curæ facile cedunt intentioni tam acri, tam'que seriæ. Quanquam & has, si quæ sunt, dispello, priusquã sacrum illud adeam, Nam in hoc animum multo studio consuefeci meum. Atque hac potissimum de causa cœlebs agere decreui, nequaquam ignarus quàm sancta res sit coniugium, sed quod uitari nequit quin uxor, liberi, affines, multum curarum materiam secum trahant. B. Sapuisti Nosopone. Nam mea coniunx, si noctu parem ad istum modum operam dare Ciceroni, perrumperet ostium, laceraret indices, exureret schedas Ciceronem meditantes, & quod his etiam est intolerabilius, dum ego do operam Ciceroni, illa uicarium accerseret, qui ipsi pro me operã daret. Itaque fieret, ut dum ego meditor euadere Ciceroni similis, illa gigneret aliquem Bulephoro dissimilem. N. Isthuc quoniam scio quibusdam usu uenisse, alieno monitus periculo mihi in tempore caui. Eodem consilio, nec ullum munus publicum, nec ecclesiasticam dignitatem suscipere uolui, ne quid ex his accederet animo solicitudinis. B. At ista magnis studijs ambiuntur ab alijs. N. Non equidem inuideo. Mihi uel consulatu, uel summi. Pontificis regno potius est, tum esse, tum haberi Ciceronianum. H. Qui uerè amat, præter unam amare non potest. N. Tum si quid huius rei paro, sub eam noctem à cœna tempero, leuiter etiam pransus, ne quid crassæ materiæ, liquidioris animi sedem inuadat, neu qua nebula è stomacho exhalata grauet atque affigat humo diuinæ particulam auræ. B. Sic affectum fuisse arbitror Hesiodum, quum

Musæ cum ipso loquerentur. H. *At Ennius ipse pater nunquam nisi potus ad arma prosilyt dicenda.* N. *Et ideo scripsit uinum olentia carmina.* B. *Et satur est quum dicit Oratius, ohe.* N. *Quid agat furor poëticus, nihil ad nos. Ciceronianum esse sobria res est.* H. *Me cerebrū destituit, si quando ieiuno.* N. *Nō planè ieiunium est. Sumo decem acinos uuæ passæ minutulæ quā Corinthiacam uocant. Hic neq; cibus est, neq; potus, & tñ utrumq; est.* B. *Intelligo. Leniter humectant, confrruntq; cerebro ac memoriæ.* N. *Addo tria coriandri grana saccaro incrustata.* B. *Optime, ne quid uaporis ex decem illis acinis prouolet in mentis sedem.* N. *Neq; uero quibuslibet noctibus abutor ad hanc operam.* B. *Non? Eas excepisti quibus sæuit Auster aut Boreas. Fortassis hybernas fugis ob noctis rigorem.* N. *Hoc incommodi facile depellit focus luculentus.* H. *At interim obstrepit fumus et materiæ crepitus.* N. *Acapnis utor.* B. *Quas igitur noctes deligis?* N. *Paucę sunt felices huic sanè negocio, proinde prosperas deligo.* B. *Vnde quęso?* N. *Ex astrologia.* B. *Quid te plusquam totum possideat Cicero, qui fuit ocium astrologiæ perdiscendæ?* N. *Indicem mihi mercatus sum ab huius artis peritissimo. Huius consilio rem gero.* H. *Audio multos indicibus istiusmodi fuisse delusos, quoties scriptor errauit in numero.* N. *Exploratum ac spectatum emi.* B. *Deum immortalem, istbuc est scribere, nec iam miror Hypologe, si nostra sunt incondita rudia'q;. Verū ad istum cōposito modum, utra cogitatio prior, de rebus an de uerbis?* N. *Vtraq; prior, & utraq; posterior.* B. *Aenigma dedisti, non responsum.* N. *At explicabo no*

dum. In genere de rebus prior est cogitatio, in specie po-
sterior. B. Nondum satis liquet quid uelis. N. Exem
plo faciam perspicuum. Statui scribere Titio, sic fingite,
ut quamprimum curet ad me remittendos codices, quos illi
commodato dederā, si nostrā amicitiam uelit esse incolu-
mem. Nam incidisse quiddā, ut illis mihi uehementer sit
opus. Id si fecerit, nihil esse in rebus meis, qđ nō suum du
cere possit, Sin minus, me ueteris amicitiæ tesseram illi re-
mittere, ac simultatem denuntiare. Hæc prima cogitatio
mihi est de re, sed in genere. B. intelligo. N. Huic illico
succedit uerborum cura. Euoluo quam plurimas Cicero
nis epistolas, elenchos meos omnes consulo, seligo uoces
aliquot insigniter Ciceronianas, deĩde tropos, formulas,
tum numeros, Demum affatim instructus huiusmodi su-
pellectile, dispicio quos flosculos quibus locis possim in-
serere. Mox ad sententiarum curam redeo. Hoc enim iam
artis est, sensus ad hæc uerborum ornamenta inuenire.
HYP. Haud aliter quàm si quis egregius artifex, ue-
stem præclaram apparet, ad hæc, monilium, anulorum
& gemmarum uim, mox ceream affingat statuam, cui
hæc accommodet ornamenta, uel potius quam ad ipsa cō
flectat ornamenta. B. Quid ni? Verum age Nosopone.
Num tota nox uni datur epistolæ? N. Quid mihi nar-
ras unam? Musis pulchre uideor litasse, si periodum uni
cam absoluerit nox hyberna. B. Ita'ne de re tam non ma
gna, tam prolixas scribis literas? N. Imò perbreues, ne
sis insciens, ut quæ sextam periodum non excedant. B.
Quin igitur sex noctes sufficiunt his absoluendis? NOS.
Quasi satis sit scripsisse semel. Decies refingendum quod

scripseris, decies ad indicem exigendum, ne qua forte di/ctiuncula te fefellerit adulterina. Rursus *altera superest examinatio de tropis ac formulis, postrema de numeris et compositione.* B. *Istbuc mirum est opus absoluere.* N. *Ne id quidem satis ò bone.* Dehinc *quod elaboratum est cura, quanta potest maxima, seponẽdum est in aliquot dies, ut ex interuallo, refrigerato iam inuentionis amore, uelut aliena legas, quæ tua sunt.* Hic *demum grauis agitur censura.* Hoc *seuerum, incorruptum, &, ut* Græci *uocant,* ἀδέκαστον *iudicium, ubi qui scripsit ex parente fit* Areopagites. Hic *sæpenumero fit, ut uerso stylo, nihil relinquas.* B. *Omnino sic fiunt accuratæ, sed interim ille fruitur codicibus abs te desideratis.* N. *Istbuc incommodi malim perpeti quàm aliquid à me proficisci, quod non sit* Ciceronianum. *Ducitur suo quisque iudicio.* Ego *malim multum scribere quàm multa.* B. *Scribendi rationem habemus.* Ad *dicendum qua meditatione te paras?* N. *Prima cautio est, ne cui loquar* Latine, *quod queam effugere.* B. *Ne* Latine? *At qui dicendo fieri prædicãt, ut bene dicamus.* Nouum *autem exercitationis genus, si silendo discimus loqui.* N. *Dicendo fit ut dicamus expedite, ut* Ciceroniano *more, nequaquam.* Qui *se parant equestri certamini, generosos equos à cursu prohibent, quo ad seriam rem integris uiribus ueniant.* Nec *uenator prius demit lorum generoso cani, quàm uisa est fera.* Ad *garriendum de quibus libet nugis, sufficit mihi sermo* Gallicus, *aut* Batauicus, *prophanis ac uulgaribus fabulis non contamino sacram linguam.* Quod *si qua res urget, ut* Latine *dicendum sit, & pauca loquor, nec sine*

præmeditatione. Et in eum usum habeo paratas aliquot formulas. B. Quas dicis formulas? N. Velut si sit salutandus, aut resalutandus amicus eruditus, qui forte factus est obuius, aut uicissim laudandus qui te laudarit, aut si gratulandum ex longinqua peregrinatione reduci, siue ex ægrotatione graui rediuiuo, aut agendæ gratiæ qui præstitit officium, aut bene precandum ei qui nuper duxit uxorem, aut deplorandus casus, cui perijt uxor. Ad hæc & huiusmodi, formulis instructus sum è Cicerone decerperis atq; concinnatis, eas edidici, quo possim uti uelut ex tempore. Porrò si quis casus īciderit, ut uitari nō queat quin ī longū proferatur sermo protinus multa lectione diluo quod contractum est labis. Neq; enim me fugit, hoc ipso colloquio, qđ uobiscum nunc habetur, quantū flagitiorum admittam, quantum detrimenti capiam ad id quod molior. Itaq; ad sarciendum uix menstrua sufficerit lectio. B. Quid si detur spacium meditationi. N. Tum, quod fuerit ijs, quas dixi, rationibus elucubratum edisco quoq; sit memoria certior, subinde mecum recito, ita fit, ut quum res poscit, uelut descripto pronuntiem. BVL. Quid si qua necessitas exigeret extemporalem orationē? N. Qui potest incidere, qui nihil ago publicum? Et si quam functionem publicam obirem, non sum melior Demosthene, qui nunquam uoluit nisi meditatus assurgere, quamlibet populi uocibus efflagitatus. Nec mihi pudendum ducerem, quod in oratorum apud Græcos principe laudatur, nec me pœniteat conuicij, si quis dicat mea τὸν λύχνον ὄζειν. B. Equidem & propositum tuum admiror, & animi fortitudinem suspicio Nosopone, supra

quàm dici possit, inuiderem etiam, si uel in hoc genere studiorum, uel inter tam comunctos amicos ac sodales tanta pestis incidere posset. Cæterum quoniam arduum est quod expetimus, & uia non modo longa ac perdifficilis est, uerum etiam anceps, si periculum proprie tuum esset, tamen arbitrarer hoc esse necessitudinis nostræ, neque uulgaris, neque recentis, liberis consilijs amico prospicere, ne tot curas, tot uigilias cum ualetudinis ac rei familiaris dispēdio frustra susciperet, susceptas urgeret, ne'ue, quod in rebus humanis nimium frequenter accidere uidemus, pro thesauro diu multumq; quæsito tandē reperiret carbones. Nunc uero quum pari cupidine ducamur omnes, eiusdē'que nymphæ teneamur amore, Nam & Hypologus eiusdem est animi, tuæ quoque fuerit humanitatis, & si quid admonemus, boni consulere, & si quid habes melius, libenter amicis communicare. N. Aequissimum Bulephore postulas, proinde nec te grauatim audiam, nec malignè, si quid consulere queam in medium conferam. B. Primum illud mihi tecum conuenit, opinor, ei qui dicendi scribendi'ue laudem affectat, cognitis ante diligenter'que perceptis artis præceptionibus, ex multis laudatis scriptoribus optimum quempiam esse seligendum quem imitetur, & ad quem exprimendum se componat. NOS. Maxime. BVL. Neminem autem esse, duntaxat apud Latinos, qui pluribus eloquētię uirtutibus excellat quàm M. Tullius, de quo iure optimo prædicatum est, quod de Apelle, in quem unum conflatum erat, quicquid in cæteris pictoribus erat eximium ac singulare. N. Quis istuc neget? B. Dabis ueniam Nosopone, si crassius rusticius'que

collegero, Dialecticæ rudis. N O S. *Inter amicos decet omnia boni consulere. Quanquam & alioqui mihi satis argute colligit, qui uere colligit.* B V L. *Age, quid igitur sentis de Zeuside* Heracleota? N O S. *Quid aliud, quàm quod excellentissimo graphices artifice dignum est?* B V L. N*um & ingenio iudicioq; ualuisse putas?* N O S. *Qui potuit ars tanta carere iudicio?* B V L. *Commode respondes; Quid igitur illi ueniebat in mentem, ut, quum* Crotoniatis *picturus* Helenæ *simulachrum, in quo decreuerat quicquid artis suæ uiribus posset explicare, & absolutum formæ muliebris (nam in hoc argumento cæteris antecelluisse legitur) exemplar uiuæ simillimum ædere, in quo nulla uenustatis portio desiderari ualeret, non unam quampiam omnium pulcherrimam adhibuit, sed ex omnibus oblatis aliquot cæteris præstantiores elegerit, ut ex singulis decerperet quod in quaque decentissimum esset ita'q; demum admirandum illud artis suæ monumentum absoluerit?* N O S. *Diligentissimi pictoris officio functus est.* B V L. *Vide igitur num recto consilio ducamur, qui eloquentię simulachrum ab uno Cicerone, quamuis pręstantissimo, petendum arbitramur.* N O. *Si tali forma uirginem* Zeusis *esset nactus, qualis est in eloquentia* Marcus Tullius, *fortassis unius corporis exemplo fuissem contentus.* B V L E P H O R V S. *Atqui hoc ipsum quo pacto iudicare potuisset, nisi multis corporibus diligenter inspectis?* N O S O P O. *Finge persuasum fuisse.* B V L E P H O R V S. *In hac igitur es sententia, nullam in alijs oratoribus esse uirtutem imitatu dignam, quę non eximia sit in* M. Tullio? N O S. *Ita censeo.* B V L. Nec

ullum in hoc esse neuum, qui non maior sit in cæteris? NOS. Ita prorsus. BVL. Non hic proferam M. Brutũ qui totum hoc dicendi genus, qđ Ciceroni uisum est optimum, improbauit, quum'ꝗ status ac diuisionis propositiones, uelut causæ totius columnæ, præcipua sit orationis pars, in oratione pro Milone, quam adeo suspiciunt omnes, Brutus non probauit, primarium ac secundarium causæ statum adhibitum à M. Tullio, sed eandem causam aliter tractauit. Non obijciam Pomponium Atticum, cuius unguiculos ac miniatulas cerulas se metuere scribit Cicero, quibus ille notare solitus est quæ in M. Tullij scriptis offendebant, non M. Catonem, qui Ciceronem quum sibi maxime festiuus uideretur, ridiculum appellauit. Hactenus & uiros graues, & amicos Ciceronis recensui, Hic si adijciam Gallum. Lartium, Licinium, Cestium, Caluum, Asinium, si Cælium ac Senecam, si complures alios, qui quum de Ciceronis ingenio non satis magnificæ senserunt tum orationis genus damnarunt, alijs illum appellantibus aridum, ieiunum, exuccum, exanguem, elumbem ac dissolutum, mollem ac parum uirum, rursus alijs tumidum, Asiaticum, ac superfluis redundantem, respondebis hæc esse uel inimicorum, uel inuidorum iudicia, qui iam Triumuirali proscriptione deiecti, famam etiam moliti sunt, si minus extinguere, certe obscurare. NOS. Recte diuinas. Nam istbuc planè responsurus eram, & optimo iure respondendum arbitror. BVL. Tribuantur sanè hæc iudicia uel odio, uel liuori, certe fateberis, opinor, cum eruditis omnibus, facetiam seu risum esse partem artis rhetoricæ. NO. Alioqui quorsum opus erat ab oratoribus tam multa de

hoc præcipi? B V L. *Nemo negat Ciceronem in iocando fuisse multum, alij nimium prædicant, tum intempestiuum, & scurrilitati proximum.* Certe *modum illi defuisse. quem admodum* Demosthenii *facultatem, doctorum ferè consensus fuit, nec admodum repugnat* Quintilianus*, culpam in* Tyronem *conferens, qui nimium indulserit numero dictorum, ac plus in congerendis studij, quàm in eligendis iudicij adhibuerit.* Verum *hęc* Tyronis *accusatio in patronum recidit.* Sed *hæc utcunque habent, quis unquam in hoc genere laudis primas tribuit* M. Tullio? Lacedæmoniorum *peculiaris hęc erat laus, & secundum hos* Atticorum. Adeo *ut cum poëma bucolicum & comœdia lepore facetia'que potissimum commendetur, ad hanc* Venerē Latini *ne aspirauerint quidem.* Est *igitur aliqua uirtus oratoris, quę rectius petatur ab alijs, quàm à* Cicerone. N O S. Nos *de* Latinis *agimus.* B V L. Age, *audebimus ne* Ciceronis *iocos cum* C. Cęsaris, *aut cum* Octauij Cæsaris *dictis conferre?* N O S. Vix *ausim quod adhuc nemo doctorū ausus est.* B V L. Itaque *si res festiuitatem desideret, non mihi fas erit aliquid ex* Octauij *dictis effingere?* N O. Non *si uelis haberi* Ciceronianus. B V. Rursus *abs te quero, num sententias ponas inter ornamenta dictionis.* N O S. Gemmę *sunt & lumina, tantum abest, ut submoueam ab arte.* B V L. Hic *appello tuum iudicium, an in hoc genere laudis* Cicero *cæteris omnibus antecellat.* N O S. Non *me clàm est, quod* Seneca Publium Mimographum *in hac laude prefert omnibus.* Verum *non protinus oraculum est, quod* Senecę *uisum est qui ipse in sententijs immodicus est, & quibusdam friuolis indulget.* H. Et *istud* Quinti-

liam, & Auli Gellii iudicium reiici poterat, quod uterque uideatur inuisum habuisse Senecam, alter ob æmulationem alter ob ingenii dictionis'que similitudinem. B V L. At idem Gellius, quamuis parum æquus, fatetur inter Senecæ sententias esse, quibus nihil melius dici poterat. Nec fieri potest, ut omnes ęque felices sint, ubi sermo totus sententiis contextus est. Verum ex his facilius inuenias quod miteris, quàm ex aliis in quibus nec crebræ sunt, nec insignes. Agedum, Non'ne res interdum exigit breuitatem? NO. Fortassis. B V. Huius exemplum utrum rectius petes à Salustio, Bruto'ue, an à Cicerone? NO. Cicero breuitatem non affectauit. B. In Demosthene laudatur uis orationis, hoc est, neruosum quiddã ac naturale, ab utro hoc rectius petemus? N O. De Latinis agebamus. B. Verum hæc sunt omnium linguarum communia, Rursum res interdum postulat seueritatem, huius exemplum rectius'ne petemus à Cicerore, an à Bruto & Pollione? H. Vt pro hoc respondeam, ab his qui hac nota fuerunt insignes. B. Vbi negocium inuolutum, partitionibus explicandũ utrũ à Cicerone petemus, an ab Hortensio, aut siquis Hortensio similis? N. Quid petemus ab eo, cuius prę̨ter memoriã nihil extat? B. Verum disputandi gratia fingamus extare. N. Nihil opus fingere, ueris ac notis agamus. B. Nemo nõ fatetur, fidẽ in oratore prę̨cipuam esse. Eam conciliat probitatis & grauitatis opinio, eleuat artis aut intẽperantię̨ suspicio. Habeatur sanè Cicero uir bonus, quod uix illi Fabius, licet impendio fauens, audet tribuere, sed, quod dissimulari non potest, artem magis ostentat, de se plura gloriose cõmemorat, licentius in alios inuehitur quàm Cato

Brutus, aut Cælius, cui sanctitatem tribuit Quintilianus. Harum itaque rerum exemplum non'ne rectius petemus ab Aristide, Phocyone, Catone, Bruto, quam à Cicerone? N. Videris huc uenisse meditatus Ciceronis uituperationẽ. B. Minime gentium ò Nosopone. Si sermonis exitũ patiẽter expectaris, intelliges & Ciceronis, & nostrã agi causam. Ciceronis, ne forte perperam illum exprimentes, gloriam eius obscuremus, quemadmodũ solent imperiti pictores eos traducere, quorum effigiẽ secus quàm oportet expresserunt. Nostram, ne male collocemus amores nostros, ac ridiculum quiddã nec minus infelix usu ueniat nobis, quã quod obtigisse dicitur Ixioni, qui pro adamata Iunone, nubis inane simulacrum complexus est, aut Paridi, qui pro rapta Helena decem annis bellum gessit, quũ interim mendax Helenæ simulacrum amplecteretur, numinis ipsa procul in Aegyptum deorum artificio sublata. Quid enim nobis infelicius aut magis ridiculum, si tot laboribus nihil aliud, quàm inanem ac fallacem Ciceronis umbrã assequi contingeret? N. Isthuc omen auertant superi. B. Auertãt iniquã, & hoc agimus, ne quid simile eueniat. N. Nũ nihil & illud conducit ad imitationem Ciceronis, ut quã optime sentiamus de Cicerone. B. Nouus candor, si melius sentiamus de Cicerone, quàm ipse sensit de seipso. Verum tribuatur hoc illius modestiæ, si parcius de se prædicauit, quis unquam ueterum sic admiratus est Ciceronẽ, ut ab uno petenda putarit omnia dictionis ornamẽta? N. At hodie sunt quamplurimi, quos hæc habet opinio. BVL. Nihil moror quamplurimos, cordatum ac uerè doctum reor esse neminem. Cui mortalium hactenus sic indulsit

natura, uel in una quapiam disciplina, ut unus in singulis eius partibus excelleret omnes, ut non aliquid reliquerit in eo desiderandum, aut ita dederit, ut non ab aliis superaretur? Quanto id incredibilius in dicendi facultate, quæ disciplinis propemodum omnibus constat, quæ tot alias res desiderat, quas nemo præceptis tradere possit? Fingamus hodie Ciceronem uiuere, et esse quendam Trachalo simillimum, utrum malles à Cicerone uocis moderationem petere, an à Trachalo? Opinor ab eo, qui hac parte præfertur omnibus. Pudoris ac modestię specimen utrũ malles à Crasso, si uiueret, petere, an à Cicerone? Et ne de singulis commemorem, non'ne sumeres à singulis, in quo cæteris antestarent? H. Quis non eligeret potiora, nisi qui uel non diiudicaret, uel sibi inuideret? B. Itaque mihi probatur Zeusidis exemplum, quod sequutus etiã Quintilianus, imitatori præcipit, nec unum esse legendum, nec omnes, nec quoslibet, sed ex præcipuis deligendos aliquot eximios, inter quos Ciceroni primas tribuit, non solitudinem. Summum enim esse uult inter proceres, non solitarium exclusis cæteris. NOS. Si Quintiliani consiliis auscultabimus, idem nobis usu ueniet, quod euenit ipsi. BVL. Quid nam? N. Vt parum euadamus Ciceroniani. Nobis alius propositus est scopus. B. An parum erit Ciceronianum, cui quicquam accesserit, quod à Cicerone petitum non fuerit? N. Sic autumant. B. Etiamsi melius fuerit quod ab alio petitur aut ne sit quidem illud apud Ciceronem? N. Quid ni? B. Sed interim illud mihi cogites uelim optime Nosopone, quãta pars Ciceronianorũ uoluminum interciderit, et in his diuinum illud opus De rep.

cuius fragmentum nescio quo fato seruatum, nihil aliud quàm desiderio reliquorum uoluminum discruciat animos nostros, quæ cuiusmodi fuerint, hinc licet æstimare, leonem ut aiunt, ex unguibus. Ne *quid interim commemorem, de tot epistolarum libris, de tot orationibus iniuria temporum interceptis, de tribus uoluminibus, quibus* Tyro *libertus iocos & scite dicta Ciceronis complexus esse legitur, deq; cæterorum huius uiri scriptorum naufragio. Qui potes igitur absolutus esse Ciceronianus, qui tam multa illius non legeris? Adde quod Cicero non tractauit omnes materias.* Ergo *si forte dicendum fuerit de his quas ille non attigit, unde tandē petemus orationis supellectilem? An proficiscemur in campos* Elysios, *ab ipso percunctaturi, quibus uerbis ille talia fuerit dicturus?* N. *Ea duntaxat tractabo, quæ possint uerbis* Tullianis *explicari.* B. *Quid? An non iudicas Ciceronem oratorum præstantissimum?* N. *Plusquam præstantissimum.* B. *Quid Apellem, non'ne pictorum optimum?* N. *Aiunt, & credo.* B. *An eum* Apelleum *appellares, qui non posset quarumlibet rerum imagines effingere, sed tantum eas quas ante pinxisset* Apelles? *Atq; adeo qui nō omnes tabulas Apellis manu depictas conspexisset?* H. *Quis istud diceret, nisi si cui placet ille pictor, in quem iocatur* Horatius, *qui dato precio conductus ad pingendum naufragium, pinxit cupressum, & indignatum conductorem rogauit, ecquid uellet appingi prominēs è cupresso.* B. *Quid aliud est esse Ciceronianum, q̄ illi simillimum esse?* N. Nihil *aliud.* B. *An ille similis uidetur Ciceroni, qui non potest nisi de certis materiis dicere?* N. Perge. B. *Mihi ne oratoris quidem*

titulo dignus haberetur. Si Cicero quauis de re potuit optime dicere, is mihi Ciceronianus erit, qui quacunque de re ualeat praeclare disserere, quemadmodum Apelli simillimus erit, qui & deorum & hominum, & animantium, & omnium denique rerum formas penicillo suo poterit adumbrare. N. Equidem pulchrius esse duco tres epistolas scribere phrasi Ciceroniana, quàm centum uolumina stylo quamlibet expolito, modo à Ciceroniano discrepante. B V L. Verum Nosopone si isthaec sententia sederit animo nostro, uereor futurum, ut non solum non euadamus Ciceroniani, sed ipsi etiam Ciceroni, a noi uideamur. Quaeso illud mihi bona fide respondeas, totum Ciceronem exprimendum censes, an mutilum? N O S. Et totum quantus est, & solum. B V L. Qui totum qui se totum non expressit? Rursus qui ea parte qua se nobis conspicuum fecit, mutilus est ac uix dimidiatus? Adde quod in his ipsis quae extant, aliquádo sibi non satis fecit. Siquidem De inuentione libros, substituto Oratore, ueluti damnauit. Et orationem pro Deiotaro munus Leuidense uocat. Ad haec in his quae scripsit tantum non etiam recognouit, ipse Cicero non est Ciceronianus, cuiusmodi sunt libri De legibus, praeter alia multa. Qui fiet igitur, ut totum quantus est aemulemur, quem & mutilum habemus & truncum, & in nonnullis indolatum ac sui dissimilem? Nisi forte probaturus es illum, qui inchoatas Apellis tabulas, aut rudes Lysippi statuas imitans speret se alterum Apellem aut Lysippum euasurum. Id si conspiceret Apelles ipse, quem ferunt ingenio candido libero'que fuisse, non'ne clamaret. Quid facis κακόζηλε? Isthic non

est Apelles. Iam si quis sibi proposuisset insignem Lysippi statuam effingendam, cui rubigo uitiasset mentum & os, aut ei parti non imposuisset artifex summam manum, grauaretur eius partis exemplum ab alio quopiam artifice sumere, an potius haberet illud, ut est, corruptum & imperfectum æmulari, ne recedat ab exemplo cui semet addixit, quàm ex alterius artificis signo, quod deest supplere? NOS. Vt possimus, aiunt, quando ut uolumus non licet. BVL. Aliis Nosopone rectius istud uerbum usurpabitur, qui quod in Cicerone diminutum est, ex aliis scriptoribus farciunt. Mallent enim ex uno omnia, uel quia promptius est, uel quia nullus illo dixit felicius uerum quando id non est datum, ex aliis mutuantur. Quid quod Ciceronem habemus non modo truncum ac lacerum, uerum etiam ita deprauatum, ut si reuiuisceret, ipse, opinor, nec agnosceret sua scripta, nec restituere posset, quę librariorum ac semidoctorum audacia, incuria, inscitiáque corrupta sunt, quod malum Teutonibus potissimum imputat Politianus, quibus ut hic patrocinari nolim, ita puto nihilo minus inuectum mendarũ ab audacibus quibusdam ac sciolis Italis. Vt ne commemorẽ interim supposititia, falsóque titulo Ciceronẽ autorem mẽtientia. Quo de genere sunt libri rhetorici quatuor ad Herennium, hominis quaquam indocti, sed ad Ciceronem balbi. Sunt & inter orationes, quæ non à Cicerone scriptæ, sed ab alio quopiam erudito exercendæ dictionis gratia confictæ uidentur. Adiecta est nuper oratio pro M. Valerio, quę solœcismis scatebat, tantum abest, ut Ciceroniana dici possit. Nec desunt qui Portii Latronis declamationem in

Catilinam pro Ciceroniana legant oratione. Proinde si deuotis animis nos unius Ciceronis imitationi dediderimus, citra delectum expressuri quicquid apud illum comperêrimus, non'ne nosmet in summum coniecerimus discrimen, ne quum diu multumq; nosipsos torserimus, tandem Gotticas uoces, aut Teutonum soloecismos pro Ciceronianis flosculis amplectamur æmulemur'q;? N. Istud malum auertant Musæ. B. Vereor ne Musis dormitantibus id nobis frequenter eueniat nosopone. Nec enim semel lusum hunc uidimus. Fragmentum è Cicerone decerptum addito Germani cuiuspiam titulo, quàm deridebant, quoties barbarum inclamabant, qui sibi ualde Ciceroniani uidebantur? Rursus aliquid pridie confictum proferebatur in medium, addebatur Ciceronis nomen, & fingebatur exemplar repertum in bibliotheca peruetusta, quàm exosculabantur, quàm adorabant diuinam illam, & inimitabilem Ciceronis phrasim? Quid quod eruditi non negant in Ciceronis scriptis inueniri soloecismos inexcusabiles, quales & olim exciderunt & excidunt hodie uiris eruditis, dum in uarias res distracta cogitatione, magis sententiæ præcedentis meminerunt, quàm uerborum, eo'q; fit, ut periodi clausula prioribus non respondeat. Quod genus sit, Diutius commorans Athenis quoniam uenti negabant soluendi facultatem, erat animus ad te scribere, Initio uersabatur in animo, uolebam, aut statueram, post magis arrisit, in animo erat, quę uoces eundum efficiunt sensum, sed parum congruunt, iis quæ pręcesserant. Quin A. Gellius lib. 6. cap. decimoquinto. profert locum ex secundo libro Ciceronis De gloria, in quo manifesto lapsus

est,

est, uersus aliquot Homericos ex Iliados n tribuens Aiaci, quum ibi dicantur ab Hectore. An id quoque conabimur æmulari? Id profecto faciendum, si totum exprimemus. Ad hæc obseruatum memoriæque proditum est, Ciceronem dixisse quædam quæ nemo doctus putauit imitanda, ueluti quum ait, in potestatem esse, pro, in potestate esse. Ac sanè fieri potest, ut illud tem, pro te, fecerit in autographo calami fluxus, aut alius quispiam casus, aut in alijs exemplaribus librarius oscitans induxerit. Rursus in edicto M. Antonij M. Tullius ueluti barbaram & Latinis inauditam uocem proscindit, piissimus à pio, quum ea apud probatissimos Latinę linguæ scriptores reperiatur. Idem ut solœcon in eo reprehendit quod scripsisset, facere contumeliam, quemadmodum dicimus Latinè, facere iniuriam, quum apud Terentium, optimum, ni fallor, elegantiæ Romanæ authorem ita loquatur Thais. Nam si ego digna hac contumelia sim maxime, at tu indignus qui faceres tamen, opinor enim tacite repeti contumeliam. Idem ab his uocibus nouissime & nouissimus, ceu male latinis abstinuit, quum eis non ueriti sint uti M. Cato et Salustius. Qua religione M. Tullium A. Gellius testatur usum & in alijs multis dictionibus, quibus authores bene Latini, & ante illum et post illum frequenter usi sunt. Fertur & geminum ss, scripsisse, quoties antecedebat longa uocalis, uelut in caussa, uisse, remissi, pro causa, uise, remisi. Num igitur totum Ciceronem imitantes abstinebimus ab his quę contra doctissimorum hominum sententiam Ciceroni non placuerunt, aut ea sequemur quæ nulli docti uoluerunt imitari, ac ne excusare potuerunt? HY.

Isthuc quidem amantium est, etiam neuos earum quas amant exosculari. B. Age si totus erit exprimendus, nũ illius exemplo. Musis & Apolline nullo scribemus uersus? N. Carmen excipio. B. Ne tu bonã eruditionis partem excipis, dum carmen excipis. Cæterum quid uetat quo minus utamur hac exceptione, & in his uirtutibus in quibus ab alijs superatur Cicero, quemadmodum in hoc toto genere multis est inferior, ne dicam omnibus? Quammultos uersus admiscet scriptis suis ex Homero. Sophocle et Euripide, parum feliciter uersos, præter Græcorum exẽplum in iambicis eam usurpans libertatem, quam sibi Latini Comœdiarum scriptores permiserunt. Tu si quid simile uoles facere, num uereberis ea felicius, si possis, ac minore licentia uertere, ne sis parum Ciceroni similis? An non dehonestat orationem solutam, qui uersiculos, quos uertendo facit suos, parum reliquæ dictioni congruẽtes admiscet? Tum quoniam identidem ille suis libris adspergit uersus Ennianos, Neuianos, Pacuuianos & Lucilianos, horridã illã & inconditã antiquitatẽ resipientes, tibi religio erit similes imò dissimiles uersus ex Virgilio, Oratio, Ouidio, Lucano, Persio'ue proferre, quorũ lucubrationes, ut minus horroris, ita plus habent tum elegantiæ, tum eruditionis? An hic metues uideri M. Tullio dissimilis? N. Certe nonnihil recesserimus ab eo, quem modis omnibus exprimere conamur. B. Ad quid est necesse semper ac modis omnibus esse similem, quum sæpe potius sit esse parem, & interdum facilius sit superare quàm æquare, hoc est meliora scribere, quàm similia? NOS. Meliora Ciceronianis ne Musas quidem ipsas dicturas opi-

nor. H. *Fortasse possent, si neruos intenderent, & no-ctu in cœnatæ scriberent ad lucernulam.* B. *Ne quæso commoueare Nosopone, semel stipulatus sum, impune dicendi quæ uiderentur potestatem. Si quis sit usque adeo deditus addictusque Ciceroni, quemadmodum nos hactenus sumus, an non periculum sit, ne cæcus amore, uel pro uirtutibus admiretur uitia, uel sciens ipsa quoque uitia effingat?* N. *ἠγάλλετ?, in Cicerone uitia?* B. *Nulla, nisi forte solœcismus uitium est apud alios, apud Ciceronem non est. At solœcismos, ut diximus, eruditi commonstrant in libris M. Tullij. Nisi labi memoria uitium non est, & hoc commonstratum à doctis. Si uitium non est immoderata mentione propriarum laudum etiam illum grauare cui patrocinaris, quod in Milonis defensione factum testatur Asconius Pædianus, & uix usquam non submolestus est hoc affectu Cicero, non sine causa, ut eleganter inquit Seneca, sed sine fine glorians. Et haud scio utra re sit intemperantior, de se gloriando, an alios insectando. Quodcunque colore defenderimus hæc, illud inficiari non poterimus, hac duntaxat in parte, rectius exemplum ab alijs peti posse.* NOS. *Missum faciamus sermonem de moribus, de uiribus ac uirtutibus eloquendi nobis instituta est disputatio.* B. *Ego uero lubens missum fecero, nisi rhetores ipsi contenderent, bonum oratorem esse non posse, qui non sit idem uir bonus. Verum age, num tibi uidetur esse uitiosam compositio, si dictio sequens incipiat ab iisdem syllabis, in quas desiit præcedēs uelut Echûs imaginem ludicram referens? Quod genus si dicas, ne mihi dona donato, ne uoces referas feras, ne per*

imperitos scribas scribas Basso. N. Fateor ineptam & absurdam compositionem. B. Atqui talem proferunt ex amasio nostro Cicerone, O fortunatam natam me consule Romam. N. Iam semel carmen excepi. B. Per me licebit, modo simul excipias illud, totum Ciceronem. Sed nondum elapsus es. En tibi nihilo meliorem compositionem ex oratione soluta refert Quintilianus. Res mihi inuisæ uisæ sunt Brute. Aut si malis Ciceroniano sonare more, inuissę sunt. Ne quid calūnier interim de duobus molossis in clausula. N. Isthuc excidit in epistola familiari. B. Nihil repugno, tantum quæro, num existimes imitandum? Certe fateris aliquid posse dici melius. N. Nescio. B. Quid hic memorem de uocalium crebra collisione, quę reddit hiulcam et inamœnā orationem? An nō hoc quoq; notatum est à doctis in Cicerone? Neglexit, inquies, nihil reclamo, modo fateamur quiddam esse quod apud alios aut non sit, aut sit melius. Rursus ex te quęram, ecquem nouisti scriptorem tam uigilantem, tam'q; felicem, ut non alicubi dormitarit? N. Quid ni? homines erant. B. Inter homines igitur numeras Ciceronem? N. Interdum. B. Vtrum igitur putes esse consultius, imitari dormitantē Tullium, an uigilantem Salustium, aut Brutum, aut Cæsarem? H. Quis non mallet uigilantem exprimere? BV. An non sic Homerū imitatus est Vergilius, ut multa correxerit, nonnulla reliquerit? Non'ne sic Hesiodum, ut nusquam non uicerit? Non'ne sic Oratius est Lyricos græcos æmulatus, ut ex unoquoq; decrepens quod esset bellissimū, omnes post se reliquerit? Ego, inquit, apis, Matinæ More, modo'q; Grata carpentis thyma per laborem Pluri-

mum, circa nemus, uuidi qui Tiburis ripas, operosa paruus Carmina fingo. An non sic imitatus est Lucilium, ut quę dam in illo sciens prætermiserit, ab aliis sumpturus quod imitatione dignius esset? Quid alios commemorem? num ipse M. Tullius tam admirabilem eloquentiam ex uno quopiam contraxit? An potius excussis Græcorum pariter ac Latinorum philosophis, historicis, rhetoribus, comicis, tragicis, lyricis, demum ex omni scriptorum omnium genere suam illam diuinam phrasim collegit, contexuit, absoluit? Si modis omnibus libet imitari Ciceronem, & hoc illius exemplum imitemur. H. Non absurde mihi Nosopone loqui uidetur Bulephorus. B. Quid? an non hoc ipse docuit Cicero caput artis esse dissimulare artem? Friget enim, & fide caret, ac uelut insidiosa timetur oratio, quæ significationem artis dedit. Quis enim ab eo non metuat, qui fucum & uim parat animis nostris? Itaque si feliciter Ciceronem imitari uolumus, dissimulanda cum primis est ipsa Ciceronis imitatio. At qui nusquam discedit ab illius lineamentis, qui uerba, figuras, numeros ex illo consarcinat, quædam imitans etiam non imitanda, ueluti quidam Platonis discipuli, adductis humeris præceptorem referebant, Aristotelis auditores subalbum quiddam in loquendo, quod in eo fuisse legitur, reddebant, quoniam manifesto præ se fert imitandi studium, cui uidebitur ex animo loqui, aut quid laudis assequetur denique? Nimirum id quod assequuntur ii qui scribunt centones. Delectant fortassis, sed paulisper, sed ociosos duntaxat, cæterum nec docent, nec mouent, nec persuadent. Summa laus est, probe tenet Virgilium, multo sudore con-

cinnauit emblemata. N O S. Quo magis elucebit imitatio, hoc magis habebor Ciceronianus. Hæc est uotorum summa. B V L. Recte dicis, si facundiam ostentationi paramus, non usui. Verum plurimum interest inter histrionem & oratorem. Illi delectasse satis est, hic etiam prodesse studet, si modo uir bonus est, quod si non est, nec oratoris nomen tueri poterit. Iam demonstrauimus, opinor, in Cicerone quædam esse uitanda, quædam in eo desiderari, quædam sic adesse, ut in his ab alijs hac parte felicioribus superetur. Sed donemus, nullum esse uirtutum aut ornamentorum genus, in quo non sit cæteris uel par uel superior, certe in alijs alia magis eminent ob raritatem, quæ in M. Tullio ornamentorum densitate uelut obscurantur, perinde quasi si certas stellas notare uelis, facilius id facies si raræ luceant, quàm si tota cœli pars pariter insignibus obsita sit. Itidem si uestem conspicias totã gẽmis obtectam, minus te capient singulæ. N. Qui totũ imbibit Cicironẽ, nõ põt aliud q̃ Ciceronẽ exprimere. B. Eodẽ reuoluimur. Fatebor eloquẽtẽ, qui Ciceronẽ feliciter expresserit, sed qui totũ, exceptis uitijs, & ne sim iniquior, unà cũ ipsis uitijs, mõ totũ. Feremus illud subinane, feremus mentum leua demulceri, feremus & collum oblongum atque exilius, feremus perpetuam uocis contentionem, feremus indecoram parum'que uirilem in initio dicendi trepidationem, feremus iocorum intemperantiam, & si quã sunt alia, in quibus M. Tullius uel sibi, uel alijs displicuit, modo simul & illa exprimant, quibus ista uel texit ille, uel pensauit. N O S. Vtinam id mihi contingat ante supremum uitæ diem. B. Istuc

ut contingat nunc agimus Nosopone. At uide quàm multa, quàm paucas complectitur, qui totum dicat Ciceronẽ. Sed ò Musæ quantulam Ciceronis portionem nobis referunt isti Ciceronis simij, qui uoculis, formulis, tropis, & clausulis aliquot; hinc atq; hinc ceu corrogatis summam modo cutem; seu bracteam potius Ciceronis nobis exhibent. Sic olim Atticum dicendi genus quidam æmulabantur, quum interim essent aridi, ieiuni, frigidiq;, semper, ut ait ille, manum intra pallium habentes, nec subtilitatem, nec sanitatem, nec gratiam Atticorum ulla ex parte possent assequi. Optimo iure Quintilianus irridet quosdam, qui se germanos Ciceronis haberi uolebant, quod aliquoties his uocibus absoluerent clausulam, esse uideatur, propterea quod ea semel atq; iterum Ciceroni forsitan excidit, si periodum lõgiore ambitu circunduxissent, quod in initijs præsertim nonnunquam fecit ille, Nec hodie parum multi sunt istorum similes, qui sese ualde mirantur & alteros ut aiunt, Cicerones esse credunt, si prima uox orationis sit, quanquam, aut etsi, aut animaduerti, aut quum, aut si, quod officiorum libros sic ordiatur Marcus Tullius, Quanquam te Marce fili, periodum uix nono uersu absoluens. Et pro lege Manilia, Quanquam mihi semper. Laudatissimam illam pro Milone orationem sic auspicatus est, Et si uereor, iudices. Rursus Philippicarum duodecimam, Et si minime decere uidetur. Item pro C. Rabirio, Etsi Quirites. Et epistolis aliquot simile est initium. Et haud scio an isti libros ad Herennium ob id tribuant Ciceroni, quod ab etsi, accipiat exordium. Porrò de finibus bonorum librũ quintum sic incipit, Quũ

audiuissem Antiochum Brute.Tusculanas quæstiones sic auspicatur, Quum defensionum laboribus. Et eiusdẽ operis quartum librum, *Quum multis in locis nostrorum hominum ingenia.* Pro, L. Flacco, *Quum in maximis periculis.* Item pro domo sua ad Pontifices, *Quum multa diuinitus.* Iterum pro Plantio, *Quũ propter egregiam.* Ad hæc librum de natura Deorum primum, *Quum multæ res in philosophia.* Et Scipionis sõmnium, *Quum multæ res in Africa.* Pro Rabirio dicens sic orditur, *Animaduerti iudices.* Rursus ad Brutum de paradoxis Stoicorũ, *Animaduerti Brute.* Pro L. Cornelio Balbo sic orditur, *Si autoritas patronorum.* Pro P. Sestio, *Si quis antea iudices.* Pro Cecinna, *Si quantum in agro.* Pro Archia poëta, *Si quid est in me ingenij.* In Vatinium testem, *Si tua tantummodo Vatini.* Ad equites iturus in exilium, *Si quando inimicorum.* Ad Senatum post reditum. *Si P. C. uestris.* Pro M. Cælio. *Si quis iudices.* De prouincijs consularibus, *Si quis uestrum. P. C.* Quid autem magis ridiculum, ac Ciceroni dissimilius esse possit, quàm nihil habere Ciceronis præter tales uoculas in orationis exordio? de quibus si quis percontetur Ciceronem, quur ab ijs uócibus sit orsus, respondebit, opinor, quod in insulis fortunatis Luciano respondit Homerus, roganti, quur primam Iliadis dictionem uoluerit esse μῆνιν nã hæc quæstio multis seculis torserat grammaticos, illud, inquit, tum forte uenit in mentem. Consimilis impudentiæ sunt, qui sibi plusquam Ciceroniani uidentur quod aliquoties insulciant, etiam atque etiam pro uehementer, & maiorem in modum pro ualde, identidem pro subinde, quum & tum quoties inæqualis momenti

sunt quæ connectimus, tum & tum quoties æqualis, tuorum in me meritorum. Quid quæris, pro in summa, aut breuiter. Non solum peto uerum etiam oro contendoq;. Ante hac dilexisse tantum, nunc etiam amare mihi uideor. Valetudinem tuam cura, & me ut facis ama, Non ille quidem uir malus, sed parum diligens, qua loquutionis formula sic M. Tullius uidetur delectatus, ut in eadem pagina crebro repetitam inuenias. Simile est, quum per illud, pronomen indicat non quod præcessit, sed quod mox sequitur. Et in epistolis fortassis semel atq; iterum dixit, cogitabam in Tusculanum, itaque Ciceronianus sibi uidetur, qui subinde dixerit, Romam cogitabam, pro eo quod erat, in animo habebam, siue statueram proficisci Romam M. Tullius anni numerum non adscribit epistolis, sed tantum mensis diem, & Ciceronianus non erit, si quis à Christi natali annum asscripserit, quod sæpe necessarium est, semper utile? Idem non ferunt, si quis honoris gratia, nomen eius ad quem scribat, suo præferat, quod genus sit, Carolo Cæsari Codrus Vrceus salutem, Par flagitium existimant, si quid dignitatis, aut laudis addas proprio nomini, uelut inclyto Pannoniæ Boœmiæ'q; regi Ferdinando, Velius salutem dicit. Nec Plinio Iuniori possunt ignoscere quod Suum appellat, si quando scribit amico, quum eius facti nullum apud Ciceronem extet exemplum. Vt parum Tullianus reijcietur, qui, quod exemplum a principum officiis mutuati docti quidam nuper usurpare cœperunt, summam eius epistolæ, cui respondere parat, in initio proponat, quod id nusquam factum sit à Marco Tullio. Noui quosdam notatos ut solœcos, quod in

salutatione pro S. D. posuerint S. P. D. Id est, salutem p rimam dicit, quod negarent hoc apud Ciceronem inue ri. Nonnulli uero putant & illud Tullianum esse, saluta tionem non in fronte, sed in tergo literarum ponere, qu his uerbis admoneretur Lator, quas quibus deberet red dere, non sine salutationis officio. Quantula res facit, ut hac palma decidamus? Multo uero minus erit Ciceron nus, qui salutarit hac formula, Hilarius Bertulphus, Le no Panagatho totius hominis salutem, aut salutem perp tuam. Verum hic quoque longius aberit à Ciceroniano, q sic orsus fuerit epistolam. Gratia, pax & misericordia deo patre, domino Iesu Christo. Item qui pro, cura ut r & ualeas, ita claudat epistolam, Sospitet te dominus I sus, aut, incolumem te seruet dominus totius salutis aut Quos risus, quos cachinnos hic tollent Ciceroniani? Qu autem admissum est piaculi? An non uerba Latina sun munda, sonantia, atque etiam splendida? Iam si sensum int spicias, quanto plus est hic quàm in Salutem dicit, & b ne uale? Quid uulgarius quàm dicere salutem? Præstat h officium herus seruo, inimicus inimico. Quis autem cred ret esse Latinum, dicit illi salutem, & iubet illum saluer nisi nobis sermonem hunc ueterum consuetudo commen ret? Hoc in aditu. Iam in digressu uale dicimus & his q bus male precamur. Quanto melior Emphasis in form lis Christianorum, si modo uere & ex animo simus Chr stiani. Gratia declarat gratuitam condonationem adm sorum, pax quietem & gaudium conscientiæ, quod de pro irato habemus propitium, misericordia dotes uari & corporis & animi, quibus suos locupletat arcam sp

ritus benignitas, quo'que magis speremus nobis hæc fore perpetua, additur, à deo patre domino nostro Iesu Christo. Quum patrem audis, pone seruilem trepidationem, asciscitus in affectum filij, quum dominum audis confirmaris aduersus uires satanæ. Non deseret ille quod tam care redemit, & unus potentior est uniuersis satanæ cohortibus. Quid suauis his uerbis ei, qui iam hæc apud se sentit, quid utilius hac admonitione ei qui nondum in hunc affectum transiit? Verbis itaque non uincimur, imò uincimus potius, sententia longe superamus. Restat illud decorũ & aptum quod ubique cum primis spectandum est. Ad hæc quanto magis conueniunt homini Christiano, quàm illa, salutem dicit, & cura ut ualeas? Tantum facessat illa puerilis imaginatio, non sic loquutus est Cicero. Quid miri, si non sic loquutus est, quum rem ignorarit? Quot milia sunt rerum, de quibus nobis frequẽter dicendum est, de quibus Marcus Tullius ne sommauit quidem? At si uiueret, nobiscum eadem loqueretur. An non igitur frigidi uidentur imitatores, qui talium rerum obseruatiunculis referunt Marcum Tullium, ac dissimulatis tot diuinis uiri uirtutibus, numeris tropis, formulis ac dictiunculis, ea imitantur, quæ Marco Tullio uel placuerunt, uel crebrius exciderunt? Hæc ad te quidem nihil attinent Nosopone, sed tamen, quoniam incidit ut de Ciceronis imitatoribus loqueremur, & hæc commemorare non ab re uisum est. Hoc hominum genus, & nobis & ipsi Ciceroni pariter inuisum esse debet, nobis, qui uere Ciceronem conamur exprimere, quia per istos uocamur in iocum &

fabulam,dum ex illorum æstimamur stultitia, Ciceroni,
qui per tales,ut ante diximus,imitatores non aliter infa-
matur,quàm bonus præceptor per malos discipulos,pro-
bus uir per improbos liberos,formosa mulier per imperi-
tum pictorem. Perspexit hoc Quintilianus,dum queritur
Senecam infamari quorundam immodico studio,qui uitia
duntaxat imitabantur,itaq; fiebat ut qui Senecam non le
gerant,ex illorum scriptis Senecę facundiam æstimarent.
Quēadmodum autem nulli magis se iactant uenditantq;
de præceptorum ac maiorum nomine,quàm indocti disci
puli & improbi filij aliunde captantes uirtutis opinionem
quum suis bonis eam conciliare non queant,ita nulli ge-
stiunt insolentius nomine Ciceronis,quàm qui Ciceronis
sunt dissimillimi. Noui medicos insigniter artis quam pro
fitebantur imperitos,qui quo quæstum facerent uberio-
rem,celebris alicuius medici,quem uix uiderant,se disci-
pulos iactitabant,rogatiq; quur præter artem hoc aut
illud ministrarent ægrotis, conuicio respondere solent,
Num tu illo doctior? Hunc præceptorem sequor. Atqui
illius quem nominabant penè nihil imitabantur, præter
uitanda potius quàm æmulanda,puta si forte celebris il-
le,fuit in respondendo consultoribus difficilior aut mor
sior,uel in exigenda mercede durior. Quo tandem anim
credis egregium illum medicum esse erga tales discip
los? HYP. Haud dubium quin pessimo,nisi prorsus n
lam habet existimationis suæ rationem. BVL. Q
nam reliquos eiusdem medici ueros ac germanos discip
los? H. Aeque malo,quod apud uulgus tales habentu
scipuli,qualem experiuntur illum gloriosum impostore

Atqui si pateris ut orationis tuę cursum interpellem, faxo ut uideas. BVL. Licet. H. Quidam casu uiderat Erasmum scribere calamo, cui ob breuitatem additum erat lignum, cœpit illico suis pennis alligare baculum atque ita sibi uisus est Erasmico more scribere. Sed perge obsecro. BVL. Nec illepidum est, nec ἀπροσδιόνυσον quod narras. Cæterum ut institutum prosequar. An non audimus patres familias obiurgantes male moratos filios, Vos me redditis infamem & inuisum ciuibus meis, uos obscuratis imagines maiorum, pudet me talium liberorum, si pergitis, abdicabo uos? Non'ne ad consimilem modum audimus interdum fratrem indignari fratri, quod illius improbis moribus detrimentum opinionis suæ capiat? Hoc animo probabile est Ciceronem esse in istos ridiculos simios, hoc animo nos esse decet, qui illius γνήσια τέκνα studemus haberi. N. In re tam præclara nonnihil est uel umbram assequi. B. Sit hoc aliquid ijs, quibus satis est umbras uocari Ciceronis, ego nec Apollinis umbram dici me cupiam. Malim enim esse uiuus Crassus, quàm umbraticus Cicero. Verum ut quod instituimus peragamus, fac esse qui totum Ciceronem in uerbis, figuris & numeris exprimat, quod ipsum tamen an multi possint nescio, quantulum is habebit Ciceronis? Sit hoc in imitando Cicerone, quod Zeusis fuit in effigiando corpore muliebri. Expressit limamenta, colorem, ætatem, & ut summum artificium pręstiterit, affectus nonnihil, hoc est, dolentis, gaudentis, irati, metuentis, attenti, aut dormitantis. Hæc qui pręstitit, non'ne quicquid ars potest absoluit? Quantum licuit, uiuam hominis speciem in mutum

simulachrum transtulit. Nec *aliud exigi potest à picto-re.* Agnoscis formam eius quæ depicta est, uides ætatem & affectus, fortassis & ualetudinem, adde quod à quibusdam effectum legimus, agnoscit indolem & mores & uitæ spacium physiognomon. Sed immane quantum illic abest hominis? Quod ex summa cute coniici potest, expressum est. Cæterum quum homo constet ex anima & corpore, quantulum illic est unius partis, eius'que deterioris? Vbi cerebrum, ubi caro, ubi uenæ, ubi nerui & ossa, ubi intestina, ubi sanguis, spiritus & phlegma, ubi uita, ubi motus, ubi sensus, ubi uox & sermo, denique ubi quæ sunt hominis propria, mens, ingenium, memoria, consilium? Quemadmodum quæ sunt hominis præcipua, pictori sunt inimitabilia, ita summas oratoris uirtutes null[a] assequitur affectatio, sed à nobis ipsis sumamus oporte[t]. Verum à pictore nihil aliud exigitur, si præstitit qu[od] unum ars profitetur, à nobis, si totum Ciceronem expri[me]re uolumus, multo aliud requiritur. Si nostrum simul[a]chrum, quo M. Tullium effingimus, careat uita, actu, a[f]fectu, neruis & ossibus, quid erit imitatione nostra frig[idi]us? Sed multo magis erit ridiculum, si tuberibus, neui[s, ci]catricibus, alia'ue membri deformitate demum effici[a]t ut lector agnoscat nos legisse Ciceronem. H. Istius [ge]neris pictor quidam nuper risui nobis fuit, susceperat [pin]gendum ad uiuam formam Murium sodalem nost[rum,] quumque ueram hominis formam reddere non posset [cir]cunspectabat si quid haberet in corpore seu uestitu [nota]bile. Aestate cœperat, iam'que magna ex parte tabul[am ab]soluerat, pinxerat anulum quē gestabat, pinxerat c

nam et cingulum, tum pileum capitis diligenter expressit. Animaduertit illi in leuę manus indice esse cicatricem, eã expressit accurate. Tum in dextra, qua manus peninsula brachio committitur, tuber insigne, nec hoc prętermisit. Rursus in supercilio dextro pilos aliquot in diuersum flexos reddidit. Item in bucca leua cicatricem effinxit, uulneris uestigium. Vbi reuersus, nam crebro redibat ad exemplar, uidisset barbam demessam, affinxit nouum mentum. rursus ubi barbam aliquantulum prouenisse, quia magis id placebat, mutauit illi mentum. Interim oborta est Murio febricula, ea, ut solet recedens, in labrum eruperat, pictor expressit pustulam. Tandem uenit hyems, sumptum est aliud pileum, mutauit ille picturam, sumpta est uestis hyberna pellibus subducta, pinxit nouam uestem. Rigor mutarat colorem, & cutem, ut solet, contraxerat, mutauit totam cutem, inciderat pituita, quæ sinistrum oculum uitiarat, & nasum, dum frequenter emungitur, reddiderat & aliquanto maiorem, & multo rubicundiorem, pinxit illi nouum oculum & nasum nouum. Si quando uidisset impexum, exprimebat capillorum inæqualitatem, rursum si pexum, componebat capillitium, forte dormitabat Murius dum pingeretur, expressit dormitantem, sumpserat pharmacum hortatu medici, ea res addidit aliquid senii, mutauit faciem. Si ueram ac natiuam hominis formam potuisset exprimere, non confugisset ad hæc πάρεργα. Itaq; si ad istũ modũ imitemur Ciceronẽ, non'ne merito clamet in nos Ora. O imitatores seruũ pecus, ut mihi sępe Risum, sępe iocũ uestri mouere tumultus? Sed finge nos feliciter expressisse in Cicerone quicquid hoĩs exprimere po-

tes? absolutus pictor, ubi pectus illud Ciceronis, ubi rerum tam copiosa, tam felix inuentio, ubi dispositionis ratio, ubi propositionum excogitatio, ubi consilium in tractandis argumentis, ubi uis in mouendis affectibus, ubi iucunditas in delectando, ubi tam felix ac prompta memoria, ubi tantarum rerum cognitio, denique ubi mens illa spirans etiamnum in scriptis, ubi genius ille peculiarem & arcanam adferens energiã? Hæc si absint, quàm erit frigidum imitationis nostrę simulachrum? N. Ista diserte tu quidem Bulephore, sed quorsum spectant, nisi ut adolescentes ab effingendo Cicerone deterreas? B. Bona uerba Nosopone. Quin potius eò spectant hęc omnia ut contempto simiorum quorundam inepto tumultu, Ciceronem, quatenus licet, & totum, & feliciter imitemur. N. Hic sanè rem eandem agimus. B V L. Id ni fiat dextre, futurum est ut sedulo quidem, sed parum feliciter ęmulando, Ciceronis dissimillimi reddamur. Nihil enim periculosius esse scito, quàm affectare Ciceronis imaginem. Male cessit gigantibus affectasse sedem Iouis. Nonnulli exitum attulit euocasse deos. Periculosæ plenum opu aleę est, diuinam illam et humana natura superiorem ex primere linguam. Cicero nasci fortassis potest aliquis, f ri nemo. N. Quia uirtutes illius ut summę sunt, ita uit sunt proximę. Porrò fieri non potest quin imitatio d fluat ab eo, quod sequi tantum, non etiam uincere stud Proinde quo impensius affectas illius simulachrum, uitio propiores. N. Nõ satis intelligo quid dicas. B V Efficiam ut intelligas. Non'ne medici corporis optim ualetudinem prædicant periculosissimam, quod adue

ualetudin

ualetudini sit proxima? NOS. Audiui. Quid tum postea? BVL. Summa monarchia non'ne tyrannidi proxima est? NOS. Aiunt. BVL. Et tamen summa monarchia nihil est melius, si absit tyrannis. Et summa liberalitas non'ne uicina est profusionis uitio? Et summa seueritas non affinis est truculentiæ. N. Sane. BVL. Et summa festiuitas, urbanitas'que, non'ne ad scurrilitatis ac leuitatis accedit uiciniam? N. Desine commemorare cætera, finge me de singulis esse confessum. BVL. Prius audies illud Oratianum, Breuis esse laboro, Obscurus fio, sectantem lenia, nerui Deficiunt, animi'que professus grandia turget. Ita qui affectant Atticismum, pro argutis ac uenustis fiunt aridi, qui genus Rhodiense, dissoluti, qui Asiaticum, tumidi. Laudata est in Salustio compositionis breuitas, non'ne si quis hanc superstitiose conetur æmulari, periculum sit ne concisus & abruptus euadat? N. Fortasse. B. Prædicatus est in Demosthene uerborum & argumentorum modus, cui nihil possit detrahere. N. Ita censuit Quintilianus. B. Ad hanc laudem æmulandam si quis componat se anxie, quo Demosthenicus uideatur, periculo uicinus est, ne minus dicat quàm oportet. Applauditur Isocratis structuræ numeris'que. Huc qui uehementer annitatur, in periculum uenit, ne superstitione compositionis sit molestus, & artificij affectatione fidem amittat. Senecæ laudata est copia. Huius incautus ac sedulus æmulator periclitatur, ne redundans & immodicus euadat pro copioso, Bruti grauitatem si æmuleris anxie, fortassis tristis & asper euades. Laudatur Crispi iucunditas. Huius æmulator uenit in discri-

men, ne pro iucundo fiat ineptus aut leuis. Noui qui quũ *mirabilem illam* Ouidij *facilitatem conarentur exprime-re, uersus effutirent, & neruis & spiritu carentes.* Et *ne singulos commemorando tibi fiam molestus, dicam in genere quod restat.* In *quibusdam eminet argumentandi subtilitas.* Hanc *qui uehementer affectat, periclitatur, ne uel frigidus, uel obscurus euadat.* In *alijs admiramur felicẽ artis neglectum.* Hoc *qui contendit effingere, fortassis in uulgare dicendi uel potius garriẽdi genus incidet.* In *alio dilucet summa artis obseruatio* Id *qui imitatur exprimere, incidet in scenicum quoddam dicendi genus.* Atticæ *frugalitati proxima est exilitas, copioso uerborum fluxui uicina est loquacitas.* Summam *in mouendis affectibus* δείνωσιν *excipit insaniæ species, ut granditatem fastus, asseuerandi fiduciam improbitas.* N. *Confessa prædicas.* B. Ex *his uero sunt quædam quæ sic eminent in authoribus, ut pro uitijs habenda sint, nisi iunctis uirtutibus pensarentur, quemadmodũ in* Seneca *compositionis abruptum, & sententiarum immodicam densitatem multæ uirtutes excusant, ut præceptorum sanctitas, uerborum rerumq; splendor ac iucunditas orationis.* Nec Isocratis *laudaretur compositio, nisi perspicuitas dictionis & sententiarum grauitas illi patrocinaretur.* N. Nihil *adhuc audio falsi, cæterum quorsum hæc tendant nondum uideo.* B. Nimirum *huc.* Quum *in uno* Cicerone *tam multa sint huiusmodi, periculosa mihi uidetur illius superstitiosa & addicta æmulatio, quando uirtutes quibus ista uel commendauit, uel texit, æmulari non possumus.* N. *Quæ nam ista dicis?* B. Tam *fluidum est illi dictionis*

genus, ut remissus ac solutus alicubi uideri queat, tam exuberans uerborum copia, ut redundans, tam artis obseruans, ut declamatori quàm oratori proprior fidei, iactura captans artificij gloriam, tam liber in insectando, ut maledicus haberi possit, tam effusus in iocos, ut Cato in consul risum mouerit, tam blādus alicubi, ut abiectus, tam compositus, ut seuerioribus ingenijs mollis ac parum uir dictus sit. Hæc ut fateamur in Cicerone uitia non esse, propter insignem illam naturæ felicitatem, quam decent quæ facit omnia, ut etiam uirtutes sint, sic tamen insunt, ut ob uiciniam non careant specie uitiorum sub iniquo iudice, attamen ille reprehensionem omnem eximijs ac plurimis uirtutibus pensauit, ut omnium iudicio calumniator & impudēs habeatur, qui conetur aliquid in huius oratione reprehendere. Verum has uirtutes non studemus exprimere, & si Fabio credimus, sunt inimitabiles, nec ab exemplo præceptis'ue peti possunt, sed à Minerua. Hæ uero si absint, qualis erit eorum, quæ commemorauimus, imitatio? Colligimus igitur, nullius imitationem esse periculosiorem, quàm Ciceronis, non tantum eo nomine quod summus orator, & extra omnem ingeniorum aleā positus est (quo titulo Flaccus ab æmulatione Pindari deterret, uidelicet Icari exemplo) uerum etiam quod plęraque in illo sic summa sunt, ut uitijs sint proxima. Hic mirum præcipitij discrimen. N. *At prius conueniebat inter nos, quæ maxime eminent ad imitationem esse accommodatissima, quo uidelicet, ut nonnihil decedas ab eo qđ effingere studes, tamen laudem auferas rectæ dictionis.* B. *Aliud est eadem reddere, aliud similia, aliud imi-*

tari præscriptum, aliud seruire, nec aliud quàm sequi. Demum defluit ab exemplo, qui non reddit & illa, quæ reprehensionem excludunt. Atqui hęc fabius indicat ferè immutabilia felicibus etiam ingenijs. N. Atque ego ad huius laudis ambitum non recipio nisi uehementer eximia quędam ac dijs proxima ingenia, quibus si accesserit indefatigabile studium, ita denum spes est fore, ut feliciter exprimant phrasim Tullianam. B. Fortasse, sed ita raros, ut numerari non ualeant. Iam sunt arguti quidam qui distinguunt imitationem ab æmulatione. Siquidem imitatio spectat similitudinem, æmulatio uictoriam. Itaque si totum & unum Ciceronem tibi proposueris, non in hoc tantum ut illum exprimas, uerum etiam ut uincas, nõ prętercurrendus erit, sed relinquendus magis. Alioqui si illius copiæ uelis addere, fies redundans, si libertati, fies petulans, si iocis, fies scurrilis, si compositioni, fies pro oratore cantor. Itaque fit, ut si Tullium ęquare studeas, periclitaris, ne hoc ipso peius dicas, quod diuinas hominis uirtutes, quibus ea pensauit, quæ uel uitia sunt, uel uitio proxima, non possis assequi, cętera nimirum assequutus, sin coneris & anteuertere, etiam si in illis, quæ nullo studio possis assequi, paria cum illo facias, tamen uitiosum erit, quicquid Ciceroni fuerit adiectum, de quo uere pronunciatum uidetur, quod illius eloquentię nihil possit adimi, quemadmodum Demosthenis, nihil demi. Vides Nosopone periculum. N. Nihil me terret periculum, modo tandem hoc laudis assequi liceat, ut dicar Ciceronianus. B. Hæc omnia si contemnis, est alius scrupus qui magis urget animum meum. si non grauaberis audire. NOS.

Vtere pactis arbitratu tuo. B. *An censes ullum hominẽ eloquentis nomen promereri, qui non dicat apte?* N. *Nequaquam, quando quidem hæc præcipua uirtus est oratoris, apposite dicere.* B. *Verum illud appositum, unde perpenditur, non'ne partim à rebus de quibus uerba fiũt, partim à personis, tum dicentium, tum audientium, partim à loco, tempore, reliquis'que circunstantijs?* N. *Maxime.* B. *Ciceronianum autem non'ne præstantem oratorem esse uis?* N. *Quid ni?* B. *Itaque non erit Ciceronianus, si quis in theatro disserat de Stoicorum paradoxis, deq; Chrysippeis argutijs, aut apud Areopagitas in capitis discrimine lasciuiat facetijs, aut de re culinaria, uerbis ac figuris tragicorum loquatur.* N. *Iste nihilo minus ridiculus erit orator, quàm si quis in tragico cultu saltet Atellanas, aut feli, quod est in prouerbijs, inducat Crocoton, simiæ purpuram, Bacchum aut Sardanapalum leonis exuuio, & claua exornet Herculis.* Nihil enim laudis meretur quálibet per se magnificum, si sit ineptũ. B. *Et cõmode respõdes & uere.* Ergo M. Tullius *qui suo seculo dixit optime non optime dixisset, si ętate Catonis Censorij, Scipionis aut Ennij simili modo fuisset loquutus.* N. *Non tulissent aures comptum illud & numerosum dictionis genus, nimirum horridioribus assuetæ.* Nam *istorum oratio moribus illorum temporum congruebat.* B. *Dicis igitur orationẽ quasi uestem esse rei?* NOS. *Aio, nisi mauis picturam dici.* BVL. *Vestis igitur quę decora est puero, non decet senem, nec quæ fœminę congruit cõueniret uiro, nec quę decet in nuptijs, deceret in funere, nec quę laudi dabatur olim ante annos*

centum, nunc probaretur. NOS. *Imò sibilis omnibus & risu omnium exciperetur. Contemplare in picturis non ad modum uetustis, fortassis ante annos sexaginta æditis, cultum mulierculàrum aulicarum ac procerum, quo si quis nunc prodeat in publicum, futurum sit ut putribus malis à pueris ac morionibus lapidetur.* HYP. *Verissima narras. Quis enim nunc ferat in honestis matronis cornua, pyramides, metas'que prælongas in uertice prominentes frontes ac tempora pilis arte uulsis glabra ad medium propè cranium, in uiris pileorum thoros cum ingenti cauda pensili, oras uestium insectas, thoros in humeris tumentes, cæsariem duobus digitis supra aures derasam, uestem longe breuiorem, quàm ut ad genua porrigatur, uix pudenda tegentem, calceos rostris in immensum porrectis, catenam argenteam à genu ad talum usque reuinctam. Nec illis temporibus minus prodigiosus fuisset cultus, qui nunc habetur honestissimus.* NOS. *De ueste conuenit.* BVL. *Da nunc si libet ex pictoribus* Apellem, *qui suæ ætatis & deos & homines optime pingere solitus est, si quo fato rediret in hoc seculum, & tales pingeret Germanos, quales olim pinxit Græcos, tales monarchas, qualem olim pinxit Alexandrum, quum hodie tales non sint, non'ne diceretur male pinxisse?* NOS. *Male, quia non apte.* BVL. *Si tali habitu pingeret quis deum patrem, quali pinxit olim Iouē, tali specie Christum, quali tum pingebat Apollinem, num probares tabulam?* NOS. *Nequaquam.* BVL. *Quid, si quis Virginem matrem hodie sic exprimeret, quemadmodum Apelles olim effigiabat Dianam, aut Agnen uirginem ea forma, qua ille pinxit illam omnium literis cele-*

bratam ἀναδυομένην, aut diuam Teclam eam specie qua pinxit Laidem, num hunc diceres Apelli similem? N O S. Non arbitror. B V L. Et si quis templa nostra ta libus ornaret simulachris, qualibus olim Lysippus ornauit phana deorum, num hunc diceres Lysippo similem? N. Non dicerem. B V L. Quur ita? N O S. Quia signa rebus non congruerent, Idem dicerem, si quis asinum pinge ret specie bubali, aut accipitrem figura cuculi, etiam si ad eam tabulam summam alioqui curam & artem adhiberet. H Y P. Ego nec illum appellarem probum pictorem, qui deformem hominem, in tabula formosum redderet. B V L. Quid si alioqui summam artem praestaret? H Y. Non artis expertem tabulam dicerem sed mendacem. Po tuisset enim aliter pingere, si uoluisset, Caeterum ei quem expressit uel blandiri maluit, uel illudere. Sed quid? num hunc putas probum artificem? N O S. Vt sit, hic certe non praestitit. B V L. Bonum igitur uirum existimas? N O S. Nec bonum artificem, nec bonum uirum. Siquidē caput artis est, rem ut est, oculis repraesentare. B V L. Ad hoc non est magnopere opus eloquētia Ciceroniana. Nam uestri rhetores permittunt oratori mentiri nonnunquam, res humiles uerbis attollere, magnificas deijcere, quod sanè praestigij genus est obrepere insidijs in animum auditoris, Postremo mouendis affectibus, quod ueneficij genus est, uim adferre mentibus. N O S. Verum, ubi dignus est auditor qui fallatur. B V L E P H O. Sed haec interim mittamus aliena, mihi satis est, quod amictum non probes corpori parum accommodum, quod picturam damnas, non aptam ei rei, quam profitetur se uelle

effingere. NOS. Sed quem exitum habituræ sunt istæ tuæ Socraticæ ἐισαγωγαί? BVL. Videlicet huc ibam in Nosopone. Hoc mihi tecum conuenit, Ciceronem omnium optime dicere. NOS. Conuenit. BVL. Nec Ciceroniani pulcherrimum mereri cognomen, nisi qui similiter possit dicere. NOS. Prorsus. BVL. Tum ne bene quidem dicere, qui non dicat apte. NO. Conuenit & isthuc. BVL. Vt autem apte dicamus ita demum fieri, si sermo noster personis & rebus præsentibus congruat. NOS. Scilicet. BVL. Quid? Videtur præsens seculi status, cum eorum temporum ratione congruere, quibus uixit ac dixit Cicero, quum sint in diuersum mutata religio, imperium, magistratus, respublica, leges, mores, studia, ipsa hominum facies, denique quid non? NOS. Nihil simile. BVL. Quid igitur frontis habeat ille, qui à nobis exiget, ut per omnia Ciceronis more dicamus? Reddat is nobis prius Romam illam, quæ fuit olim, reddat senatum & curiam, patres cõscriptos, equestrem ordinem, populum in tribus & centurias digestum augurum & aruspicum collegia. Pontifices maximos, flamines & uestales, ædiles, prætores, tribunos plebis consules, dictatores, Cæsares, comitia, leges senatusconsulta, plebiscita, statuas, triumphos, ouationes, supplicationes, phana, delubra, puluinaria, sacrorum ritus, deos deasque, Capitolium, & ignem sacrum, reddat prouincias, colonias, municipia, & socios urbis rerum dominæ. Porrò quum undequaque tota rerum humanarum scena inuersa sit quis hodie potest apte dicere, nisi multum Ciceroni dissimilis? Adeo mihi uidetur hoc quod agebamus in diuersum exisse. Tu negas quemquam bene dicere, nisi Ci

ceronem exprimat, at res ipsa clamitat, neminem posse bene dicere, nisi prudens recedat ab exemplo Ciceronis. Quocunque me uerto, uideo mutata omnia, in alio sto proscenio, aliud conspicio theatrum, imò mundum alium. Quid faciam? Christiano mihi dicendum est apud Christianos de religione Christiana, num ut apte dicam imaginabor me uiuere ætate Ciceronis, & in frequente senatu apud patres conscriptos in arce Tarpeia dicere, & ex orationibus quas in senatu dixit Cicero uoculas aliquot, figuras & numeros emendicabo? Habenda est concio apud promiscuam multitudinem, in qua sunt & uirgines & uxores & uiduæ, dicendum est de laude ieiunij, de pœnitentia, de fructu orandi, de utilitate elemosynarum, de sanctitate matrimonij, de contemptu rerum fluxarum, de studio diuinarum literarum, quid hic opitulabitur mihi Ciceronis eloquentia, cui quemadmodum res, de quibus dicendum est, erant ignotę, ita non potuerunt usitata esse uocabula, quæ post illum noua cum rebus nouis exorta sunt. An non frigidus orator erit, qui ad has materias, ueluti pannos Ciceroni detractos assuat? Referam non rumore perlata, sed quod his auribus audiui, his oculis conspexi. Florebant id temporis Romæ pręter cæteros dicendi laude Petrus Phœdrus, & Camillus hoc ętate minor, sed eloquendi uiribus maior, nisi quod ille iam huius laudis arcem occuparat. Verum horum neuter, ni fallor, genere Romanus erat autem cuipiam delegata prouincia qui de morte Christi diceret die sacro, quem parasceues appellant, idque apud summum Pontificem. Aliquot ante diebus ad eam orationem audiendam sum inuitatus ab eru-

ditis. Caue, inquiebant, ne desis, nunc demum audies, quid lingua Romana sonet in ore Romano. Adfui percupide, astiti suggesto proximus, ne quid effugeret. Aderat ipse Iulius secundus, quod solet, ualetudinis opinor causa, admodum raro, aderat frequens Cardinalium Episcoporumq; consessus, ac praeter ignobilem turbam, docti plerique, qui tum Romae agebant. Nomen oratoris non edam, ne cui uidear hominis probi & eruditi famam arrodere uoluisse. Erat hoc animo quo tu nunc es Nosopone, nimirum Ciceronianae facundiae candidatus. Prooemium & peroratio oratione penè tota longior, consumebatur praedicandis Iulij Secundi laudibus, quem appellabat Iouem opt. Max. qui dextra omnipotentè tenens ac uibrans trisulcum & ineuitabile fulmē, solo nutu faceret quicquid uellet. Quicquid aliquot annis gestū fuerat, in Gallijs, in Germania, in Hispanijs, in Lusitania, in Africa, in Graecia, id unius nutu pfectum esse praedicabat. Atque haec quidē Romae Romanus, ore Romano, sono'que Romano. Sed quid haec ad Iuliū Christianae religionis antistitem, Christi uices gerentē, Petri et Pauli successorem? Quid haec ad Cardinales & Episcopos reliquorum apostolorum uicem obtinentes? Iam argumento, quod susceperat tractandum, quid sacratius, quid uerius, quid mirabilius, quid sublimius quid commouendis affectibus accommodatius? Quis hic uel uulgari quapiam eloquentia praeditus, non saxeis etiam hominibus excitet lachrymas? Consilium orationis hoc erat, ut primū Christi mortem faceret luctuosam, mox in diuersum flexa dictione redderet gloriosam ac triumphalem, nimi-

rum ut nobis exhiberet exemplum Ciceronianæ dinoseos qua potuit auditorum animos in quemcunq; uellet affectum rapere. H. Quid? successit ne? B V L. Mihi, quum maxime tractaret affectus illos tragicos, quos rhetores appellant πάθη, ne quid fingam, ridere libebat. Nec quenquam in toto illo consessu uidi pilo tristiorem, quum totis eloquentiæ uiribus exaggeraret indignos innocentissimi Christi cruciatus. Rursum nec tantulo hilariorem quenquam, quum totus in hoc esset, ut mortem illam redderet nobis triumphalem, plausibilem & gloriosam. Commemorabat Decios & Q. Curtium, qui se pro salute Reipub. diis manibus deuouissent. Item Cecropem, Mœnecium, Iphigeniam, & alios aliquot, quibus patriæ salus ac dignitas, ipsa uita fuisset charior. Deplorabat autem ualde lugubriter, quod fortibus uiris qui suis periculis Reipub. subuenissent, publicis decretis relata esset gratia, alijs in foro posita statua aurea, alijs decretis honoribus diuinis, Christum pro suis benefactis ab ingrata Iudæorum gente premij loco tulisse crucem, dira passum, summa'q; affectum ignominia, atq; ita nobis bonum illū & innocentem uirum, de'q; gente sua optime meritum reddebat miserandum, quasi Socratis aut Phocionis mortem deplorasset, qui quum nihil admisissent sceleris, ciuiū suorū ingratitudine coacti sunt cicutam bibere, aut Epaminondæ qui ob res præclare gestas compulsus est capitis causam apud suos dicere, aut Scipionis, qui post tot in rempu. merita exulatū abijt, aut Aristidis, quem populus Atheniensium non ferens cognominis inuidiam, quod ob insignē morū integritatem uulgo iustus diceretur ostra=

cismo iussit in exilium proficisci. Quæso quid his dici potuit frigidius aut ineptius? Et tamen Ciceronem pro uiribus æmulatus est. Cæterum de arcano supremi numinis consilio, quod hac inaudita ratione uoluit genus humanum à diaboli tyrannide redimere morte unici filij, tū de mysterijs, quid sit commori Christo, quid sit cum illo sepeliri, quid cum illo resurgere, nulla mentio. Deplorabatur illius innocentia, traducebatur Iudæorum ingratitudo, at non deplorabatur nostra malicia, nostra ingratitudo, qui sic redempti, tot beneficijs affecti, ad tantam felicitatem inaudita benignitate prouocati, rursus illum, quod in nobis est, crucifigimus, ultro reuoluti in satanæ tyrannidem, seruientes auariciæ, luxui, uoluptatibus, ambitioni, magis huic mundo dediti quàm unquam fuerint ethnici, quibus deus nondum aperuerat hanc cœlestem philosophiam. Iam in diuersa parte quum ille magno conatu id ageret, ut gaudio gestiremus, magis libebat flere, quum audirem Scipionis, Pauli Aemylij, & C. Cæsaris triumphos, & imperatores in deorum numerum relatos, cum crucis triumpho conferri. Huius gloriam qui uoluisset uerbis attollere, Paulum apostolum potius sibi proponere debebat quàm Ciceronem. Quàm ille in hoc argumento exultat, attollitur, superbit, regnat, triumphat, omnia mundana uelut è sublimi despiciens, quoties in crucis prædicationem incidit. Quid multa? Tam Romane dixit Romanus ille, ut nihil audirem de morte Christi. Et tamen ille Ciceronianæ dictionis ambitiosissimus candidatus, Ciceronianus uidebatur mirifice dixisse, quum de re penè nihil diceret, quam nec intelligere, nec amare uidebatur,

neq; quicquam apposite dicebat, nec ullos mouerat affe-ctus. Tantum hoc laudis ferebat, quod Romane pronunciasset, & aliquid Ciceronis retulisset. Probari poterat hoc uelut indolis ingeniiq; specimen, si à puero apud pueros in schola fuisset habita talis oratio. Verum ad talem diem, ad tales auditores, ad tale argumentum quid faciebat obsecro? N. Est & ἀνώνυμος de quo loqueris? B. Nomen, ut dictum est, intelligi malo quàm exprimi. Neq; enim nobis hic propositum est ullius nomen aspergere, sed errorem uitandum ostendimus, qui non paucis hodie sub splendidi nominis umbra imponit. Hoc nostra refert Nosopone nomen hominis, de quo narraui fabulam, scire nihil refert. Pertinet autem hoc & ad Ciceronis gloriam cui uideo te supra modum fauere, cui quotquot usquam terrarum sunt eruditi merito fauent. Nam isti simii non solum officiunt adolescentiæ studiis ac moribus, uerum etiã ipsum Ciceronis nomen obscurant, cuius cognomine sese uenditant, quum nihil sint minus, quàm Ciceroniani. Quemadmodum eximiæ pietatis uirum Benedictum infamant, quoties se cultu tituloq; iactant Benedictinos, et illi qui uita propius ad Sardanapalum accedunt, quàm ad Benedictum, & minime malitiosum hominem Franciscum, qui se huius cognomine iactitant, quum moribus Pharisæos propius exprimant quàm Franciscum, et Augustinum, qui se ferunt Agustinenses, quum à doctrina simul ac pietate tanti uiri procul abhorreant, fortassis & Christum, qui præter titulum nihil habet illius, ita Ciceronis famæ labem aspergunt, qui nihil habent in ore præter Ciceronem & Ciceronianos, quũ nulli magis absint

ab eloquentia Ciceronis. Mirum quo superalio Thomæ, Scoti, Durandi, similium'que barbariem execrentur, & tamen si res uocetur ad exactum iudicium, illi quum se nec eloquentes, nec Ciceronianos iactitent, magis Ciceroniani sunt, quàm isti qui postulant haberi non iam Ciceronianii, sed ipsi Cicerones. N. *Monstri simile narras.* B. *Non est monstrosa ueritas, qui mentitur, monstri simile dicit. Non'ne fateris Ciceroni simillimum, qui de quacunque re dicit optime?* N. *Fateor.* B V L. *Ad benedicendum duę potissimum res conducunt, ut penitus cognitum habeas, de quo dicendum est, deinde ut pectus & affectus suppeditet orationem.* N. *Ista quidem docent Horatius & Fabius, & alioqui citra autorem uerissima sunt, quare non conabor inficias ire.* B V L. *Vnde igitur Ciceroniani nomen feret, hoc est, optime dicentis, qui de rebus loquitur, quas nec penitus intelligit, nec affectu pectoris prosequitur? ut ne dicam, quas planè negligit odit'que.* H. *Id quidem perdifficile est. Qui possit enim pictor, quamuis probus artifex, effingere figuram hominis, quem nunquam attente contemplatus est, aut fortasse ne uidit quidem? Deinde uix impetres ab hoc artificum genere ut scite rem exprimant, nisi delectentur argumento.* B V L. *Illud igitur in primis curandum erat Ciceronianis, ut intelligant mysteria Christianę religionis, nec minore studio libros sacros euoluant, quàm Cicero philosophorum, Poëtarum, Iurisperitorum, Augurum & Historicorum euoluerat. His rebus instructus ille fuit Cicero. Nos qui nostræ professionis, nec leges, nec prophetas, nec historias nec interpretes attingimus, contemnimus etiam & horre*

mus, qui tandem erimus Ciceroniani? Verum age, dicendum est apud Christianos, sed de re prophana, puta de creando magistratu, de matrimonio, aut de pangendo fœdere, aut de bello suscipiendo, an his de rebus Christiani apud Christianos eodem modo dicemus, quo Cicero ethnicus loquebatur apud ethnicos? An non omnes uitæ nostræ actiones conferendę sunt ad Christi regulas? à quibus si tua recedat oratio, iam nec bonus orator, nec uir fueris bonus. Quod si is qui dicit, nullum uerbum promit, nisi ex indice suo, quum res mortalium in diuersum commutatæ, nouas uoces inuexerint, quid hic faciet Ciceronianus, quum eos non reperiet, nec in M. Tullij libris, nec in suo elencho? Si reijcietur, quicquid non deprehenditur in libris illius, quum tam multa interciderint, uide quàm multa uitabimus ut barbara, quæ sunt à Cicerone prodita. Rursus quàm multa, quibus erat usurus, si de rebus huiusmodi dicendum fuisset. Nusquam apud Ciceronem legimus, Iesu Christi, uerbi dei, spiritus sancti, aut trinitatis uocabulum, nec Euangelium, nec Euangelistam, nec Mosen, nec Prophetam, nec Pentateuchum, nec Psalmos, nec Episcopum, nec Archiepiscopum, nec diaconum, nec hypodiaconum, nec acoluthū, nec exorcistam, nec ecclesiam, nec fidem, spem & charitatem, nec trium personarum eandem essentiam, nec hæresim, nec symbolum, nec septem Ecclesiæ sacramenta, nec baptismum aut baptistam, nec confirmationem, nec eucharistiam, nec sacram unctionem, nec pœnitentiam, nec sacramentalem confessionem, nec contritionem, nec absolutionē, nec excōmunicationem, nec Ecclesiasticam sepulturā, nec

missam, nec alia innumera; quibus constat omnis uita Christianorum. Hęc nusquam non sunt obuia, quacunque de re tentas dicere, ingerunt sese uel nolenti. Quid faciet? quò se uertet hic ille superstitiose Ciceronianus? An pro patre Christi dicet, Iupiter Opt. Max. pro filio dicet Apollinem, aut Aesculapium, pro uirginum regina dicet Dianam, pro ecclesia, sacram concionem, aut ciuitatem, aut Remp. pro ethnico perduellem, pro hæresi, factionem pro schismate, seditionem, pro fide Christiana, Christianam persuasionem, pro excommunicatione proscriptionem, pro excommunicare, diris deuouere aut quod nonnullis magis arridet, aqua & igni interdicere, pro apostolis legatos, aut ueredarios, pro Romano pontifice, flaminem dialem, pro consessu Card. patres conscriptos, pro synodo generali. S.P.Q. Reip. Christianæ, pro episcopis, præsides prouinciarum, pro electione episcoporum, comitia, pro synodica constitutione, senatus consultum, pro summo pontifice, summum ciuitatis præfectum, pro Christo capite ecclesiæ, summum Reip. præsidem, pro diabolo sycophantam, pro Propheta uatem aut diuinum, pro prophetiis oracula diuum, pro baptismo tincturam, pro missa, uictimam, pro consecratione corporis dominici, sacrosanctum panificiũ, pro Eucharistia, sanctificum crustulum, pro sacerdote sacrificulum, aut sacrorum antistitem, pro diacono, ministrum aut curionem, pro gratia dei, numinis munificentiam, pro absolutione, manumissionem. Vides ex innumera uocabulorum turba quantulam portionem attigerim. Quid hic faciet Ciceronianæ phraseos candidatus? Vtrum'ne tacebit, an ad hunc modum immutabit

mutabit recepta Christianis uocabula? N. Quid ni? B. Fingamus igitur exemplum. Hanc sententiam, Iesus Christus, uerbum & filius ęterni patris, iuxta prophetias uenit in mundum, ac factus homo, sponte se in mortem tradidit, ac redemit ecclesiam suam, offensi'que patris iram auertit à nobis, eiq; nos reconciliauit, ut per gratiam fidei iustificati, & à tyrannide liberati, inseramur ecclesię, & in ecclesiæ communione perseuerantes, post hanc uitam consequamur regnum cœlorum, sic efferet Ciceronianus. Optimi Maximi'que Iouis interpres ac filius, seruator, rex, iuxta uatum responsa, ex olympo deuolauit in terras, & hominis assumpta figura, sese pro salute Reip. sponte deuouit dijs manibus, atque ita concionem siue ciuitatem, siue Remp. suam asseruit in libertatem, ac Iouis optimi Maximi uibratum in nostra capita fulmen restinxit, nos'que cum illo redegit in gratiam, ut per suasionis munificentia ad innocentiam reparati & à sycophantæ dominatu manumissi, cooptemur in ciuitatem, & in Reip. societate perseuerantes, quum fata nos euocarint ex hac uita, in deorum immortalium consortio rerum summa potiamur. N. Ludis tu quidem Bulephore. B. Ita me bene amet nostra πειθὼ, rem seriam ago. Iam si usus uenerit, ut de difficillimis dogmatum nostrorum quęstionibus sit disserendum, quantum lucis habebit disputatio, si talibus flosculis ornatus incedat sermo? Quid aliud quàm fumum ingeram materiæ tenebris? Quoties ad has salebras restitabit lector? Sed age liceat hactenus ludere Ciceronis imagine, quid fiet, ubi res poscet diuinarum scripturarum testimonia? An quum erit

citandum aliquid ex decalogi præceptis tantum asscribā recita legem? Quum pronuntiandum erit, constitutio synodi, asscribam, recita senatus cōsultum? Quum erit aliquid promendum ex prophetis aut apostolis, asscribere sat erit, recita testimonium? Sic enim omnino solet Cicero. Itaq; uitabo, ne dictionem Ciceronianam uerbis nō Ciceronianis contaminem? N. Quid igitur? Num autor eris nobis sic loquendi, quemadmodum scripserunt Thomas & Scotus? B. Si melius dicit qui dicit aptius, sic de rebus sacris loqui præstiterat, quàm in his Ciceronem exprimere. Quanquā est mediū quiddā inter Scotos & Ciceronis simias. Nec statim male Latinum est, quod apud Ciceronē non extat, qui, ut sæpe iam dictum est, nec extat totus, & si totus extaret, nō tractauit omnes materias, et si tractasset omnes illorum temporum, nostras res nec tractauit, nec nouit. Postremo quod ad sermonis proprietatem & elegantiam attinet, nec Ciceroni cedit M. Varro, et hac do te præfertur C. Cæsar. Neq; enim M. Tullius fuit author ac parens Romani sermonis, sed Orator maximus, & in causarum ciuilium actionibus primæ laudis, in alijs inferior nonnullis, in carmine frigidus, in uertendis Græcis parum felix, qualis futurus in cæteris incertum. Si mihi de matrimonio dicendum sit, cuius multo alia nunc est ratio quàm fuit olim, & de quo M. Tullius nihil memoriæ prodidit, num uerebor ex Aristotele, Xenophonte, Plutarcho, è diuinis libris, è Tertulliano, Hieronymo, & Augustino, sententias ac uerba legere, ne cui uidear parum Ciceronianus? Item si de re rustica præcipiendum fuerit, fas non erit ex Virgilio, Catone, Varrone, Columel-

la decerpere quæ placent? Si barbarum habetur, quicquid est nouum & recens natum, nulla uox non fuit aliquando barbara. Quàm multa reperies apud ipsum Ciceronem noua? præsertim in his libris in quibus tractat artem rhetoricam, aut rem philosophicam. Quis ante Ciceronem audiuit beatitatem & beatitudinem? Quid apud Latinos sonat finis bonorum, quum apud illum significet summum bonum, aut id in quo quis statuit summam felicitatem? Quid nobis sonat uisum & uisio, species, præpositum & reiectum? Quid latinis auribus sonet, occupatio, quid contentio, quid superlatio, quid complexio, quid traductio, quid frequentatio, licentia, gradatio, quid status & constitutio, quid iudicatio, quid continens, quid firmamentum, quid demonstratiuũ genus, quid inductio, quid propositum, quid aggressio, quid insinuatio, quid acclamatio, quid aliæ uoces innumeræ, quas aut prius Latinis inauditas ausus est fingere, aut in eam significationem detorsit, quam populus Romanus non agnoscebat? Hoc ille reclamante seculo non est ueritus facere, quũ philosophorum Græcorum dogmata Latinis auribus traderet, & ut, quod erat in præceptis rhetorum, peculiaribus uocabulis in hoc proprie repertis explanaret, nonnullas peregrinas uoces ciuitate Romana donauit, et nos piaculũ admissum credimus, si rebus nouatis uocibus aliquot nouis utamur? Nulla est ars humana, cui non concedimus ius utendi suis uocabulis, licet grammaticis dicere, supinum & gerundium, mathematicis, sesquialteram & superbipatientem, habent agricolæ & fabri propria suarum artium uocabula, & nos cœlum terræ miscemus,

si nostrę religionis mysteria suis uerbis explicemus? Voces aliquot Hebraicę, complures Græcanicę (quoniam è Palæstina, Asia minore & Græcia, primum ad nos demanauit Christiana philosophia) unà cum ipsis rebus inuectæ sunt, quod genus sunt, osanna, amen, ecclesia, apostolus, episcopus, catholicus, orthodoxus, hæreticus, schisma, charisma, dogma, chrisma, Christus, baptizo, paracletus, euangelium, euangelizare, euangelista, proselitus, catechumenus, exorcismus, eucharistia, symbolum, anathema non nullas prisci Christianæ religionis antistites usurparunt, quo commodius possent de rebus tam sublimibus disserere, cuiusmodi sunt ὁμοούσιος quod nos consubstantialis uertimus, fides, gratia, mediator, & si qua sunt alia, quæ antehac uel inaudita Latinis erant, uel non in eundem sensum usurpata. Num igitur tanti nobis erit dici Ciceronianum, ut de rebus, de quibus solis erat loquendum, prorsus sileamus, aut pro uerbis uel ab apostolis traditis, uel à maioribus repertis, & in hunc usque diem tot seculorum consensu receptis, abstinebimus, alia quędam in illorum locum pro suo quisque arbitrio cōmiscentes? Imò mel, piper, & sinapi cum suæ nationis uocabulis receperunt primum Græci, mox Latini, & nos fastidimus aliquot dictiones quæ nobis cum illa cœlesti philosophia per Christum, per apostolos, per afflatos sacro spiritu patres, ueluti per manus traditæ sunt, atque interim ad Ciceronē confugimus, inde mutuo sumpturi uoces, uidelicet ἐν τῇ φακῇ μύρον, quod apud Græcos dici solet? Si quis nobiscum summo iure contendat, citius diceret Ciceronis uerbis, figuris ac numeris, Christianę philosophię maiestatē

fœdari. Verum istis non assentior, mihi placet in quauis materia nitor ac mundicies orationis. At non ille dicat Ciceronianæ, qui Christianus apud Christianos de re Christiana sic loquitur, quemadmodum olim ethnicus apud ethnicos de rebus prophanis loquutus est Cicero, sed quẽadmodum ille eo præditus ingenio quo tum erat, eo dicendi usu, ea rerum nostrarum cognitione, qua tum prophanarum erat instructus, postremo sic inflammatus studio pietatis erga Remp. Christianam, quemadmodum tum uel gloria uel studio flagrabat in urbem Romanam & in maiestatem Romani nominis, dicturus esset hodie Christianus apud Christianos si uiueret. Hoc qui præstare ualet prodeat, & æquis animis feremus illum dici Ciceronianum, si tantopere ducitur huius amore cognominis. Ipse M. Tullius si uiueret hoc rerum statu, dei patris nomen non iudicaret minus elegans, quàm Iouis Opt. Max. nec minus decoris putaret accedere dictioni, si subinde repeteret Iesum Christum, quàm si Romulum, aut Scipionem Africanum, aut Q. Curtium, aut M. Decium. Nec minus splendidum existimaret ecclesiæ Catholicæ nomen, quàm patrum conscriptorum, quàm Quiritium, quàm senatus populi'que Romani. Diceret nobiscum, fidem in Christum, diceret infideles, qui à Christo sunt alieni, diceret paracletum spiritum, diceret sanctam trinitatem. Quod dico, probabilibus argumentis colligi potest. Num illũ deterruit elegantiæ studiũ, quo minus in Philippicis, dum præit formulam senatus consulti, utatur uerbis solennibus magis quàm Latinis? An non in Topicis utitur uerbis iureconsultorum longe alienis à phrasi rhetorica?

An ille fastidisset uerba nostræ philosophiæ peculiaria? NOS. Mihi quidem uideris satis feliciter declamare. BVL. Ad hæc, non'ne gratia sermonis bona ex parte pendet ex conditiuris & allusionibus? At M. Tullius unde sumit hæc condimenta? Non'ne ex Homero, Euripide, Sophocle, Ennio, Lucilio, Accio, Pacuuio, Neuio, tum ex philosophorum & historicorum libris? NOS. Nimirum sine his ornamentis sordida ac triuialis est oratio. Hæc ceu gemmæ flosculi ue intertexta, reddunt admirãdum quod scribitur. BVL. Quid si nos eadem petamus ex Virgilio, Flacco, Ouidio, Seneca, Lucano, Martiale, num hac parte dissimiles erimus Ciceronis? NOS. Istbuc concedunt, licet ægre. Habet enim apud Ciceronem nescio quid maiestatis antiquitas eorum quorum dicta refert. BVL. Qui fit igitur ut nos existimemus totam orationem conspurcatam, si condimenta, quæ Cicero petebat ethnicus ab ethnicis, nos ex antiquissimis prophetis, Mose, Psalmis, Euangelicis & Apostolicis literis petamus? Admirandam quandam gemmam appositam existimamus, si quod Socratis dictum admiscuerimus orationi, & maculã accessisse credimus, si quid admixtum erit è prouerbijs Solomonis? An præ Socrate nobis putet Solomon? Si quid ex Pindari Flacci'ue dictis fuerit interiectum, splendet oratio, & sordescit, si quid è sacris psalmis apte fuerit attextum? Pondus ac maiestatem additam arbitramur orationi, si quam Platonis sententiam inseruerimus, & plurimum gratiæ decessisse uidetur, si quam Christi sententiam ex Euangelicis literis addiderimus? Vnde hæc tam præpostera iudicia? An Platonis sapientiam ue-

hementius admiramur quàm Christi? An libri spiritus cœlestis afflatu proditi sordent nobis præscriptis Homeri, Euripidis, aut Enny? Quin missam hic faciamus spiritus sacri mentionem, ne uideamur diuina cum humanis conferre. Historia, si fidem detrahas, ne nomen quidem historiæ meretur. Hic mihi confer, si libet, fabulosum Herodotum cum Mose, confer historiam orbis conditi, exitus ab Aegypto cum Diodori fabulis, confer libros Iudicum & Regum cum Tito Liuio, qui non raro secum ipse dissidet in rerum gestarum narratione, tantum abest, ut nusquam aberret à uero, confer Platonem cum Christo, Socratis εἰρωνείας cum Christi cœlestibus oraculis, confer psalmos nihil humani spirantes cum Pindaricis adulationibus, confer Solomonis canticum cum Theocriti næniis, Siue personas spectes siue rem, nihil simile. Habet diuina sapientia suam quandam eloquentiam, nec mirum si nonnihil diuersam à Demosthenica, seu Ciceroniana, quū alius cultus deceat summi regis uxorē, alius gloriosi militis amicam. Hoc dicturus erā, si quis uerba cum uerbis, figuras cū figuris, numeros cū numeris incipiat cōparare. An dulcius sonat auribus nostris, Thessala tempe, quàm mons Sion? an plus habet maiestatis, à dijs immortalibus datū, quàm à deo patre datū? an iucūdius est auribus nostris, Socrates Sophronisci filius, quàm Iesus dei filius deus? Qur magis blanditur auribus nostris, Annibal Pœnorū īperator, quàm Paulus gētium doctor? Si personas æstimes, ille Romano impio moliebatur exitiū, hic salutiferā philosophiā inuexit. Si uoces cōferas, quæso quid interest? H. Si uerum fateri uolumus, nihil nisi quod apud

hommes plurimum ualet,uel quæ ſemel occupauit anim
perſuaſio uel penitus hauſta imaginatio. Hoc accepimus,
hoc penitus inſedit animis noſtris uoces illas eſſe polita
ac ſplendidas,has inamœnas barbaras. B V L. Rem ac
tetigiſti. Sed quæ res iſthuc perſuaſit animis noſtris? H
Neſcio. B V L. Res ipſa? H. Non opinor. B V L. Vis elo
quar quod uero uerius eſt? H. Per me quidem impune. B.
Huius expecto uocem. N O. Vtere iure quod ſtipulanti
conceſſimus. B V L. At uereor ne parum uideatur Cicero
nianum,quod dicturus ſum. N O. Hic nihil refert. B V.
Paganitas eſt,mihi crede Noſopone, paganitas eſt, quæ
iſta perſuadet auribus atq; animis noſtris. Titulo dumta-
xat ſumus Chriſtiani. Corpus aqua ſacra tinctum eſt, ſed
illota mens eſt,frons cruce ſignata eſt,animus crucem exe
cratur,Ieſum ore profitemur,ſed Iouem Opt. Max. et Ro
mulum geſtamus in pectore. Alioqui ſi uere,quod dicimur
eſſemus,quod tandem ſub ſole nomen oportuit uel cogita-
tionibus, uel auribus noſtris eſſe iucundius nomine Ieſu?
per quem à tantis malis erepti,cuius gratuita benignitate
ad tantam dignitatem uocamur, ad æternam filiatatem
inuitamur,ad cuius mentionem contremiſcunt impij ſpiri-
tus,generis humani plus quàm capitales hoſtes,ceruices ac
genua ſubmittunt ætheree mentes. Quod tam efficax eſt,
ut ad huius inuocationem fugiant dæmones,cedant imme-
dicabiles morbi,reuiuiſcant mortui,tam blandum & ami
cum,ut nulla ſit tam acerba calamitas, quin magno ſola-
tio leniatur,ſi Ieſum ex animo nomines. Es hoc nomine p-
ſuademus nobis ſordidari nitorem orationis,quum Anni-
bal & Camillus mera ſint orationis lumina? Eijciamus,

reuellamus, profligemus ex aio paganitatē hāc, pectus, ue rè Christianū ad lectionē adferamus, & uidebimus lucidissimā stellā additā orationi quoties Iesu Christi nomen fuerit insertum, eximiam accessisse gemmam, quoties Virginis matris, quoties Pauli Petri'q; nomen admiscebitur, multum decoris accessisse, quoties ex diuinarum literarū adytis, quoties è spiritus sancti lecythis ac myrothecijs, sententiam uiderimus interiectam, modo in loco, modo ex animo, multo'q; plus dignitatis adiunctum dictioni, quàm si ex Ennianis aut Accianis scriptis decem milia dictorum, quę in illis habentur uenustissima, fuissent addita. H. Isto sanè pacto uitatur, ne quid hęreseos insimulent Theologi. B V L. Iam si quid est ornatus in tropis ac schematis, id totum est nobis cum Cicerone commune, rerum maiestate, fide'q; longe sumus illo superiores. Tantum de uocabus imponit nobis imaginatio paganica fallit affectus parum Christianus, ideo putent nobis quæ suapte natura sunt pulcherrima, quia, non amamus, utinam non odissemus. Vt enim, iuxta Theocriti sententiam, amanti pulchra sunt & ea quę pulchra non sunt ita nihil est odio non deforme. Veniam ad allusiones, quas si tollas, scis ipse quantum Veneris decedat orationi. Quur hic nobis uehementius blanditur, si quis significans aliquam indecenter admixtum alieno gregi, dicat, uidisses corchorum inter holera, quàm si dicat, uidisses Saulem inter prophetas, aut si significans quippiam non in loco factum dictumue, dicat, in lenticula unguentum quàm annulum aureum in nare suilla, aut si significans, non fortunæ, sed bonæ conscientiæ fidendum esse, dicat, in sacræ ancoræ

præsidio spem esse reponendam, quàm si dicat, solidæ p
træ innitendum? At si quis uolens boni uiri partes es
alienis inseruire commodis potius quàm utilitatis proprii
rationem habere, dicat nihil minus decet Christianum h
minem, quàm Aspendium agere citharœdum, quàm si d
cat ad Pauli dictum alludens, magis esse spectandū q
liceat quàm quid expediat. Hæc si persequi laborem,
iusti uolumnis res sit, indicasse sat habeo. Quàm inhia
mus, quàm stupescimus, si quod ueterum dæmonio-
rum simulachrum, aut etiam simulachri fragmentum na
cti fuerimus, & Christi ac diuorum imagines uix æquis
oculis aspiciamus. Vt admiramur epigramma, seu epi-
taphium in corroso quopiam saxo repertum, Luciæ con-
iugi clarissimæ, ante tempus extinctæ, Marcellus po-
suit dijs manibus sacrum, ò me infelicem. Quur ui-
uo? In huiusmodi quum sæpenumero non solum sen-
sus inepti & paganici, uerumetiam insignes reperian-
tur soloecismi, tamen ea exosculamur, ueneramur, ac
propemodum adoramus antiquitatem, & apostolo-
rum reliquias deridemus. Si quis quid proferat ex duo
decim tabulis, quis non iudicet sacratissimo loco di-
gnum? Et leges digito dei tabulis inscriptas, quis no-
strum ueneratur, quis exosculatur? Quàm habemus in deli
tijs Herculis, aut Mercurij, aut Fortunæ, aut Victoriæ,
aut Alexandri Magni, Cæsaris'ue cuiuslibet simu-
lachrum nomismate expressum? & uelut superstitio-
sos ridemus, qui lignum crucis, qui triadis ac diuorum ima
gines inter res charas habent. Si quando Romæ conspica
tus es Ciceronianorum μουσεῖα, recole quæso nunc ubi ui

deris imaginem crucifixi, aut sacræ triadis, aut apostolorum, paganismi monumentis plena reperies omnia. Et in tabulis magis rapit oculos nostros Iupiter per impluuium illapsus in gremium Danaës, quàm Gabriel sacræ Virgini nuntians cœlestem conceptum, uehementius delectat raptus ab aquila Ganymedes, quàm Christus ascendens in cœlum, iucundius morantur oculos nostros expressa Bachanalia, Terminalia'ue, turpitudinis & obscœnitatis plena, quàm Lazarus in uitam reuocatus aut Christus à Ioanne baptizatus. Hæc sunt mysteria, quæ sub Ciceroniani nominis uelo teguntur. Mihi crede, per speciosi tituli prætextum insidiæ tenduntur simplicibus, & ad fraudem idoneis adolescentibus. Paganitatem profiteri non audemus. Ciceroniani cognomen obtendimus. At quanto satius esset uel mutos esse nos, quàm in hunc affectum uenire? N O. Expectabam ut adiuuares conatus nostros. Cæterum nescio quo modo dilapsus aliò, labefactas animum meum, ne pertendam quod aggressus sum. B V L. Iam dixi & repeto, non retraho animum tuum à præclaris cœptis, sed ad ea quæ sunt optima surrigo. Neque enim hæc ideo commemorata sunt, quod arbitrer te talibus affinem affectibus, sed illud pro mea uirili molior, ut feliciter affectemus Ciceronianam eloquentiam, ne sedulò quidem sed parum rectis iudiciis id agentes, nihil aliud assequamur, quàm ut dum ualde studemus haberi Ciceroniani, nihil minus simus quàm Ciceroniani, si modò perpetuum esse pateris quod donasti, Ciceronis esse quàm optime dicere, ac ne bene quidem dicere, qui non dicat apte, tum

frigidam ac mortuam esse dictionem, quæ non profiaj tur è pectore. N. Qui *fiet igitur, ut reddamur aliq do germane Ciceroniani?* Neque *enim grauabor tu sequi consilium, si quod habes meo rectius.* B. Hic *quod nobis optare, quod te monere possim, præterea multum.* Ingenium *ac naturam* Ciceronis *optare poss nobis dare non possum.* Habent *singula mortalium a ma suum quiddam ac genuinum, quæ res tantum b um, ut ad hoc aut illud dicendi genus natura compo frustra nititur ad diuersum.* Nulli *enim bene cessit* μαχία, *quemadmodum Græci solent dicere.* N. S *quod dicis, non indiligenter admonere* Quintilianum Sit *igitur hæc admonitio prima, ne quiuis sese addica exprimendum* Ciceronem, *cuius genius uehementer horreat à genio* Ciceronis, *alioqui monstri similis det, qui quum à sua natiua forma recesserit, alienam men non assequatur.* Illud *igitur in primis inspicien est, ad quod dicendi genus te natura finxerit.* Etem *qua fides astrologis, nemo temere fortunatus est in eo quo genesis abhorret.* Qui Musis *natus est, nunquam lix erit in bello* Qui *bello natus, nunquam scribet f poëmata.* Qui *coniugio natus est, nunquam erit bonus nachus.* Qui *agriculturæ natus est, nunquã huic erit prospera, & contrà.* N. At qui *nihil est quod non gnet labor improbus.* Videmus *arte humana lap uerti in aquam, plumbum in argentum, æs in aurum ra plantas exuere syluestre ingeniũ.* Quid *uetat quo nus et hominis ingenium arte et usu trãsformetur.* B. *turã habilẽ adiuuat cura, leuiter abhorrentẽ cõciliat*

corruptam emendat, at prorsus abhorrentem & ad diuersa compositum, frustra uexes ô Nosopone. Equus discit in gyrum circumagi, discat incessum gradarium, at frustra bouem duxeris ad ceroma, frustra canem uocaris ad aratrum, frustra bubalum ad equestre certamen. Aqua fortasse uertitur in aërem, aër in ignem, si quis omnino ignis est elementaris, sed terra nunquam uertitur in ignem, nec ignis in aquā. N. Sed quid uetat, quo minus Ciceronis phrasim, ad omnem materiam accommodemus? BVL. Fateor in M. Tullio quędam esse generalia, quæ possunt ad quoduis argumentum transferri, uelut candorem perspicuitatem, sermonis elegantiam, ordinem, & si qua sunt huius generis, at hoc istis Tullii simijs non est satis, totam dictionis faciem exigunt, Quod ipsum ut in quibusdam materiis affinibus utcunque fieri posset, certe in his quæ tota ratione dissident, nequaquam ualeat. Maronem sic opinor fateris inter poetas Latinos tenere primas, quemadmodum M. Tullius inter oratores. N. Fateor. BVL. Age si pares scribere carmen Lyricum, utrū Oratium tibi propones an Maronem? NOS. Oratium in hoc genere summum. BVL. Quid si Satyram? N. Multo magis. BVL. Quid si mediteris Comœdiam? N. Ad Terentianum exemplar me conferam. BVL. Nimirum ob insignem argumenti dissimlitudinem. N. Sed habet Tulliana phrasis, nescio quid priuę felicitatis. BVL. Totidem uerbis et ego possim dicere, nescio quid. Imponit multis immodicus Ciceronis amor. Nam M. Tullij phrasim ad materiam uehementer diuersam adaptare, est dissimilem illi fieri. Nec est necesse affectare si-

militudinem, si contingat esse parem, aut certe pro
quum, licet dissimilem. Quid dissimilius quàm sma
dus & pyropus? & tamen precio gratiáque pares s
Dissimilis est rosa li io, diuersus odor, & tamen uterq
alterum æquat. An non sæpe uidisti duas puellas
dissimili, sed ambas ea forma, ut excellentia factur
ambiguum delectum, si cui detur optio? Non statim
lius est, quod ad Ciceronis imaginem propius acc
quemadmodum antea dicere cœperamus, nullum an
omnibus membris proprius ad hominis figuram acc
re quàm simia, adeo, ut si uocem addidisset natura, h
uideri possit, nihil autem homini dissimilius esse q
pauum aut cygnum, & tamen cygnus, opinor, aut p
esse malles quàm simius. HYP. Ego uel camelu
malim aut bubalus quàm simiorũ formosissimus. B
Dic mihi Nosopone, utrum tibi dari malles uocem l
niæ an coccycis? N. Lusciniæ. B. Et tamen coccyx pr
us accedit ad uocem hominis. Vtrum malles cum a
dis canere, an cum coruis crocitari? N. Cum alaudi
nere. B. Et tamen coruorum uox similior est huma
Vtrum malles cum asinis rudere, an cum equis hin
N. Cum equis hinnire, si ad alterutrum adigat fato
necessitas. B. Et tamen asinus uelut conatur hum
more loqui. N. At opinor meam Mineruam non us
adeo auersam esse ab ingenio Ciceronis. Proinde q
naturæ deest, absoluet meditatio. Quare fac absolu
quod admonendum existimas. BVL. Recte facis q
in uiam reuocas, nam alio dilapsurus erat sermo m
Summa est, ut quod cupimus, uere faciamus, hoc est, to

Ciceronem exprimamus, qui nec in uerbis, nec in formulis, nec in numeris, nec in scriptis totus est, imo uix dimidiatus, ut antè satis declaratum est. N. Vbi igitur totus? B. Nusquam nisi in seipso. Quod si totum uis exprimere Ciceronem, teipsum non potes exprimere. Si teipsum non exprimis, mendax speculum tua fuerit oratio, nihiloq́ minus absurdum uidebitur, quàm si coloribus oblita facie te pro Nosopono Petronium esse simules. N. Aenigmata loqueris. BVL. Dicā crassius, ineptiunt qui se torquēt in hoc, ut Ciceronem istis rationibus totum exprimant, quod fieri nec potest, si expediat, nec expedit si fieri possit. Sic autem totus exprimi potest, si uirtutes illius non easdem reddere contendamus, sed pares ad illius imitationem exprimere, aut, si licet, etiam uincere. Siquidem fieri potest, ut Ciceronianus sit maxime, qui Ciceroni sit dissimillimus, hoc est, qui optime aptissimeq́ dicat, quum diuersa ratione dicat, nimirum rebus iam in diuersum commutatis, ueluti si quis senem pingere uelit, quem Apelles pinxerat adolescentem, hoc ipso fuerit Apelli dissimilis, si iam alium factum, uelit eodem modo pingere. HYP. Sphinge dignum ænigma, ut hoc ipso dissimilis sit aliquis, quo similis est. BVL. An non id usu ueniret, si quis eo modo caneret in funere, quo Hermogenes canere solet ephithalamia, aut ea gesticulatione causam diceret apud Areopagitas, qua saltare Roscius solet in Theatro? Verum hactenus licebit affectare Ciceronis similitudinem, si iisdem uestigijs ad eloquentiæ palmam contendamus, quibus ille peruenit. NOS. Quibus? BVL. Num ad unius imitationem semet addixit? Nequaquam, sed ex

præcipuis quod in quoque esset aptissimū exprimere studi Hic illi primus erat Demosthenes, non solus, nec hunc sibi proposuit, ut totum exprimeret, sed ut congrua se geret, nec ut sequi contentus esset, sed ut delectu quo dam prudens uteretur, nonnulla corrigeret, quæ uero pro babat sic æmularetur, ut præire contenderet. Ad hæc pe ctoris sui penum affatim expleuit omnium disciplinarum autorum, ueterum ac nouarum rerum cognitione, suæ ci uitatis familias, ritus, instituta, leges, edicta, plebiscita di ligenter ediscebat. Nec solum studiose uersabatur in ady tis philosophorum, uerum etiam in secessus Musarum se subinde recipiebat, ab aliis pronuntiationem, ab aliis ge stum discebat. Hæc qui faciet eadem, dissimillimus euadet M. Tullio, paria qui faciet aut similia, is Ciceroniani co gnomen promerebitur. NOS. Dic aliquanto dilucis dius. BVL. Qui pari studio sese exercebit in cognitio ne philosophiæ Christianæ, quo ille se exercuit in pro phana, qui eo affectu imbibet psalmos & prophetas, quo ille hausit poetarum libros, qui tanta uigilantia studebit cognoscere apostolorum decreta, ecclesiæ ritus, primor dia, progressum ac deliquium reip. Christianæ, quanta il le laborauit Vrbis Romanæ prouinciarum, municipio rum & sociorum, iura legesque perdiscere, tum qui quod his omnibus studiis comparatum est, ad res præsentes ac commodabit, is poterit aliquo iure Ciceroniani co gnomen ambire. NOS. Isthæc omnia tua non uideo quorsum pertineant, nisi ut Christiane loquamur, non Ci ceroniane. BVL. Quid? num tibi Ciceronianus est, qui nec apte dicit, nec intelligit res, de quibus uerba facit?

NOS.

NOS. Nequaquam. BVL. At huc pertinent illorum studia, qui nunc Ciceroniani uolunt haberi. Id ne nobis usu ueniat disquirimus. Nec ulla res uetat quo minus idẽ & Christiane dicat & Ciceroniane, si modo fateris eum Ciceronianum, qui dilucide, copiose, uehementer et apposite dicat pro rei natura, proq; temporum ac personarum conditione. Quidam enim benedicendi facultatem non artem esse uoluerunt, sed prudentiam. Et ipse M. Tullius in Partitionibus eleganter definit eloquentiam, copiose loquentem sapientiam. Nec dubitandum quin hoc eloquentiæ genus ipse sectatus sit. Ab hac formula, deus bone, quantum absunt isti, qui de rebus tota ratione diuersis quas ipsas nec intelligunt, nec amant more Ciceronis uolunt dicere. Quod autem nobis sordidum & solœcum uidetur, quicquid à Cicerone dissonat, perniciosum ac mendax animi nostri somnium est, procul à nobis relegãdum, si uelimus hoc laudis ferre inter Christianos, quod Cicero tulit apud suos. Scribendi recte sapere est & principium & fons, ait ille Criticorum acutissimus. Fons igitur eloquentię Ciceronianę quis tandem est? Pectus opulenter instructum uaria rerum omnium cognitione, præsertim earum, de quibus institueris dicere, pectus artis præceptionibus, tum multo scribendi dicendiq; usu, diutina meditatione præparatum, &, quod est totius negocii caput, pectus amans ea quæ prędicat, odio prosequens ea quæ uituperat. His omnibus coniunctum oportet esse naturę iudicium, prudentiam & consilium, quæ pręceptis contineri non possunt. Hęc unde te rogo, suppetunt istis, qui nihil legunt præter Ciceronem, qui unum hunc student

Nocturna uersare manu, uersare diurna? N. Atqui non i*state dictum est, qui diutius in sole uersati sunt, colorē du*cere, & qui diutius in taberna aromataria consederin*odorem loci secum ferre quum discedunt.* B V L. Mih*uero perplacet ista similitudo.* Tincturam modo cutis se*cum ferunt, & mox euanescentem aurulam.* Hac gloria *qui contenti sunt, desideant quantumlibet in* myrothecijs *aut rosarijs Ciceronis, apricentur in illius sole.* Ego ma*lim si quid est bonorum aromatum demittere in stoma*chum, traijcere in uenas, ut non solum uicinos odore le*ui aspergam, sed totus incalescam ipse, uegetior'que red*dar, ut quoties res postulat, prodeat uox quae sam beneq; *pasti animi uideri queat.* Ex intimis enim uenis, non in *cute nascitur oratio, quae moratur auditorem, quae mouet* & *in quemuis habitum animi rapit.* Non haec eò dico, *quod ex Ciceronis libris mediocrem aut poenitendam re*rum cognitionem colligi existimen, sed quod ad parandā *orationis opulentiam in quouis argumento solus non suf*ficiat. Quid igitur superest, nisi ut ipsam etiam Ciceronis *imitationem ex ipso discamus Cicerone?* Sic illum imi*temur, quemadmodum ipse est alios imitatus.* Si totus in *unius lectione desedit, si se ad unius praescriptum addi*xit, si potiorem habuit uerborum quàm rerum curam, si *non nisi noctis concubia scripsit, si se totum mensem in *una torsit epistola, si quicquam putauit eloquens quod *ad res non congrueret, faciamus eadem ut Ciceroniani *simus.* Sin haec dissident plurimum ab exemplo Cice*ronis, illius exemplo pectus supellectile rerum cognitu *necessariarum expleamus, ac prima sit sententiarum cu

ra, deinde uerborum, & uerba rebus aptemus, non contrà, nec inter dicendum usquam oculos à decoro dimoueamus. Ita demum uiuida fuerit oratio, si in corde nascatur, non in labijs natet. Artis præcepta non ignoremus, conferunt enim plurimum ad inuentionem, dispositionem, tractationem argumentorum, & uitanda, quæ uel supersunt, uel officiunt causæ, sed quum erit agenda causa seria, primas teneat consilium. Quanquam & in fictis causis, quæ exercitationis gratia tractantur, conducit ueris esse simillima quæ dicuntur. Cicero scripsit animum Lelij spirare in scriptis illius. Stultum est autem hoc conari, ut alieno scribas stomacho, desq; operam ut in tuis scriptis spiret animus M. Tullij. Concoquendum est, quod uaria diutinaq; lectione deuoraris, meditatione traijciendum in uenas animi, potius quàm in memoriam aut indicem, ut omni pabulorum genere saginatum ingenium ex sese gignat orationem, quæ non hunc aut illum florem, frondem, gramen'ue redoleat, sed indolem affectus'q; pectoris tui, ut qui legit, non agnoscat fragmenta è Cicerone decerpta, sed imaginem mentis omni genere doctrinarum expletæ. Neminem priorum non legerat Cicero, quid quisq; probandū aut reprehendendum haberet, diligenter expenderat, at nemine illorum proprie agnoscas in Cicerone, sed uim mentis ex omniū sententijs uegetatę. Si te parum mouet exemplum amasii tui, contemplemur exempla naturæ. Apes num ex uno frutice colligunt mellificij materiam, an potius ad omnes florum, herbarū, fruticum species mira sedulitate circumuolāt, frequenter è longinquo petentes quod condant in aluearia? Nec

ſtatim mel eſt q̃d adferunt, fingunt ore uiſceribus'q́ſuis liquorem, ac ipſas transformatum rurſus ex ſeſe gignunt, in quo non agnoſcas, nec floris, nec fruticis delibati ſaporem, odorem'ue, ſed apiculæ fœtum ex omnibus illis temperatum. Iam nec iiſdem frondibus paſcuntur capellæ, quo lac illis modo cognatum reddant, ſed omni frondium genere ſaginantur, itaq́ non ſuccum herbarum, ſed lac ex illis transformatum referunt. N. Refert tamen, unde mellis ſuccum colligat apis, aut qua fronde ſatientur capellæ. Siquidem ex taxo toxica mella conficiunt, nec idem erit ſapor lactis è capella quernis frondibus & ſalignis paſta. B. Aſſentior, ſed ueniamus ad artifices. Qui laudem præclaram ambiunt in arte ſtatuaria graphica'ue, num ad unius tantum manus æmulationem addicunt ſeſe, an potius quod in quoq́ delectat, id arripiũt ad artis abſolutionem, ſic imitantes ut conentur, ſi queant, anteire? Quid architectus parans inſignem aliquam domum obſoluere, num ex unis ædibus ſumit omnia? Non opinor, ſed cum iudicio deligit è plurimis, quod conſpexerit eſſe felix. Alioqui nihil egregiæ laudis uidebitur aſſequutus, ſi ſpectator agnoſcat hoc aut illud ædificium imitatione redditum eſſe. Et tamen hic tolerabilius ſit ſeruiſſe exemplari quàm in oratione. Quæ ratio eſt igitur, nos tanta ſuperſtitione uni Ciceroni addictos eſſe? Bis autem peccant qui non ſolum aſſident uni præſcripto, uerũ etiam nullis artis rhetoricę præceptionibus inſtructi, nec alium legũt, q̃ Ciceronẽ, nec aliud q̃ legunt. Quid enim confert oculos in Ciceronẽ habere fixos, niſi admoueas artifices oculos? Quid enim mihi profuerit graphices ignaro,

si totos dies spectem Apellis *aut* Zeusidis *tabulas?* Verum *ubi didiceris recte dicēdi præcepta, ubi deinde peritus qui spiam artifex indicari tibi in aliquot* Ciceronis *orationi bus, in quibus plurimum artis expressit, colorem & sta tum, tum propositiones feliciter inuentas, mox harum ordinem, partitionem, tractationem, locupletationem, ab solutionem totius orationis in procemio semina, tum coa gmentationem singularum partium, ad hæc, consilium iu dicium'que, quod animaduerti potest, arte præcipi non po test,* Item *prudentiam oratoris, quid quo loco posuerit, quid quare omiserit, quid in quem locum distulerit, præ terea quibus rationibus tractet affectus utriusque gene ris, postremo lucem, copiam, ornatum sermonis, tum de mum mira perspicies in* Cicerone, *quæ non perspicit se dulus ille contemplator.* Non *enim imitatur artem qui non intelligit, nec intelligit nisi artifex.* Arte *confe ctum opus interdum nonnulla uoluptate delinit & eos, qui artis sunt imperiti, sed quantulum est quod ille uidet?* NOS. Et *artem unde petes rectius quàm à* Ci*cerone?* BVL. Fateor, *nemo tradidit felicius, nemo usus est absolutius, sed tamen accuratius præcepit* Quin*tilianus, atque etiam copiosius, qui non præcepta modo proponit, uerum etiam elementa, progressum, rationem, usum, exercitationem ponit ob oculos, non pauca adijcēs, quę* M. Tullius *uel prætermisit, uel obiter attigit.* Quod *genus sunt de ratione concitandorum affectuum, de ge neribus & usu sententiarum, de modis amplificandi, de inuentione propositionum, de partiendis ysdem ac dige rendis, de transmigratione et concursu statuum, de modo*

legendi, imitandi, scribendi. Verum præceptiones ut ignorari non oportet, ita non conducit in his consenescere, quorum anxia obseruatio facit ut peius dicamus quum in hoc reperta sit artis ratio ut bene dicamus. Commonstrator ille peritus multo plus contulerit, quàm præceptiones. Id conati sunt nonnulli tum apud Græcos, tum apud Latinos, sed mea sententia, non admodum feliciter. Cauendum est igitur ò Nosopone, ne quod isti faciunt, uix degustatis præceptionibus, tantum assiduitate legendi Ciceronem confidamus nos fore Ciceronianos. Nam hi si quid assequuntur Ciceronis, præter summam cutem, umbram & auram modo quandam nihil assequuntur. NOS. Tales esse permultos haud inficior Bulephore, nec mihi placuit unquam illorum ratio. BVL. Nec tua causa hæc moneo, mihi & Hypologo canitur hæc cantio. Nunc & illud æquis iudicijs expendamus uir amicissime, Primum an deceat nos, deinde num operæpretium sit tantis uigilijs emere Ciceroniani cognominis honorem? NOS. Nihil honestius. Quod autem honestum, idem non potest non esse decorum. BVL. Vt de decoro disquiramus, Fateris opinor M. Tullij dictionem non placituram fuisse seculo Catonis Censorij, quippe comptiorem magis'que lasciuientem quàm illius ætatis moribus conueniebat. Frugalis erat uita, frugalis erat oratio. Quin & ea ætate qua uiuebat Cicero, non deerant uiri priscam illam seueritatem adhuc spirantes, ueluti Cato Vticensis, & Brutus, & Asinius Pollio, qui seuerius quiddam, minus theatricum, magis'que masculum requirerent in Ciceronis eloquentia, & tamen illis temporibus eloquentia florebat, ut quum maxime, tum

in populari conuentu, tum in conſeſſu patrum, tum in iudicijs, adeo, ut ornamenta iucunditatem'q; dictionis & expectarent & exigerent à patronis iudices. Quod igitur parum uirile ducebatur in Cicerone, num putas decorum uideri Chriſtianis, quorum omnis ratio magis ſpectat ad bene uiuendum, quàm ad ornate compte'q; dicendum, à quorum moribus oportet plurimum abeſſe, quicquid ad fucos & ſcenicam delectationem accedit? Sed fac eſſe decorum, quos fructus ſperas tantis pares ſudoribus? Finis totius huius ſtudij eſt perſuadere. At quanto hic erat potentior phocion quàm Demoſthenes, Ariſtides quam Themiſtocles, quanto efficatior Cato quàm Cicero. qui reos nonnunquam grauabat ſuo patrocinio, accuſatione ſubleuabat. Nihil hic moror illa magnifice ſanè dicta, Pulchrius eſt eſſe Phidiam, quàm ſcriniarum aut coquum, quum horum opera magis neceſſaria ſint reip. quàm ſigna Phidiæ. Pictorum ac ſtatuariorum ars delectandis oculis reperta eſt, id ubi præſtitit, abſoluit munus ſuum. Eloquentia quæ nihil aliud quàm delectat, non eſt eloquentia nimirum in aliud reperta, quod niſi præſtat, nec decora uideri debet bono uiro. Verum ut olim fuerit utilis eloquentia Ciceronis, hodie quis eſt illius uſus? An in iudicijs? Ibi res agitur articulis ac formulis, per procuratores & aduocatos, quiduis potius quàm Ciceronianos. Apud iudices, apud quos barbarus eſſet Cicero. Neq; multo maior uſus in concilijs, ubi ſinguli paucis aperiunt quod uidetur, id'q; Gallice, aut Germanice. Maxime uero res hodie per conſilium, quod arcanum uocant, conficiuntur, ad id uix tres homines adhibētur, illiterati ferè, reliquis licet con-

sultare. Iam etiam si res agerentur hodie Latine, quis ferret Ciceronem ea perorantem quæ dixit in uerrem, in Catilinam, in Clodium, in Vatinium testem? Quis senatus tam ociosus, tam patiens, ut perpessurus sit orationes quas dixit in Antonium, quum in his tamen senilior sit minus redundans, minus exultans eloquentia? Itaq; cui tandem usui paramus hanc operosam Ciceronis eloquentiam? Num concionibus? Vulgus Ciceronis linguam non intelligit, & apud populum nihil agitur de rep. Sacris uero concionibus minime congruit hoc dicendi genus. Quis igitur superest usus, nisi forte in legationibus, quæ Romæ præsertim Latine peraguntur, ex more magis quã ex animo, & magnificentię causa potius quàm utilitatis gratia. In his enim ferè nihil agitur rei seriæ, in laudibus eius ad quem mitteris, in testificatione beneuolentiæ illius à quo mitteris, & in locis quibusdam uulgaribus consumitur omnis oratio. Quid multis? Totum hoc eius generis est, ut rem magnam præstiteris, si speciem adulationis uitaris, quum ipsam adulationem non liceat. Frigidius etiam est, quod huic ex more respondetur, interdum non sine graui tędio prolixę dictionis, nonnunquam & pudore illius qui laudatur immodice, sępe dicentis non pudore tantum, sed & periculo, dum sudat recitans quæ edidicit, dum hęret, dum sibi aliquoties excidit, uel obliuione, uel animi perturbatione. Quid autem admirationis habeant tales orationes, quum ferè qui recitat, ab rhetore quopiam elaboratam edidicerit? ut ad oratorem nostrum nihil redeat laudis præter recitandi fortitudinem. Hic itaq; præter salutationis officium nihil agitur, quod est serium priuatim literis

& Gallicis colloquijs peragitur. Quod igitur theatrum pe
tet noster Ciceronianus? Scribet epistolas Ciceronianas.
Ad quos? Ad eruditos. Paucissimi sunt, & hi nihil moran
tur Ciceronianam phrasim, modo sit sana, prudens, mun-
da, doctáq; oratio. Ad quos igitur? Ad quatuor Italos qui
se nuper iactare cœperunt Ciceronianos, quum ut osten-
sum est, nihil sit Ciceroni dissimilius, uix'q; tenuem um-
bram habeant Ciceronis. Quod ipsum quicquid est, si mi-
nimo constaret, si præsto esset ultro, si non officeret maiori
bus cõmodis, fortasse non esset reijciendum. Nunc fac ratio
nem tecum ineas, num hoc laudis sit tot uigilijs, tot sudori
bus redimendum, non sine periculo ualetudinis, ut à qua-
tuor ineptis Italis adolescentibus recipiaris in catalogum
Ciceronianorum. NO. Non probas bene dicendi studiũ?
BVL. M. Tullius non requirit à philosopho eloquentiã.
An quẽquam existimas inter ethnicos philosophos tam se-
uerum, ut putes cuiuis Christiano præferendum? HYP.
Imò tota Græcorum philosophia præ philosophia Christi
somnium est ac nugamentum. BVL. Qua igitur fronte
nos exigimus à Christiano Ciceronianam eloquentiam,
hoc est & inimitabilem, & quam ethnici, uiro graui uix
decoram existimarunt? Nec statim male dicit, qui secus di
cit quàm Cicero dixit. Nec omnino, quod crebro repeten-
dum est bene dicit qui non dicit apte. Ad hæc inutilis est
armatura, quæ quum tantum ad ostẽtationem ualeat, nec
ad manum est, ubi res uirum postulat ĩterdum res urget,
ut eodem die uiginti scribamus epistolas. Quid hic faciet
meus Ciceronianus? Ad hęc quotusquisq; nunc est, qui
Ciceroniana phrasi capiatur? Quid quod Cicero uarius

est indicendo? Alius est, quum sermone remisso placido'que docet philosophiam, alius in actionibus causarum, alius epistolis, in quibus ferè neglectus est & illaboratus sermo atque hoc ipsum decet epistolam, quæ in familiaris colloquij uicem successit. Annon *igitur præpostere fecerit, qui ea cura conscribat epistolam de re familiari, qua* Cicero *meditatus est orationem pro* Milone? Et *nos epistolæ non longæ de rebus non ita magni momenti dabimus operam menstruam?* Ne M. *quidem* Tullius *tanti redempturus erat eloquentiam quam præstat in causis, si tot uigilijs constitisset, quanti nobis constat epistola, quum illis temporibus tantus esset in rep. usus eloquentiæ, quum hoc studium publice priuatim'que floreret, quum longe parabilior esset ea facultas.* Iure *derisus est quidam qui multis diebus se torserat, nec adhuc potuerat orationis exordium inuenire, quod affectaret melius dicere quàm posset.* Est *in* Cicerone *felix quædam facilitas, naturæ donum, est natiua perspicuitas.* Hoc *si nobis natura negauit, qur nos ipsos frustra discruciamus?* Quanto *uero longius absunt à sana mente, qui temporibus alienis, qui rerum humanarum tota inuersa scena, quum uix usquam sit* Ci*ceronianæ dictionis usus, hoc uno studio sese macerant, ut uideantur* Ciceroniani, *nec quicquam aliud quàm* Ci*ceroniani.* NOS. *Belle tu quidem rhetoricaris, uerum hunc affectum non possum excutere, adeo penitus insedit animo meo.* BVL. *A mediocri æmulandi studio te non reuoco, modo quà est optimus hàc æmuleris potius quàm sequari, modo studeas æqualis esse ue-*

rius quàm similis, modo ne pugnes aduersus genium tuū, modo ne sic affectes congruere Ciceroni tuam orationem, ut rei, de qua loqueris, non congruat. Super hæc omnia, absit anxietas, quę nusquam non est infelix, sed haud alibi quàm in dicendo infelicior. Postremo ne sic affectus sis, ut quod si sequeris, non assequaris, uitam acerbam putes, nec uiuere libeat non Ciceroniano, quum tot sint hominum eruditorum milia, qui sine hoc titulo & uiui laudem egregiam, & mortui nominis immortalitatem sunt assequuti. NOS. Hunc in modum nunc quidem affectus sum. BVL. Idem affectus & me quondā habuit, sed ab eo morbo reualui. NOS. Quo tandem pacto? BVL. Adhibui medicum. N. Quem obsecro. BVL. Facundum & efficacem. N. Quem inquam? BVL. Ad quem nihil Aesculapius aut Hippocrates. NOS. Enecas. BVL. Quo nemo paratior, nec amicior, nec fidelior, nec curat hepar aut stomachum, hominis intima sanat. N. Si nomen edere grauaris, saltem indica pharmacum. B. Et nomen & pharmacum scies, ὁ λόγος τῷ λόγῳ mihi medicatus est. HYP. Verissima prędicas. ψυχῆς νοσούσης ἐστὶν ἰατρὸς λόγος. B. Sic ab eo morbo reuixi Nosopone. Quod si uoles hic aliquantisper eius quā prius gessi personā suscipere, ego τοῦ λόγου uices obiero. N. Suscipio, quādo ita uidetur. B. Quū me uehemēs teneret morbi paroxysmus, sic adortus est medicus, quēadmodū nunc loquor tibi. Pudor, inquit, te malus urget infelix, qui ferre non possis cōuiciū cū tot hoīum milibus cōe. N. Quod nam? B. Quia negaris esse Ciceronianus. N. Isthuc me discruciat fateor. B. At responde mihi

per musas, quem mihi dabis Ciceronianum, praeter unum Ciceronem? A *ueteribus ordiamur*. In *oratorum catalogo quem perlongum in* Bruto *contexuit* M. *Tullius, uix duo sunt, quos dignetur oratorum titulo, tantum abest ut Ciceroniani uideri queant*. Iam C. *Caesar Ciceronianus dici non potest, uel quia uixit iisdem temporibus, uel quia longe aliud dicendi genus sibi proposuerat, contentus eleganter proprie'que dicere*. At *haec quantula est Ciceronis portio?* Neque *enim tam praeclarum est oratorem latine dicere, quàm turpe nescire latine*. Ad *hęc nihil extat* C*aesaris praeter epistolas aliquot*, & Commentarios *rerum ab ipso gestarum, quanquam eruditi de horum autore uehementer ambigunt*. Nulla *certe extat oratio, quã hic demum excelluerit* Cicero. Idem *mihi dicere licet de* M. C*aelio* Planco, Decio Bruto, *quorum satis multas habemus epistolas, Tyronis studio seruatas*. Pauciores Cn. Pō*pei*, L. C*ornelij* B*albi*, L*entuli*, C*assii*, D*olobellę*, T*rebonij*, P. V*atini*, S*eruij*, S*ulpitij*, A*uli* C*ecinnę*, B*ithynij*, M. B*ruti*, A*sinij* P*ollionis*, C. C*ęsaris et si qui forte sunt alij, quos constat eadem aetate fuisse cum* C*icerone, ut non magis conueniat* M. C*ęlium dici* C*iceronianum, quàm* C*iceronem* C*ęlianum*. Nec *in his epistolis quicquam congruit pręter sermonis* R*omani dilucidam* & *inaffectatam elegantiam*. At *in hoc non est totus* C*icero, quem tibi proponis aemulandum*. Q*uid enim nunc commemorem de* C*rispo* S*alustio, qui quum eiusdem fuerit aetatis, dictione dissimillimus est* C*iceroni*. NOS. Nec *commemora mihi priscos illos horridos* & *impexos, quum nondum unà cum moribus emtuisset eloquẽtia, nec eos qui pariter cum* C*i-*

cerone decurrerunt, eos refer qui Ciceronem sequuti sunt? B V L. Age num tibi Seneca uidetur Ciceronianus. N. Nihil minus, præsertim in oratione soluta. Nam tragœdiæ quæ probantur à doctis, uix uidentur à Seneca scribi potuisse. B. Num Valerius Maximus? N O S. Tam similis est Ciceroni, quàm mulus homini, adeo' ut uix credas uel Italum fuisse, qui scripsit, uel hoc ætatis quod præ se fert, uixisse, tam diuersum est totum dictionis genus, Afrum quempiam esse dicas, nec ullum carmen elaboratius. B V L. Quid Suetonius? N O S. Non paulo longius abest à Cicerone quàm Seneca, nec uerbis, nec structura, nec perspicuitate, nec figura dictionis, nec urbanitate referens M. Tullium. B V L. T. Liuium hoc honore dignaris? N O S. Primum historicus est, deinde incompositus, nonnullis etiam Patauinitatem quandam resipere dictus est, hoc est, minus Romane dicere. B V L. Iam Cornelium Tacitum conferre non audeo. N O S. Nec opus est. B V L. Fortasse Quintilianum recipies in hoc album. N O S. Is affectauit etiam Ciceroni dissimilis esse, cuius utinam extarent declamationes, nam quas habemus minimum habent Ciceronis. B V L. Sed habeo quem non contemnas Quintum Curtium. N O S. Historicus est. B V L. Est, sed in historiis extant aliquot orationes. N O S. Cæteris candidior est, sed nihil aiunt, ad Parmenonis suem. Habet multas sermonis formulas à Ciceronianis diuersas. B V L. Si hunc reiicias, non recipies opinor, Aelium Spartianum, Iulium Capitolinum, Aelium Lampridium, Vulcatium Gallicanum, Trebellium Pollionem, Flauium Vopiscum. Aurelium

Victorem.N.In his uix est quod probes præter histor fidem,tantum abest ut eos Ciceroniani cognominis ho re digner.Nam ægre tuentur sermonis Latini castim niam. B V L. *En adest* Probus Aemylius. N. *Cand dus est laudator omnium, quorum uitam describit,ut en comiasten dicas uerius quàm historiographum.* B V L *At* Amianum Marcellinum *fortasse recipies.* N. *Diffi lis est in eloquendo,ac subinde compositio carmen moli ri uidetur,quum dicit,ut captiuos redderet nostros.* Velleium Paterculum *citius agnouerim,quanquam nec illum dignabor hoc honore.*B.*Minus,opinor,agnosces epitomo graphos,*Florum,Eutropium Solinum *inter* Agnoscam *si quisquam* Eruditus *illos agnoscit,hoc sanè nomine,refe runt enim quos imitantur.*B V L. *Verum retro mihi cur sus flectendus est,duos* Plinios *prętermisimus.* Maiorem *scio non feres hic nominari,*Iuniorem *fortassis admittes.* N.*Imò qui sunt huius causæ censores cum primis uetant contingi ab adolescentibus huius epistolas,ne pro Cicero nianis euadant* Pliniani B.*At felicius scripsit orationem qua* Traianum *laudat.*N.*Felicissime,sed Ciceronem non exprimit.*B.*Poetas sciens prætereo,facile diuinans quid sis responsurus,etiam si clarissimos ac felicissimos omniũ proposuero,*Virgilium,Oratium,Ouidium,Lucanum *&* Martialem.N.*In* Oratio *nullum Ciceronis uestigium, in* Virgilio *nõnullum,licet obscurum.* Ouidius *inter poe tas Cicero uideri possit,* Lucanus *dictus est Oratori q̃* Poetæ *similior, sed alienissimus ab imagine Ciceronis,* Martialis *ad* Nasonis *facilitatẽ plurimũ accedit,& ali quid Ciceronianę laudis illi poterat tribui,ni in libros ali*

quot epistolis præfatus esset, deũ ĩmortalem, quàm nõ Ciceronianus. B. *Quid si proferã Lucretiũ?* N. *Eadẽ opera profer & Ennium & Lucilium.* B. A. *Gellij candidissimam phrasim mirantur eruditi.* N. *Nec argumentum conuenit nec phrasis, primũ affectata, & uerborũ copia penè superfluens, rerum supellectile frugalis.* B. *En tibi Macrobius.* N. *Aesopicã corniculã mihi noĩas, ex aliorũ pannis suos cõtexuit centones, itaq; sua lingua nõ loquitur, & si quando loquitur, Græculũ latine balbutire credas.* Quod genus est illud ex commentario in Somnium Scipionis secũdo. *Et hoc esse uolũt q̃d Homerus, diuinarum oĩum inuentionum fons & origo, sub Poetica nube figmẽti, uerũ sapientibus intelligi dedit.* B. *At Symmachum in epistolis argutũ admirãtur quidã.* N. *Admirentur quibus studio est moleste potius quàm bene dicere.* B. *Sed heus, Apuleius nobis preteritus est.* N. *Hũc Ciceroni cõferã, quũ libebit graculũ cõparare lusciniæ.* B. *Sit sanè, in Asino & floridis, at in Apologijs accedit.* N. *Minus quidẽ abest, sed ĩmenso sequitur interuallo. Cæterũ et Martianũ Capellã oblitus es, si tales libet proferre.* B. *Quid si ueniamus ad semichristianos? Quis tibi uidetur Boetius?* N. *Egregius philosophus, Poeta nõ pessimus, à Ciceronis dictione longe semotus.* B. *Quis Ausonius?* N. *Ingenium ac doctrinam tribuo, stylus aulę delicias licentiam'q; resipit, quẽadmodũ & uita, Ciceronianus adeo nõ est, ut studio habuisse uideatur aliter dicere q̃ dixit Cicero, Proĩde qui Ciceroniani nomen illi uelit asscribere pro honore contumeliam irrogarit homini, non aliter quàm si quis Germanum appellaret, qui studeret haberi Gallus, etiam*

ſi Germanus eſſet. B. Ne te longis ambagibus circum-agam, ueniamus, ſi uidetur ad Chriſtianos, ſi quem forte reperiamus, qui Ciceronianus dici mereatur. Inter hos opinor probabis Lactantium, qui Ciceronianæ eloquentię lacteo flumine manare dictus eſt. NOS. Dictus, ſed ab eo qui Ciceronianus non erat. B. Verum illud inficiari non potes, Lactantium Ciceronis eloquentiam affectaſſe. Id declarat in tertium inſtitutionum librum prefatio, in qua defenſurus Chriſtianæ philoſophię ueritatem, optat eloquentiam, ſi non Tullianam, certe Tullianæ proximam. N. Nec prorſus infeliciter affectauit, quanquam aſſequutus non eſt. B. Qui ſic? N. Quoniam in prima ſtatim operis præfatione ſic loquutus eſt, Alioqui nihil inter deũ hominem'q; diſtaret, ſi conſilia & diſpoſitiones illius maieſtatis ęternę, cogitatio aſſequeretur humana. Vbi Cicero dixit diſpoſitiones pro decretis? B. Imò dum Ciceronianus eſſe ſtudet, factus eſt Ciceroni diſſimilis. Eſt enim hoc Ciceronis, rem eandem duabus uocabus idem aut propemodum idem ſignificantibus inculcare. Hinc eſt illud conſilia & diſpoſitiones. Qui ſcis an & uocalium hiatum captarit, ut Ciceronianus eſſet in conſilia, & rurſus incogitatio aſſequeretur. Fortaſſis & compoſitionem affectauit, ſcazontis clauſula, comma finiens, uelut in balneatore & archipirata. Cuiuſmodi clauſulis frequenter utitur in eadem prefatione, ut in prima ſtatim periodo inhęrere, & rurſus, inſtruere poſſimus, ac mox, apud Gręcos, atq; iterum, luce orationis ornata, & αὖθις αὖ, honeſta ſuſcepta mox & honoraſti, nec multo poſt nominis tradas, iterum, ut ſequerentur hortaret, item aliquanto poſt reliquerunt.

Hoc

Hoc certe Tullianum habet, quod subinde ditrochæo finit, ut contulerunt, conuocamus, sopiamus, inchoamus, semel ponit in clausula, quæsisse uideatur. Hæc indicant illum magno studio Ciceronis imaginem affectasse. Verum hoc nomine iustius reijceres Lactantium à titulo Tullianorum, quod nec eruditionem, nec uim, nec pectus attulerit ad defensionem philosophię Christianæ, quæ M. Tullius attulit ad actionem causarum ciuilium. B V L. E reliquorum numero quem primum aut ultimum proferam? Cyprianum? N O S. Christiane scripsit uerius quàm Ciceroniane. B V L. Hilarium? Ohe, nihil simile. Difficilis est et obscurus in eloquendo, et Gallico, ut inquit ille, cothurno attollitur, uerba quoque multa secum trahens, quæ non sunt Tullianæ puritatis. B V L. Sulpitius opinor, uidebitur hoc honore dignus. N O S. Est ille quidem & mollior & iucundior, & dilucidior, et illaboratior Hilario, sed phrasis Gallum fuisse declarat. Non deest pietas, sed abest uis & grauitas, & est floridum dicendi genus magis quàm neruosum. B. Tertullianum igitur admittes. N. Irrides; Is prudens ac sciens obscurauit malis uerbis bonas sententias, uel ipso durior Apuleio. B. Certe facundissimum illum simul & doctissimum Hieronymum non repelles. N. Agnosco uirum doctrina facundiaque præcellentem, Tullianum non agnosco, qui flagris ab imitatione Ciceronis depulsus est. B. Augustinum igitur? N. Is hoc habet Ciceronis, quod prælongo ambitu circunducat periodum, ut frequenter ergo reuocet à diuerticulo in uiam. Verum non æque ac Cicero, prolixum orationis ductum,

membris & incisis distinguit, nec facilitatem in dicend nec felicitatem in tractando reddit. B. Paulinum? N Vix umbram habet Ciceronis, nec sentētijs, nec uerbis a modum felix. B. Ambrosium igitur. N. Romanum or torem agnoscas, non Ciceronianum. Gaudet argutis all sionibus, acclamationibus, nec præter sententias quicqu loquitur, membris, incisis, comparibus numerosus ac modulatus, suum quoddam dicendi genus habet alijs inimitabile, sed à Tulliano genere diuersissimum. B. Saltem agnosce Romanum Gregoriū, eius nominis inter Pont. primum. N. Agnosco uirum pium, ea loquentem quæ sentit. Et hic propius accedit ad M. Tulliū quàm Ambrosius, sed fluit lutulentus, & Isocraticę structurę quasi seruit oratio, quod est à Cicerone alienum. Sic enim puer in scholis assueuerat. B. At Tusci Leonis, qui fuit eius nominis primus Romanæ urbis Pontifex, eloquentiā mirantur omnes. N. Est fateor huius bene numerosa, satisq; perspicua dictio, nec ineptis sensibus sed nihil ad Ciceronem. B. Quid si tibi Bernardum, è Burgundionibus adducam? N. Agnosco uirū bonum, quę pars est oratoris, natura compositum ad urbanitatem & ad dictionis leporem, sed adeo non Ciceronianum, ut ex scriptis uix subo leat unquam illi lectum Ciceronem. B. Posteaquàm hūc reijcis, non ausim tibi proponere Bedam, Remigium, Claudiū, Hesychium, Anselmum, Isidorum. N. Desine mihi κολοβοῖς istos cōmemorare, quū aliena lingua loquantur. Deteriora faciunt quæ referunt, dum sua promunt, uix loquuntur. In his ægrotabat eloquentia. B. At uereor ne mortuam dicas, si posteriores commemorauero.

Prætermittam igitur Alexandrum Halensem, Petrum Gandauensem, & huius farinę scriptores innumeros, duos κορυφαίους proferam, Bonauenturam & Thomam. N. Bonauentura satis affluit uerbis, sed qualibuscunque, Thomas Aristotelicus prorsus est, ἀπαθὴς in dicendo, tantum hoc agens, ut doceat lectorem. B V L. Verum, in quęstionibus, cęterum ubi rhetorem aut poetam agit, satis spirat Ciceronem. N OS. Quæ mihi narras poemata? Mihi uero nusquam uidetur infantior, quàm quũ affectat oratoriæ dictionis fluxum, id quod facit in tractanda materia de eucharistia. Sed age missos fac theologos istos scolasticos, à quibus frustra requiras ullam eloquentiam, nedum Ciceronianam, alios profer, si quos habes. B V L. Age redibimus ad aliud scriptorum genus nostro seculo uicinius. Nam aliquot ætatibus uidetur fuisse sepulta prorsus eloquentia, quę non ita pridẽ reuiuiscere cœpit apud Italos, apud nos multo etiam serius. Itaque reflorescentis eloquentiæ princeps apud Italos uidetur fuisse Franciscus Petrarcha, sua ætate celebris ac magnus, nunc uix est in manibus, ingegnium ardẽs, magna rerum cognitio, nec mediocris eloquendi uis. N O S. Fateor. Atqui est ubi desideres in eo linguæ Latinæ peritiam, & tota dictio resipit seculi prioris horrorem. Quis autem illum dicat Ciceronianum, qui ne affectarit quidẽ? B V L. Quid attinet igitur referre Blōdũ ac Boccatium, hoc inferiores tum in dicendi uiribus, tum in Romani sermonis proprietate? Ne Ioannem quidem Tortellium audies. N O S. Non audiam in his quidem comitiis. B. Hunc sequutus est ingens prouẽtus eruditorũ

certatim sese ad Ciceronis imitationem componentium. Ecquem ex hoc numero dignaberis istius cognominis honore? Num Franciscum Philelphum? N. Planè dignarer, si tam placeret eruditis omnibus, quàm placuit sibi. Et affectauit quidem illo sedulo Ciceronis effigiem, sed parū feliciter. Nec usquā illi dissimilior est, quàm ubi maxime oportuit esse similem, nimirum in orationibus. Nā in epistolis satis adumbrat M. Tullium. Neq; hæc dixerim in cuiuspiam contumeliam. Agnosco uiros æterna posteritatis memoria dignos, ac de studijs optime meritos, sed diuinum quiddam est esse Ciceronianum. BVL. Leonardus Aretinus mihi uidetur alter Cicero. NOS. Facilitate dictionis ac perspicuitate satis accedit ad Ciceronem, sed neruis alijs'q; uirtutibus aliquot destituitur, alicubi uix tuetur Romani sermonis castimoniam, alioqui uir doctus iuxta ac probus. B. Guarinum sat scio non recipies, nec Lapum, nec Acciaialum, nec Antonium Beccariam, nec Franciscum Barbatium, nec Antonium Tudertinum, nec Leonardum Iustinianum, nec Achillem Bocchium, & si qui sunt qui mihi nunc non succurrunt, maxime quod horum plerisq; non alio monumento nobis innotuerunt, quàm uertendis Græcis, ubi nulla laus inuentionis, quæ præcipua pars est eloquentiæ. N. Istorum neminem contemno, neminem tamen dignabor Tulliani cognominis honore. B. Proferam itaq; Pogium Florentinum, uiuidæ cuiusdam eloquentię uirum. N. Naturæ satis erat, artis & eruditionis non ita multum, interim impuro sermonis fluxu, si Laurentio Valę credimus. B. Vallam igitur in illius locum substituamus. N. Is propius

accedit ad curam ac subtilitatem Quintiliani, quàm ad illaboratam. Ciceronis facilitatem, quanquam cæteris elimatior puriorq́;. B. Multos prętereo sciens, quorum nomina sat scio non ferent aures tuæ, eximios tantum refero. Si quem alium, certe magnum illum Hermolaum Barbarum in huius cognominis honorem admittes. N. Vere magnum ac diuinum hominem protulisti, sed in dicendo Ciceroni dissimillimum, & ipso penè Fabio Plinio'q; elaboratiorem, cuius eloquentiæ nonnihil offecit philosophię studium. B. Quid Ioannem Picum Mirandulę comitem? N. Indolem planè diuinam narras, ingenium ad omnia factum, sed huius quoq; dictionem nonnihil uitiauit linguarum ac philosophiæ atq; etiam theologię cura. B. Nosti gentilem huius Franciscum Mirandulanum. N. οὐδ᾽ ἐγγὺς, aiunt, nimium philosophus ac theologus est, alioqui uir magnus. Cęterum qui conuenit, ut eum recenseas inter Ciceronianos, qui cum Petro Bembo disputans, damnat addictis exprimendo Ciceroni. B. Næ tu summam laudem illi tribuisti, si quis tamen omnino nimiũ Theologus esse potest. NOS. Potest ad huius palmæ conditionem. B. Bene habet, unum, ni fallor, reperi, quem non reijcies, Angelum Politianum. Nam Marsilium Ficinum proferre non audeo. N. Fateor Angelum prorsus angelica fuisse mente, rarum naturæ miraculum, ad quodcunq; scripti genus applicaret animum, sed nihil ad phrasim Ciceronis, diuersis uirtutibus suspiciendus est. B. Si producam in hunc ordinem Codrum Vrceum, Georgium Trapezontium, si Theodorum Gazam, Ianum Lascarem, Geor-

gium Mærulam, M. Musurum, Marullum, propè di uino quid dicturus sis. Submouebis ab hoc certamine totum Græcorum genus, quibus inuisus est tuus amasius Cicero. Verum olim in his comitijs habere suffragium, iram, odium, aut amorem. N. Nec habebunt. De Iano, quoniam adhuc superest, dicendum est parcius, Morum comitate generis nobilitatem præ se fert, acri iudicio uir, multæ in epigrammatibus argutiæ, poterat inter Ciceronianæ cognominis candidatos numerari, ni crebræ legationes ac regum negocia reuocassent hominem à Musis. Codro nec Latinæ linguæ facultas deerat, nec urbanitas, uerum homo non dissentiens ab Epicuro, neglexit hanc laudem, ut non uulgarem, ita nec paruo parabilem. Georgium Trapezontium fateor uirum egregie doctum, de'que re literaria pulchre meritum, & hoc absolutiorem Theodorum Gazam, quorum ille se ad Ciceronis dictionem effingendam studio composuisse uidetur, hic Aristotelem exprimere maluit, quo non alius felicior, siue uertit Græca Latine, siue Latina Græce, quum sua loquitur duo quædam obstrepunt delicato lectori, philosophiæ studium, in quo totus erat, & illud γνήσιον Græci sermonis, quod Latine loquentes sequi solet, ac uix unquam dediscitur. B. Quid uetat quo minus Græcus absoluat Romanam linguam, si Britannis ac Phrysonibus hoc contigit? præsertim quum sermo Græcus tum in uerbis, tum in tropis plurimam habeat affinitatem cum Latino. N. Quid Britannis ac Phrysonibus contigerit, alijs æstimādum relinquo, mihi uidetur affinitas sermonis obstare puritati, Citius enim pure Romane loquetur Hy-

bernus, quàm Gallus aut Hispanus. Quēadmodum citius Gallus discet Germanicę loqui pure, quàm Italicę aut Hispanicę. Sed pergam, Georgium Mærulam Alexandrinū esse scio, an Græcus fuerit nescio, uir in reddendis Græcis splendidus & elegans, ut cum ueteribus multis conferri queat. Marulli pauca legi, tolerabilia, si minus haberent paganitatis. M. Musurum propius noui, uirum insigniter eruditum in omni disciplinarum genere, in carmine subobscurum & affectatum, oratione prosa, præter unam alteram'ue prefationem nihil quod sciam reliquit, mirabar hominem Græcum tantum scire Latine. Et hunc fortuna retraxit à Musis, dum Leonis fauore Romam accitus incipit Archiepiscopus esse fato præreptus est. B. Recipies igitur Pomponium Lætum. N. Is elegantia Romani sermonis contentus, nihil affectauit ultra. B V L. Platynam igitur? N. In historia ualiturus erat si nactus fuisset argumentum felicius. In optimo ciue & Panegyrico nonnihil accedit ad Ciceronis imaginē, sed tanto interuallo, ut hoc cognomen non promereatur eruditorum calculis, alioqui uir doctus, facundus, & ni fallor, bonus. B V. Quid Philippū Beroaldum maiorē? Video, abnuis, id sciebam fore. N. Imò annuo, si mihi commendas hominem de litterarum studijs præclare meritum, sin postulas eum in Ciceronianorum asscribi catalogum, abnuo. Philippum Beroaldū iuniorē citius recepero, quanquā is perpauca misit in literas. B. Iam frustra tibi recenseam Georgium Valam, Christophorū Landinū. Mancinellum, Petrum Marsum, Baptistam Pium, Corneliū Vitellium, Nicolaos Leonicenum & Leonicum, Bartholomeum Scalam, Paulū Cor-

tesium, Petrum Crinitum, Iacobum Antiquarium. N O. Vt tu farragine quadam confundis diuersos, Mancinellos, Vitellios ac Marsos stile, quum agitur de eloquentia. Ba= ptista Pius suo more loqui conatus est. Scala sibi uideba= tur Tullianus, Politiano ne Latinus quidem uidetur, adeo ut ne sensum quidem communem illi tribuerit. De Paulo Cortesio post dicetur. Petrus Crinitus multũ abest à cha= ractere Ciceroniano, quanquam hominis eruditionem am plector. Leonicenus medicus erat, non rhetor. Leonicus in adytis phylosophiæ, præsertim Platonicæ, semper religio se uersatus, ad Platonis ac Ciceronis Dialogos effingen= dos sese composuit, & pręstat eloquentię tantum, quantũ fas est hodiè à tali philosopho requirere, Ciceronianus ap pellari nec ipse cupiat, ni fallor, adhuc enĩ superest, uir nõ minus integris moribus, q̃ eruditiõe recõdita. B. Quid de Domitio Calderino? N O. Bona spes erat, ni Romanę de= liciæ, mox præpropera mors intercepissent iuuenis bene cœptum in studijs cursum. B V L. Porrò Scipionem Car= teromachum. N O S. Agnosco uirum citra ostentationem in utraque literatura doctum, cęterum ex his quę scripsit nõ apparet illum affectasse Tullianam eloquentiam. B V L. Non reijcies opinor Hieronymum Donatum Patritium Venetum. N O S. Epistolę, quod penè solum illius habe mus, declarant illum quiduis pręstare potuisse, si uoluisset huc animum intendere, sed reipub. negocia distraxerunt hominem ab ocio literario. B V L. Agnoscis Antonium Sabellicum? N O S. Agnosco natura facundum, nec artis expertem. Nec infeliciter rhetoricatur interdum. In hi= storia sat splendide uersatus, sed in hac tantum, quę suum

dicendi genus desiderat. BVL. Hactenus de mortuis plerisque, nunc uiuorum, ut aiunt, meminisse oportet, de quibus fortasse uereberis quid sentias proloqui. NOS. Minime, quandoquidē fateor hoc laudis uix ulli mortalium adhuc cōtigisse. BVL. Nosti Paulum Aemylium? NO. Hominis & reconditam eruditionem, & diligentiam, & uitæ sanctitatem, & summam in historia fidem exosculor, Tullianam dictionem nec affectauit, nec habet. BVL. Profero Baptistam Egnatium. NOS. Virum non minus probum & integrum quàm eruditum & eloquentem nominasti, sed cui Tulliani cognominis honorem negant doctorū suffragia. Docte loqui maluit quàm Ciceroniane. & quod uoluit assequutus est. BVL. En tibi Paulum Bombasium. NOSO. Equidem exosculor Paulum Bombasium prorsus aurei pectoris hominem, quo uix alius unquam uixit amico amicior, sed ualetudini parcens, non admodum indulsit stylo. Mox ut erat animi minime abiecti, sordidorum competitorum improbis contentionibus offensus, Nam Bononię publico salario Gręce profitebatur, ad reipublicę negocia sese contulit, tandem acitus Romam, augere rem maluit quàm literis insenescere. BVL. Fortassis ęquior eris iunioribus. Quid censes de Andrea Alciato? NOS. Referam quid eruditi sentiant, qui propius hominem nouerunt quàm ego. Quā laudem M. Tullius partitur inter Q. Scęuolam & M. Crassum, quorum hic dictus est eloquentium iurisperitissimus, ille iurisperitorum eloquentissimus, totam in hunc unum competere iudicant. Quid possit eloquentia, declarauit in prętatione, quam Cornelio Tacito pręfixam

legimus. Nam in annotationibus docere proposuit, non rhetoricari. B V L. Ex Italis opinor, non ita multos praetermisimus memorabiles. Sed heus, occurrit Hieronymus Aleander nuper fauore Clementis. V I I. Archiepiscopus Brundusinus, quem fortasse preteritum non oportuit in hac recensione. N. Quid is possit in hoc genere? non satis liquet ex his quae scripsit. Nam & admodum pauca uenerunt in lucem, in quibus ipsis non uidetur hanc laudem ambisse, & iam pridem ciuilia, bellica'que negocia aliò rapuerunt hominem peritia linguarũ eleganter instructum, ac prorsus indignum qui prophanis negocijs seruiat. B. Equidem arbitror Albertum Carporum principem, propius ad Tullianam phrasim accedere quàm Aleandrum. Nihil hic aedidit hactenus, quod equidem sciam, unicum dumtaxat librum, aut si mauis prolixam epistolam, ab illo scriptam uidi qua respondet Erasmo; tametsi sunt, qui ceu compertum asseuerant eius operis alterum esse Fabrum. N O S. Accedit ille quidem, quisquis est quatenus licuit homini in theologicis ac philosophicis literis ab adolescentia uersato. B. Vides quàm multos celeberrimi nominis scriptores commemorarim Nosopone, quorum neminem fateris Tulliani cognominis decus obtigisse. Fortasse nonnulli fallunt meam memoriam, tu suggere, si quos nosti Hypologe. H Y P. Duos Caelios, Rhodiginum & Calcaginum nescio an uolens praetermiseris. B. Planè imprudens. N. Rhodiginus uir erat pius & uariae lectionis, in eloquentiae certamen haud quaquam asciscendus, alter tũ eruditione, tum eloquentia superior, stylus elegans & ornatus, sed nonnihil resipiens philosophiam scholasticam,

quæ res hactenus officit, non ut non possit inter facundos numerari, sed ne inter Ciceronianos. B V L. *Paucolos prætereo sciens, ad quorum commemorationem ipsa se nos reducet oratio tempestiuius.* Interim *si placet, in* Galliam *& olim & hodie studijs florentissimam aliquantisper migremus, ex ea duntaxat præcipuos relaturi, qui nuper scriptis in lucem æditis eloquentiæ laudem emeruerunt.* Robertus Gaguinus *non ita pridem habitus est magni nominis, dictione tamen quàm scriptis uendibilior.* N O S. *Verum suo seculo, nunc uix inter* Latine *loquentes reciperetur.* B V L. *Quid commemorem duos fratres* Ferdinandos? N O. *Non feram.* B. *Quid si* Guidonem Iuuenalem? N O. *Multo minus.* B V. *Quid si* Iodocum Badium? N. *Istum citius admiserim in hoc laudis certamẽ, quàm* Apuleium, *nec infeliciter omnino cessit conatus* Badio *adest illi facilitas non indocta, felicius tamen cessurus, nisi curæ domesticæ, reiq́ parandæ studium interrupissent ocium illud* Musis *amicum, huius laudis candidato necessarium.* B V L E P H O. *Fortassis huius honorem tituli tribues* Galliarum *decori* Guilhelmo Budeo. N O S. *Qui tribuã quod ille nec ambit, nec agnosceret si tribuero? Quanquã is alioqui eximijs uarijsq́ dotibus suspiciendus est.* B V. Iacobus Faber *habetur celebrantissimus.* N O S O P O. *Vir pius & doctus, sed qui* Theologice *dicere maluerit, quàm* Tulliane. B V L. Ioannem Pinum *fortassis agnosces.* N O S. *Posset inter huius laudis competitores numerari, nisi & hunc negociorum tumultus & ecclesiastica dignitas à studijs auulsissent. Olim certe præclarum sui specimen dedit, quum* Bononiæ *Musarum sacra coleret,*

Nunc episcopum audio factum, quid accesserit eloquentię nescio. Fieri potest ut plus accesserit eruditionis quàm dignitatis. B. Agnoscis Nicolaum Beraldum. N. Agnosco dictionis illaborabo fluxu Pino non dissimilem, uerum is in hoc genus nunquam neruos intendit suos, dicendo quàm scripto felicior. Quid possit satis diuino, sed est magni laboris fugitantior. B. Franciscum Deloinum non uererer obijcere, si se talē præstare potuisset in oratione libro'ue, qualē se præstitit in epistolis ex tēpore scriptis ad amicos. Quod sanè prodigij simile uideri possit in homine qui seculo non admodum felici, totam penè ætatem in Accursijs, Bartholis ac Baldis contriuisset. In literis politioribus & senex & feliciter repubuerat. Hunc nuper mors terris eripuit, ipsi quidem matura, senex enim mortuus est, studijs uero quibus euehendis ornandis'que uir optimus natus uidebatur præpropera. Superest Lazarus Baysius, qui unico libello de uestibus eo'que non magno magnam laudem meruit, summam'que spem de se præbuit, si quo cœpit cursu pergat, in literarum stadio. Quanquam ad docendum appositus, argutus esse mauult, ut uidetur, & Atticus quàm Ciceronianus. B. Succurrit etiamnum par unum nequaquam, ut arbitror, fastidiendum. Nosti Claudium Cantiúnculam Metensem, & Cornelium Scepperum. N. Vterque mihi & è conuictu notus est. Cantiuncula ut est ingenio festiuo, in quouis argumento, tractando suauissime canit, præsertim oratione prosa, quantum ualeat carmine nescio, nec infeliciter properat ad exemplar Ciceronis. Fluxum, perspicuitatem, copiam ac iucunditatem M. Tullij propemodum assequutus est, sed

iam pridem in principum legationibus fabulam agit motoriam, quum hoc negocium altissimam quietem desideret, & tamen ita quotidie seipsum uincat, quasi per terras mariaq; uolitans, Musas omnes secum ducat comites. Habet hoc eximium, quod iuris prudentiam, ac philosophiæ cognitionem eloquentiæ conciliauit. Scepperus præter quàm quod in omni disciplinarum genere uersatus est, pari facultate & solutam orationem texit & carmen, quanquam & hic iam diu fabulam agit motoriam. B. De Ruello quid sentis? N. Quod peritissimo rei medicæ dignum est, in uertendis Græcis religiosæ fidei. Hoc laudis maluit, quàm haberi Tullianus. B. Sed ubi mihi ponendus est Petrus Mosellanus Treuir inter Germanos an inter Gallos? N. Nihil refert, ad id sanè quod nunc agitur. B. Agnoscis Ciceronianum? N. Admiror parem utriusq; linguæ peritiam, ingenium candidum, minimeq; sordidum, industriam indefatigabilem, dictionem uiuidã, floridam, ac dilucidam. Nihil ab eo non erat expectandum nisi iuuenem non ita pridem huius laudis agonem ingressum præpropera mors, graui doctorum omnium mœrore, nec leui studiorum dispendio, sustulisset è medio. B. E Galliis igitur si uidetur iter flectamus in Angliam, non infelicem ingeniorum altricem. Sed Germanum Brixium penè præterieram. Non ignoras uirum pari dexteritate in utraq; lingua, siue carmen pangere uelit, siue prosam orationem condere, nec minus felicem in græcis in linguam latinam transferendis. An ne hunc quidem recipies inter Tullianos? N. Ille quidem adhuc in cursu est, copiam & lucem assequutus est, in nonnullis tamen M.

Tullio dissimilis, sed ita ut bonam de se spem praebeat, si ut facit, totum se huic studio dediderit. Interim lubet gnauiter currenti applaudere. B. Nunc igitur in Britanniam, quae quum multos habeat Tullianę dictionis candidatos, tantum eos nominabo qui scriptis innotescere uoluerunt. Si Guilhelmum Grocinum proferam, respondebis nihil illius extare pręter unicam epistolam, elaboratam sanè & argutam ac bene latinam, Maluit enim nihil scribere, quam nihil uidere, homo natura lusciosus. Ad epistolarem argutiam appositus, Laconismum amabat, & sermonis proprietatem, diceres Atticum in hoc sanè genere, nec aliud affectauit, Ciceronis copiam ferre non potuit, si quando legeret illius libros. Nec scripta solum, sed & dicendo Laconissabat. De hoc igitur non contendam. Sed Thomam Linacrum non uerebor proponere. N. Noui uirum undiquaque doctissimum, sed sic affectum erga Ciceronem, ut etiam si potuisset utrumlibet, prius habuisset esse Quintiliano similis quàm Ciceroni, non ita multo in hunc aequior, quàm est graecorum uulgus. Vrbanitatem nusquam affectat, ab affectibus abstinet religiosius quàm ullus Atticus, breuiloquentiam & elegantiam amat, ad docendum intentus. Aristotelem & Quintilianum studuit exprimere. Huic igitur uiro per me quantum uoles laudum tribuas licebit, Tullianus dici non potest, qui studuerit Tullio esse dissimilis. B V L. Restat Ricardus Paceus. N. Is quidem inter Tullianae facundiae candidatos censeri poterat, nisi nimium illi placuisset extemporalis illa scribendi celeritas, & nisi mox iuuenem è medio studiorum cursu Pontificum ac Regum negocia, prophanis

turis propemodum obruissent. B V L. Ab Anglia migrabo, si tibi Thomam Morum produxero. N. Fateor ingenium felicissime natum, & quod nihil non potuisset efficere, si totum his studiis uacare licuisset. Cæterum illo puero uix tenuis odor literaturæ melioris demigrarat in Angliam. Deinde parentum autoritas ad leges eius gentis discendas, quibus nihil illiteratius, adegit, mox in causis agendis exercitatus, hinc ad reip. munia uocatus, uix succeßiuis horis respicere potuit ad eloquentiæ studia. Tandem in regiam pertractus, & regni regiorumque negociorum undis immersus, magis amare potest studia, quàm colere. Et tamen dicendi genus quod assequutus est magis uergit ad Isocraticam structuram ac dialecticam subtilitatem, quàm ad fusum illud Ciceronianæ dictionis flumen, quanquam urbanitate nihilo M. Tullio inferior est. Quoniam autem adolescens diu uersatus est in poematibus scribendis, poetam agnoscas & in oratione prosa. B. Angliam igitur relinquamus, neque enim nominabo Guilhelmum Latamerum, aut Reginaldum Polum, quorum prior uir pius Theologiam absoluere maluit quàm Ciceronianam eloquentiam, alter Ciceronis admirator summus, & æmulator non infelix, nihil adhuc suo nomine uoluit in lucem prodire. Quanquam in epistolis familiaribus satis declarat quid ualeat, sed non traducam ea, quibus ipse lucem nondum tribuit. Alioqui habet innumeros ea insula, summæ spei iuuenes, sed interim censorem agimus non diuinum. Quid autem mirum illic efflorescere iuuentutem, ubi rex ipse non solum prœmijs excitat bene nata ingenia, uerum etiam exemplo suo quamlibet

pigris subdit calcaria, duobus iam libellis testatus, quan
tum & faueat pietati, & ingenio facundia'q; pollea
N. Ego sanè libellos istos maiorem in modum admiratu
sum, non abhorrentes à dictione Tulliana, nisi quod ar
gumentum & regia dignitas suum quoddam eloquend
genus desiderare uidetur. B. Quid superest igitur, nisi ut
hinc nauigemus in Hollandiam? N. Prius in Scotiam
censeo. B V L. Non grauarer, si quem illic nossem quem
te laturum existimem. In Daniam malo, quæ nobis dedit
Saxonum grammaticum, qui suæ gentis historiam splen
dide magnifice'q; contexuit. N. Probo uiuidum & ar
dens ingenium, orationem nusquam remissam aut dormi
tantem, tum miram uerborum copiam, sententias crebras,
& figurarum admirabilem uarietatem, ut satis admira
ri non queam, unde illa ætate homini Dano tanta uis elo
quendi suppetierit, sed uix ulla in illo Ciceronis lineamen
ta reperias. B V L. Igitur in Hollandiam. N. Imò prius
in Zelandiam, ne quem prætereas. B V L. Alit & illa
regio quædam dextra ingenia, sed pleraq; luxu obruun
tur. Hinc sanè tibi profero Adrianum Barlandum, in cu
ius scriptis agnoscas candorem ac facilitatem Tullianæ
dictionis. N. Accedit hac sanè parte, sed totum Cicero
nem non exprimit. B. E Zelandia facilis cursus est in
Hollandiam haud infœcundam bonorum ingeniorum
parentem, sed illic nec honos habetur eloquentiæ, & uo
luptates non temere sinunt indolem maturescere. Hinc ti
bi proferam Erasmum Roterodamum, si pateris. N O.
Professus es te de scriptoribus dicturum. Istum uero ne
inter scriptores quidē pono, tãtum abest ut Ciceronianis
annumerem.

annumerem. B. *Quid ego audio? At qui uidebatur & inter* πολυγράφους *censeri posse.* NOS. *Potest, si* πολυγράφος *est, qui multum chartarum oblinit atramēto. Alia res est scribere quòde nos agimus, & aliud scriptorū genus. Alioqui qui manu describendis libris quæstum faciunt, scriptores dicentur, quum hos eruditi malint librarios dicere. At hoc est nobis scribere, quod agro fructum producere, hoc nobis lectio, quod agro stercoratio, hoc nobis concoctio & emendatio, quod in agris occatio, pastinatio, putatio, zizaniorum euulsio, ac reliquæ operæ, sine quibus aut non emergit sementis, aut non adolescit exorta.* B. *Quid igitur ille?* N. *abijcit ac præcipitat omnia, nec parit, sed abortat, interdum iustum uolumen scribit stans pede in uno, nec unquā potest imperare animo suo, ut uel semel relegat quod scripsit, nec aliud quàm scribit, quum post diutinam lectionem demum ad calamum sit ueniendum, idq; raro. Quid quod ne affectat quidem Tulliano more dicere, non abstinens à uocibus Theologicis, interim ne à sordidis quidem?* B. *Tersior erat Guilhelmus Gaudanus.* N. *Atticus erat in epistolis, in carmine bonus, sed ò scelerate luxus, quantum felicium ingeniorum, uel corrumpis uel abrumpis?* B. *Nosti Aegidium Delphum?* N. *Virum eruditionis uariæ, uersificatorem non malum, si facilitati neruos addidisset.* B. *Nuper decessit Martinus Dorpius.* N. *Ingenium felix et ad quid uis uersatile, nec infelicium, sed alienis iudicijs quàm suo duci maluit. Tandem Theologiæ studium retraxit hominem à Musis.* B. *Quis tibi uidetur Iacobus Ceratinus?* N. *Præclaram de se spem dedit, à Cice-*

romano multum abest. B. *Hinc igitur si uidetur in Phr siam commigremus. Alit enim ea regio prorsus alba, q dici solet, ingenia, sed male conuenit Como cum Mu sis. Langios igitur & Canterios omittam, Rodolphus Agricola sufficit unus pro multis.* N. *Agnosco uirum diuini pectoris, eruditionis reconditæ, stylo minime uulgari, solidum, neruosum, elaboratum, compositum, sed qui nonnihil resipiat & Quintilianum in eloquendo, et Isocratem in orationis structura, utroq; tamē sublimior, Quintiliano etiam fusior ac diluaidior. Quod uoluit pręstitit, nec dubito quin Ciceronis figuram potuisset effingere, si huc uertisset animi studium. Et huic tamen ad summam laudem quum alia quædam obstitere, tum præcipue regionis ac temporum infelicitas, quibus uix quicquā honoris habebatur literis politioribus, & nationis parũ frugalis uita. In Italia summus esse poterat, nisi Germaniam prætulisset.* B. *Superest Hayo Hermanus gentis eiusdē.* N. *Agnosco iuuenem diuinæ cuiusdam indolis, cuius tamen nullum extat in literis specimen, præterquam in epistolis aliquot, quibus nihil purius, sanius, aut suauius. Is fortasse palmam hāc tulerit, si naturæ felicissimæ, par accessisset industria.* B. *Haud transeundā censeo Vuesphaliam, quæ nobis dedit Alexandrum Hegium.* N. *Virũ eruditum, sanctum ac facundum nominas, sed qui glorię contemptu nihil magni molitus sit.* B. *Dedit & Hermānum Buschium.* N. *In carmine pangendo felicem, in oratione soluta magna uis adest ingenij, lectio uaria, iudiciũ acre, neruorum satis, sed compositio Quintiliano propior quàm Ciceroni.* B. *Conradum Coclenium, opinor, nō*

nosti. N. Num illum dicis qui apud Brabantos iampridem ornat non modo collegium Busledianum, quod quidam trilingue uocant, sed totam etiam illam Academiã, licet alioqui florentissimam? B. Istum ipsum. N. Mihi quidem κοὺ οἱ κοβιν notus est. B. Nunquid in illo desideras, quo minus habeatur inter Ciceronianos? N. Opinor illud ingenium posse, quicquid serio uoluerit, uerum mauult obesulus esse, quàm polygraphus. H. Vnũ in illo noui, quo Ciceroni multum est dissimilis. B. Quidnam? H. Ciceronem accepimus prælongo & exili fuisse collo. Goclenius & pulchre obeso, & adeo non longo, ut mentum pectori penè contiguum sit. Non. hic de collo, sed de stylo disputamus. Cæterum ut à Vuesphalia recedamus. Habet Saxonia iuuenes summę spei, nihil mediocre de se pollicentes, quorum est & Christophorus Carlebitzius, imaginibus maiorum ornatissimus, sed literis ac moribus compositissimis ornatior, uerum horum commemoratione te non fatigabo, quorum indoles adhuc subolescat, & ut ita loquar, in herba est. Perge ad reliquos Germanos. Quorum princeps fuit Capnion. N. Vir magnus, sed oratio redolebat suum seculum adhuc horridius impolitius'q;. Qualis & Iacobus Vuimphelingus & si qui sunt huius similes quorum opera tamen non parum utilitatis accessit Germaniæ studijs. Quanquam hic in nepote suo quodam modo repuebuit Iacobo Spiegellio. B V L. Capnionis ergo discipulum agnoscas Philippum Melanchthonem. NOS. Nihil hoc ingenio felicius, si totum uacasset Musis. Nunc hanc laudem leuiter affectauit, ac naturę felicitate

contentus, nec artis, nec curæ permultum ad scribendum adhibuit, & haud scio an affectantem nerui fuerint defecturi. Ex temporali dictiom natus uidetur, nunc alijs intentus eloquentiæ studium magna ex parte uidetur abiecisse. B. En igitur tibi Vlricum Huttenum. N. Sat splendoris & copiæ præstat in oratione soluta, in carmine felicior erat, cæterum à Ciceronis imagine procul aberat. B. Bilibaldum prius commemorasse oportuit, quo duce primum efflorescere cœpit apud Germanos eloquentia, quam & morum pietate & fortunæ splendore illustrauit. N. An ille sequatur nescio, certe non assequitur, nec tam obstat ingenium quàm reipub. negocia, parumq; prospera ualetudo, quum non alius sit prosperrima dignior. Tamen ex tempore scribens adeo feliciter, abunde declarat, quantum præstare ualeret, si neruos intenderet suos. B. Vlrico Zasio plurimum laudis tribuit uniuersa Germania. N. Minus tamen quàm uir ille promeritus est, præter exactam iuris, quod profitetur, scientiam, felicissima quædam adest uel ex tempore scribendi, dicendi'que facultas, diceres orationem bonis electis'que uerbis simul ac sententijs, ex uberrimo quodam manare fonte, adeo nec resistit usquam, nec hæret, nec intersilescit, tum adest etiam in scriptis alacritas iuuenilis, & ut ita dicam, uita, negares senis esse quod legis, attamen Politianum propius exprimit quàm Ciceronem. B. Age, sed ex proximo tibi profero Brunonem Amerbachium Rauracum, quo uiro nihil unquam natura finxit candidius. N. Quatenus licet ex gustu cognoscere magnus erat futurus, ni festinata mors iuuenem studijs eripuisset. BV.

Henricum Glarianum agnoscas Eluetium? N. *Is maluit in philosophia ac Mathematicis disciplinis consenescere, quàm æmulari phrasim Ciceronianam, cui uix conuenit cum subtilitatibus Mathematicorum.* B. *Vnus superest, quem si non recipis, migrabimus in Pannoniam.* N. *Quis?* B. *Vrsinus Velius.* N. *In carmine felix, nec infelix in oratione soluta, spirituum & urbanitatis habet affatim, ubi prodierit historia quam de rebus à Pānoniæ, Boœmiæq; rege Ferdinando gestis texere dicitur, certius pronuntiabimus.* B. *Mihi certa spes est illum & principis sui claritati, & rerum magnitudini facundiæ uiribus responsurum. Huius commemoratio nos deduxit in Pannoniam, nam illic nunc agit, ubi neminem noui præter Iacobum Pisonem, studiosum eloquētiæ Tullianæ cādidatum, sed primum aula, deinde calamitas, nuper etiā mors hominem nobis abripuit.* N. *Audiui & dolui.* B. *Habet & Sarmatia quos non possis contemnere, sed non commemorabo, nisi qui libellis in lucem datis, sui specimen dederunt. Horum princeps est Andreas Critius, Episcopus Plocensis, qui prorsus ingenium habet, ut ait ille, in numerato, carmina pangit feliciter, felicior etiā in oratione soluta, præsto est ex tēpore scribenti docta facilitas, sermo perpetua quadam orationis festiuitate iucundus.* N. *Paucula quædam illius degustaui, quæ mihi sanè spem egregiam præbent, nisi legationibus, tum regni simul & ecclesiæ negocijs cogatur à Musarum ocio recedere.* B. *Iam Hispania quæ non ita pridem cœpit ad pristinam ingeniorum gloriam reflorescere, doctos & eloquentes uiros permultos, qui scriptis inno-*

tuerunt non ita multos habet, in his Antonium Nebrisser*sem, uirum eruditionis uariæ, sed cuius mentionem laturu non sis in catalogo* Tullianorum. N O S. Rem diuinasti B V L. Ne Lopidem *quidem*, opinor aut Sanctium. N *hic* Theologus *est, nec affectauit hanc laudem, ille mult infelicior est in laudãdo, quàm in reprehendendo, nec hic nec ille* Ciceronianus. B V L. De*mirabor, si* Ioannem L*douicũ* Viuẽ *ab hoc honore submouebis*. N. Equidẽ *nec i genũ nec eruditionem, nec memoriã in illo desidero, ade illi parata sententiarum ac uerborum copia, quum'que fue rit initio duriusculus, indies magis ac magis in illo matu scit eloquentia, quem si nec uita, nec studium destitueri bona spes est fore, ut inter* Ciceronianos *numeretur*. Su*enim quibus scribendi conatus, iuxta* Mandrabuli *moren ut habet prouerbium succedat*. Hic *quotidie uincit sei sum*. Et *habet ingenium ad quiduis uersatile, eo'que ad de clamandi facultatem unice compositus*. Aliquot *tam* M. Tullij *uirtutes nondum absoluit, præcipue iucunditate dictionis ac mollitudinem*. B V L. Et *Lusitanos aliqu eruditos noui, qui uulgarint ingenij sui specimen, nemine noui præter* Hermicum *quendam in epigrammatibus f licem, in oratione soluta promptum ac facilem, ad arg tandum dexterrimæ dicacitatis, &* Genesium, *qui nup edito* Romæ *libello, præclaram de se spem prębuit*. V i*quot regiones peragrauerimus* Nosopone, *dum unum qu rimus* Ciceronianum, *nec quisquam adhuc repertus e quem digneris huius cognominis honore, cuius amor macerat*. Quot *priscos commemorauimus, quot seculoru posteriorum, quot nostræ memoriæ, quot nostræ ætat*

recensuimus, in quibus ut sint nonnulli quos fastidiosus censor possit contemnere, q̃ multi sunt qui suũ quisque seculum, suam patriam, qui ecclesiam, qui rem literariam doctrina facundia'que sua ornarunt, illustrarunt, nobilitarunt, nec ullum tamen adhuc inuenimus Ciceronianum. Quid reliquum est, nisi ut proficiscamur in insulas fortunatorum, inde petituri, quem donemus hoc nomine? Moderatius perpetimur mala nobis cum plerisque communia: non mœret Hispanus, si non habet flauam cæsariem, non Indus quòd colore sit lurido, non Aethiops quod atro, quod simis naribus, & tu discrucias animum tuum, nec concoquere potes conuicium, quod non es Ciceronianus? Hoc an malum sit nescio: sed si esset malum, non tu æquo animo ferres incommodum tibi cum tot talibus'q; uiris commune? NOS. Atqui hoc laudis assequutus est Christophorus Longolius, homo Brabantus, tum apud Gallos educatus. Huic uni Cisalpinorum palmam hanc tribuunt Itali, cæteros omnes ut barbaros submouent. BVLEPHO. Plurimum sanè laudis tulit Longolius, sed nimio emptum. Diu tortus est, tandem & immortuus est certamini nondum peracto, non leui profectò studiorum iactura, quibus magno usui futurus erat, nisi totum animum omnes'q; ingenii uires ad inanis tituli studium contulisset. Quanquam ille non uni Tullio assidebat, sed per omne autorum genus sese uoluerat, disciplinas liberales omnes diligenter edidicerat, ultra iuris peritiam, nec erat contentus exprimere lineamenta Ciceronis, sed in inuentione rerum peracutus fuisse uidetur & copiosus, in tra-

notabile Exempl[um]

Longoli[us]

ctandis argumentis dexter ac felix, nusquam non præbẽs admirandæ cuiusdam indolis specimen. Nihil est igitur quod isti Ciceronis simij nobis Longolium obijciant, alijs dotibus ille magnus erat, etiamsi Ciceronianus nõ fuisset, & hæc ipsa uanissimi tituli ambitio fructum propemodũ studiorum illius corrupit, uitam abrupit. Quanquam mul tum etiam abfuit à Cicerone, cui materia defuit exercendę mirabilis illius eloquentiæ, quam in serijs grauibus'q; cau sis Cicero pręstitit. Longolius ædidit epistolas, sanæ quã elegantes ac feliciter elaboratas, fateor, sed multas argu mento perquàm humili, plures affectato, quod genus uidẽ tur aliquot epistolę Plinij iunioris. Atqui tales non arbi tror in epistolarum numero ponendas. Quid enim habẽt epistolæ Senecæ, quod epistolæ congruat, præter titulum? At in Ciceronis epistolis nihil est accersitum, aut de graui bus serijs'q; negocijs, scribit ea quæ coràm exponeret si li cuisset, aut cum amicis absentibus de familiaribus collo quitur rebus, aut de studijs confabulatur, quemadmodum solent amici præsentes inter se miscere sermonem. Quid qđ Cicero non ædidit epistolas suas, & quasdam uidetur scripsisse neglectius quàm loqui solitus erat. Vnde bona pars earum quas Tiro Ciceronis libertus collegerat, inter cidit, haud opinor peritura, si docti eas iudicassent immor talitate dignas. Primum igitur illa simplicitas & gratia sermonis inaffectati, deinde ueritas abest in epistolis Lon golij plerisq;. Ad hæc quoniam nec eadem fuit fortuna Longolij quæ Ciceronis, nec eadem negocia, fit ut interdũ inepta sit ac frigeat imitatio. Quod genus sit, M. Tullius senator & uir consularis, scribit ad suę dignitatis hoĩes, qđ

moliantur duces in prouincijs, q̃ instructæ sint legiones, ostendit periculũ, diuinat rerũ exitum, quũ ad imitationẽ Ciceronis similia scribit ad eruditos amicos & in ocio uiuentes, Longolius, ueluti solicitus de summa rerum, non'ne friget affectatio? Quid quod ipse in Musæum abditus interdum literis mandat uanissimos rumores, quales uulgo circumuolitant, indignos qui uel sermone cordati hominis commemorentur. Sed in orationibus, inquies, quas duas reliquit, uelut in capitolio habitas Ciceronem præstitit. Eas ego sanè magna cum animi tum admiratione, tum uoluptate legi, fateor. Effecerunt enim ut de illius ingenio longe quàm ante magnificentius sentirem. Adeo, quum de illo præclaram concepissem existimationem, uicit multis partibus expectationem meam. Videtur enim in has deprompsisse quicquid uel suo potuit ingenio, uel è Ciceronis orationibus hauserat. Eæ tamen tot annis elaboratæ, toties sub incudem reuocatæ, toties Criticorum censuram perpessæ, quantulum habent Ciceronis? non quidem longolij culpa, sed temporum. Aptissime dicebat Cicero, uix apte Longolius, quandoquidem Romæ, nec patres conscripti sunt hodie, nec senatus, nec populi autoritas, nec tribuum suffragia, nec magistratus qui solent esse, nec leges, nec comitia, nec actionum forma, nec prouinciæ, nec municipia, socij, ciues, postremo Roma Roma non est nihil habens præter ruinas rudera'q; priscæ calamitatis cicatrices ac uestigia. Tolle pontificem, Cardinales, Episcopos, Curiam & huius officiarios, deinde legatos principum, Ecclesiarum, collegiorum, & Abbatiarum, tum colluuiem hominum partim qui ui-

uunt ex hisce nundinis, partim qui uel libertatis am re, uel fortunam aucupantes eò confluunt, quid erit R ma? Dicet aliquis, Pontificum regnum à Christo tr ditum augustius esse, quàm fuerat olim senatus popu li'que Romani, aut etiam si libet Octauij Cæsaris. Me nihil refert, modo fatearis diuersum regni genus esse. Quo fit, ut nec oratio congruat eadem, si putamus Cice romanum esse, sermonem ad rem præsentem accommo dare. At ille præclarus iuuenis orationem attempera uit ad hominum affectus, qui ueterem Romam, rerum dominam gentem'q; togatam, adhuc somniant, quemad modum Iudæi nondum desinunt suum Mosen ac tem plum Hierosolymitanum somniare. Iam Christopho rus iuuenis nec magistratu, nec rebus gestis, nec ullo alio nomine magnus erat quàm ĩgenio, qđ ego sanè pulchrius esse duco, quàm si regno polluisset. Sed hæc persona nihil ad Ciceronem. Nunc argumentum accipe. Inciderat illi contentio cum Italo quodam adolescente, in hoc opinor subornato, ut Ciceromanam eloquentiam à barbaris uin dicaret. Et est, ut audio, nunc Romæ sodalitas quædam eorum, qui plus habent literaturæ quàm pietatis, docti uo cantur, & apud multos habentur in precio. Per hos ocio sos hoc certamen, studijs hinc atq; hinc efferuescentibus accensum est, ut ea ciuitas undiquaq; captat uoluptatis materiã. Interim Longolij causam grauabat Luteri cau sa, cuius gratia apud Romanos male audiebat quic quid erat affine Germaniæ, ne dicam Cisalpini omnes. Itaque Christophoro tametsi natione barbaro, nam hu iusmodi uocabulis adhuc utuntur illi, quasi fasces re‍rũ non

tota sit immutata, tamen ob admirandam sermonis elegantiam, uisum est candidioribus aliquot, honoris gratia decernere ciuis Romani titulum. Fiebat hoc olim, & erat munus non minus utile quàm honorificum. Nunc autem quid est esse ciuem Romanum? Profecto minus aliquanto quàm esse ciuem Basiliensem, sic contemptis uerborum fumis, rem ęstimare libeat. Atq; hinc in barbarum Longolium competitoris ipsiq; fauentium inuidia. Tandem quęsita est illa uoluptas ociosis, ut in Capitolio (sic enim uocant curiam quandam non admodum magnificam, in qua solent agi per pueros exercitandi ingenij gratia fabulę) causam diceret Longolius. Subornatus adolescens audaculus, qui accusationem quam ab alio compositam edidicerat recitaret. Accusationis hæc erant capita, primum quod Christophorus Longolius olim puer, dum ingenij periclitandi gratia laudat Galliam in qua tum uiuebat, in nonnullis ausus sit eam ęquare Italię, deinde quod in ea laudasset tribus uerbis Erasmum & Budæum barbarus barbaros, pręterea quod diceretur ab his subornatus ac delegatus in Italiam, ut optimos quosque libros deportaret ad Barbaros, quo possent cum Italis de principatu eruditionis contendere. Postremo quod homo barbarus & obscurę familiæ, minime dignus uideretur honore tanti cognominis, ut ciuis Romanus appellaretur. Habes pręclarum argumentum, in quo neruos intendas eloquentię Tullianæ. Atqui hoc planè ludicrum ille plusquam serio agit, mirifico sanè uerborum apparatu, magna ingenij significatione, summa uehementia, multa interdum urbanitate, non aliter alludens

ad ętatem Ciceronis, quàm is qui scripsit Batrachom machiam, allusit ad Homericam Iliadem, ranis ac mu bus, rebus'q; ridiculis ac friuolis, deorum, dearum, he um splendida uerba facta'q; accommodans, Ita Long lius exaggerat capitis discrimen, armatas cohortes, gl diatorum manum, quorum uiolentia autoritas amplis mi ordinis, ac secundum leges agendi libertas fuerit im pedita. Fingit priscam illam Romam orbis reginam, & huius præsidem ac tutorem Romulum cum suis Quirit bus, sommat P.C. & augustissimum ordinem regnorum dominum, populum in suos ordines ac tribus distinctum prętorum ius, tribunorum intercessionem, sommat prouin cias, colonias, municipia & socios urbis septicollis, recita tur senatus consultum, citantur leges, miror non meminisse clepsydrarum, quę reo solent infundi nouem opinor. Hic excitantur illa πάθη, appellantur ueteres illi Romanæ ci uitatis principes, e'q; monumentis excitantur, quid non? Per quàm faceta res est. Equidem fateor hunc ludum ui deri posse non inelegantem, si ad eum modum exercere tur iuuentus in scholis declamatorijs, etiamsi non frustra præcepit Quintilianus, ut declamationis simulachrũ quàm proxime accedat ad ueras actiones, mirum quod quidam declamandi themata petere soleant è poetarum fabulis, nec ueris, nec uerisimilibus. Nam habent in ado lescentibus & illa progymnasmata fructum haudqua quam pœnitendum, quum argumento ex historia sum pto, uerba sententiæ'q; ad illorum temporum conditionem accomodantur, sed tamen instructior erit ad ueras causas agendas, qui quæstionem tractat, prę sentis temporis in

uolutam circunstantiis, ueluti si quis tractet, num expe-
diat Reip. ut principes filias aut sorores suas in procul
semotas regiones elocent, an sit in rem Christianæ pieta-
tis, proceres Ecclesiasticos onerari ditione prophana,
utrum consultius sit iuuenem euoluendis autoribus, an
peragrandis longinquis regionibus, periclitandis'que re-
bus, multarum rerum cognitionem colligere, num expe-
diat puerum imperio destinatum, aut natum, multum tem
poris in literis ac liberalibus disciplinis consumere. Cæ-
terum argumentum quod tractat Longolius, quum nec
sit ex historia petitum, ut saltem per fictionem suo tempo
ri congruere possit, nec eiusmodi tamen, ut uere suo tem-
pori suis'que personis conueniat, qui fieri potuit ut hic to-
tum exprimeret Ciceronem, qui depulsis armis Antonij,
sublato'que mortis metu, libere dixit apud senatum popu-
lum'que Romanum? In hac tamen materia tanto studio,
tanta'que ingenij dexteritate rem gessit egregius iuuenis,
ut hodie neminem norim, uel apud Italos, cum pace om-
nium dixerim, quem existimem idem præstare posse, tan-
tum abest, ut Longolij laudibus aliquid studeam detrahe
re. Talibus enim ingeniis non queam non fauere, etiam
si mihi male uellent. Hęc eò tantum dicuntur, ut adolescen
tiæ studijs prospiciam, ne se superstitiose discrutient affe-
ctatione Ciceronianæ similitudinis, sic ut hac intentione
ab utilioribus, magis'que necessarijs studijs auellantur. Rē
habes Nosopone, orationes supersunt, quę me coarguant
si quid mentior. Nunc mihi rationem ineas uelim, sit'ne
operæprecium ingenia felicissime nata in has ἐπιδεί-
ξεις tantum ætatis & operæ consumere, ne dicam immo-

ritatibus curis? Quantum utilitatis uel religioni Christianę, uel studiis, uel patrię laturus erat, si uigilas quas actionibus illis ludicris impendit, in res serias collocasset? N O S. *Profecto miseret me Longolij, et uix habeo quod respondeam.* B V L. *Ad hęc testatur se scripsisse orationes quinque in laudem urbis Romę. O pulchre collocatam operam Quanto rectius eam collocasset, si ciuitatem illá, atque eos præcipue qui bonas literas ibi profitentur orationibus aliquot elaboratis ad Christi cultum ac pietatis amorem inflammare studuisset. Intelligis Nosopone quid dicam, imò potius quid non dicam. At quibus tandem uigiliarum tantum datum est? Senatui? senatus, si quis omnino Romæ est, latine nescit. Populo? Barbare loquitur, tantum abest, ut dictione Tulliana capiatur. Sed ualeant hæc ἐπιδεικτικὰ. Aduersus Martinum Lutherum rem agit & seriam & grauem. Vbi qui potuit esse Tullianus de rebus differens, quas M. Tullius prorsus ignorauit? At oratio non potest esse Tulliana, id est optima, quę nec tempori, nec personis, nec rebus congruit. Satis quidem Tulliane conuiciatur. Vbi tandē uentum ad errorum capita recensenda, subobscurus est, & uix ab illis intelligitur qui Lutheri dogmata tenent. Atqui hic res summam orationis perspicuitatem desiderabat, si uoluisset esse Ciceronianus. Iam ex ipsa rerum propositione non difficile fuerit coniectare qualis futurus fuerit in refellendis dogmatibus aduersarij, suis'que confirmandis. Sedulo quidem uitat uoces nostræ religionis, nunquam usurpans fidei uocabulum, sed in eius locum substituens persuasionem, alia'que permulta quæ prius attigimus, semel tamen*

atque iterum utitur nōie Christiani, per imprudentiam opinor. Nam ea dictio nusquam extat in libris M. Tullij. Quanquam & hic multa felicissime dixit, nec alia re magis peccauit, quàm quod nimis anxie studuit esse Ciceronianus, cui maluit orationem congruere quàm causæ. N. *Attamen istis dictu mirum quàm nunc applaudant Itali quidam.* B. *Confiteor, laudant illa, sed ista legunt. Batavi oratoris nænias, quæ Colloquia uocantur, quanto plures terunt manibus quàm Longolij scripta, quamlibet elaborata, quamlibet expolita, quamlibet Tulliana, & ut græce dicā melius, κεκροτημένα. Quid in causa? Quid? nisi quod illic res ipsa capit, moratur'que lectorem qualicunque sermone tractata, ad hæc, quoniam theatrica sunt, & uita carent, dormitat lector stertit'que. Vtilitas cōmendat ēt mediocrem eloquentiam. Quę tantū adferūt uoluptatem, eadē diu placere non possunt, præsertim iis qui literas in hoc discūt non solum ut politius dicant, uerum ēt ut rectius uiuant. In summa, qui iuuenem illum ad huius laudis ambitū inflāmarunt, nō optime meriti sunt, uel de ipso, uel de re literaria. Sed de Lōgolio fortasse nimis multa.* N. *Prętercurristi Iacobū Sadoletū ac Petrū Bēbum, prudens opinor.* B. *Nę prudēs uiros eximios, rara'que horū temporū exempla nolui miscere turbę. Petri Bembi nihil extat quod sciā, præter aliquot epistolas, in quibus exosculor, non modo dilucidū quoddā, sanū, & ut ita dicam, Atticum dicendi genus, sed probitatem, humanitatem ac singularem ingenii candorem in oratione uelut in speculo relucentē, nec alia re uel fortunatiorē, uel ornatiorē iudico Longolium, q̄ talium uirorum amicitia. At Iacobus*

Sadoletus cætera ferè æqualis Bembo, in comment quem elegantissimum ædidit in psalmum. L. non adeo fectat haberi Ciceronianus, ut non personæ decorum t tur, est enim episcopus Carpentoractensis, ut non mate seruiat, ne in epistolis quidem abhorrens à uocibus q busdam Ecclesiasticis. Quid igitur? Non dixit Tullia more? Non dixit, imò dixit potius, qui eo modo dixit, q probabile est iisdem de rebus, si uiueret, dicturum esse ceronem, hoc est, de Christianis Christiane. Huiusmo Ciceronianos ferre possum, qui summo præditi ingen disciplinis omnibus absoluti, tum iudicio prudentiaque s gulari, siue unum Tullium in dicendo sibi prepofuerun siue paucos eximios, siue doctos omnes, non possunt no optime dicere. NOS. Multum suffragiis eruditoru tributum est Baptistę Cassellio. B. Oratio de Lege Agr ria, quam paulo ante mortem ædidit, declarat illum sun mo nisu Tullianę dictionis affectasse lineamenta, & ha ctenus propemodum assequutus est quod uoluit, lucis ha bet plurimum, uerba nitida, compositionem suauem. Cæ terum immane quantum est quod desideratur, si ad Ci ceronem conferas. NOS. Certe Pontanum uno ore prę dicant omnes, huic Ciceronianę dictionis palmam tri buunt eruditorum centurię. BVL. Non sum uel tam ebes, uel tam inuidus, ut non fatear Pontanum mul tis egregiis ingenii dotibus uirum fuisse summum. Ac me quoque rapit placido quodam orationis lapsu, uerborum dulce quiddam resonantium amœno tinnitu demulcet au res, demum splendore quodam perstringit dignitas ac ma iestas orationis. N. Quid igitur obstat, quo minus illum

fateare

fateare Ciceronianum? B. *Ex meo iudicio nihil illius laudi uel accesserit, uel decesserit. Quædam illius degustaui. Tractat materias prophanas, quasi'que locos communes, de fortitudine, de obedientia, de splendore, quæ tractata facillime nitescunt, atque ex se facile suppeditant sententiarum copiam, eas'que sic tractat, ut ægre possis agnoscere Christianus fuerit nec ne. Similiter temperat stylum in libello de principe. Preterea non memini me quicquam illius legisse preter aliquod Dialogos ad Lucianum effictos. At ego non agnoscam Tullianum, nisi qui res nostras Ciceroniana tractet felicitate. In epigrammatibus plus tulisset laudis, si uitasset obscœnitatem, quod nec in Dialogis satis cauet. In Meteoris & Vrania, quæsiuit materiam quæ facile splendescit, & rem sanè felicem feliciter tractauit, nec illic requiro Christianam dictionem. In cæteris interdum desidero decorum & aptũ, & aculeos quos Marcus Tullius inanimo relinquit etiam posito codice. Certè ad istam legem quam tu nobis præscripseras, Ciceronianus non erit, in cuius scriptis sexcentas uoces possem ostendere, quæ nusquam sunt apud Ciceronem. Postremo uides, quàm infrequens sit in manibus Pontanus, uir, extra cõtrouersiam in literis inter præcipuos numerandus.* N. *Pontano successit Accius Syncerus, qui partum Virginis matris mire felici carmine descripsit, cui supra modum applausum est à Romano theatro.* B. *Testatur hoc abunde Leonis & Clementis Breuia, sic enim hodie uocant, tum Aegidij Card. addita præfatio, ne cæteros commemorem, nec sine causa tantopere placuit. Mihi certe magna cũ animi uoluptate perlectum est opus utrũque.*

Nam & Eclogas scripsit piscatorias. Quis autem talem indolem in iuuene Patricio non exosculetur? Hoc nomine præferendus est Pontano, quod rem sacram tractare non piguit, quod nec dormitanter eam, nec inamœne tractauit, sed meo quidem suffragio plus laudis erat laturus, si materiam sacram tractasset aliquanto sacratius, qua quidem in re leuius peccauit Baptista Mantuanus, quãquã & aliàs in huiusmodi argumentis uberior. Nũc quorsum attinebat hic toties inuocare Musas & Phœbum? Quid quod Virginem fingit intentam præcipue Sibyllinis uersibus, quod non apte Proteum inducit de Christo uaticinantem, quod Nympharum, Hamadryadum, ac Nereidũ plena facit omnia? Quàm dure respondet Christianis auribus uersus ille, qui ni fallor, Virgini matri dicitur. Tuq; adeo spes fida hominum, spes fida deorum. Scio deorum metri gratia positum loco diuorum. Me quidem leuiter offendit in tot uirtutibus, quod Synalœphæ frequentes biulcam reddunt compositionem. Ne multis, si carmẽ hoc proferas ut specimen adolescentis poeticen meditantis, exosculabor, si ut carmen à uiro serio scriptum ad pietatem, longe præferam unicum hymnum Prudentianum de natali Iesu tribus libellis Accij Synceri, tantum abest ut hoc carmen sufficiat & ad prosternendum funda Goliam ecclesiæ minitantem, & ad placandum cithara Saulem furentem, quã laudem illi tribuunt præfationes? Atq; haud scio, utrum sit magis reprehẽdendum, si Christianus prophana tractet prophane, Christianum se esse dissimulás, an si materias Christianas tractet paganice. Si quidem Christi mysteria non solum erudite, uerũ etiam religiose

tractanda sunt. Nec satis est temporaria delectatiuncu-la delinire lectoris animum, excitandi sunt affectus deo di gni. Quod fieri non potest, ni penitus cognitum habeas argumentum quod uersas, nec enim hic inflammabis, si frigeas ipse, nec ad amorem reru cœlestiū accendes lectorem, si tibi talium uel leuis admodum, uel nulla cura est. Hic si præsto sunt, uel utro, nec accersita, uel non magno constantia dictionis ornamenta, figurarum illecebræ, quibus fastidiosum lectorem allicimus, allectum'que remoramur, non arbitror reijcienda, modo primas teneant ea quæ præcipua sunt. Quale porrò sit, materiam piam ob hoc ipsum putere nobis, quod pie tractata sit? At pie tractari qui potest, si nunquam dimoueas oculos à Virgilijs, Oratijs, ac Nasonibus? Nisi forte quorundam studium approbas, qui fragmentis Homericorum aut Virgilianorum uersuum, undique decerptis, & in centonem consarcinatis, Chisti uitam descripserunt. Operosum sanè scribendi genus, sed cui unquam ista lachrymulam extuderunt? Quem ad pietatem commouerunt? quem ab impura uita reuocarunt? Atqui non ita multum dissimilis est istorum conatus, qui uerbis, sententiolis, figuris ac numeris ex Cicerone congestis, connestiunt argumentum Christianum. Quid enim laudis fert ille rhapsodus? Nempe quod accurate uersatus est in Homero siue Virgilio. Quid fructus adfert hic Ciceronianus? Applauditur diligenter in M. Tullij scriptis uersato, sed tātum ab ijs, qui & ipsi in iisdem uersati, quid unde decerptum sit agnoscunt. Habet ea res uoluptatem planè quandam, fateor, sed quū apud ꝑpaucos, tum eius gene-

ris, ut facile uertatur in satietatem, postremo quæ nihil aliud sit quàm uoluptas. Cæterum illud sine quo Fabius negat esse mirabilem eloquentiam, quod in conatandis affectibus situm est, prorsus abest. Et tamen nobis interim uidemur Marones ac Cicerones. Dic mihi Nosopone, si quis argumentum rapti Ganymedis, eleganter constructum opere Musaico dissoluat, & iisdem tessellis aliter cō annatis exprimere conetur, Gabrielē cœleste nuntium adferentem Virgini Nazarenæ, non'ne durum parum'q; felix opus nascetur, ex optimis quidem tessellis, sed minus argumento congruentibus? N. Poëtas excusat à priscis concessa licentia. B. Audies hic illud Oratianum. At non ut placidis coëant immitia, nō ut Serpentes auibus geminentur, tigribus agni. Minus, opinor, conuenit Musis, Apollini, reliquis'q; dijs poëticis, cum Christianæ pietatis mysterijs, quàm serpentibus cum auibus, aut tigribus cum agnis, præsertim in argumento serio. Alioqui si quid obiter per iocum aspergatur ex ueterum fabulis, ferendum arbitror magis quàm probandum. Oportebat enim oēm Christianorum orationē resipere Christū, sine quo nec suaue, nec splendidum est quicq̄, nec utile, nec honestū, nec elegans, nec facundum, nec eruditum. Liceat sanè præludere ad seria pueris. In ueris, in serijs, quod'q; grauius est, in pijs materijs, quis feret ista paganica progymnasmata? N. Quod igitur tuum est consilium, ut Ciceronem abijciam è manibus? B. Imò ut semper in sinu sit potius adolescenti eloquentiæ canditato, sed quorundam morositas fastidium'q; prorsus abijciendum est, qui scriptum alioqui doctum & elegans reijcere solent, & indignum

lectu iudicare, non ob aliud, nisi quod ad Ciceronis imitationem non sit elaboratum. Primum enim non quibuslibet ingenijs congruit Tulliana phrasis, ut male cessura sit affectatio, deinde si desunt naturæ uires, ut immutabilem dicendi felicitatem assequaris, quid stultius, quàm in eo discruciari, quod non potest contingere? Ad hęc nec materiæ cuiuis, nec personis omnibus congruit Tulliana phrasis, & si congrueret, quædam negligere præstat, quàm nimio parare. Si M. Tullio tanti constitisset sua facundia, quanti nobis, aliqua ni fallor ex parte neglexisset orationis ornamenta. Nimio uero paratur, quod tanto ętatis, ualetudinis ac uitæ etiam dispendio emitur. Nimio paratur, cuius gratia disciplinas cognitu magis necessarias negligimus. Denique nimio paratur, quod pietatis iactura emitur. Si ideo discitur eloquentia, ut delectemus ociosos, quid attinet rem scenicam tot uigilijs perdiscere? Sin ut persuadeamus quæ sunt honesta, efficacius dixit Phocion Athenensis quàm Demosthenes. Sæpius persuasit Cato Vticensis quàm M. Tullius. Iam si in hoc paratur eloquentia, ut scripta nostra terantur manibus hominum, & si citra studium contingeret Ciceronianæ dictionis similitudo, tamen arte uarietas esset affectanda, quæ lectoris nauseanti stomacho mederetur. Tantam uim habet in rebus humanis uarietas, ut nec optimis semper expediat uti. Nec usquam non uerum est illud Gręcorum prouerbio iactatum, μεταβολὴ πάντων γλυκύ. Nec alio nomine magis commendatur Homerus & Oratius, quàm quod rerum ac figurarum admirabili uarietate nō sinunt oboriri tędium lectionis. Ad hanc nos natura quodammodo finxit,

ſuam cuiꝗ tribuens ingenium, ut uix duos reperias, qui eadem uel poſſint uel ament. Iam quum nihil ſit humano ſtomacho delicatius aut faſtidioſius, tum ad eruditionem parandam tantum uoluminum nobis ſit deuorandum, quis poſſet in perpetua lectione perdurare, ſi cunctorum eſſet idem ſtylus, ac ſimilis dictio? Præſtat igitur ut in epulis, ita & in ſcriptis eſſe quædam deteriora, quàm per omnia ſimilia. Qualis autem eſſet ille conuiuator, qui quum plurimos acciperet, inter quos uix duo palati iudicio conſentiunt, cibos apponeret omnes eodem more conditos, etiamſi delicias Apitianas apponeret? Nunc dũ alius alio dicẽdi genere capitur, fit ut nihil nõ legatur. Vt ne repetam, quod ipſa quoꝗ natura repugnat iſti affectationi, quę uoluit orationem eſſe ſpeculum animi. Porrò quum tanta ſit ingeniorum diſſimulitudo, quanta uix eſt formarum aut uocum, mendax erit ſpeculum niſi natiuam mentis imaginem referat, & hoc ipſum eſt, quod in primis delectat lectorem, ex oratione, ſcriptoris affectus, indolem ſenſum, ingeniumꝗ cognoſcere, nihilo minus quàm ſi complures annos cum illo conſuetudinem egeris. Et hinc diuerſorũ tam diuerſa erga librorum ſcriptores ſtudia, prout quenque genius cognatus aut alienus, uel conciliat uel abducat, haud aliter quàm in formis corporum, alia ſpecies alium delectat offendit'ue. Dicam quid mihi contigerit. Adoleſcens adamabam poëtas omnes. Verum ſimul atꝗ ſum Oratio factus familiarior, prę hoc omnes cæteri putere cœperunt, alioqui per ſe mirabiles. Quid exiſtimas in cauſſa fuiſſe, niſi geniorum arcanam quandam affinitatem, quæ in mutis illis literis agnoſcitur? Hoc genuinum

ac natiuum nō spirat in oratione nihil nisi Ciceronem exprimentium. Quid quod probi uiri, quanquam parum feliciforma nati sunt, nolint tamen apposita persona formosissimi cuiuspiam mentiri speciem, ac ne pingi quidem alia forma sustineant quàm dedit natura, quod turpe sit mentita facie imponere cuiquam, & ridicula res sit mendax speculum, aut assentatrix imago. Aut turpius mendacium sit, si quum sim Bulephorus, uelim haberi Nosoponus, aut aliusquilibet. An non igitur ab eruditis merito ridentur improbi quidam, qui uiros alioqui doctos & eloquentes ac nominis immortalitate dignos, non alio nomine reijciūt ac uelut è bibliothecis submouent, nisi quod seipsos stylo maluerint exprimere, quàm Ciceronem, quum imposturae genus sit teipsum non exprimere, sed alienae formae praestigium oculis hominum obijcere. Et haud scio an si liceat ita permittente deo, multos inuenturi simus, qui totam corporis sui speciem uelint cum aliena commutare, multo pauciores arbitror fore, qui mentem & ingenium totum cum alterius ingenio sint permutaturi. Primum quod nemo uelit alius esse quàm est, deinde quod suis quisque dotibus sic temperatus est naturae prouidentia, ut etiam si quid adsit uitii, uirtutibus adiunctis paria faciat. Habet animus faciem quandam suam in oratione uelut in speculo relucentem, quam à natiua specie in diuersum refingere, quid aliud est quàm in publicum uenire personatum? NOS. Vide ne, quod aiunt, septa tua transiliat oratio, quae mihi uidetur eò prouecta, ut damnet omnem imitationem, quum rhetorica tribus potissimum constet, praeceptis, imitatione, & usu, nisi forte qui

M. Tullium imitantur, faciem alienam assumunt, qui cæte ros, suam habent. B. Amplector imitationem, sed quæ adiuuet naturam, non uiolet, quæ corrigat illius dotes, nõ obruat; probo imitationem, sed ad exemplum ingenio tuo congruens, aut certe non repugnans, ne uideare cum gigantibus θεομαχεῖν. Rursus imitationem probo nõ uni addictam præscripto, à cuius lineis nõ ausit discedere, sed ex omnibus autoribus, aut certe præstantissimis quod in quoque præcellit maxime, tuoq́; congruit ingenio decerpentem, nec statim attexentem orationi quicquid occurrit bellum, sed in ipsum animum uelut in stomachum traijcientẽ, ut transfusum in uenas, ex ingenio tuo natum, non aliunde emendicatum esse uideatur, ac mentis naturæq́; tuæ uigorem & indolem spiret, ut qui legit, non agnoscat emblema Ciceroni detractum, sed fœtum è tuo natum cerebro, quemadmodum Palladem aiunt è cerebro Iouis, uiuam parentis imaginem referentem, nec oratio tua cento quispiam uideatur aut opus Musaicum, sed spirans imago tui pectoris, aut amnis è fonte cordis tui promanans. Sit autem prima præcipuaq; cura penitus cognoscendę rei quam tractandam suscipis. Ea tibi suppeditabit orationis copiã suppeditabit affectus ueros ac natiuos. Ita demum fiet, ut tua uiuat, spiret, agat, moueat & rapiat oratio, teq́; totum exprimat. Nec statim adulterinũ est, quod accedit ex imitatione. Est aliquis cultus qui nec uirum dedecet & natiuã formam commendat, ueluti lotio, uultus moderatio, sed in primis cura bonæ ualetudinis. Iam si tuam faciem uelis ad eius speciem componere, qui tibi dissimillimus est; nihil agis. Cæterum si uideris in quopiam tui non admodum

dissimili, effusiore risu immodica'que rictus diductione dehonestari formam, aut adductione superciliorum, corrugatione frontis, subductione nasi, reductione labiorum, aut improba oculorum sublatione, alijs'que similibus minus decentem reddi faciem, potes his uitatis tuam formam reddere meliorem, nec tamen uultum sumes alienum, sed tuum compones. Item uides alterum parum decere cæsariem impexam, aut æquo promissiorem, tuam licebit corrigere, Rursum si cõspexeris in alio quantum addat gratię, frontis hilaritas modesta, oculorum uerecundia, totusq; uultus habitus ad probitatem compositus, ut nec toruum quicquam aut insolens, nec leue aut incompositum prę se ferat, non erit præstigium, si tuum uultum ad huius imitationem formaris. Siquidem in te situm est, ut & animus uultui respondeat. Quoniam autem uaria est formarum gratia, ne statim existimes deterius, quod dissimile est illi, cuius formam miraris. Nam quemadmodum diximus, fieri potest, ut qui inter se dissimillimi sunt, æquales tamen sint. Nec quicquam uetat, quin Ciceroni dissimillimus, potior sit eo, qui Ciceronis lineamenta propius exprimit. Age ponamus aliquantisper nostros amores, ex iudicio rationis, non ex affectu feramus sententiam, si tibi tua Pitho det optionem, utrum pro Nosopono Quintilianus esse malis, an is qui de Rhetoricis scripsit ad Herennium, utrum eliges? NOS. Equidem malim esse Quintilianus. BVL. Et tamen alter quanto Ciceroni similior est? Vtrum malles esse Salustius, an Q. Curtius? NOS. Malim esse Salustius. BVL. At Q. Curtius propius accedit ad Ci-

ceronem. B V. Vtrum malis esse Leonardus Aretinus, an Laurentius Valla? N. Malim Valla. B V. Leonardus tamen Ciceroni uicinior est. Vtrum malles esse Hermolaus Barbarus, an Christophorus Landinus? N O S. Barbarus. B V L. At alter ille propinquior est M. Tullio. Vtrum malles esse Politianus, an Paulus Cortesius? N. Politianus. B V L. At alter uideri postulat Ciceronianus. Iam utrum malles esse Tertullianus, heresim excipio an Beda? N O S. Tertullianus. B V L. At Beda plus habet phraseos Ciceronianę. Vtrum malles esse Hieronymus, an Lactantius? N O S. Hieronymus. B V L. At alter quantus est Ciceronis simius? Vides igitur non continuo melius dicere eum qui propius accedit ad Ciceronē, nec peius qui dissimilior est. Deniq; quemadmodū plures esse possunt Attici, qui tamen inter se dissimillimi sunt, ita nihil uetat, quo minus plures dicantur Ciceroniani, qui dicendi uirtutibus pares sunt, quum inter se similes non sint. At quis ferat sciolos quosdam, miro supercilio reijcientes, quicquid non referat lineamenta Tullianæ phraseos, quam uerbulis duntaxat, figuris & numeris, expendunt? Frigide sectatur Tullianam phrasim, qui non multorum autorum lectione, multarum disciplinarum scientia, multarum cognitione rerum instructus accedit, ne repetam qđ dictum est de ui naturę & prudentia. Feram tamen hanc ineptam gloriolam in adolescente, feram in doctis, qui hunc neuum multis egregijs dotibus pensant, quis ferat senes qui nihil aliud captant, quàm ut sint Ciceroniani, qui uiros ipsis & eruditiores & eloquentiores eradunt ex albo scriptorum, quod ausint à Ciceronis lineamentis

alicubi recedere, quum ipsi ferè adeo Ciceromani non sint, ut subinde destituantur grammaticę pręsidiis? Non exprimam quorundam nomina, quibus fortasse in uotis sit uel sic innotescere. De Bartholomeo Scala dicam, cui Hermolaus & Politianus uisi sunt parum Ciceromani, ipse sibi Tullianus est uisus, utcunque dissimulat. At ego malim somnia Politiani, quàm quæ Scala sobrius summo'que studio elaborauit. Paulus Cortesius non dissimulat huius affectationis studium, sed deum immortalem, quanto longius illius epistola discrepat ab imagine Ciceronis, quàm Politanica cui respondet. Sed non alia re mihi uidetur Ciceroni dissimilior Cortesius, quàm quod totus ferè sermone aberrat à scopo. Sic enim agit causam, quasi Politianus deterreat ab imitatione Ciceronis, tum quasi nolit eum qui scribit, ullum scriptorem sibi imitandum proponere, quum eos taxet, qui nulla lectione bonorum autorum, nulla eruditione, nullo usu instructi, tantum hoc moliuntur ut Ciceronis exprimant lineamenta, quos ob id simios appellat Ciceronis. Taxat eos qui ex Cicerone uerba frustillatim mendicant, qui semper alienis ingrediũtur uestigijs, quũ nihil ex se gignant, qui nihil aliud q̃ imitantur, & uerbula duntaxat imitantur. Hos negat se ferre posse, qui quum nihil minus sint quàm Ciceroniani, tamen Ciceronis titulo sese uenditantes, non uerentur de summis uiris pronuntiare. Proinde monet amicum, ut posteaquam Ciceronẽ primũ at non solũ, sed cum alijs multis eximiis scriptoribus diutina lectione contriuisset, edidicisset, concoxisset, tũ demũ si quãdo pararet aliquid scribere, poneret morosam illam & anxiam soliatudinem

imitandi tantum Ciceronem, nunquam à lineamentis illius oculos deflectens, quod hæc anxietas efficiat, ut minus hoc ipsum assequaris quod sequeris. An hoc est deterrere ab imitatione Ciceronis? Num hoc est docere, neminem omnino imitandum esse? An is qui uaria lectione instructus, atque, ut ita dicam, saginatus, dum scripturienti, quod in quoque legit optimum, uenit in mentem, non imitatur aliquem, etiamsi non illis seruit nec assidet, sed suos affectus ac rem, de qua parat dicere, adhibet in consiliũ? At Cortesius negat sibi placere simios Ciceronis, Similem, inquiens, uolo mi Politiane, non ut simiam hominis, sed ut filium parentis, eadem loquens quæ dixerat Politianus. Id multis uerbis prosequutus, tandem uelut immemor sui, fatetur se malle esse simium Ciceronis, quàm aliorum filium. Si uox hęc, aliorum, complectitur Salustium, Liuium, Quintilianum, Senecam, quis non malit se esse similem illis, quemadmodum filius similis est patri, quàm sic esse similis M. Tullio, quemadmodum simia similis est homini? Post hæc multa congerit in eos qui sese ingurgitant uaria lectione, nec ea quę legunt concoquunt. Horum orationem existere scabram, inconditam et asperam. Sed quid hæc ad epistolam Politiani? Si sentit cum illo, quur ita respondet quasi dissentiat? Si dissentit, quæ Politianus probat erant refellenda. Nam illud uel maxime Ciceronianum est, dispicere quid sit in controuersia, quid conueniat cum aduersario, & in quo sit causæ status, neque quicquam extra causam dicere. Proinde prolixam epistolam elaborauit Cortesius, magis quàm Ciceronianam, cui uelut aliena loquenti, nihil respondit Politia-

nus. At Politianus qui audiebat non Ciceronianus, quanto melius Ciceronem exprimit, breuiore licet epistola, nõ tantum sententiarum argutia, uerum etiam uerbis aptis, elegantibus, ac significantibus: etiamsi me non fugit huius uiri meritis famam apud eruditos Italiæ, malignius respondisse, quam ob rem nescio. Neq; uero mihi dicuntur hęc in suggillationem Cortesii, nec enim contumeliosum est postponi uix cuiquam imitabili Politiano, sed ut adolescentibus exemplo commonstretur, quid sit uere Ciceronem exprimere. HYP. Tot ambagibus nos circumagis Bulephore, ut parum absit quin ex Hypologo fiam Hyponosus. Quin tu simpliciter explana, quid de Cicerone quid'q; de hoc imitando sentias. NOS. Hoc ipsum & ego peruelim, nam eò propemodum tua me perduxit oratio, ut statuerim tuis obtemperare consiliis. BVL. Nihil arbitror restare, nisi ut quæ sparsim disserta sunt hactenus, in compendium contrahamus. NOS. Quis tibi uidetur M. Tullius? BVL. Dicendi artifex optimus, atq; etiam ut inter ethnicos uir bonus, quem arbitror si Christianam philosophiam didicisset, in eorum numero censendum fuisse, qui nunc ob uitam innocenter pie'q; transactam pro diuis honorantur. Artem & usum in illo plurimum ualuisse fateor, sed multo maximam eloquentiæ suæ partem debuit naturę, quam nemo sibi dare potest. Nec alium è Latinis scriptoribus arbitror magis habendum in sinu pueris & adolescentibus, qui in eloquentiæ laudem educantur. Poetarum tamen lectionem Latinorum duntaxat uolo priorem esse, quod hoc Musæ genus magis conuenit ætati teneræ. Nec quenquam ad Ciceronis

accuratam imitationem uocari uolo, nisi prius cognitis artis rhetoricæ præceptis. Post hæc adesse uolo commonstratorem artis, uelut solent pictores discipulis in tabula quapiam insigni demonstrare, quid ex arte factum sit, quid contra. Rursus M. Tullium in parte studiorum, præcipuum ac primum esse uolo, non solum; nec sequendum tantum puto, sed imitandum potius, atque æmulandum etiam. Etenim qui sequitur, alienis ingreditur uestigijs, & seruit præscripto. Porro uere dictum est, eum non posse bene ambulare, qui pedem semper ponit in alieno uestigio, nec unquam bene natare, qui non audet abijcere suber. Imitator autem non tam eadem dicere studet quàm similia, imò ne similia quidem interdum, sed paria magis. Aemulator uero contendit etiam melius dicere si possit. Nullus autem fuit unquam tam absolutus artifex, in cuius opere non aliquid deprehendas, quod melius reddi possit. Ad hæc nolim hanc imitationem nimis anxiam ac superstitiosam esse. Nam hoc ipsum obstat quo minus efficiamus quod uolumus. Nec ita censeo M. Tullium adamandum, ut à cæteris omnibus abhorreas, sed optimos quosque primum legendos, & ex optimis, quoque est optimum excerpendum, neque enim est necesse, ut quenquam totum imiteris. Nec illos aspernandos censeo, qui dictionem quidem non multum iuuant, sed tamen rerum copiam suppeditant, uelut Aristoteles, Theophrastus, & Plinius. Ad hæc nolim quenquam sic addictum esse Ciceroni imitando, ut à suo recedat genio, & ualetudinis uitæ'que dispendio consectetur, quod repugnante Minerua non possit assequi, uel nimio constaturum sit,

si tandem assequatur. Præterea nolim hoc solum agi, nec ita laudem Ciceronianæ dictionis ambiendam arbitror, ut Liberales disciplinas, cum primis necessarias, negligas. Ab istis uero, uelut à peste cauendum, qui clamitant esse nefas uti uoce, quæ non reperiatur in libris Tullianis. Posteaquam enim ius Latini sermonis desijt esse penes uulgarem consuetudinem, quicquid uocabulorum deprehenditur apud idoneos scriptores, usurpemus nostro iure, quum opus est, & si durius obsoletum'q; uidetur, quod à paucis sit usitatum, nos in lucem proferamus, crebra'q; ac tempestiua usurpatione molliamus. Quæ tandem inuidia sit, quum ueteres Græcorum uoces mutuo sumpserint, quoties Latinæ uel deerant, uel minus significantes habebantur, nos ubi res postulat à dictionibus, quas apud probatos autores comperimus temperare? Nec minore studio fugiendi uidentur & illi, qui reijciendum & omnino lectu indignum uociferari solent, quicquid uerbis, formulis & numeris non effictum sit ad Ciceronis imitationem, quum liceat diuersis uirtutibus, si non similes, certe pares esse Ciceroni. Absit à nobis hæc fastidiosa morositas, quin potius quod Naso ludens narrat sibi accidisse in puellarum amoribus, id nos serio præstemus in autorum lectione. Ille proceram commendabat puellam, quod heroina uideretur, breuis placebat ob commoditatem, primam ætatem flos ipse commendabat, grandiorem rerum usus, in illiterata delectabat simplicitas, in erudita ingenium, in candida coloris gratiā amabat, in fusca nescio quid latētis gratiæ sibi fingebat. Eodē candore si nos ex singulis scriptoribus ex-

cerpemus quod habent probandum, nullum fastidiemus, sed ex omnibus aliquid delibabimus, quod nostram condiat orationem. Cæterum illud ante omnia prouidendum ne simplex ac rudis ætas Ciceroniani cognominis præstigio decepta, pro Ciceroniana fiat pagana. Videmus enim huiusmodi pestes nondum prorsus extinctas, subinde meditari repullulascentiam, sub hoc fuco ueteres hæreses, sub alio Iudaismum, sub alio paganitatem. Sic ante complures annos factiones oriri cœperant apud Italos Platonicorum & Peripateticorũ. Facessant hæc dissidiorum cognomina, ea potius inculcemus, quę & in studijs & in religione, & in omni uita concilient alantque mutuam beneuolentiam. Proinde de rebus sacris primum ea combibenda est persuasio, quæ uere Christiano digna sit. Id si fiat, nihil uidebitur ornatius cœlesti philosophia, nihil suauius Iesu Christi nomine, nihil uenustius uocabulis, quibus ecclesiæ luminares arcanas tractarunt. Nec uidebitur illius sermo uenustus, qui non congruit personę, nec rebus est accommodatus, monstrosus etiam qui res pietatis tractat uerbis impiorum, quique materiam Christianam Paganicis nugis contaminat. Quod si quid hic ueniæ datur adolescentiæ, ne sibi sumat idem iuris ætas profectior. Quid sic est Ciceronianus, ut parum sit Christianus, is ne Ciceronianus quidẽ est, quod non dicat apte, non penitus intelligit ea, de quibus loquitur, non afficitur his ex animo de quibus uerba facit. Postremo non eodem ornatu tractat res suæ professionis, quibus Cicero tractauit argumenta suorum temporum. Huc discuntur disciplinæ; huc philosophia, huc eloquentia, ut Christum intelligamus,

ligamus, ut Christi gloriam celebremus, Hic est totius eruditionis & eloquentiæ scopus. Admonendi sumus & illud, ut quod in Cicerone præcipuum est imitemur. Id non in uerbis, aut orationis superficie, sed in rebus ac sententijs, in ingenio consilio'que situm est. Quid enim refert, si filius parentem oris lineamentis referat, quum ingenio moribus'que sit dissimilis? Postremo si non continget nobis, ut istorum suffragijs Ciceroniani dicamur, moderate ferendum est; quod nobis cum tot egregijs uiris, quos ante recensuimus, commune est. Stultum est sequi quod assequi non possis. Delicatum est ob id misere discruciari, quod tot eximij scriptores æquo tulerunt animo, Indecorũ est affectare, quæ nobis non congruunt, Ineptum est aliter uelle dicere, quàm res postulat, Insanum est tantis uigiliis emere, quod uix usquàm sit usui futurum. Huiusmodi fermè pharmacis medicus ille meo me morbo liberauit, q̃ si non grauabimini deuorare, spero futurum, ut & te Nosopone, & te Hypologe febris ista relinquat. H. Ego sanè iam dudum morbo leuatus sum. N. Et ipse propemodum nisi quod mali diu familiaris etiamnum reliquias aliquas sentio. B V L. Istæ paulatim elabentur, & si quid opus erit, denuo τὸν λόγον medicum accersemus.

FINIS.

~~ERASMVS ROT.~~ IOANNI EMSTEDIO CARTVSIANO. S. D.

QVVM HVC ætatis peruenerim, uir integerrime, tamen ipsa re comperi, me mihi nondum satis notum esse. Siquidem existimabam me tum philosophiæ præceptis, tum diutina penéq; perpetua malorum ferendorum assuetudine, satis instructum aduersus istos uulgares, ac propè quotidianos casus, quos à mulierculis etiam uidemus moderate ferri. Cæterum amici Ioannis Frobenij mors inopinata, sic afflixit animum meum, ut mœrorem nullis auocamentis potuerim eximere præcordijs. Iam tempus, quod acerbissimis etiam doloribus mederi solet, adeo non leniјt ægritudinem, ut paulatim magis ac magis increuerit dolor, quemadmodum solet lentũ & insidiosum quoddã febris genus obrepere, quo nõ aliud dicunt immedicabilius esse. Exedebat me reluctantem cura, penitus medullis insita. Tanto potentius est quod conglutinauit animi inductio mutuaq; beneuolentia, quã quod natura coniunxit. Quàm hic mecũ litigaui, qbus cõuiciis meã mihi molliciẽ exprobraui? vbi nunc est, inquã, ille rhetor, qui splendidis dictis solet aliorũ mœrorẽ uel eximere uel obiurgare? Vbi philosophus ille Stoicus, domitor humanorum affectuum? Vbi Theologus? qui docere consueuit piorũ hoĩum mortẽ, non luctu lachrymisq;, sed gratulationibus, plausuq; prosequendam esse? Quod multis? Nũquã me magis puduit mei. Nũquã enĩ antehac exptus sum quantã uim hẽret syncera amicitia, ac mutuus aĩorũ nexus. Fratris germani mortẽ moderatissime tuli, Frobenii desi-

derium ferre nō possum. Non irascor dolori meo nimirum iustissimo, sed immodicum nimisq; diuturnū esse indignor. Porrò queādmodum non erat simplex amor quo uiuū prosequebar, ita nec erepti simplex me cruciat desideriū. Magis enim amabam illū ob liberalia studia, quibus ornādis prouehendisq; uir ille, fatorū prouidentia datus uidebatur, quàm ob aīum in me propensum, mores'que candidissimos. Quis enim tale non amet ingeniū? Solus erat amico amicus, tam simplex ac syncerus, ut etiā si quid uoluisset simulare aut dissimulare, non potuisset repugnante natura, tam prōptus & alacer ad benemerendū de oībus, ut indignus etiam ex ipso beneficii quippiā accessisse gauderet. Vnde & furacibus ac decoctoribus erat & gratus & idoneus. Ereptā furto, aut à male fidei debitoribus interceptam pecuniā, ea solet alacritate cōmemorare, qua lucrum prǽter spem obiectum, alij. Fide tam incorrupta, ut in neminē magis congruat illud. Dignus qui cū in tenebris mices, atque ut ipse fraudē nemini machinabatur, ita de nullo tale quicquā suspicari poterat, tametsi non raro delusus Quid esset inuidiæ morbus, nihilo magis imaginari potuit, quàm ii qui cæci nascuntur, animo fingere possunt, quid sit color. Offensas quamuis capitales prius condonabat, quàm rogaret is qui offenderat. Nec ullius omnino iniuriæ poterat meminisse contrà nullius quamlibet uulgaris officij poterat obliuisci. Atque hic sanè mea sententia, melior erat interdum, quàm expediebat uigilāti patrifamilias. Admonebam interdū ut insynceros amicos esset qualē esse deceret, in impostores uerbis duntaxat benignus esset, interim sibi cauens, ne damnū cū ludibrio lucrifaceret. Arridebat

humaniter, sed surdo canebã fabulã. Vicit omnia monita naturę candor. Mihi uero quas nõ tendebat insidias, quas non uenabatur occasiones, ut aliquid obtruderet muneris? Nec unquã uidi lætiorẽ, quã quum uel dolo pfecisset, uel precibus impetrasset, ut aliquid acciperem. Hic aduersus hoĩs captiones erat opus cautione maxima, nec usquã magis opus erat mea rhetorica, quàm ad excogitandum colorem, quo citra molestiã amici recusarem quod ingerebat. Tristem enim illum uidere non sustinebam. Si forte pannus ad uestem erat emptus per famulos meos, ille subodoratus, me nihil suspicante iam soluerat. Nec ullis precibus adigi potuit ut reciperet. Arte simuli fallendus erat, si uoluissem illum eximere damno. Tale certamen inter nos fuit assidue, longe diuersum à uulgi moribus; dum alter hoc agit ut abradat quàm plurimum, alter agit ut det quàm minimum. Ne quid omnino daret, efficere non potui, certe moderatissime illius benignitate usum esse me, testabitur, ut arbitror, omnis illius familia. Mihi quicquid laborũ suscipiebatur, amore studiorum suscipiebatur. His cum ille cohonestandis, illustrandis, prouehendisq́ natus uideretur, nec ullũ defugeret laborem, nullas uigilias, satis magnum quæstum esse ducens, si bonus autor cum dignitate prodiret in manus hominum, qui potuissem in hominem sic aĩatum prędonem agere? Si quando nobis ac cæteris amicis ostendebat primas paginas magni cuiusdam autoris, ut gestiebat gaudio, quę uultus alacritas, q triũphi? Diceres illũ iã tũ totius operę fructũ cumulatissime percepisse, nec aliud expectare pręmiũ. Nõ hic attollã Frobenii laudes aliorum uituperatione. Nimis notũ est, quos auto-

res, q̃ mendoſe, q̃ ſordide excuſos nobis typographi quidam etiam è Venetia Roma'q; miſerint. Ex huius autẽ *domo paucis annis, quæ uolumina, q̃ta cum dignitate pro dierunt? Eo'q; ſuá officiná à contentioſis libellis, unde quęſtũ haud mediocrem fecerunt alii, ſemper immunem ſeruauit, ne literas ac diſciplinas aliqua contaminaret inuidia.* Hieronymũ *bis excuderat.* Ab Auguſtino *pari cũ dignitate rurſus excudendo, quũ amici cõplures, in quibus & ipſe, deterrerent, tamẽ totum animũ ſic huc appulerat, ut inter familiares ſubinde dicere ſolitus ſit, ſe non optare longius uitæ ſpacium q̃ quod abſoluendo ſufficeret Auguſtino.* Primũ *ac ſecundum* Tomos *uidit abſolutos.* Pium *erat hominis uotum, & erat animus ille dignus immortalitate, ſed aliter uiſum æterno numini, cuius ĩ abdito ſunt conſilia, quæ nobis ſcrutari fas nõ eſt, reprehendere nefas.* Aetas *erat prouectior, ſed ualetudo ita proſpera, uegeta, ut per omnem uitam nunquã morbo decubuerit.* Ante *annos ſex è ſummis gradibus in ſolũ lateritiũ decidit, caſus erat plus quàm lætalis, cõualuit tamẽ, ſed ut ſolet, mali reliquiis ĩ corpore reſidẽtibus, utcũq; diſſimulabat ille.* Tam *erat animi generoſi, ut puderet dolore.* Anno *priuſquam moreretur, corripuit illum grauiſſimus cruciatus circa talũ dextri pedis.* Ibi *preſſo erant medicorũ officia, quæ nihil aliud q̃ exaſperabant malum, dum de morbi genere diſſentiẽtes, alii aliud admouẽt remedium, nec deerãt q̃ autores eſſent pedẽ reſecandũ eſſe.* Tandẽ *aliunde uenit medicus, qui dolorẽ hactenus ſedaret, ut & tolerabilis eſſet, & ſomni cibi'q; ſumẽdi permitteret facultatẽ.* Dẽmũ *ita confirmatus eſt, ut bis equo proficiſceretur* Frãcfordiã, *malo*

in dextri pedis digitos relegato, quos solos flectere non poterat, cætera ualens. Tum à me tū à medico frequēter monitus, ut rarius prodiret in publicū, aut uestitu contra frigus munitior prodiret, nō obtemperauit, pudendū esse ratus, si quicquā oīno pristinę consuetudinis omittens, morbi speciem prę se ferret. Iā & duos manus dextræ digitos stupor occuparat, morbi imminentis præludium. Dissimulauit & hoc, parum uirile ducens quicquā morbo concedere. Denique dū in sublimi agit nescio quid, correptus, ut est probabile, ui morbi, in pauimentū decidit pronus, nō sine graui cranij uulnere. Delatus ī lectum nec oculos attollebat, nec ullū sensus indiciū dedit, nec ullā oīno uitæ significationem, nisi qđ manū sinistrā mouebat, nā dextrū latus omnē dissimulata paralysis stupefecerat. Ita biduū consopitus, sub mortem experrectus est, ægre paulum diductis oculi sinistri genis, lingua tñ immobili, nec superuixit ultra sex horas. Ita noster Frobenius rebus humanis exemptus, ad uitam trāsijt feliciorē. Vxori, liberis, amicis, acerbo luctu, toti ciuitati notisque oībus graui sui desiderio relicto. Ob huius mortem decebat oēs qui colunt bonas literas, pullatos, lachrymas et luctū sumere, apio, flosculisque sepulchrum ornare, lymphas aspergere, odores adolere, si quid talibus officijs proficeretur. Certe illud erit gratitudinis ut omnes defuncto bene precemur, memoriamque laudibus debitis celebremus. Officinæ FROBENIANÆ *faueamus, quę non solum non cessabit obteri sui decessum, sed summa ui adnitetur, ut quod ille instituit, semper in maius meliusque proueheatur.*

EPITAPHIVM IOANNIS FROBENII PER ~~ERASMVM ROTEROD.~~

Arida Ioannis tegit hic lapis ossa Frobeni,
Orbe uiret toto, nescia fama mori.
Moribus hanc niueis meruit studiis'que iuuandis,
Quę nunc mœsta iacent orba parente suo.
Rettulit, ornauit ueterum monumenta sophorum,
Arte, manu, curis, ære, fauore, fide.
Huic uitam in cœlis date numina iusta perennem,
Per nos in terris fama perennis erit.

Eiusdem in eundem Græce.

ὧδ᾽ ἰωάννης κεῖθ᾽ ὁ τυπογράφος φροβένιος,
Οὐδὲν ἄλλῳ πλέον ὀφειλεῖ τῶν λόγων σπουδάσματα
Μὴν νεκρὸν θρηνεῖτε, ζῇ γὰρ καὶ πνέει, πάντων ἀεί,
τῇ τε ψυχῇ, τῇ τε φήμῃ, τοῖς τε βίβλων λειψάνοις.

~~Sebastiani Munsteri in eundem Hebraice.~~

זאת המצבה הוצבה לזכר החשוב יוחנן
פרובאניוס הדופס בזולי שנפטר בשם
טוב ונקבר פה ביום ב׳ לח׳ כסליו בשנת
חמשת אלפים רפ״ח מבריאת עולם:

In Ioannem Frobenium Glareani.

Est Nemesis, sunt fata bonis plane inuidia rebus,
Numina'q; humanis læta subinde malis.
Restitui Musas sacras'q; Frobenius artes,
Sustuli ab immundo squalida multa situ,
Maiestas Euangelica, ac sacer ille uirorum
Proximus à Paulo qui solet esse choros.
Multa mihi debent, debet lingua utraq; multa,
Debet & officiis docta iuuenta meis.
Hic scopus unus erat, cunctis prodesse, nocere
Nemini, amare bonos & tolerare malos.
Mors rapuit, mors fortunę grauis æmula nostræ.
Heu quo prisca fides, quo pietatis amor?
Simplicitas prudens, rerum prudentia simplex,
Extulerint clarum nomen in astra meum.
Est mihi sementis multo sudata labore,
Ast alii lætæ commoda messis habent.
Nil queror, haud fallet mea merces unica Christus,
Fœnore centuplici qui benefacta refert.

DEO OPT. MAX.

IOANNI FROBENIO,

Tot ueterum à mortis reuocat dum limine libros
Traxit in inuidiam parca seuera suam.
Atq; senem stupido percussit sideris ictu,
Quodq; aliis prohibes nunc tibi dixit habe.

Grecæ Latinæ'q; linguæ stu-
diosi omn. mœsti P.
A. Alciati Iurecos. Mediolanen.

IANI. CORN.

Qui linguas qui litterulas ornauit, & idem
Protulit è scriptis optima quæ'q; bonis,
Orbe uolat toto celeberrima fama Frobenni
Ossa breui saltem condita sunt tumulo.

EIVSDEM.

Ὀστέα Φρωβενίοιο πολυγράφου ἐνθάδε κεῖται,
Οὐκ ἔθαν', εἰσ' ὄντως ἀθάνατοι γραφίδες.

Hilarii Bertulphi elegia in de-
functum Io. Frobenium.

Lis orta in cœlis, sacer ille Hieronymus ante
Aphro incedebat comptior Aurelio.
At nunc Aurelius capit Augustinus honorem
Et cultum hunc, illi quem Basilæa dedit.
Dalmata zelotypus Parcas adit, ut uel Erasmo
Vel rumpant uiridi stamina Frobenio.
Contra orat iunior. Vafer hic, exorat, ut est bos
Lassus, humi figens fortius ille pedem.
Paucos Frobenios, sed nullum prorsus Erasmum,
Inueniemus, ait ex tribus una soror.
Sic desiderio duplicent ut fila uel Ossa
Reclamante, data est optio Frobenio,
Vtrum se malit ne an fato occumbere Erasmum,
Quo sine consultum non erit Aurelio.

Tum uero pietas in apertum insigniter illo,
Prolata articulo Frobeniana fuit.
Proximus extincto ne tanta darentur Erasmo
Damna piis studiis maluit ipse mori.

Erasmus Roterodamus in Brunonem Amerbachium.

Hic iacet ante diem fatis ereptus iniquis,
Gentis Amerbachiæ gloria prima Bruno.
Non tulit uxori superesse maritus amatæ
Turtur ut ereptæ commoriens sociæ
Hunc planctæ lugent Charites Musæque trilinguens,
Cana'que cum casta simplicitate Fides.

Iacobi Volcardi Bergensis in Martinum Dorpium.

Nos uelut extinctum te Dorpi plangimus, at tu
Viuis, & optata nunc frueris requie.
Nos tibi Nestoreos toties optauimus annos,
Vicit uota deus, quippe perhennis eris.

Eiusdem in eundem distichon.

Ζῶν θνητοῖς ἄρα πᾶσι φίλος, χαρίεις τε ἔκειθα,
Νῦν δὲ μετ' ἀθανάτοις τέρπῃ δόρπον ἐλεῖς.

Erasmi Rot. in Iacobum, paulo post defunctum.

Dum Dorpium assidere mensis cœlitum
Iacobe gaudes, ille eodem te uocat,
Ita nos uicissim gratulamur & tibi,
Datum esse, mensis assidere cœlitum.

Epitaphium Martini Dorpii per Conradum Goclenium.

Mortalem posui uitam, sed fœnore multo,
Namque æterna mihi bis modo uita datur.
Corpore quod posito superis mens addita diuis
Aeternum æternis est fruitura bonis.
Hæc sunt insonti post funera reddita uitę
Pręmia, promeruit hoc pietatis amor.
Cuius inextincto mihi mens flagrauit ab igni
Omnis terroris libera, mixta deo,
Nec minus in terris est uita superstite fama
Parta, sed hanc artes contribuere bonæ.
Quarum cultor eram, quarum monumenta reliqui,
De nobis semper quę documenta dabunt.
Non igitur uita defunctum dicito lector,
Sed nunc me natum cum Libitina tenet.

Francisci Crauenueldii Centon Homericus.

ὦ πάτερ ἡμέτερε κρονίδη ὕπατε κρειόντων
ὡς ἀπολεῖ μάρτυος ἐμᾶς, μέγα κῦδος ὀλάδον
Δώρπιος, ὃν μοῦσαι ἔτρεφον κατὰ δώματα καλὰ
Ἀμβροσίῃ καὶ νέκταρ ὀπάσσαντες ἐνὶ οἴκῳ,
θῆσέ θ' ἀθάνατος, καὶ ἀγήραος ἤματα πάντα
Ἄξιος ἦν, ὃ δὲ λωβανίην ἐκαπώρθατο μοῦσαν.
ὡς δὲ λόγων θείων πεπνυμένος, οὐδέ τι θυμὸς
Μάταιος, τὸν θεσπέσιος ἐδίδασκεν ἀπόλλων.
θάπτομεν ἀχνύμενοι θαλερὸν κατὰ δάκρυ χέοντες
τύμβον χεύαντες, καὶ ἐπὶ στήλην ἐρύσαντες.

ἀξίην ἀκροπάτῳ τύμβῳ γράψαντες ἀοιδὴν,
Ἀλλὰ τὶν νῦν στυγερὴν κλαίειν προσφιλὸν ἀνάγκην
Σῶμα μόνον φθαρτὸν, τὰ δ᾽ ὀλύμπια δώματα ναίει
Ἡ ψυχὴ, μακάρεσσι φίλη μιχθεῖσα θεοῖσι.

Versus ab eodem.

O pater altitonans, princeps iustissime regum,
Vt periyt Martinus, magnum sidus Holandis
Dorpius, ille domi musis nutritus alumnus,
Ambrosiam nectar'q; bibens, dignissimus ille
Immortalis, & haud tamen unquàm ætate senescens
Viuere, Louaniam correxit carmine musam.
O quàm diuino sapiens sermone fluebat,
Quanq; nihil uam, docuit quem magnus Apollo.
Hunc tamen extulimus, lachrymis'q; per ora subortis
Rorantes tumulum, superimposita'q; columna
Triste super summum carmen funebre sepulchrum
Scripsimus, at rigidum quid prodest plangere fatum,
Solum corpus obit, sed sidera, spiritus expers
Criminis, & diuis clarissimus usq; tenebit.

Erasmi Roterodami epitaphium in mortem Martini Dorpii.

Martinus ubi terras reliquit dorpius,
Suum orba partum flet parens Hollandia,
Theologus ordo luget extinctum decus,
Tristes Camœnæ, candidis cum Gratiis.
Tantum patronum lachrymis desiderant,
Louaniensis omnis opplorans schola.
Sidus suum requirit, ò mors, inquiens,
Crudelis, atrox, sæua, iniqua & inuida,

Itan' ante tempus floridam arborem secans.
Tot dotibus, tot spebus orbas; omnium
Suspensa uota? premite uoces impias,
Non periit ille, uiuit ac dotes suas
Nunc tuto habet, subductus æuo pessimo.
Sors nostra flenda est, gratulandum est Dorpio.
Hæc terra seruat mentis hospitium piæ,
Corpusculum, Quod ad canoræ buccinæ.
Vocem, resignans optima reddet fide.

QVERIMONIA DE OBITV IMmaturo doctissimi facundissimiq; uiri Martini Dorpij per Adrianum Barlandum.

VIctrix quondam luxit ademptum sibi Roma Ciceronem. Luxit ademptum sibi nobilis Mantua Vergilium. Hæc poetam inclytum, oratorem illa præstantissimum. At Louanium luget ereptum sibi lumen & ornamentum unicum Martinum Dorpium, hunc & poetam & oratorem & incomparabilem theologum. O sæua, ò fata inuida, ò inuida fata, cur tantum uirum Nestoreis annis, longissima uita dignissimum, huic urbi, imò orbi tam iuuenem ademistis? Hic primus in hac schola, in hoc emporio disciplinarum iacentes excitauit literas. Primus in hoc Musarum domicilio amœnissimo iuuentutem docuit Plautina, Terentianaq; uerba sonare. Primus tricas expulit sophisticas. Inde quum iam annos aliquot magna cum laude pubem instituisset Lilianam, ad diuinę sapientiæ scholam accedens, breui hic ita promouit, ut in-

ἀφνειὴν ἀκροτάτῳ τύμβῳ γράψαντες ἀοιδὴν,
Ἀλλὰ τὶν νῦν στυγερὴν κλαίειν προσφιλὸν ἀνάγκην
Σῶμα μόνον φθαρτὸν, τὰ δ᾽ ὀλύμπια δώματα ναίει
Ἡ ψυχὴ, μακαρέοισι φίλη μιχθεῖσα θεοῖσι.

Versus ab eodem.

O pater altitonans, princeps iustissime regum,
Vt peryt Martinus, magnum sidus Holandis
Dorpius, ille domi musis nutritus alumnus,
Ambrosiam nectar'q; bibens, dignissimus ille
Immortalis, & haud tamen unquàm ætate senescens
Viuere, Louaniam correxit carmine musam.
O quàm diuino sapiens sermone fluebat,
Quanq; nihil uani, docuit quem magnus Apollo.
Hunc tamen extulimus, lachrymis'q; per ora subortis
Rorantes tumulum, superimposita'q; columna
Triste super summum carmen funebre sepulchrum
Scripsimus, at rigidum quid prodest plangere fatum,
Solum corpus obit, sed sidera, spiritus expers
Criminis, & diuis clarissimus usq; tenebit.

Erasmi Roterodami epitaphium in mortem Martini Dorpii.

Martinus ubi terras reliquit dorpius,
Suum orba partum flet parens Hollandia,
Theologus ordo luget exinctum decus,
Tristes Camœnæ, candidis cum Gratiis.
Tantum patronum lachrymis desiderant,
Louaniensis omnis opplorans schola.
Sidus suum requirit, ò mors, inquiens,
Crudelis, atrox, sæua, iniqua & inuida,

Itan' ante tempus floridam arborem secans.
Tot dotibus, tot spebus orbas; omnium
Suspensa uota? premite uoces impias,
Non periit ille, uiuit ac dotes suas
Nunc tuto habet, subductus æuo pessimo.
Sors nostra flenda est, gratulandum est Dorpio.
Hæc terra seruat mentis hospitium piæ,
Corpusculum, Quod ad canoræ buccinæ.
Vocem, resignans optima reddet fide.

QVERIMONIA DE OBITV IM*maturo doctissimi fæcundissimiq́ue uiri* Mar*tini* Dorpij *per* Adrianum Bar*landum.*

V*Ictrix quondam luxit ademptum sibi* Roma Ciceronem. *Luxit ademptum sibi nobilis* Mantua Vergilium. *Hæc poetam inclytum, oratorem illa præstantissimum.* At Louanium *luget ereptum sibi lumen & ornamentum unicum* Martinum Dorpium, *hunc & poetam & oratorem & incomparabilem theologum.* O *sæua, ô fata inuida, ô inuida fata, cur tantum uirum* Nestoreis *annis, longissima uita dignissimum, huic urbi, imò orbi tam iuuenem ademistis?* Hic *primus in hac schola, in hoc emporio disciplinarum iacentes excitauit literas.* Primus *in hoc* Musarum *domicilio amœnissimo iuuentutem docuit* Plautina, Terentianaq́ue *uerba sonare.* Primus *tricas expulit sophisticas.* Inde *quum iam annos aliquot magna cum laude pubem instituisset* Lilianam, *ad diuinæ sapientiæ scholam accedens, breui hic ita promouit, ut in-*

ter suos & hos magno atque excellenti ingenio uiros, unus admirationi esset omnibus. Quo uero tempore est huic Louaniensis scholae credita dictatura, rebus etiam domesticis discordia turbulentissimis, ita praefuit, ita uigilauit, ita attente & alacriter publicum egit negotium, ut nemo non eum optaret dictatorem perpetuum. Nusquam non audirentur eę uoces, Dorpius uiuat unica nobilium uirorum gloria, unicum florentis decus Louanij. O saeua saeua, ò fata inuida, inuida fata, cur tantum uirum Nestoreis annis, longissima uita dignissimum huic urbi, imò orbi tam iuuenem ademistis?

Desiit inter homines esse hic uir eximius, Anno uirginei partus, M.D.X X V. Pridie Calend. Iunias. Sepultus in coenobio cartusianorum.

Epithaphium Martini Dorpii Lodouico Viuete Valentino autore.

Resiste uiator, Saxum hoc magni illius continet cineres Dorpij. Quem nuper iuuenem terris mors eripuit, digna enim coelo, indigna huius temporis plusquam ferrei tumultibus mens uiri fuit.

EIVSDEM.

Tu quidem properas uiator, sed nos abs te exiguam morulā poscimus, tua'ne magis caussa, an nostra, ubi haec cognoueris, censeto, Martinū Dorpiū theologum (Qui sic uixit, ut terra esset eo indigna, sic mortuus est, ut coelum uideretur illū terris inuidere) mors superū ministra, mortalibus eripuit, immortalibus reddidit, Aīam tulit deus carnem morbus, ossa nobis ad solatium relicta, nos hic condidimus. Amicis talem mortem precamur, inimicis, ne quid

dicamus parum christiane, talem uitam. Ecquid te pœnitet rem tantam cognosse? Vale & uiue.

Martini Dorpii epitaphium per Germanium Brixium.

Dorpius effertur, fatum hoc lugete sodales,
Quos sophię oblectant dogmata uera sacræ.
Vnus enim hic studiis uestris, dum uixit, honorem
Et tulit, & lumen mortuus usque feret.
Lugete & quoscunque nouem coluere sorores
Sacra Caballino proluere ora lacu,
Idem etenim studijs uestris sic fauit, ut illum
Et uiuum coleret uester ERASMVS honos,
Et modo defuncto pius ipse parentet, amicos
Et quoscunque rogat, fungier officio,
Quorum inter uarios questus, hoc Brixius urnam
Signabat mœrens carmine Dorpiada.
Dorpius hic situs est, Batauis qui natus in agris,
Doctrinæ Latiæ calluit omne genus.

M. Allardi Amstelredami in mortem Martini Dorpii ἐπικήδιον.

Martinus ille Dorpius, ille Dorpius,
Cunctis abundans dotibus, quum corporis,
Tum mentis, incertisque fortunę bonis,
Grauiter diu tentatus ictero nigro,
Ictis & haustis mordicus præcordiis,
Virides per annos, integer æui concidit,
Martinus ille Dorpius, ille Dorpius,
Hollandiæ decus, decus Germaniæ,
Atque adeo columen orbis, orbis maximum

Miraculum,rarum'que item spectaculum.
Decus illud orbis,atque praesidium unicum
Et literarum & litteratorum omnium,
Linguae'que uindex triplicis perstrenuus,
Eximius ille mentis interpres sacrae,
Nouę'que legis gratiae preco uigil.
Gnauus sibi concrediti pastor gregis,
Dulci'que uitę pabulo pascens oues,
Ducens,reducens,ne rapax uoret lupus.
Tum Christianae splendidum modestiae
Columen,benignus,integer ac abstemius,
Alumnus omnis pacis & concordię.
Tum Christianismum referens purissimum
Candore uitae,moribus integerrimis,
Turbae fuga,domestico silentio,
Amore recti,charitate proximi,
Frugalitate,iugibus liturgijs,
Serae'que noctis lucubratiunculis.
Aetate rebus lubrica Veneris malę
Et Bacchicis nunquam uacans,aut obsequens.
Pudore coelebs uirgineo semper manens.
Teneris ab annis literas doctus bonas,
Triplici ualens lingua,ualens facundia,
Bona'que mente iudicio'que acerrimo,
Lepidus poeta,rhetor haud inelegans,
Et pauca multis,multa paucis differens,
Numero'que dicens,opus ubi esset dicere.
Studijs honestis semper impensissime
Fauens,eorum'que excolens antistites.

Festiuiter,

Festiuiter, salse'ue dictis plurimum,
Gaudens, iocos'que sed ingenuos referens libens,
Vehemens in iram, caetera prorsus candidus.
Martinus ille Dorpius, ille Dorpius
Virides per annos, integer aeui concidit.
Qui sermo, quae praecepta, quae recondita
Antiquitatis huic fuit peritia?
Veteres ad unguem omnes tenebat Theologos,
Idem palaestrae nec rudis scholasticae,
Lacmosis disputatiunculis,
Simul ad periclum ingenii descenderet.
Superi dedisse sat uidentur hunc uirum,
Vt alter esset Mercurius, reconditis
In rebus interpres, fidelis, ac sagax.
Cuius sagaci ingenio, & admirabili
Sagacitati, & auspiciis dexterrimis.
Quum Liliano praefuit collegio,
Louaniensis debet huic Academia.
Primum quod illic maxima cum gloria
Bonae docentur litterae, quas omnium
Primus sepultas excitat, primus colit,
Primus iuuentam plurima cum gratia
Terentianas perdocet comoedias.
Atque hinc profectum predicant quod undique
Quocunque te deflexeris, iam Graecula
Recantet Echo, quod sacrae abditissima
Linguae silenter prodeunt mysteria,
Asserere sese studia pergunt optima,
Bonis, & amplis passim ouant stipendiis.

Quod mille ſeclis exulans incognita,
Contaminata, ſordidata, & obruta
Tum captiunculis, tum gryphis ſophiſticis,
Gloſſematis, & quæſtiunculis friuolis,
Ne dicam ineptis, frigidis & impijs,
Vetus illa tandem redijt & theologia,
Quam pro uirili Dorpius primus docet,
Feliciter'que plurimi inde ediſſerunt.
Spartam'que nactus hanc adornauit probe,
Pro dignitate ſe gerens prouinciæ,
Quam cum decore plus ſatis prouexerit.
Mirumq; dictu, Euangelion ut maximo
Ardore ſemper docuit, ac uixit, quibus
Legit ſubinde plauſibus Paulum, quibus
Inſtruxit illum ſcholiolis uerè aureis!
Proinde ſemper unicæ charus fuit
Tantum'que amatus, nemo quantum amabitur,
Magno illi ERASMO, ſiue quod iunctiſſima
Fuit neceſſitudo, ſiue quod fuit
Commune ſtudium, ſiue quod medijs ſcholis
Eraſmianam prædicauit gloriam,
Studium, laborem, induſtriam, modeſtiam,
Integritatem, animi'que dotes cęteras.
Tum literatis, tum probis, tum candidis
Semper fauens, ſemper'que præſto erat omnibus,
Opem benigne ſuggerens pauperculis,
Studio occupatis opificio'ue deditis,
Nec otioſos eſſe ſuſtinens ſuos,
Subinde honeſtis occupat negotijs.
ſ

Amatus omnibus, omnibus'que amabilis,
Praeter loquaci quàm gregi sophistico,
Atrabulis forensibus, quibus fuit,
Vt esse par est, semper infestissimus,
Lamosos nil morans serminculos,
Cui grata semper simplicitas, sed improba
Loquacitas nunquam uiro cordi fuit,
Qui semper hoc sibi crederet negotij
Dari, ut theologos luderet sophisticos,
Pestem bonarum litterarum pessimam,
Varijs'que libris editis incesseret,
Palam'que salsis defricaret scommatis.
Hic animus usque, hic unicus fuit scopus,
Haec summa cura, haec propria semper functio,
Bonas ut horas collocaret non male,
Nullius, aeque ac temporis parcus, rei.
Nimio proinde se studio secro ferè
Conficeret imò funditus se perderet,
Commodus ut esset omnibus, haud incommodus.
Ne quem suis depingeret coloribus,
Aspergeret'ue quempiam labecula,
Traduceret'ue nominatim quempiam,
Licet impudenter prouocarent saepius,
Rubiginosis roderent'que dentibus.
Lippi, φίλαυτι, putidi, morosuli,
Trucibus notandi iure Iambis optimo.
Homines malignos esse credas forsitan.
Ego esse miseros puto, quibus nemo placet.
Casus per omnes omnibus usque exercitus,

Malis, & aduersis, patiens semper tulit,
Tuam usque præstans Socrates constantiam,
Prudentiam'que simplicem præ se gerens.
Vulgo laborans de se secus meritis, bene
Semper mereri, & pro malis bona reddere.
Non arcuato scorpionis uulnere
Mordens, lacessens, consiciens, & enecans.
Contentionis abstinens, & litium.
Omnes in hoc neruos, & omnem industriam
Tendens, & adhibens, contrahens & explicans,
Faces in omnes uersus, anxie'que omnibus
Studuit modis, uti nouas tragœdias,
Rabidos tumultus, atque conflictus truces
Per litterarum hostes bonarum pessimos
Subinde motos, maximo discrimine
Sedaret, ac mox suauiter componeret,
Studiis ut omnes uiuerent concordibus,
Omnes'que pace degerent gratissima,
Suos'que quisque Marte satageret probe,
Peregrina, uaria, una, ficta, friuola,
Contentiosa, ac pestilentia dogmata,
Explosa sanctos per patres olim, quibus
Vbique uulgus imperitum fluctuat,
Itidem ut uenena exhorruit præsentia,
Scriptis libellis plurimis doctissimus,
Adeo refutaens eosdem flosculis,
Salibus, lepore, schematis, sententiis,
Vt hesites primum quid admirere ibi,
Fucata contra dogmata, quæ nunc omnium

Rudium (quibus procliue sit diuendere
Fumum, affricare & pestilens contagium)
Ob ambulant, & iactitantur per manus,
Domus, tabernas, fora, scholas, conclauia,
Mox editurus syluulas perfertiles,
Quas iam diu multum'que perpolinerat,
Sed morte rapia præcoqua illa industria.
Solidæ'que sitiens gloriæ, & famę bonę.
Conatus ille non satis feliciter
Cessit, quod omnes nunc ferunt ægerrime,
Omnis'que doctorum omnium dolet chorus,
Mœstum parans epicedium carmen uiro.
Extincta siquidem est illa sanctimonia,
Indignus orbis qua fuit corruptior,
Et illa uitæ integritas, quam non male
Deus inuidere uisos est mortalibus,
Coniuncta uirtuti illa fortuna uberi,
Acumen illud, illud ingenium sagax,
Dignum quod omni permaneret seculo,
Sed cesso plura conqueri, unum te mouens.

EPITAPHIA.

Licet uiator concito properes gradu,
Tamen hoc amice te precor, quum hàc commeas
Tantisper hære dum, quod est suauissimum,
Gratissimum'que ijs, qui sepulchro indormiunt,
Nec adhuc quietis sunt recepti sedibus,
Sed usque & usque in igne purgatorio
Nunc uetera non sat piata crimina,
Confessa mystis, & remissa, cæterum

Tum uero pietas in apertum insigniter illo,
Prolata articulo Frobeniana fuit.
Pronus extincto ne tanta darentur Erasmo
Damna piis studiis maluit ipse mori.

Erasmus Roterodamus in Brunonem Amerbachium.

Hic iacet ante diem fatis ereptus iniquis,
Gentis Amerbachiæ gloria prima Bruno.
Non tulit uxori superesse maritus amate
Turtur ut ereptæ commoriens sociæ.
Hunc planctæ lugent Charites Musæque trilinguens,
Canaque cum casta simplicitate Fides.

Iacobi Volcardi Bergensis in Martinum Dorpium.

Nos uelut extinctum te Dorpi plangimus, at tu
Viuis, & optata nunc frueris requie.
Nos tibi Nestoreos toties optauimus annos,
Viuit nota deus, quippe perhennis eris.

Eiusdem in eunden distichon.

Ζῶν θνητοῖς ἄρα πᾶσι φίλος, χαρίεις τε ἔνθαδε,
Νῦν δὲ μετ᾽ ἀθανάτοις δαίς ἐπὶ δόρπον ἐλεῖς.

Erasmi Rot. in Iacobum, paulo post defunctum.

Dum Dorpium assidere mensis cœlitum
Iacobe gaudes, ille eodem te uocat,
Ita nos uicissim gratulamur & tibi,
Datum esse, mensis assidere cœlitum.

Epitaphium Martini Dorpii per Conradum Goclenium.

Mortalem posui uitam, sed fœnore multo,
Namque æterna mihi bis modo uita datur.
Corpore quod posito superis mens addita diuis
Aeternum æternis est fruitura bonis.
Hæc sunt insonti post funera reddita uitę
Pręmia, promeruit hoc pietatis amor.
Cuius inextincto mihi mens flagrauit ab igni
Omnis terroris libera, nixa deo,
Nec minus in terris est uita superstite fama
Parta, sed hanc artes contribuere bonæ.
Quarum cultor eram, quarum monumenta reliqui,
De nobis semper quę documenta dabunt.
Non igitur uita defunctum dicito lector,
Sed nunc me natum cum Libitina tenet.

Francisci Crauenueldii Centon Homericus.

ὦ πάτερ ἡμέτερε κρονίδη ὕπατε κρειόντων
ὡς ἀπόλεσ' ἡμέτερον ἐμὸν, μέγα κῦδος ὀλάσσον
Δόρπιος, ὃν μοῦσαι ἔτρεφον κατὰ δώματα καλὰ
ἀμβροσίῃ καὶ νέκταρ ὀπάσαντες ἐνὶ οἴκῳ,
θῆσεσθ' ἀθάνατος, καὶ ἀγήραος ἤματα πάντα
ἄξιος ὤν, ὁ δὲ λωβανίῃ ἐκατόρθατο μοῦσαν.
ὡς δὲ λόγων θείων πεπνυμένος, οὐδέ τι θυμὸς
Μάταιος, ὃν θεσπέσιος ἐδίδασκεν ἀπόλλων.
θάπτομεν ἀχνύμενοι θαλερὸν κατὰ δάκρυ χέοντες
τύμβον χεύαντες, καὶ ἐπὶ στήλην ἐρύσαντες.

ἀξίνην ἀκροτάτῳ τύμβῳ γράψαντες ἀοιδὴν,
Ἀλλὰ τίν νῦν στερεὴν κλαίειν προσφιλὸν ἀνάγκην
Σῶμα μόνον φθαρτὸν, τὰ δ᾽ ὀλύμπια δώματα ναίει
Ἡ ψυχὴ, μακάρεσσι φίλη μιχθεῖσα θεοῖσι.

Versus ab eodem.

O pater altitonans, princeps iustissime regum,
Vt periit Martinus, magnum sidus Holandis
Dorpius, ille domi musis nutritus alumnus,
Ambrosiam nectar'que bibens, dignissimus ille
Immortalis, & haud tamen unquàm ætate senescens
Viuere, Louaniam correxit carmine musam.
O quàm diuino sapiens sermone fluebat,
Quanque nihil uani, docuit quem magnus Apollo.
Hunc tamen extulimus, lachrymis'que per ora subortis
Rorantes tumulum, superimposita'que columna
Triste super summum carmen funebre sepulchrum
Scripsimus, at rigidum quid prodest plangere fatum,
Solum corpus obit, sed sidera, spiritus expers
Criminis, & diuis clarissimus usque tenebit.

~~Erasmi Roterodami~~ epitaphium in mortem Martini Dorpii.

Martinus ubi terras reliquit dorpius,
Suum orba partum flet parens Hollandia,
Theologus ordo luget extinctum decus,
Tristes Camœnæ, candidis cum Gratiis.
Tantum patronum lachrymis desiderant,
Louaniensis omnis opplorans schola.
Sidus suum requirit, ò mors, inquiens,
Crudelis, atrox, sæua, iniqua & inuida,

Itan' ante tempus floridam arborem secans.
Tot dotibus, tot spebus orbas; omnium
Suspensa uota? premite uoces impias,
Non periit ille, uiuit ac dotes suas
Nunc tuto habet, subductus æuo pessimo.
Sors nostra flenda est, gratulandum est Dorpio.
Hæc terra seruat mentis hospitium piæ,
Corpusculum, Quod ad canoræ buccinæ.
Vocem, resignans optima reddet fide.

QVERIMONIA DE OBITV IMmaturo doctissimi facundissimi'que uiri Martini Dorpij per Adrianum Barlandum.

VIctrix quondam luxit ademptum sibi Roma Ciceronem. Luxit ademptum sibi nobilis Mantua Vergilium. Hæc poetam inclytum, oratorem illa præstantissimum. At Louanium luget ereptum sibi lumen & ornamentum unicum Martinum Dorpium, hunc & poetam & oratorem & incomparabilem theologum. O sæua, ò fata inuida, ò inuida fata, cur tantum uirum Nestoreis annis, longissima uita dignissimum, huic urbi, imò orbi tam iuuenem ademistis? Hic primus in hac schola, in hoc emporio disciplinarum iacentes excitauit literas. Primus in hoc Musarum domicilio amœnissimo iuuentutem docuit Plautina, Terentianaque uerba sonare. Primus tricas expulit sophisticas. Inde quum iam annos aliquot magna cum laude pubem instituisset Lilianam, ad diuinæ sapientiæ scholam accedens, breui hic ita promouit, ut in-

ERASMVS ROT. IOANNI EMSTEDIO CARTVSIANO. S. D.

QVVM HVC ætatis peruenerim, uir integerrime, tamen ipsa re comperi, me mihi nondum satis notum esse. Siquidem existimabam me tum philosophiæ præceptis, tum diutina peneq́; perpetua malorum ferendorum assuetudine, satis instructum aduersus istos uulgares, ac propè quotidianos casus, quos à mulierculis etiam uidemus moderate ferri. Cæterum amici Ioannis Frobenij mors inopinata, sic afflixit animum meum, ut mœrorem nullis auocamentis potuerim eximere præcordijs. Iam tempus, quod acerbissimis etiam doloribus mederi solet, adeo non leniijt ægritudinem, ut paulatim magis ac magis increuerit dolor, quemadmodum solet lentũ & insidiosum quoddã febris genus obrepere, quo nõ aliud aiunt immedicabilius esse. Exedebat me reluctantem cura, penitus medullis insita. Tanto potentius est quod conglutinauit animi inductio mutua'q; beneuolentia, quã q̃ natura coniunxit. Quàm hic mecũ litigaui, qbus cõuiciis meã mihi mollicię exprobraui? vbi nunc est, inquã, ille rhetor, qui splendidis dictis solet aliorũ mœrorẽ uel eximere uel obiurgare? Vbi philosophus ille Stoicus, domitor humanorum affectuum? Vbi Theologus? qui docere consueuit piorũ hoĩum mortẽ, non luctu lachrymis'q;, sed gratulationibus, plausu'q; prosequendam esse? Quod multis? Nusquã me magis puduit mei. Nũquã enĩ antehac exptus sum quantã uim hẽret syncera amicitia, ac mutuus aĩorꝫ nexus. Fratris germani mortẽ moderatissime tuli, Frobenii desi-

derium ferre nõ possum. Non irascor. dolori meo nimirum iustissimo, sed immodicum nimisq; diuturnũ esse indignor. Porrò quẽadmodum non erat simplex amor quo uiuũ prosequebar, ita nec erepti simplex me cruciat desideriũ. Magis enim amabam illũ ob liberalia studia, quibus ornãdis prouehendisq; uir ille, fatorũ prouidentia datus uidebatur, quàm ob aĩum in me propensum, moresq́ candidissimos. Quis enim tale non amet ingeniũ? Solus erat amico amicus, tam simplex ac syncerus, ut etiã si quid uoluisset simulare aut dissimulare, non potuisset repugnante natura, tam prõptus & alacer ad benemerendũ de oĩbus, ut indignus etiam ex ipso beneficii quippiã accessisse gauderet. Vnde & furacibus ac decoctoribus erat & gratus & idoneus. Ereptã furto, aut à male fidei debitoribus interceptam pecuniã, ea solet alacritate cõmemorare, qua lucrum prater spem obiectum, alij. Fide tam incorrupta, ut in neminẽ magis congruat illud. Dignus qui cũ in tenebris mices, atq; ut ipse fraudẽ nemini machinabatur, ita de nullo tale quicquã suspicari poterat, tametsi non raro delusus Quid esset inuidiæ morbus, nihilo magis imaginari potuit, quàm ii qui cæci nascuntur, ãimo fingere possunt, quid sit color. Offensas quamuis capitales prius condonabat, quàm rogaret is qui offenderat. Nec ullius omnino iniuriæ poterat meminisse contrà nullius quamlibet uulgaris officij poterat obliuisci. Atq; hic sanè mea sententia, melior erat interdum, quam expediebat uigilãti patrifamilias. Admonebam interdũ ut in synceros amicos esset qualẽ esse deceret, in impostores uerbis duntaxat benignus esset, interim sibi cauens, ne damnũ cũ ludibrio lucrifaceret. Arridebat

humaniter, sed surdō canebā fabulā. Vicit omnia monita naturę candor. Mihi uero quas nō tendebat insidias, quas non uenabatur occasiones, ut aliquid obtruderet muneris? Nec unquā uidi lætiorē, quā quum uel dolo pfecisset, uel precibus impetrasset, ut aliquid acciperem. Hic aduersus bōis captiones erat opus cautione maxima, nec usquā magis opus erat mea rhetorica, quàm ad excogitandum colorem, quo citra molestiā amici recusarem quod ingerebat. Tristem enim illum uidere non sustinebam. Si forte pannus ad uestem erat emptus per famulos meos, ille subodoratus, me nihil suspicante iam soluerat. Nec ullis precibus adigi potuit ut reciperet. Arte simili fallendus erat, si uoluissem illum eximere damno. Tale certamen inter nos fuit assidue, longe diuersum à uulgi moribus; dum alter hoc agit ut abradat quàm plurimum, alter agit ut det quàm minimum. Ne quid omnino daret, efficere non potui, certe moderatissime illius benignitate usum esse me, testabitur, ut arbitror, omnis illius familia. Mihi quicquid laborū suscipiebatur, amore studiorum suscipiebatur. His cum ille cohonestandis, illustrandis, prouehendis'que natus uideretur, nec ullū defugeret laborem, nullas uigilias, satis magnum quæstum esse ducens, si bonus autor cum dignitate prodiret in manus hominum, qui potuissem in hominem sic aīatum prędonem agere? Si quando nobis ac cæteris amicis ostendebat primas paginas magni cuiusdam autoris, ut gestiebat gaudio, quę uultus alacritas, q triūphi? Diceres illū iā tū totius operę fructū cumulatissime percepisse, nec aliud expectare pręmiū. Nō hic attollā Frobeni laudes aliorum uituperatione. Nimis notū est, quos auto-

res, q̃ mendose, q̃ sordide excusos nobis typographi quidam etiam è Venetia Romaq́ miserint. Ex huius autẽ domo paucis annis, quæ uolumina, q̃ta cum dignitate prodierunt? Eo'q́ suã officinã à contentiosis libellis, unde quæstũ haud mediocrem fecerunt alii, semper immunem seruauit, ne literas ac disciplinas aliqua contaminaret inuidia. Hieronymũ bis excuderat. Ab Augustino pari cũ dignitate rursus excudendo, quũ amici cõplures, in quibus & ipse, deterrerent, tamẽ totum animũ sic huc appulerat, ut inter familiares subinde dicere solitus sit, se non optare longius uitæ spacium q̃ quod absoluendo sufficeret Augustino. Primũ ac secundum Tomos uidit absolutos. Pium erat hominis uotum, & erat animus ille dignus immortalitate, sed aliter uisum æterno numini, cuius ĩ abdito sunt consilia, quæ nobis scrutari fas nõ est, reprehendere nefas. Aetas erat prouectior, sed ualetudo ita prospera, uegeta, ut per omnem uitam nunquã morbo decubuerit. Ante annos sex è summis gradibus in solũ lateritiũ decidit, casus erat plus quàm lætalis, cõualuit tamẽ, sed ut solet, mali reliquiis ĩ corpore residẽtibus, utcũq́ dissimulabat ille. Tam erat animi generosi, ut puderet dolore. Anno priusquam moreretur, corripuit illum grauissimus cruciatus circa talũ dextri pedis. Ibi pressio erant medicorũ officia quæ nihil aliud q̃ exasperabant malum, dum de morbi genere dissentiẽtes, alii aliud admouẽt remedium, nec deerãt q̃ autores essent pedẽ resecandũ esse. Tandẽ aliunde uenit medicus, qui dolorẽ hactenus sedaret, ut & tolerabilis esset, & somni cibi'q́ sumẽdi permitteret facultatẽ. Demũ ita confirmatus est, ut bis equo proficisceretur Frãcfordiã, malo

in dextri pedis digitos relegato, quos solos flectere non poterat, cætera ualens. Tum à me tũ à medico frequẽter monitus, ut rarius prodiret in publicũ, aut uestitu contra frigus munitior prodiret, nõ obtemperauit, pudendũ esse ratus, si quicquã oĩno pristinæ consuetudinis omittens, morbi speciem præ se ferret. Iá & duos manus dextræ digitos stupor occuparat, morbi imminentis præludium. Dissimulauit & hoc, parum uirile ducens quicquá morbo concedere. Deniq; dũ in sublimi agit nescio quid, correptus, ut est probabile, ui morbi, in pauimentũ decidit pronus, nõ sine graui cranij uulnere. Delatus ĩ lectum nec oculos attollebat, nec ullũ sensus indiciũ dedit, nec ullá oĩno uitæ significationem, nisi qđ manũ sinistrã mouebat, nã dextrũ latus omne dissimulata paralysis stupefecerat. Ita biduũ consopitus, sub mortem experrectus est, ægre paulum diductis oculi sinistri genis, lingua tñ immobili, nec superuixit ultra sex horas. Ita noster Frobenius rebus humanis exemptus, ad uitam trãsijt feliciorẽ. Vxori, liberis, amicis, acerbo luctu, toti ciuitati notis'q; oĩbus graui sui desiderio relicto. Ob huius mortem decebat oẽs qui colunt bonas literas, pullatos, lachrymas et luctũ sumere, apio, flosculis'q; sepulchrum ornare, lymphas aspergere, odores adolere, si quid talibus officijs proficeretur. Certe illud erit gratitudinis ut omnes defuncto bene precemur, memoriam'q; laudibus debitis celebremus. Officinæ FROBENIANÆ *faueamus, quę non solum non cessabit obberi sui decessum, sed summa ui adnitetur, ut quod ille instituit, semper in maius melius'q; proueheatur.*

EPITAPHIVM IOANNIS FROBENII PER ~~ERA-SMVM ROTEROD.~~

Arida Ioannis tegit hic lapis ossa Frobeni,
Orbe uiret toto, nescia fama mori.
Moribus hanc niueis meruit studiisq; iuuandis,
Quę nunc mœsta iacent orba parente suo.
Rettulit, ornauit ueterum monumenta sophorum,
Arte, manu, curis, ære, fauore, fide.
Huic uitam in cœlis date numina iusta perennem,
Per nos in terris fama perennis erit.

Eiusdem in eundem Græce.

ὧδ' ἰωάννης καθάδεκ' τυπογράφος φροβένιος,
Οὐδέν' ἄλλῳ πλέον ὀφείλει τῶν λόγων σπουδάσματα
Μὴ νῦν νεκρὸν θρηνεῖτε, ζῇ γὰρ καὶ πνέει, πάζων ἀεί,
τῇ τε ψυχῇ, τῇ τε φήμῃ, τοῖς τε βίβλων λειψάνοις.

~~Sebastiani Munsteri in eundem Hebraice.~~

זאת המצבה הוצבה לזכר החשוב יוחנן
פרובאניוס הדופס בזולו שנפטר בשם
טוב ונקבר פה ביום ב׳ לח׳ כסליו בשנת
חמשת אלפ ס רפח מבריאת עולם:

In Ioannem Frobenium Glareani.

Est Nemesis, sunt fata bonis plane inuidia rebus,
Numina'q; humanis læta subinde malis.
Restitui Musas sacras'q; Frobenius artes,
Sustuli ab immundo squalida multa situ,
Maiestas Euangelica, ac sacer ille uirorum
Proximus à Paulo qui solet esse choros.
Multa mihi debent, debet lingua utraq; multa,
Debet & officiis docta iuuenta meis.
Hic scopus unus erat, cunctis prodesse, nocere
Nemini, amare bonos & tolerare malos.
Mors rapuit, mors fortunę grauis æmula nostræ.
Heu quo prisca fides, quo pietatis amor?
Simplicitas prudens, rerum prudentia simplex,
Extulerint clarum nomen in astra meum.
Est mihi sementis multo sudata labore,
Ast alii lætæ commoda messis habent.
Nil queror, haud fallet mea merces unica Christus,
Fœnore centuplici qui benefacta refert.

DEO OPT. MAX.

IOANNI FROBENIO,

Tot ueterum à mortis reuocat dum limine libros
Traxit in inuidiam parca seuera suam.
Atq; senem stupido percussit sideris ictu,
Quodq; aliis prohibes nunc tibi dixit habe.

Grecæ Latinæ'q́ linguę studiosi omn. mœsti P.
A. *Alciati* Iurecos. Mediolanen.

IANI. CORN.

Qui linguas qui litterulas ornauit, & idem
Protulit è scriptis optima quæ'q́ bonis.
Orbe uolat toto celeberrima fama Frobenni
Ossa breui saltem condita sunt tumulo.

E I V S D E M.

Ὀστέα φρωβενίοιο πολυγράφου ἐνθάδε κεῖται,
Οὐκ ἔθαν', εἰσ' ὄντως ἀθάνατοι γραφίδες.

Hilarii Bertulphi elegia in defunctum Io. Frobenium.

Lis orta in cœlis, sacer ille Hieronymus *ante*
Aphro incedebat comptior Aurelio.
At nunc Aurelius *capit* Augustinus *honorem*
Et cultum hunc, illi quem Basilæa *dedit.*
Dalmata Zelotypus Parcas *adit, ut uel* Erasmo
Vel rumpant uiridi stamina Frobenio.
Contra orat iunior Vafer *hic, exorat, ut est bos*
Lassus, humi figens fortius ille pedem.
Paucos Frobenios, *sed nullum prorsus* Erasmum,
Inueniemus, ait ex tribus una soror.
Sic desiderio duplicent ut fila uel Ossa
Reclamante, data est optio Frobenio,
Vtrum se malit ne an fato occumbere Erasmum,
Quo sine consultum non erit Aurelio.

Tum uero pietas in apertum insigniter illo,
Prolata articulo Frobeniana fuit.
Proinus extincto ne tanta darentur Erasmo
Damna piis studiis maluit ipse mori.

Erasmus Roterodamus in Brunonem Amerbachium.

Hic iacet ante diem fatis ereptus iniquis,
Gentis Amerbachiæ gloria prima Bruno.
Non tulit uxori superesse maritus amate
Turtur ut ereptæ commoriens sociei
Hunc planctæ lugent Charites Musæque trilinguens,
Canaque cum casta simplicitate Fides.

Iacobi Volcardi Bergensis in Martinum Dorpium.

Nos uelut extinctum te Dorpi plangimus, at tu
Viuis, & optata nunc frueris requie.
Nos tibi Nestoreos toties optauimus annos,
Vicit uota deus, quippe perhennis eris.

Eiusdem in eunden distichon.

Ζῶν θνητοῖς ἄρα πᾶσι φίλος, χαριείς τε ἔνθαδε,
Νῦν δὲ μετ' ἀθανάτοις δόρπιε δόρπον ἑλεῖς.

Erasmi Rot. in Iacobum, paulo post defunctum.

Dum Dorpium assidere mensis cœlitum
Iacobe gaudes, ille eodem te uocat,
Ita nos uicissim gratulamur & tibi,
Datum esse, mensis assidere cœlitum.

Epitaphium Martini Dorpii per Conradum Goclenium.

Mortalem posui uitam, sed fœnore multo,
Namque æterna mihi bis modo uita datur.
Corpore quod posito superis mens addita diuis
Aeternum æternis est fruitura bonis.
Hæc sunt insonti post funera reddita uitę
Prǽmia, promeruit hoc pietatis amor.
Cuius inextincto mihi mens flagrauit ab igni
Omnis terroris libera, mixta deo,
Nec minus in terris est uita superstite fama
Parta, sed hanc artes contribuere bonæ.
Quarum cultor eram, quarum monumenta reliqui,
De nobis semper quę documenta dabunt.
Non igitur uita defunctum dicito lector,
Sed nunc me natum cum Libitina tenet.

Francisci Craueueldii Centon Homericus.

ὦ πάτερ ἡμέτερε κρονίδη ὕπατε κρειόντων
ὡς ἀπολεῖ μάρτινος ἐμὰς, μέγα κῦδος ὀλάδων
Δώρπιος, ὃν μοῦσαι ἔτρεφον κατὰ δώματα καλὰ
Ἀμβροσίῃ καὶ νέκταρ ὀπάσαντες ἐνὶ οἴκῳ,
θήσεσθ' ἀθάνατος, καὶ ἀγήραος ἤματα πάντα
Ἄξιος ὤν, ὁ δὲ λωβανίῃ ἐκατώρθατο μοῦσαν.
ὡς δὲ λόγων θείων πεπνυμένος, οὐδέ τι θυμὸς
Μάταιος, τὸν θεσπέσιος ἐδίδασκεν ἀπόλλων
θάπτομεν ἀχνύμενοι θαλερὸν κατὰ δάκρυ χέοντες
Τύμβον χεύαντες, καὶ ἐπὶ στήλην ἐρύσαντες.

ἀφνειὴν ἀκροπάτῳ τύμβῳ γράψαντες ἀοιδὴν,
Ἀλλὰ τὶν νῦν στερεὴν κλαίειν προσφιλὸν ἀνάγκην
Σῶμα μόνον φθαρτὸν, τὰ δ᾽ ὀλύμπια δώματα ναίει
Ἡ ψυχὴ, μακαρέοισι φίλη μιχθεῖσα θεοῖσι.

Versus ab eodem.

O pater altitonans, princeps iustissime regum,
Vt perijt Martinus, magnum sidus Holandis
Dorpius, ille domi musis nutritus alumnus,
Ambrosiam nectar'que bibens, dignissimus ille
Immortalis, & haud tamen unquàm ætate senescens
Viuere, Louaniam correxit carmine musam.
O quàm diuino sapiens sermone fluebat,
Quanquam nihil uam, docuit quem magnus Apollo.
Hunc tamen extulimus, lachrymis'que per ora subortis
Rorantes tumulum, superimposita'que columna
Triste super summum carmen funebre sepulcbrum
Scripsimus, at rigidum quid prodest plangere fatum,
Solum corpus obit, sed sidera, spiritus expers
Criminis, & diuis clarissimus usque tenebit.

Erasmi Roterodami epitaphium in mortem Martini Dorpii.

Martinus ubi terras reliquit dorpius,
Suum orba partum flet parens Hollandia,
Theologus ordo luget extinctum decus,
Tristes Camœnæ, candidis cum Gratiis.
Tantum patronum lachrymis desiderant,
Louaniensis omnis opplorans schola.
Sidus suum requirit, ò mors, inquiens,
Crudelis, atrox, sæua, iniqua & inuida,

Itun' ante tempus floridam arborem secans.
Tot dotibus, tot spebus orbas, omnium
Suspensa uota? premite uoces impias,
Non periit ille, uiuit ac dotes suas
Nunc tuto habet, subductus æuo pessimo.
Sors nostra flenda est, gratulandum est Dorpio.
Hæc terra seruat mentis hospitium piæ,
Corpusculum, Quod ad canoræ buccinæ
Vocem, resignans optima reddet fide.

QVERIMONIA DE OBITV IMmaturo doctissimi facundissimi'que uiri Martini Dorpij per Adrianum Barlandum.

VIctrix quondam luxit ademptum sibi Roma Ciceronem. Luxit ademptum sibi nobilis Mantua Vergilium. Hæc poetam inclytum, oratorem illa præstantissimum. At Louanium luget ereptum sibi lumen & ornamentum unicum Martinum Dorpium, hunc & poetam & oratorem & incomparabilem theologum. O sæua, ò fata inuida, ò inuida fata, cur tantum uirum Nestoreis annis, longissima uita dignissimum, huic urbi, imò orbi tam iuuenem ademistis? Hic primus in hac schola, in hoc emporio disciplinarum iacentes excitauit literas. Primus in hoc Musarum domicilio amœnissimo iuuentutem docuit Plautina, Terentianaque uerba sonare. Primus tricas expulit sophisticas. Inde quum iam annos aliquot magna cum laude pubem instituisset Lilianam, ad diuinæ sapientiæ scholam accedens, breui hic ita promouit, ut in-

ter suos & hos magno atque excellenti ingenio uiro
unus admirationi esset omnibus. Quo uero tempore e
huic Louaniensis scholæ credita dictatura, rebus etia
domestica discordia turbulentissimis, ita præfuit, ita uigi
uit, ita attente & alacriter publicum egit negotium, ut
mo non eum optaret dictatorem perpetuum. Nusqua
non audirentur eę uoces, Dorpius uiuat unica nobiliu
uirorum gloria, unicum florentis decus Louanij. O' sæ
sæua, ò fata inuida, inuida fata, cur tantum uirum Ne
reis annis, longissima uita dignissimum huic urbi, imò c
bi tam iuuenem ademistis?

Desiit inter homines esse hic uir eximius, Anno uirg
nei partus, M.D.X X V. Pridie Calend. Iunias. Sepu
tus in cœnobio cartusianorum.

Epithaphium Martini Dorpii Lodoui co Viuete Valentino autore.

Resiste uiator, Saxum hoc magni illius continet ci
res Dorpij. Quem nuper iuuenem terris mors eripuit,
gna enim cœlo, indigna huius temporis plusquam fer
tumultibus mens uiri fuit.

EIVSDEM.

Tu quidem properas uiator, sed nos abs te exigu
morulā poscimus, tua'ne magis caussa, an nostra, ubi l
cognoueris, censeto, Martinū Dorpiū theologum (Qu
uixit, ut terra esset eo indigna, sic mortuus est, ut cœl
uideretur illū terris inuidere) mors superū ministra, m
libus eripuit, immortalibus reddidit, A iam tulit deus
nem morbus, ossa nobis ad solatium relicta, nos hic c
dimus. Amicis talem mortem precamur, inimicis, ne

dicamus parum christiane, talem uitam. Ecquid te pœniteт rem tantam cognosse? Vale & uiue.

Martini Dorpii epitaphium per Germanium Brixium.

Dorpius effertur, fatum hoc lugete sodales,
Quos sophię oblectant dogmata uera sacræ.
Vnus enim hic studiis uestris, dum uixit, honorem
Et tulit, & lumen mortuus usq; feret.
Lugete & quoscunq; nouem uoluere sorores
Sacra Caballino proluere ora lacu,
Idem etenim studijs uestris sic fauit, ut illum
Et uiuum coleret uester ERASMVS honos,
Et modo defuncto pius ipse parentet, amicos
Et quoscunq; roget, fungier officio,
Quorum inter uarios questus, hoc Brixius urnam
Signabat mœrens carmine Dorpiada.
Dorpius hic situs est, Batauis qui natus in agris,
Doctrinæ Latiæ calluit omne genus.

M. Allardi Amstelredami in mortem Martini Dorpii ἐπικήδιον.

Martinus ille Dorpius, ille Dorpius,
Cunctis abundans dotibus, quum corporis,
Tum mentis, incertiś q; fortunę bonis,
Grauiter diu tentatus ictero nigro,
Ictis & haustis mordicus præcordiis,
Virides per annos, integer æui concidit,
Martinus ille Dorpius, ille Dorpius,
Hollandiæ decus, decus Germaniæ,
Atq; adeo columen orbis, orbis maximum

Miraculum,rarum'q; item spectaculum.
Decus illud orbis,atq; praesidium unicum
Et literarum & litteratorum omnium,
Linguae'q; uindex triplicis perstrenuus,
Eximius ille mentis interpres sacrae,
Nouę'q; legis gratiae preco uigil.
Gnauus sibi concrediti pastor gregis,
Dulci'q; uitę pabulo pascens oues,
Ducens,reducens,ne rapax uoret lupus.
Tum Christianae splendidum modestiae
Columen,benignus,integer ac abstemius,
Alumnus omnis pacis & concordię.
Tum Christianismum referens purissimum
Candore uitae,moribus integerrimis,
Turbae fuga,domestico silentio,
Amore recti,charitate proximi,
Frugalitate,iugibus liturgijs,
Serae'q; noctis lucubratiunculis.
Aetate rebus lubrica Veneris malę
Et Bacchicis nunquam uacans,aut obsequens.
Pudore coelebs uirgineo semper manens.
Teneris ab annis literas doctus bonas,
Triplici ualens lingua,ualens facundia,
Bona'q; mente iudicio'q; acerrimo,
Lepidus poeta,rhetor haud inelegans,
Et pauca multis,multa paucis differens,
Numero'q; dicens,opus ubi esset dicere.
Studijs honestis semper impensissime
Fauens,eorum'q; excolens antistites.

Festiuiter,

Festiuiter, salse'ue dictis plurimum
Gaudens, iocos'q; sed ingenuos referens libens,
Vehemens in iram, cætera prorsus candidus.
Martinus ille Dorpius, ille Dorpius
Virides per annos, integer æui concidit.
Qui sermo, quę præcepta, quæ recondita
Antiquitatis huic fuit peritia?
Veteres ad unguem omnes tenebat Theologos,
Idem palæstræ nec rudis scholasticæ,
Lacinosis disputatiunculis,
Simul ad periclum ingenii descenderet.
Superi dedisse sat uidentur hunc uirum,
Vt alter esset Mercurius, reconditis
In rebus interpres, fidelis, ac sagax.
Cuius sagaci ingenio, & admirabili
Sagacitati, & auspiciis dexterrimis.
Quum Liliano præfuit collegio,
Louaniensis debet huic Academia.
Primum quod illic maxima cum gloria
Bonæ docentur litteræ, quas omnium
Primus sepultas excitat, primus colit,
Primus iuuentam plurima cum gratia
Terentianas perdocet comœdias.
Atq; hinc profectum predicant quod undiq;
Quocunq; te deflexeris, iam Græcula
Recantet Echo, quod sacræ abditissima
Linguæ silenter prodeunt mysteria,
Asserere sese studia pergunt optima,
Bonis, & amplis passim ouant stipendiis.

Quod mille seclis exulans incognita,
Contaminata, sordidata, & obruta
Tum captiunculis, tum gryphis sophisticis,
Glossematis, & quæstiunculis friuolis,
Ne dicam ineptis, frigidis & impijs,
Vetus illa tandem redijt & theologia,
Quam pro uirili Dorpius primus docet,
Feliciter'que plurimi inde edisserunt.
Spartam'que nactus hanc adornauit probe,
Pro dignitate se gerens prouinciæ,
Quam cum decore plus satis prouexerit.
Mirumq; dictu, Euangelion ut maximo
Ardore semper docuit, ac uixit, quibus
Legit subinde plausibus Paulum, quibus
Instruxit illum scholiolis uerè aureis!
Proinde semper unicæ charus fuit.
Tantum'que amatus, nemo quantum amabitur,
Magno illi ERASMO, siue quod iunctissima
Fuit necessitudo, siue quod fuit
Commune studium, siue quod mediis scholis
Erasmianam predicauit gloriam,
Studium, laborem, industriam, modestiam,
Integritatem, animi'que dotes cęteras.
Tum literatis, tum probis, tum candidis
Semper fauens, semper'que præsto erat omnibus,
Opem benigne suggerens pauperculis,
Studio occupatis opificio'ue deditis,
Nec otiosos esse sustinens suos,
Subinde honestis occupat negotijs,

Amatus omnibus, omnibusq; amabilis,
Praeter loquaci quàm gregi sophistico,
Et rabulis forensibus, quibus fuit,
Vt esse par est, semper infestissimus,
Lacimosos nil morans sermunculosq;
Cui grata semper simplicitas, sed improba
Loquacitas nunquam uiro cordi fuit.
Qui semper hoc sibi crederet negotij
Dari, ut theologos luderet sophisticos,
Pestem bonarum litterarum pessimam;
Variisq; libris aeditus incesseret;
Palamq; salsis defricaret scommatis.
Hic animus usq;, hic unicus fuit scopus,
Haec summa cura, haec propria semper functio,
Bonas ut horas collocaret non male,
Nullius, aeque ac temporis parcus, rei.
Nimio proinde se studio secro fere
Conficeret imò funditus se perderet,
Commodus ut esset omnibus, haud incommodus,
Ne quem suis depingeret coloribus,
Aspergeret'ue quempiam labecula,
Traduceret'ue nominatim quempiam,
Licet impudenter prouocarent saepius,
Rubiginosis roderent'q; dentibus.
Lippi, φίλαυτοι, putidi, morosuli,
Trucibus notandi iure Iambis optimo.
Homines malignos esse credas forsitan.
Ego esse miseros puto, quibus nemo placet.
Casus per omnes omnibus usq; exercitus,

Malis, & aduersis, patiens semper tulit,
Tuam usque praestans Socrates constantiam,
Prudentiam'que simplicem prae se gerens.
Vulgo laborans de se secus meritis, bene
Semper mereri, & pro malis bona reddere.
Non arcuato scorpionis uulnere
Mordens, lacessens, confiaens, & enecans.
Contentionis abstinens, & litium.
Omnes in hoc neruos, & omnem industriam
Tendens, & adhibens, contrahens & explicans,
Facies in omnes uersus, anxie'que omnibus
Studuit modis, ut nouas tragoedias,
Rabidos tumultus, atque conflictus truces
Per litterarum hostes bonarum pessimos
Subinde motos, maximo discrimine
Sedaret, ac mox suauiter componeret,
Studiis ut omnes uiuerent concordibus,
Omnes'que pace degerent gratissima,
Suos'que quisque Marte satageret probe,
Peregrina, uaria, una, ficta, friuola,
Contentiosa, ac pestilentia dogmata,
Explosa sanctos per patres olim, quibus
Vbique uulgus imperitum fluctuat,
Itidem ut uenena exhorruit praesentia,
Scriptis libellis plurimis doctissimis,
Adeo refarciens eosdem flosculis,
Salibus, lepore, schematis, sententiis,
Vt hesites primum quid admirere ibi,
Fucata contra dogmata, quae nunc omnium

Rudium(quibus procliue sit diuendere
Fumum, affricare & pestilens contagium)
Obambulant, & iactitantur per manus,
Domus, tabernas, fora, scholas, conclauia,
Mox editurus syluulas perfertiles,
Quas iam diu multum'q; perpoliuerat,
Sed morte rapta praecoqua illa industria.
Solidae'q; sitiens gloriae, & famę bonę.
Conatus ille non satis feliciter
Cessit, quod omnes nunc ferunt aegerrime,
Omnis'q; doctorum omnium dolet chorus,
Moestum parans epicedium carmen uiro.
Extincta siquidem est illa sanctimonia,
Indignus orbis qua fuit corruptior,
Et illa uitae integritas, quam non male
Deus inuidere uisos est mortalibus,
Coniuncta uirtuti illa fortuna uberi,
Acumen illud, illud ingenium sagax,
Dignum quod omni permaneret seculo,
Sed cesso plura conqueri, unum te mouens.

EPITAPHIA.

Licet uiator concito properes gradu,
Tamen hoc amice te precor, quum hàc commeas
Tantisper haere dum, quod est suauissimum,
Gratissimum'q; ijs, qui sepulchro indormiunt,
Nec adbuc quietis sunt recepti sedibus,
Sed usq; & usq; in igne purgatorio
Nunc uetera non sat piata crimina,
Confessa mystis, & remissa, caeterum

DES. ERASMVS ROTERODA-
mus ornatiſſimo uiro Ioanni Vlat-
teno. S. D.

QVOD fatum, aut quis genius hanc malignitatem adiunctam rebus humanis eſſe uoluit Vlattene chariſſime, ut quæ plurimis placent, eadem multis uehementer diſplicant? Simul, atq; eodem, ut ita loquar, nixu nuper emiſimus duos libellos, alterum de prenuntiatione, alterum de Ciceronis imitatione, quorum ille ſicuti neminem offendit, ita minus inuenit amatorꝫ, hic quemadmodū auide diſtractus eſt, ita apud aliquot non mediocrem offenſam incurrit. Queruntur alios ſilentio prętęritos, quos non oportuit, alios ſecus attactos, quàm par fuit, alios infra meritum, alios ſupra meritum prędicatos. Ad argumentum quod illic agitur, ſufficiebant ueterum exempla ſeptem, tantum abeſt ut ſtatuerim omnium ſcriptorum nomina percenſere, prę ſertim quum hoc ipſum ſit hic quaſi πάρεργον, in quo ſi uoluiſſem eſſe copioſius, merito poterat in me torqueri Gręcorum adagium, μεῖζον τ' οὐπίσαγμα τοῦ θυλάκου. Iuſtius, hoc nomine poteram ineptus uideri, qui tam multos recenſuerim, quàm qui quoſdam prę termiſerim, ineptior multo futurus, ſi conatus fuiſſem omnium ęſtimare ſtylum, qui ſcriptis innotuerunt, quando quidē hodie tam multos habet Germania, Gallia, Anglia,

Hungaria, Polonia iuuenes, qui possint eleganter, tum dicere, tum scribere. Vtinam ad pietatem tandem profectus accessisset. Cęterum quod neminem uel odio, uel obliuione prætermiserim, illud argumento est, quod quorundam quos & unice diligo, & uideo quotidie, nullam feci mentionem. Noueram quosdam esse tam uirginei pudoris, ut omnino in publicis scriptis uelut è proscenio nominari non sustineant. Nam est prorsus histrionicæ genus, libros in uulgum ædere, quosdam adeo delicatos, ut nescias quomodo tractari debeant, alios tam feroces ac morosos, ut quomodocunque palperis recalcitrent. Iam si tantum laudassem quos nomino, & laudassem citra exceptionem, corrumpissem expetitum huius operæ fructum. Siquidem ex huiusmodi censuris magnopere proficiunt adolescentes, dum assuescunt omnes cum iudicio legere, tum quid in quoque uitandum sit, aut, expetendum dispicere. Plurimum autem interest inter censuras & encomia. Iam hic erat huius recensionis scopus, ut anxius ille Tullianę phraseos affectator, neminem omnium dignaretur honore Ciceroniani cognominis. Id tametsi fit sub persona Nosoponi, hoc est in parte parum sani iudicij tamen ne quem omnino offenderet negatus titulus, singulis multum laudis aspersi, eo temperamẽto, ut nec candorem in me quisquam possit desiderare, & quod cuiusque proprium est agnosceret attributũ, adeo non maligne, ut nec hostium nomina sileam, uelut Hutteni & Sturnicæ, nec illos merita laude fraudem. Nam q̃d quidam stomachabantur Budęum parum honorifice tractatum, arbitror illos sui iudicij pœnitere. Nec minus im

pudenter mussabant quidam me Longolio subinuidere, quum uix à quoquam prædicatus sit candidius, quanquã ille quędam aspersit scriptis suis,quę suspicionem prębeãt ipsum non admodũ magnifice de meo ingenio sensisse,uerum hæc iudicioꝝ libertas in uiris eruditis nunquã offendit animum meum. Si recte iudicant, docent, sin minus, humanum est uitium, nec satis dignum qđ bonorum dirimat amicitiam. Optarim multos esse Longolios, qui luderent in oratorem Batauum. modo de disciplinis ac religione Christiana bene mererentur,qđ illum egregie fuisse prętaturum arbitror, si uita longior contigisset. Iam ne parum esset põderis laudibus quas eruditis ascribo fingo personam hominis egregie docti,qui cętera sanus, tantum immodico Ciceronis amore deliret. Sed ò uitam hominis fugacissimam, ò rerum humanaꝝ Euripum, aut si quid est Euripo uolubilius.Dũ hæc loquimur fugit hora, ut ait Satyricus, & dum amicos recensemus, unum non postremi loci amisimus,Iacobũ Vuimphelingum Sletstadiensem, qui quidẽ inter felices numerari poterat, nisi senectus illius in hoc seculum multo turbulentissimũ incidisset. Nam à teneris usq; annis educatus est in honestissimis literis, primum Sletstadij sub Ludouico Dringenbergio Vuesphalo,deinde Friburgi, mox Heydelbergę,pontificij iuris peritiam cum Theologię scientia non infeliciter coniunxit,& alioqui nullius honestæ disciplinę rudis. Eloquentiæ uero tantum pręstitit tum in carmine tum in oratione soluta, quantum uel à Theologo, uel ab illoꝝ temporum homine possit requiri. Asctus Spiram,Ecclesiastæ munus non sine laude gessit. Inter hæc uir pius ardens

amore rerum cœlestium, eo'que pertæsus seculi, quod teste Ioanne, totum in malitia positum est, de secessu cogitauit. Eius propositi consortem habebat Christophorũ ab Vtenheim, doctum pariter & castissimæ integritatis uirum. Atque ut nudus ad nudum Christum confugeret, quod erat Ecclesiastici census, erat autem quod ad uitę mundiciem sufficiebat, resignauit. Cæterum hoc consilium abrupit Christophorus ad Episcopi munus retractus, amicis ita suadentibus futurum ut si ad mentem tam piam accessisset autoritas, plures Christo lucrifacere posset, quàm si se abdidisset. Ille tamen sua paupertate lętus, pergebat quod instituerat agere, rursus Heydelbergę sacros autores enarrans, & in his Hieronymum. Ad hęc libellis ęditis & adolescentiam ĩstituit, & sacerdotes ad pietatis castimonie'que studium excitauit. Nec grauatus est amore pietatis agere pędagogum, aliquot magnę spei adolescentibus, quorum præcipuus nunc inter nobiles, doctrina, synceritate, candore, prudentia, nobilissimus Iacobus Sturmus, cuius consilijs plurimum debet tota penè Germania, non solum inclyta ciuitas Argentoratum. Nec inuidia caruit hominis sancta libertas, Romam excitus est homo & senio & hernia tardus, monachorum Augustinensium opera, quod alicubi scripsisset, Augustinum non fuisse monachum, aut certè non talem, quales nunc habentur Augustinenses, quum hi tamen illũ in tabulis ac libellis exhibeant promissa barba nigra cuculla & zona coriacea. Hoc incendium ex minima scintilla latius euagaturum. Iulii Secundi pressit autoritas, id'que bonorum omnium applausu. Præter alias aduersitates, quibus hominis uirtus exercitata fuit, hoc fatale

totius Ecclesiæ dissidium uehementer illum afflixit, ac tan tum non ad uitæ tedium adegit, Itaq; solitudinem ac secessum frustra tentatum, ingrauescentibus annis egit Sletstadij in ædibus Magdalenæ sororis, ex qua nepotes duos, quos paterno semper affectu complexus fuerat, reliquit, moribus ac literis eleganter institutos. Quorum Iacobus Spiegellius iuris prudentia clarus, prius Maximiliano Cæsari, mox Regi Ferdinando fuit à Consilijs, Apud quem nuper Ioannes Maius, natu minor, in fratris locum successit, aulæ primoribus indolis elegantia, ac dexteritate morum optimo iure gratissimus. Nondum tamen statui utrum Vuimphelingi mors gratulatione, dignior sit, an deploratione. Annum attigit penè octogesimum? diutius etiam uicturus, si corpusculi deficientis rationem ullam habere uoluisset, & subductus est huic seculo, quo nihil fingi potest inquinatius. Postremo nihil addubito, quin uitæ innocenter actæ præmijs iam fruatur apud cœlites. Sed ut redeamus ad id quod institueramus. Multo post æditum Ciceronianum, comperi hoc ipsum argumentum fuisse tractatum tribus epistolis inter Franciscum Picum Co. Mirandulanum, & Petrum Bembum, quorum alter fusius differit, alter haud ita multum à me dissentit. Negat enim se loqui, nisi de raræ felicitatis ingeniis, neque hic deterret à bonorum autorum lectione, sed ad unius Ciceronis imitationem inuitat, atque adeo quod est difficilius emulationem. Mihi cum his modo res est, qui huic superstitioni sic addicti sunt, ut miro fastidio respuant quicquid dissonat. Recognouimus libellum emendatis perpau-

cis locis, adiectis etiam nominibus aliquot. Quum enim pridem excuderetur: subito exortus ἀλαζὼν συκοφάν-τικός *cursum & attentationem nonnihil interrupit, ut sunt quidam ad nihil aliud nati, quàm ut honesta conantibus facessant negocium, ipsi nullis occupati, prӕterquam aleӕ, scortis, comessationibus, & glorijs Bene Vale.* Datum Basileӕ nona Calend. Februar. Anno domini M. D. XXIX.

EPITAPHIVM IACOBI VVIMphelingi Theologi per Beat. Rhenanum.

IAcobo Vuimphelingo Sletstadiensi uiro clariss. & unico puerilis institutionis ac profectus circa literas amatori, exhortatori, patrono. Cuius rei argumentum nobis exhibent, non solum ӕditus liber adoloscentiӕ nomine, & quem εἰσόδιον inscripsit, ac elegantiarũ linguӕ Latinę compẽdium, preter libellos hoc genus alios, uerumetiã ipse scholę eruditis hominibus huius consilio passim commissę. Qui quàm capitaliter luxum, auaritiam, & ambitionem oderit, frugalissime acta uita docet, & splendida sępe fortuna contempta, paruo semper contentus animus, sed & aduersus illa uitia graues libelli & ad oppositas uirtutes inflammantia scripta, apud posteros quoq; testabuntur. Religionis Christianę pius cultor, quemadmodum theologum & presbyterum in primis decebat, bonos uiros

etiam in cœnobiis degentes familiariter dilexit. Apud Spiram Nemetum in Regio. illo templo aliquot annis munere concionatoris functus est. Primus sanè inter ciues suos, qui carmine & oratione prosa atque editorum uolumnum numero in omni penè scripti genere apud eruditos laudem meruerit. Nam Hugonis ueteris Theologi, preter commentarios rerum sacrarum, & alterius Ioannis, preter Ethicorum Aristotelicorum expositionem, nihil hodie extat. Iacobus Spiegellius Iureconsul. & Ioannes Maius fratres, Regii Secretarij utriq; Auunculo B. M. statuerunt. Vixit Annos. LXXVIII. Menses III. Dies XXI. OB. AN. M. D. XXVIII. decimoquinto Calen. Decembris. Magdalenam matrem, fœminam planè Christianæ patientiæ, quam difficili morbo oppressam non modico tempore præstitit, eodem sepulchro (id quod uiua optauerat ob amorem fratris) iidem filii paulopost collocauerunt.

IACOBO VVIMPHELINGO.

Hic Vuimphlinge iaces, longæ post tempora uitę
Felix in patria contumulatus humo.
Inter auos teneræ qui dulcia munera linguæ
Ornabas Latio sedulus eloquio.
Addebas morum reuerenda exempla priorum.
Quàm nihil abs; illis lingua diserta ualet!
Nomine sic morum, linguæ & pro ætate politæ
Nullus Teutonico notior orbe fuit.

Ipse senex tandem sensibus sua munera mystis
Tradis, quæ pietas religioq; docent.
Hunc partum ereptum genitrix fœcunda uirorum
Doctorum urbs merito Sletstadiana gemit.

Ianus Cornarius faciebat.

Ἐπιτάφιος Ἰακώβου τοῦ Βιμφλίγγου.

Μειρακίων γλώσσας λειαίνων ἐνθάδε κεῖται
Βίμφλιγγος, ζαθέου θαῦμα μέγ' ἀσεβίης.
Τόν γε θανόντα στένει κλειὼ καὶ φοῖβος Ἀπόλλων,
Γνωμονικῶν ἀνδρῶν Σλεδστάδιόν τε πάτρις.
Αὐτοσχεδιῶς.

DES. ERASMVS ROT. CLArissimo iuueni Carolo utenhouio. S. D.

SERIVS quidem nobis redditæ sunt tuæ literæ Vtenhoui charissime, attamen multiplicem nobis uoluptatē attulerunt, primum quod iter de quo complures male uidebantur ominari, te & corpore et re incolumi reddidit tantopere desideratæ Italiæ, deinde qđ Patauinam Academiam reperisti clarissimis professoribus, omni'q; studiorum genere florentem, postremo quod duo præcipua huius ætatis lumina, Baptistam Aegnatium, & Petrum

Bembum, non solum uidere, nosse & alloqui contigit, uerumetiam quod inter melioris notæ amicos ab illis asci tus, & in interioris amicitiæ penetralia receptus est. Declararunt enim Bembi literæ Gratiarum & humanitatis plenæ, quanti faciat indolem tuam. Sic enim in illis de te loquitur, ut meam commendationem uelut subtimidam ac plus satis uerecundam reprendere uideatur. Quo quidem nomine uiro incomparabili profiteor me debere plurimum, sed tibi quoq; non minimum, qui nõ diligenter à me commendatus, tua dexteritate prudentia'q;, commendatorem tuum multo felicius illi reddideris commendatum, cui non minus cupiebam esse commẽdatus quàm tu. Quosdam enim commendasse periculum est, quosdam officium, quosdam ingens lucrum. Itaq; non tibi solum, sed & mihi, gratulor, cui per te contigit quod unice semper optaui. Proinde nihil est mi Carole, quod mihi gratias agas, si quid ibi fuit officij, multo cum fœnore retulisti. Quin & ipse mihi factus es amicior, posteaquàm talibus uiris placuisti, quorum iudicium multo arbitror oculatius quàm meum. Itaque confido fore, ut nunquam te pœniteat aditæ Italiæ, quæ te nobis omni genere literarum expolitum remittet. Quod scribis isthic studijs tranquillam esse sedem, utinam sit perpetuum, at uereor ne Gallici belli finis, gradus sit alterius. Quod me quoq; isthuc inuitas, serio'ne an ioco scribas nescio, certe nusquam malim senectute fessus conquiescere quàm isthic, præsertim expertus quàm istud cœlum nobis sit innoxium. At ne nihil scias rerum nostrarum, è Rauraco factus sum Brisgous. Territi rebus subinde nouis, commigrauimus Friburgum id

est oppidum ditionis Ferdinandicæ, iter diei abest Basi-
lea, habet Academiam non incelebrem, quam magnus il
le Zasius, non minus sapiente eloquentia, quàm iuris pru
dentia clarus illustrat, multi'que sub eo suppullulant, præ-
ceptorem aliquando relaturi. Rex Ferdinandus qui tum
agebat Spiræ, rursus magnifico salario inuitabat Vien-
nam, sed diffidebam huic corpusculo, nec sine magno me
tu reliqui nidum illum cui tot annos assueueram, nullo ta
men periculo. Nam hic ualetudo cœpit esse multo cōmo-
dior. Quis obsecro sparsit isthic rumorem tragicum, de ca
lamitatibus meis, de'que morbo terribili? Non alii credo
quàm isti qui me subinde efferunt. Vnde ista peruersitas
in professoribus absolutæ pietatis? Cum agerem Basileę,
clamitabant me fauere sectæ, quā ipsi uocant plusquā hę
reticam, à qua si quid acerbi mihi accidisset, debebāt mar
tyrii genus interpretari, nunc quàm sint applausuri, sa
tis declarant, quum ubi res abest, fingant sibi rumores
atroces, quibus applaudant. Si talibus hominibus deus
indiderit sanam mentem, existimabo maius esse miracu-
lum, quām uiperam uertat in hominem. Nihil tamen pro
ficiunt, nisi quod suis artibus magis ac magis innotescunt
orbi. Hæc est illa æterni numinis, mirabilis œconomia.
Sesquimensem præ me tuli propositum relinquendæ Basi
leæ, atque interim honestissimis cōditionibus inuitatus sum
à regibus, principibus, episcopis, uiris doctissimis ad diuer
sas regiones, missum est à quibusdam uiaticum, à non-
nullis etiam munera, uelut perpetuæ beneuolentiæ pi-
gnora. Discessi clarissima luce, mœrentibus et his à quorū
dogmatibus ingenue dissidebam, et si redire libeat, ue mā

gratus, si non omnibus, certe optimis quibusq;. Hic nullum est humanitatis genus quod mihi non offerat tum magistratus tum Academia. Iam & tuus Ammonius & Audomarus facundissimis epistolis, liberalibusq; promissis me inuitant in tuam Flandriam. Carolus. Sucquetus affinis tuus, relicta Dola, contulit sese ad Biturigas, illectus fama Andreæ Alciati, qui magno quidem salario, sed maiore cum dignitate illic iurisprudẽtiam profitetur. Alciatici nominis suauissimus odor, complures egregios iuuenes eodem attraxit. At si uerus est rumor, uereor ne non diu liceat eo uiro frui. Aiunt enim pestilentiam ibi supra modum sæuire. Apud amicos dicere solebam, eximijs Alciati uirtutibus parum respondere fortunam, quod tamen non arbitror infelicitatem esse, sed fatorum dispensationem, hoc agentium, ut unus multorum animos inflãmet ad honestissima studia, multasq; scholas reddat illustriores. Iacobum Ceratinum nobis ac literis præpropera mors ademit. Iam erat parem in utraq; literatura facultatem assequutus. Accesserat fortuna quæ satisfaciebat illius animo. Acciuerat illũ Adolphus Princeps Verianus filio natu minori præceptorẽ, mercede adeo nõ maligna, ut habuerit ẽt qui inuiderẽt. Sed ut ait Paulus, habebat Ceratinus thesaurum in uase fictili, sicuti ferè solẽt literis nati. Nõ tulit delicatum corpusculum zelãdicæ cœli asperitatẽ. Sic nuꝑ abreptus est dorpius, quum iã post diatribas illas theatricas uerus theologus esse meditaretur. Deplorãt hic multi tm̃ uigiliarũ frustra insumptũ. Hi mihi nihilo sapiẽtius loqui uidẽtur, q̃ mulier illa quæ deplorabat qđ maritus innocẽs moreretur. Verum ut illi bene re-

sponsum est, satius esse innocentem mori quam nocentem, ita istis iure responderi potest; satius esse doctum mori quàm indoctum, hoc est hominem mori quàm pecudem. Quid autem honestius agi poterat quàm quod egit? Num igitur felices uidentur qui uitam per luxum, somnum, & ocium transegerunt? In hos sane non cadit illa comploratio, quantum laborum & uigiliarum perijt. Nihil enim egerunt in uita, sed hoc ipso tota illis uita perijt, quia nihil egerunt, nec omnino mortem illorum deflendam puto, qui perierint. Vita potius erat deflenda quæ nihil à morte differebat. Vehementer doleo Megeram quæ hactenus rerum publicarum status ac religionem misere turbauit, nunc etiam studijs suos colubros immittere, præter'que naturam Gratias à Musis seiungere. In Gallis quibusdam plane candorem desiderare cogor. Subornant humilioris notæ uerificatorculos, ipsi scilicet maiores quàm ut Erasmo indignentur. Nec defuerunt qui simili arte Alciato nostro facessèrent negocium. Non improbarem si gallia cum Italia Germaniaq; decertaret de principatu eruditionis, modo absit amarulentia. Ἀγαθὴ δ᾽ ἔρις ἥδε βροτοῖσι. Post tot orbis tumultus, post bella, post cædes, post opinionum dissidia, post tot pestilentias, post rerum omnium & charitatem & inopiam, exortum est nouum & exitiabile malum, annis iam fermè quadraginta Anglis peculiare. Vbi quum primum grassari cœpisset ignotum, nec medicorum ars quicquam opis adferret, tanta uis hominum illic extincta est, ut uix crederes eam insulam, à tam multis incoli. Nec semel ortum, cessauit unquam, quamlibet aspera bruma, licet subinde remit

tatur, ſcintillans duntaxat, rurſus identidem ſic incrudeſcens, ut parcat nemini. Tanta lues nondum inuenit nomen, nec quod ſciam, ullum efficax ab arte medica remedium hactenus repertum eſt. Intra ſuam inſulam hucuſque ſe ferè continuit, & in ea ipſa libentius attigit indigenas quàm exteros. Nunc aduerſo Rheno demigrauit in Germaniã, incredibili celeritate intra paucos dies ab Agrippina Colonia ad Argentoratum uſque tranſiliit, non ſine cauſa ſollicitis omnibus ne latius diuagetur. Non aliud malum horribilius, nec contagio permitiore, ſi quam inuaſit domum, uix ullum præterit intactum, nullo ſexus aut ętatis diſcrimine, quum aliæ peſtes eligere ſoleant, quos inuadunt. Quædam parcunt infantibus ac ſenibus, ſunt quę fœminas non attingunt. Habet tamen hoc boni, quod non excarnificat hominem diutius cruciatibus, intra duodecim horas, interdum intra pauciores aut tollit hominem aut certam uitæ ſpem prębet. Ad hæc placidum eſſe mortis genus, quale ferunt ex aſpidis morſu ſequi. Hoc habet parum ciuile, quod iterum atque iterum repetit relictum. Ioannes Coletus ter eodem tempore fuit eo correptus, ter reuixit, ſed corruptis eo morbo uiſcerib, ſucceſſit hydrops, qui uirum meliore uita dignum cœlo tranſmiſit. Atque initio quidem ipſa quæſita remedia ut fit, fuere exitio. Sudor eſt, ſed igneus odoris'que teterrimi, dicas ex amne Phlegethonte miſſum, ungues potiſſimum excruciat, alas ita comprimit, ut etiam ſi uelis non poſſis attollere. Et hoc morbi beneficium eſt, nam aperuiſſe lethale eſt. Itaque qui feruoris erant impatientes, auram largius admittebant, hi ferè ſubito extincti ſunt. Rurſus alij quum animaduer

terent id compluribus infeliciter cessisse, dum in diuersam tendunt rationem, in idem tamen exitium inciderunt. Nam occlusis rimis omnibus, & excitato copioso igni, opertis'q; stragulis, quo magis tutius'q; sudarent, aestu praefocati sunt. Praesentius tamen exitium adfert admissum frigus. Tandem reperto temperamento multo plures ab eo morbo conualuerunt quàm extincti sunt. Ea praecipua cura est apud illos, decumbentibus lintea sudore putria sensim subducere, ut ne laodices pallia'q; moueantur, nec ullus uentus attingat aegrotum, mox alia munda & ad focum probe siccata simili cautione inducere. Nam id aliquoties fieri necesse est. Iactant quidam nuper repertum efficax huius mali remedium, quod cuiusmodi sit non dum certum scire potui, certe uulgaria medicorum remedia nihil moratur tam praesentanea pestis. Angli in cautione quam modo commemoraui, praecipue salutis spem ponunt. Haec ex eorum oratione didici, qui cum eo malo semel atq; iterum conflictati fuerunt, nam ipse nec adfui unquam laborantibus, quod tamen ad Christi sospitatoris laudem surda'q; Nemesi dictum uelim. Originem ac fontem huius mali nullus adhuc quod sciam nobis euidenter aperuit. Ex copiosis & corruptis humoribus oriri satis probabile est, eoq; putant eos qui crapulae indulgent periculo esse uiciniores. Ea re fretus Andreas Ammonius homo Italus & plusquam Italicę sobrietatis, nihil ab ullo contagio sibi metuit, sed fefellit illum sua fiducia, correptus interijt, uir longissima uita dignus. Equidem arbitror Angliam huic pesti minus obnoxiam fore, si ędium solum mallent tabulis quàm scirpis habere constratum, tũ

plures habere fenestras, quæ possent cœlo salubri aperiri, nebuloso turbido'que claudi. Nunc quum bona parietum pars uitrea sit, ac uix habeant fenestellam qua prospectus gratia caput proferant, situs quem gignunt scirpi marcescentes uix uentorum perflatu dissipari potest. In locis palustribus iuxta'que fluminum ripas sæuit acrius, ut facile li queat nebulosum aerem huius mali materiam & alimentum esse. Non dissimile morbi genus Plinius indicat olim gigni solitum ex melle uenenato, quod potissimum nasci solet Heracleę in Ponto. Herbam esse candidam, cui ex re nomen ægoletros, ex huius flore apes concipiunt noxium uirus, non quouis tempore, sed quoties uer est humore immodico marcidum, alias innoxium conficitur. Hoc qui gustarunt, humi se abijciunt refrigerationem quęrentes, quando non solum æstuant, sed & sudore torquentur. In eodem Ponti situ est aliud mellis genus, quod insaniam parit, unde & μεvόμεvov dicitur. Id uenenum colligit ex flore rhododendri aduersus hanc calamitatē multa remediorum genera cōmostrat Plinius. Iam tot annis occupat orbem scabiei genus etiamnū ἀvώvυμov, cuius curatio maximo oīum malo negligitur. Tot plagis subinde nouis deus nos inuitat ad uitæ correctionē, nec tamen reddimur pilo meliores. Paucioribus malis olim percussi sunt Aegyptij. Phryges iuxta græcorū prouerbiū uerberibus emendantur, nos oībus Phrygibus duriores, tot afflictionibus, tā diutinis, tā insignibus, tā nouis nō emollescimus ad pœnitentiā, sed uelut è remediis admotis indolētia collecta, ꝑtinacius ēt erigimus ceruices aduersus medicātē deum. Quod siquis à me petat remediū, nullum habeo melius, q̃

ut quisque sic uitæ rationem instituat, quasi sit eodem die moriturus. Si nihil acciderit mali, profuerit metuisse, sin acciderit, non offendet imparatum. Si frustra metueris, hoc erit lucri, quod iam totus ualeas, sin minus, recte illud prouisum est, ut melior nostri pars absit à discrimine. Bene uale. Datum Friburgi Cal. Sep. M D X X I X.

IACOBI CE-
RATINI DE SONO LITE-
rarum, præsertim GRAECA-
RVM *libellus.*

ALDI MANVTII, *de uitiata uoca-*
lium, ac diphthongorum prola-
tione, πάρεργον.

QVINTILIANVS LI-
BRO PRIMO.

An cuiuslibet auris est exigere literarum
sonos? non, hercle, magis, quàm neruorum.

DES. ERASMO ROTERODAMO IACOBVS CERATINVS. S.

INTER MVLTA ET Varia munera, quibus ornauit deus hominem, atque ab alijs separauit ammantibus, non in postremis ponenda est, loquendi facultas oratio, cuius quanta sit & uis & suauitas, perspicue cognorimus, si consideremus, quantum nudus uocis humanæ sonus omnem excellat musicam, quam uel in flatu, uel fidibus, aut alia arte constare uidemus. Hic uero quantum sit discriminis perspexerimus, si intelligamus omnia illa quantumuis suis illecebris demulceant aures, non esse, nisi adumbratam quandam imaginem soni illius, quem uox nostra syncera fundit, ad quem quanto accedunt imitatione propius, hoc iudicantur naturæ sensu perfectiora. Et quidem, cum is nullo adminiculo adiuncto sit uirtutis tam efficacis, ut animum excitet, deprimat, incitet, reuocet, nunc gaudio, nunc mœrore, aliàs spe, metu aliàs impleat, & omnino tot afficiat modis, quot nobis affectus indidit natura. Principio, quid non faciat accedens eò uox certa comprehensione literarum & uerborum libere quidem profluẽs,

sed tamen tanquam articulis quibusdam & membris distincta, & illigata neruorum uinculis? Deinde *uero, ut non detur sine mente sonus, quid non efficiat eodem insuper uemens sententia orationis uita?* Nam *uerba corporis, sententias animæ locum obtinere dixerimus.* Hinc *ille modulatissimus cantus, qui feras, arbores, fluuios, durissima saxa mouisse, & uoluptate delinuisse dicitur, cum primo regnare cœpisset.* Hinc *illa flexamima suadela, commodius* Græcis *dicta* πειθὼ, *quam non sine causa rerum reginam uocauit* Euripides. Huius *diuinæ rei, hoc est orationis, cum moderatrix sit pronuntiatio, ea autem suos habeat sonos, quorum naturam prima illa orationis elementa complectuntur.* Age *experiamur, possimus'ne aliquid inuestigando consequi, quod uiam nobis aperiat ad cognoscendum, quę literæ sit uniuscuiusque natura, quæ uirtus, quæ formandæ uocis ratio, quæ res ad perspiciendam orationis naturam alioqui latentem, cum sit necessaria, tum scitu est iucundissima, ut enim medicus citra anatomiã (quam uocant) corporis humani & membrorum rationem cognoscere non queat, ita nec orationis naturam satis habeas exploratam, nisi facta dissectione quadam membratim primo singula inspicias, deinde in ipsa prima resoluas elementa.* Tu uero ἐρασμιώτατε Erasme, *boni consulas oportet, si amabilis tui nominis auspicio in præsenti abuti uideamur, præsertim quum id non faciamus, ut fieri solet, aut patrocinij libello ebladiendi, quum talem patronum*

non mereatur, aut noui fauoris mihi conciliandi, cum uetus tuum erga nos studium semper fuerit uel nimium. Multo uero minus *beneficij captandi causa, quando benignus mihi non semel fecisti, quàm uoluntas mea tulerit.* Et omnino *tua in nos merita, maiora sunt, quàm sustinere possim.* Sed *ista de literis tibi literariæ rei principi, eo tantum offerimus animo, quo superstitiosa, sed minime ingrata uetustas* Cereri & Baccho *suas primitias consecrabat, tametsi crederet eos illarum non modo non indigere, sed ut authores etiam ac datores earundem uenerare tur.* Bene *uale.* Lo*uanij. Calen. Iulij.*

IACOBI CERATINI DE Sono literarum, præsertim GRÆCARVM libellus.

QVI AB ALIA, QVAM Hebræorum gente, originem acœpisse literas existimant, longissime mihi uidentur à uero recedere. Quid enim huiusmodi rerum, aut non post additum fuit illi nationi, aut ante primis illis generis nostri parentibus datum fuerat, non multo post conditum mundum, ut necessariæ artes, usus uini, nauigij, legũ, & similium. Quod reliquarum gentium impietas non agnoscens, quiduis maluit, & quidem impudentissime ridiculeq́ꝫ comminisci quàm ueritati subscribere, ne uel sic dei nomen per ipsius dona, gloria illustraretur. Quicquid est industriæ necessariæ ad uitam mortalium sustinendam id à primis parentibus, quicquid post accessit humanitatis et uerę elegantię, ab illis equidem credo deriuatum esse in cæteras nationes, nã eam gentem instituisse deum ipsum ad oẽm humanitatem, & rectum cultum sacra testantur uolumina. Hinc tota Asia excoli cœpta est, hinc Aegyptus literis & moribus erudita, hinc propagantibus se diuinis donis, ut fit Græcia, & reliqua tandẽ Europa cœpit iisdẽ frui bonis, sed eorꝫ authore minime cognito, donec ipse miseratus tenebras nostras, sese nobis, ꝑ uerbũ suũ reue-

laret. Sed iam rē ipsam inuenta origine aggrediamur.

A.

A Igitur, ut ordine, ita & soni præstantia elementorum est primum. Profertur arteria (per quam uox omnis funditur) spiritum continente, ore figuram (quam natura dedit) seruante immunem ab omni rictu, lingua pendula & leuiter reluctā, alias quietem prorsus agente, per quam sonus temperato nisu egreditur. Sed nunc breuiorem, nunc longiorem sonum accipit, quod & reliquis duobus accidit, quæ δίχρονα quia sibi temporea uocant, ι & υ, cum longū habetur, omnino absolutæ uirtutis & sonantissimum est. Nam hic aperitos se liberius, & spiritus sursum uersus, quo omnis sonus natura fertur, palatum petit sono productiore. Cum in breuibus numeratur, concise magis pronuntiandum unico spiritus ictu, arteria minus diu occupata. Hanc ancipitem naturam apud Latinos habent quinque uocales omnes, ut nunc breues, nūc longiores occurrant. Vocalium autem ut quæque est optima, ita soni existit expeditissimi, plenissimi, lætissimi, efficit q; ut os hilaritate quadam remdeat. Bonitatem si spectemus, hic fuerit ordo, α, præsertim si longum sit, υ, ω, υ, ο, ε ι. Apud Latinos, a, e modo producatur, nam breue, penultimum locum tenet, o modo longum, u, i,

E.

E Ordine quidem proximum, sed uirtute remotissimum est, cum inter illa numeretur, quæ ob soni inopiam ἄφωνα, id est, non sonantia siue muta nominentur. Est autem adeo impediti, & obscuri, au. potius

nullius soni, ut irrito conatu laboret dum exitũ parat, & quidem frustra moreretur, nisi uocalis subueniret, q̃ ueluti inclusum & uinctum eripiat ac soluat, quo uitio & cæteræ laborãt mutæ. Profertur summis labris, quę antea comprimuntur, uocale hæsurum alioqui, & ligatum sonum foras mittente, & uinculis liberante. Quanta hoc duritie aut mollitie fieri debeat opinor, colligi etiam posse ex duabus mutis φ & π inter quas est media, ratione συζυγίας. Qui censent mollius esse pronunciãdum Grece quàm Latine, uideant quid præscribant. Non aliter Græce quàm latine esse enuntiandũ, ego uel Cicerone teste probaro, Is libro nono familiarium epistolarum, in epistola cui initium, Amo uerecundiã, agens de uocabulis obscœnis, hęc scribit, Cum loquimur terni, nihil flagitij dicimus, & cum bini, obscœnum est, ex quibus uerbis liquet eruditissimum illud Ciceronis seculum non secus pronunciasse β Grece quàm b Latine, nam bini, quo numerum significãt Latini, & βινεῖ qđ Græcis obscœnũ est uerbũ, ita pronunciabant, nullũ ut esset in uocibus soni discrimen, quanquam arbitror Latinum b proferri à nobis nunc paulo durius, quàm satis est.

Γ.

Γ Profertur, lingua excitãte se uersus interiorẽ palati partẽ, ubi obtusior quidam sonus retrorsus coire uidetur. Ad eundẽ modũ finguntur κ & χ, quæ huic sunt σύζυγα, id est, coniugata, nisi qđ aspiratione & tenuitate soni discrepant, Inter quę, γ, ut uirtutis, ita & soni est medij.

Δ.

Δ Profertur illidente se lingua suprema summo

oris cœlo, deinde illinc sese reijciente & sono præbente exitum circa dentes superiores, ita ut primo imos, post superiores dentes leuiter incuruata feriat. Idem fit in promendis θ & Τ quæ huic sunt σύζυγα & naturæ lege cohærentia.

Ε.

Ε Inter uocales natura non ita resonans, segnius os diducit, atq; ictu circa arteriam fertur langui-diore, superiore rictũ aliquo modo deprimit, & utrinque lingua in molares impingit. Cæterum, quia uocalis, nulla non est consonante præstantior, & litera, non paulo plenior, quod & Cicero palàm facit libro tertio de oratore.

Ζ.

Ζ Duplicem, hoc est duorum elementorum accipit sonum, uidelicet σ & δ cuius fingendi rationẽ, ex simplici est natura cognoscere, nisi q; nimius ille susurrus literę σ, hic temperatur, fit'q; multo leuior, quod & reliquis duabus duplicibus contingit. Vnde fit ut, tametsi σ insuauem literam accipiant, soni tñ sint, ut in suo genere, laudatissimi, nam soni præstantis antecellunt oẽs semiuocales, quæ inter consonantes dignitate præminent. Porrò ζ inter duplices, qđ & Quintilianus libro duodecimo satis testatur, iucundissime sonat, adeo ut spirante illius sono ipsa oratio ueluti exhilarescens renideat, quod animaduertas in Zephyrus Zopyrus & similibus.

H.

H Dignitate proximum est literarum principi α, quam tñ facile uincit si corripiatur. Exitum habet minime impeditũ, & sonum reddit æquabili tenore linguam quiescentẽ transeunte, qui, qđ soni propriũ

est, in sublime, fertur, parcius tñ os aperit quã & produ ctum, vnde licet cernere diuersum esse huius sonum ad iota, & esse quidẽ prorsus alium ex M. *Varrone intel ligas, qui libro secundo de re rustica, docet capras & oues Græcis fuissi dictas* μῆλα, *quod sonare uidentur mee, duplex uidelicet ee, qđ quid esse dicamus nisi me- rum* η, *cuius rei ipsa etiã figura nos admonet, probabi- le est enim, primã eius figurã fuisse duo εε coniũcta lo co istius quã nunc pingimus* η, *sicut in* ω *usu uenit,* De *sono nullum relinquitur dubiũ cũ* L*atini semper in a uel in e longum uertant, idem demonstrant uerba* μη- κάδες, *id est capræ &* μηκᾶν, *quæ uox fictitia imita tur balatũ caprarum, nam ut oues bee, ita capræ mee potius uidentur sonare.*

Θ.

Θ Cum *sit ex numero mutarũ, nullam habet eden di soni facultatem, nisi uocalis labrorũ & den- tium claustra reseret, fingitur ut* δ, *sed propter insitã aspirationis naturã, liberius linguã impellit uersus den tium discrimina.* In *huius prolatione uideo quosdã an- serinũ sibulũ, (quã uocant) ambitiose nimis consectari, quẽ, quare magis hic requirãt q̃ in* φ & χ, *sane uelim audire.* In *usurpatiõe uulgariũ linguarũ puta teutho- nicæ uel gallicæ, idiotæ solo naturę sensu aiaduertere cernũtur, ubi, et q̃ decore literæ tenui* T *aspirationẽ ad- dere conueniat, quod uidere liceat, conferendo scri- ptam eius generis dictionem, cum pronunciatione, qua ab illis promitur.*

I.

I Inter *uocales postremæ notæ est, cum nulla sonũ edat exilem magis, etiam tum, cum producitur,*

quod & Plato indicans, accommodam ait esse ad exprimendas res subtiles et penetrabiles, quod declarát, ut ait, ἱέναι, ἵεσθαι ac similia. Dum profertur, ictu quodam petit ultimos dentes, quos genuinos, appellant, nasciturq́; circa primores dentes collisio spiritus, neq; os multum aperitur, neq; labra hoc præstant, ut os illustriore & hilariore sono remdeat, Quod Vergilius habens perspectum, Olli subridens dixit, non illi, cum subiuncturus esset ridendi nomen, à quo natura literæ ι est aliena. Hęc mihi causa uidetur mutatæ literæ, si enim propter magnificentiam solum fieret, quam postulat heroici carminis maiestas, quam causam adfert Phauorinus Gellianus, cur istuc magis fiat hic, quàm in alijs. Huius autem literæ exilitas non ita est exanguis & tristis, ut non suo loco amœnitatis uel plurimum adducat uenusta gracilitate, qua de causa apud Latinos non raro in locum e migrat accita.

K

K Sonum concipit, eadem ut dictum est conformatione oris, qua γ tenuitate quam postulat excepta. In triplici illo ordine mutarum, id perquam pulchrum est & commodum, q̄d natura unius literæ, puta intermediæ cognita, noris item reliquarum duarum, tenuis & aspiratæ. Hęc nostra tempora, nusquā magis, q̄ huius elementi pronuntiatione discrepant, alijs ita proferentibus, ut interdū ad σ proximè uideatur accedere, non nullis sic, ut de sono ך, aliquid admixtū putes, quæ tamen prolatio, meo iudicio, concinnior existit superiori, & eam quidam amplectuntur lubētius,

quod è græcia qui nostro sæculo ueniunt, ita sonare ui dentur, quod, ut alicuius momēti esse fateor, ita negaro esse satis ad probandum, eum esse sonum legitimum, cū græcę lingua, non minus, quàm italorum sit uastata & barbariæ contaminata. Ego naturam illius illæsam conseruari arbitror, si ubiq; pronuntietur, ut omnes id pronuntiant, uelint, nolint, in ipso elementi noīe Cappa, ubi proprie uim soni exprimi perspicuum est, ut in κῶλον, κόμμα, κάλλος, κρότος, ubi proprietas soni ad amussim obseruatur. Neq; nos absterrere debet, quod latine cœlum, cœna, cingo, & eius generis plurima, sic proferuntur, ut in obscuro sit, nisi quis orthographiā teneat, sit primum elementū s an c, quando id fieri uitiose, non est opinor, qui dubitet.

Λ.

Λ Plenum dulcedinis & amœnitatis elementum, mira suauitate auribus illabitur, Profertur lingua pulsante palatum, ore satis rotundo & ad hilaritatem composito, labris'q; minime compressis, libere profluentem sonum fundens.

M.

M Cōpressis labris cōcluso ore sonū colligit in interiori eius parte, quē mugitu quodam nō sine molestia extrudit. Infelicitas eius potissimū apparet, cū claudit dictiōes, qđ quū latina lingua minus quàm sæpe patiatur, habetur & ipsa infelicior. Græca, cū in nulla dictione ferat, hoc ēt noīe censetur beatior. Huius elemēti mugiētem sonum fugientes poetę latini curant id elidendum in carmine, sequente uocale.

N.

N Citra labrorum compressionem in oris interiori recessu fingitur, spiritu quidem petente nares, sed sono per oris exitum meante, quem iucundum habet, & in fine suauiter tinnientem. Quare græci lingua mortalium felicissimi, hoc lubẽter suas uoces claudunt, quod latinis rarissime contingit.

Ξ.

Ξ E' duarum literarum, κ & σ, natura temperatur, ac sonum utriusque mixtum complectitur, quem adeo non habet contractum & ieiunum, ut uastior à quibusdam iudicetur. Eius fingendi ratio ex simplicibus colligitur, quàm uero sit non iniucunda auribus litera Attici testantur, exactissimi omnis elegantię iudices, qui sæpe repudiato σ amplectuntur, ut amabiliorem ξ, nam hic, ut dictum est, susurum illum & feritatem facta temperata deponit.

O.

O Μικρὸν ipso nomine naturę suæ rationem indicat, etenim non tam est figura contractum, quàm sono non amplum. Dignitate antecellit, quantitate temporis sibi parem literam ε, estque soni lætioris, os enim recludit apertius, ictum uero circa arteriam accipit pleniorem.

Π.

Π Vt est natura elementorum, quæ ψιλὰ uocant, tenuem sonum sortitur, summis labris exprimitur, sonum non ederet, nisi uocalis succurreret hęrenti, quod uitium & cæterorum quæ ἄφωνα uo-

cant, commune est omnium.

P.

P Secundum Platonem, est uelut instrumentum peridoneum omnis motionis. Profertur concitatius, lingua ad palatum iuxta dentes excitata, et summa sui parte, spiritum elisum uibrante, ictu quodam tremulo, tam horrifico sono auditum exasperans, quàm λ eundem soni dulcedine blandiens demulcet, & ut naturę est impetuosæ, ita & masculi est roboris, unde & oris firmitudinem requirit.

C.

C Inelegantis & iniucundi habetur soni, sibilum potius anserum, serpentium, & similium animalium repręsentans, quàm humanæ uoci splendorem concilians; Vnde primi illi scriptores eo parcissime sunt usi adeo ut teste Demetrio Phalereo odas totas uidere licuerit, ubi nullum inesset σ. Profertur lingua sursum adducta ad palatum, cuius medio spatio spiritus fertur, & circa dentes exilem & angustum & quodam modo tristem sibilū expellit. Verum natura eius emendatur & tanquam mansuescit in duplicibus, ζ, ξ, ψ.

T.

T Vt cæteræ multę, ori exhibet plusculum negotii. Quod & Lucianus significans inducit literam σ obijcientem T, quod uinculis quibusdam uocem humanam intorqueat ac dilacerare conetur, pręter soni tenuitatē formatur ut δ, hoc elementum apud Atticos & Dores frequenter σ sua eiicit possessione, alijs quoque eadem licentia molestum, Vide Lucianum

ludentem in iudicio uocalium.

Y.

Y Profertur contrahentibus se utrinque labris, ubi sonus angustia quadam premi uidetur, eadem ratione fingitur u Latinis, nisi quod dum coeunt labra fiant productiora non sine suauitatis iactura, cum u multo spiret suauius, ut mirabile sit hanc dulcedinem, aut uix, aut ne uix quidē, sed potius nullo modo, pcipi, dū nunc audimus pronūtiātes uerba greca aut latina, quae u suo dulcissimo sono non uulgariter auribus cōmendaret, praesertim, cum in barbaris linguis eius pene natiuū sonum, placide fluētem frequēter pcipiamus auribus, qua de causa in earum orthographia, ι graecum ut nunc uocant, passim occurrit, Ex hoc solo elemēto Aristophanes in sua pluto totum cōficit uersum Iambicum trimetrum ὖ ὖ ὖ ὖ ὖ ὖ ὖ ὖ ὖ ὖ ὖ, quoi tantum, ut ego quidē arbitror, gestum & p nares flatum exprimit, eorū, qui aliquid olfacientes, odoris genus exactius diiudicare et pcipere conantur, quare clauso ore, naribus modo spiritum reuocantibus est efferendum, si tamen hoc est efferre, Et hoc qualecunque est, nonnihil faciat ad cognoscendam elementi naturam.

Φ. Χ.

Φ Et χ utrunque noris, cognito utriusque uel medio uel tenui elemento, non sis modo nescius accessionē fieri p aspirationē, quae dignitatis quēdā gradū addit. Ex mutis.n. primū locū obtinēt, quorū dignitas aspiratione amplificatur, proximum, quae medio inter tenuem & aspiratum sono promuntur, infimū, quae ob

tenuitatē soni, gracilitatē quandam præ se ferunt.

ψ

Ψ Duplex elementū πσ cōplectitur & σ, quibus nō paulo resonat plenius & iucundius. Fit miro.n. modo, ut facta mixtura, alterū alterius sonum cō mendet, id etiam boni accidit ζ & ξ duplicibus.

ω.

Ω Μέγα primo pene aspectu hominē trahit in sui cognitionē, figuræ magnitudine, unde nomen habet, quā æquat soni amplitudo. Figura duo oo repræsentat, pronūtiatio tantundē soni commixtum promit. Prima figura à qua minimum hactenus recessit, ui detur duo oo coniunctius posita esse in utroque circulo supnè clauso, ad quē modum ēt nunc à nōnullis effigiatur, qđ eō dico, ne quis dubitet, contineri hic simplicis o geminum sonum. Profertur ore rotundo, cōposito et de cētē labrorum habitu, spiritu istum reddēte circa oris extremitatem, sono, quem habet magnificum collecto in altiori oris recessu. Et ut ordine postremum est, ita uirtutis præstantia tertium sortitur locum, nullum enim elementum post α longum & η felicioris illo & plenioris soni habetur.

Hactenus, res dū psequimur subtiles adeo et minutas multoꝝ ut fallāt oculos, subsidio usi sumus eoꝝ, q olim in his explicandis magno studioꝝ fructu uersati sunt, cū alioꝝ quorundā, tū maxime elegātissimi Demetrii illius Phalerei et Terentiani, quibus nescio uiris quid queat inueniri acutius. In hoc quidē genere diphthongorum rationem (quod superesse uidetur) tractā-

dum susceperimus lubenter) si quid extaret, quo possemus aliquo pacto, mentis aciem & cogitationes conuertere, ceu nautæ suum solent cursum ad cynosuram aut elicem sydera dirigere. Neq; enim sapientis esse iudico, duce nemine hoc ingredi pelagus. Quanquam quæ diphthongorum ratio, qui sonus debeat esse, facile intelligitur, ex uocalium, unde conflantur, natura. Vetustissimos illos duarum uocalium sonum una diphthongo expressisse, ipsa nominis ratio abunde satis declarat. Succedentes ætates an idem obseruarint, equidem addubito, præsertim cum uideam Ciceroniano tam docto seculo diphthõgum ei non fuisse pronuntiatam, ut diphthongum conueniebat, sed ut i tantum, quod luce clarius cernas apud Ciceronem, eo loco, quem in litera β abduximus in dictionibus bini & βίνει. Cum'q; ex Aulo Gellio intelligamus eandem diphthõgum in dictione treis & similibus nihil nisi, sonuisse ex græcorum autem diphthongis, quasdam proferunt sua lingua, & quidem pleno sono galli & germani tã inferi quàm supi, nõ tã disciplina, quàm naturæ sensu captantes, quod aures afficiat & impleat.

Porrò syllabæ, literarũ è quibus cõnectuntur, naturã cõcipiunt, adeo, ut inter breues, aliã cõtingat alia breuiorẽ fieri, pro literarũ numero, è lõgis itẽ aliã alia pp eandẽ cãm longiorẽ, secundũ quã uarietatẽ, sonorũ ẽt nascitur diuersitas, nã additis uel detractis literis, sonĩ non tantum crescunt, aut diminuuntur, sed & uel duritie & asperitate horrescunt, uel mollitie & lenitate dulcescunt, sed hæc exemplo diluciđemus. In

uerbo

uerbo ὁ δὸς, o breuis est syllaba, accedente ρ, fiat ῥόδος, manet qualis ante erat, adijciatur insup τ, et fiat τρόπος, breuis adhuc manet. Superaddamus & tertiã literã σ, et sit στρόφος, ubi syllaba pmanet breuis, tribus incrementis quę manifeste auribus pcipimus accepts. Eadẽ tibi ratione crescet p gradus lõga, ut lõga est syllaba ʼνν, crescat, si dicas ʼγυν, fiat πλὴν, et postremo σπλὴν, magis atq; magis nõ modo literis, sed et sono augebitur. Hęc, ut et oĩa quę de literis diximus eo spectant, ut rebus studeamus, quæ propria eloquentiæ laus est uerba accommodare, ut enim nihil est ineptius, q̃ in sublimi dicendi genere, uerbis uti humilibus & abiectioribus, in humili cõtrà, sonãtioribus et grãdiloquis, ita absurde fecerimus, si nõ, tractando res lætas, uerbis utamur splendidioribus et natura hilarioribus, si tristia contrà prosequamur, nõ obscuriora et minus ad iucũditatẽ apposita usurpemus, q̃bus neglectis nec ipsi elegãtiorẽ autorẽ ad plenũ capiemus, nec dicere quicquã dignũ eruditis auribus poterimus. Atq; hic q̃lẽ est scopus et usus, si quẽ ista iuuabũt, fuerit huius, qualecũq; iudicabitur, opusculi, cui nihil eorũ attexuimus, quę ex Prisciano adduci posse uidebãtur, Primũ, compendij studio, et quod satis ille sit studiosis familiaris. Deinde, quod ẽ ad illũ ire cupiamus, si q̃ sint, qui plura desiderẽt quibusdã de literis Latinis, Illud uero q̃d habet de uario eiusdẽ uocalis sono, pro q̃titatis accẽtus, et spũs diuersitate, ut singulę uocales, decẽ aut plures accipiãt sonorũ differẽtias, illud in quam, pulchre cõuenit, & conferendum duco, cum ijs quæ paulo ante de syllabis, Demetrium sequuti, tradidimus. FINIS.

IO. FRANCISCI QVINTIANI Stoæ, de prolatione literarum.

A *sub directo memorabilis oris hiatu est.*
B *simul inclusis profertur utrinq; labellis.*
C *linguam adpulsos compellit ad usq; molares.*
D *cogit superos linguam contingere dentes.*
E *paulum pressa profertur gutture lingua.*
F *labrum inferius superis cum dentibus urget.*
G *damus extremum quum tãgit lingua palatum.*
H *oritur tractis quum uentus faucibus halat.*
I *linguam impellit collidi dentibus imis.*
K *fauces formant media cum parte palati.*
L *facit extremum contingens lingua palatum.*
M *quum fit pressum premitur per utrunq; labellum.*
N *lingua adpulsa collidit litera dentes.*
O *uenit, exoritur quum spiritus ore rotundo.*
P *datur eruptis tèr litera quinta labellis.*
Q *fit in adpulsu quum stringimus ora palati.*
R *facit ut supero crispetur lingua repulsu.*
S *quum fit peragit colliso sibila dente.*
T *linguam impulsu contactis dentibus exit.*
V *facit os strictum, sic promula labra fatigat.*
X *reddit quicquid c, atq; s, formare uidemus.*
Y *apprehensis labris procedere iustum est.*
Z *sepulchrales imitatur conata dentes.*

ALDI MA

NVTII, DE VITIATA VOCALIVM AC DIPHTHONGORVM PROLATIONE, πάρεργον.

HOC LOCO NON Videtur Silentio prætereundum, quod de αι diphthongo hic scribitur his uerbis, ἡ γὰρ θέσει μακρὰ ἐλάττων ἐστὶ τῆς φύσει μακρᾶς· ἐπεὶ καὶ α τὸ φύσει μακρὸν μεῖζόν ἐστι τῆς α διφθόγγου τῆς ἐχούσης τὸ ι ἐκφωνούμενον· ὁ γὰρ τριῶν ἔργον δύο στρατιωτῶν, ἰσχυρότερός ἐστιν ἐκείνων, Quandoquidem uel hinc colligi potest, ætate nostra, & maiorum ab hinc annos octingentos, ac plus eo, perperam diphthongos omneis, & pronuntiari, et pronuntiatum esse, præterquam αυ & ευ apud Græcos. Nam apud nos & illas perperam. Si enim ι in αι diphthongo ἐκφωνητέον, ut supra est scriptum, uidelicet α natura longum maius esse αι diphthongo,

quæ ι quod pronunnetur, habeat, perperam, ac barbare eam nunc proferimus, cum e legimus. Nam & α & ι in ea sonum habere suum debent confusum in unam syllabam, ut ab α incipias, & in ι desinas, quemadmodum in αυ & ευ diphthongis facimus. Præterea diphthongos omneis proprias hoc modo pronuntiandum esse, patet ipso nomine, Diphthongus enim dicitur, quod duos φθόγγους, hoc est sonos & uoces habeat, id quod & Terentianus ait his trochaicis,

Porrò uocalem secuta, uim tenet uocalium,
Et sonos utrosque iungit, unde diphthongos eas
Græciæ dicunt magistri, quòd duæ iunctæ simul
Syllabam sonant in unam, ui'q; gemina preditæ.

At si αι e, οι & ει i, & ου u legas, ut nunc barbare legimus, non diphthongos, sed monophthongos pronuntiando facies, cum sonum utriusq; quæ in diphthongo propria est uocalis, iungere debeas in unam syllabam. Nam ι in οι diphthongo propria ἐκφωνούμενον dicitur à grammaticis, contrà ἀνεκφώνητον in diphthongo impropria. Atqui si αι e sonat, nec α nec ι profertur: υ etiam in ου diphthongo ἐκφωνούμενον quemadmodum in αυ & in ευ diphthongis, esse debet, ut ab ο paruo incipias, & desinas in υ. Sonum autem ου diphthongi id est u, ut nunc male pronuntiamus, υ uocalem apud antiquissimos habuisse existimo. Signum est, quod nunc quoque, quod Græci δύο, nos duo dicimus, & quod illi σῦς, μῦς, σύλλη, σώκυλος, nos

sus mus, Thule Romulus dicimus, & alia id genus sexcenta. Eodem modo η & ω & ε & ο non recte pronuntiamus. Nam η & ε proximum, ac penè eundem sonum habere debent, hoc est ε, ut η proferas clarius, & sub palato, ε uero minore sono in gutture. Exempli gratia, ut η proferas ut e latine loquens in dictione debes. ε uero, ut e in dictionibus hisce uulgaribus, che dice, che pane mangia, che uino beue, cum barbare loqueris, ut nunc uulgus. Sic ω magnum proferendum, ut in dictione bono cum latine nunc loquimur. Nam apud antiquos nostros o breue & o longum non eundem sonum habuisse existimo, o uero paruum, ut o in eadem dictione bono, si ut uulgus dixeris, e bono homo, &, mio amico. Sic eas literas pronuntiari debere Terentianus præcipit cum dicat,

Literam namque e uidemus esse ad ητα proximam,
Sicut ο & ω uidentur esse uicinæ sibi.

Temporum momenta distant, non sono nativitas. η præterea non i sed e longum sonare debere, ostendit etiam Eustathius, in Homerum, inquiens. Ἐστὶ μιμητὸν τῆς τῶν προβάτων φωνῆς, *Idem,* Βὴ βὴ φωνῆς προβάτων σημαντικόν· καὶ φέρεται παρ' Αἰλίῳ Διονυσίῳ χρῆσις Κρατίνου τοιαύτη· ὁ δ' ἠλίθιος ὥσπερ πρόβατον βὴ βὴ λέγων βαδίζει. *Oues uero non ui ui, ut nunc βὴ βὴ barbare pronuntiamus, sed be be balant, & est balant pro pro belant à βη, mutatione η in α dorice, ut μήτηρ mater. Vnde & id colligimus, β sic*

pronuntiandum, ut b apud nos profertur, non ut u consonans, uel f digamma Aeoli cum. Alpha igitur & beta & Græcis ipsis dicendum, ut nos dicimus, non alpha, & uita. id, quod ex Hebræis acceptum est, qui Aleph & Beth, non uith dicunt. Sed de his in Fragmentis nostris longe plura. Vbi etiam γ, κ, λ, ν, sequente ι uel υ uel ει uel οι, perperam à Græcis nunc pronuntiari ostendimus, sicut apud nos, & diphthongos omnes, & c & g, sequente i uel e & u sequente uocali.

FINIS.

M· ANTONII SABELLICI, DE LATINÆ LINGUÆ REPARATIONE, Dialogus.

PERSONÆ.

IVLIARIVS, SABELLICVS, SAVARISIVS.

HIC CERTE RES HAbet, ut tu prædicare soles Sabellice, aut unæ sunt hodie in toto orbe Venetiæ, aut nulla urbs alia, quam splendore & opulentia huic præferre possis. Nunquam huc accessi (accedo autem sæpissime) quin ipsa ciuitatis facies mihi maior solito occurrat, ac quodammodo admirabilior, Quod cum pleriq; alij sibi euenire aiũt, tum Iuliarius hic noster, quem uix hodie à prima luce ad tertiam diei horã à germanico emporio, dum omnia mercaria uia per otiũ cupit explorare, ad sublicij pontis bibliopolas traduxi. Vbi quia neq; hortatione neq; conuicio inde auelli potuit, librorũ indicibus hærentem à me relictum ad multã diẽ, qđ uix unquã euẽturum putassem, quũ ex foro me ad priuatũ hospitẽ recipere, eodẽ penè uestigio stãtẽ, sed adhuc magis occu-

patum offendi. SABELLICVS. *Habet id urbis genius Sauarisi, auget'q; non parum amplitudinē & formam ipsam incredibilis rerum omnium apparatus. Cuius tum magnitudo q̄ uarietas nouum semper aliquod primo intuentibus obijcit spectaculum. Sed dicat* Iuliarius, *qui hodie (ut ais) refertissimam excussit bibliothecam, an in tanta nouorū scriptorum copia, quanta paucis annis in his studijs emersit, aut locupletior q̄ antea sibi* Latina *lingua, aut emendatior facta uideatur.* IVLIARIVS. *Sunt non pauci (ut dicis)* Sabellice, *qui alia atq; alia uia* Romanas *literas nuperrime iuuere, nam præterquam q; omnia ferę emendatiora occurrunt, non desunt qui quotidie aliquid noui in cōmunem usum proferant, quæ & si non sunt talia, ut iacturam illam, quam nostræ literæ* Gothica *tempestate fecere, omnino resarciant, leuant tñ inopiam & egestatē, quam dira illa calamitas* Latino *nomini attulit.* Quod *malum ita uiolenter omnia inuaserat, ut à clade illa longe uetustissima ægre ad hos annos respirare sit datum.* Aliquid *igitur effecerunt nostrorum temporum uiri, per quos si non rem ipsam umbram tñ & uerum latinitatis adhuc nomen retinemus.* Siquidem *horum ductu & auspicijs* Romanus *sermo omnem exuit squalorem, omnem barbariem, quibus sordibus diu fuerat immersus.* Soleo *icirco me beatissimum putare, ac naturæ gratias agere q; hac potissimum tempestate nasci contigerit, qua, si non linguam ipsam florentem, ut olim, aut qualem ætas illa aurea, qua tot uiri summi unà claruere, posteritati tradidit, meliorem ac quodā-*

modo omni ex parte instauratam uideremus. SAVARISIVS. Resartā potius Iuliari, instauratā ne dixeris, quod neq; tu, neq; æqualium quisquam, et ut audacius dicam, ne mortalium quidem ullus uidebit unquam, sunt, quis nō uidet, humana omnia in lapsum prona, sed qui in melius mutentur, difficillima. IVL. Recte quidem ista Sauarisi, sed quo nomine successus hic literarum appellandus sit, quum maius olium nacti erimus, licebit cognoscere, nunc illud abs te uehemē ter cupio audire, imò discere potius Sabellice, q̄ et huic quoq; Sauarisio erit non ingratum, quid cuiq; eorum, qui recentissimis temporibus Latinam linguam iuuere debeamus, siquidem alij alia in publicum usum contulere, quę siquis æqua, ut dici solet, lance expendisse uolet, haud omnino similia, sed alia alijs præponderare fateatur necesse. Verum qui hæc te uno melius diligē tius'ue ęstimare possit, est nemo, quippe qui et ab simultate omni & ambitione longe abes, nec facies (ut plerique) qui penè prius oderunt, q̄ legenda traduntur, quā uiderint, quin omnium indifferenter laus, æ quæ ac tua est tibi cordi, quò fit ut nullius iudicio. ut pro Sauarisio despondeam, simus libentius acquieturi. SAB. Callide me hercule ut solet, Iuliarius, blando'q; uerborum ambitu insinuatus experiri uoluit, posset'ne me in ridiculū aliquod facinus impellere, ut fabulosum illum phrygij Aesopi asinum imitatus, leoni sua prœmia decernerem, scilicet, ut quum multos uno tempore in me cōcitassem, tum forte male multatum uideret. IVL. Quid multatum ais, an Aristarchus & Aristophanes, qui nō so-

lum aliena scripta attentissima examinarum cura, sed quosdam et poëtarum numero exemerũt, aut M. Tullius, aut Fabius qui nihil diuersum apud nos fecisse uideri possunt, risu digni, aut odio sunt habiti. S A. *Imò ob id ipsum fortassis Græci illi quorum mentionem fecisti, plerosq; sui temporis poëtas silentio præterie, ne maior ab illis postea manaret inuidia, q nostros quoq; in quibusdam fecisse, ex eorum scriptis facile intelligi potest. At mihi id nullo modo contingere posset, quando eorum de quibus futurum est iudicium, pleriq; adhuc sint superstites. Eleganter quidem & accurate Cicero ut cætera, multorum scripta in suo expendit oratore, sed in duorum sui seculi grammaticorum altercatione, dum eorum alterius declinaret inuidiam, iudicium in iocum uertit. Nec Fabius minus prudenter, qui scriptores suorum temporum phamam iubet expectare, quod quum ita sit, non est cur nostram ullam de ea re sententiam expectatis. At possum, quoniam tanto studio id requiritis, & uacat (ut dictis) audire, gratissimum uobis de hoc ipso sermone referre, quem duo uiri illustres hoc anno multis præsentibus in uestibulo curiæ habuere. Erat tum forte Venetijs Baptista Guarinus, homo (ut scitis) multi nominis, nester q; ni fallor, ciuis, uenerat is cum Alphonso Herculis Estensis filio, qui à patre officij gratia fuerat ad August. Bar. Princi. & senatum missus. Ita igitur accidit, ut eo tempore quasi de industria pleriq; docti uiri patritij ordinis unũ in locũ conuenissent, & i his Hermolaus Barbarus, Hieronymus Donatus, M. Dand. Sebastianus Pri-*

uolus, Nicolaus Lipananus, qui non multo post in Romanam curiam concessit, Daniel Rainerius, & alij non pauci præter philosophiæ studia humanarum etiã literarum uehementer cupidi. Aderat & Benedictus Prunulus, homo impense doctus, qui trigesimo & amplius ab hinc anno publice in hac urbe est professus. Tot uiri tum forte in uestibulum curiæ conuenerant alij alia credo de causa, erat'q; iam cœptus haberi sermo de his qui recenti seculo aliquid in communem latinæ linguæ usum edidissent, quum illis & ipse diuersum negotium secutus superuem, erant'que mecum nonnulli nostratum literarum sanè studiosi. Hic ego ab uniuerso cœtu familiari uultu acceptus, quia de re literaria sermonem haberi non dubium erat, placuit his quæ dicerentur interesse. Primas igitur ad dicendum Prunulus sortitus erat partes. Vnde uero sermo esset ortus, non libuit requirere, satis habui, quod illi tum primum instituto opportune affuissem. Sic igitur ea quæ tunc uir ille ornatissime ac disertissime de Romanæ linguæ reparatione est locutus, quæque postea eo petente à Baptista, Guarini filio, in eandem sententiam breuiter & accurate disputata sunt audire uultis, ut diligentius potero, subijciam, nam quid ipse de ea re sentiam, neq; uos (ut dixi) requirere oportet, neq; expectare. IVL. Iam uero istud ipsum quale sit uehementer cupimus cognoscere Sabellice, quum ob eorum qui ob illa disseruerunt præcipuã autoritatẽ, tũ quia nisi tu probasses, nullis adduci precibus potuisses, ut relatu digna iudicares, pge igitur

si placet, & quod tantorum hominum sit iudicium, fac precor intelligamus, nam quod ad nos attinet tam libenter ista ex te audire parati sumus, quàm si illos ipsos, qui de ea re disseruerunt, audiremus.

SABELLICVS.

INcipiam ego quando ita placet amicorum optimi ac primum omnium illud dicam, quod me maxime in Prunulo delectauit, usum fuisse uirum illum, ut natura est non infaceta, facilique ad omnia excogitanda ingenio, translatione in dicendo ualde rei accommodata, quippe qui in hunc fermè modum sit exorsus, ut diceret uideri sibi ea, quę Romam Senonico dicuntur bello passi, simillimum quendam habuisse exitum huic, quem literę post longissimum annorum circuitum fuissent sortitae. Disiectis inquit ad Alliam fluuium Romanis legionibus, in praeceps omnia abiere, non dux ullus, non imperium adesse, non arma, non circa urbem praesidia quis suissimi hostis impetum distinerent, quin repente omnibus solutis, nihil ex tanto nuper imperio praeter umbram nominis ac collem unum cum modico praesidio superfuit, pauci seniorum, qui ab superbo & irato uictore sunt in rostris reperti, ferro occubuere. Caeteri sine imperio, sine nomine disiecti, procul patria, procul penatibus, uagi, deuij, extorres, sine cultu, sine hospitio errare. Seuire interim galli, tecta incendere, parietes disturbare, nihil sanctum, nihil intactum relinquere, minari Romano nomini excidium ac simul intentare, mutari iccirco rerum omnium facies, nihil ex tam potenti nuper populo nisi nomen su-

peresse. Barbari omnia publica, omnia priuata præter arcem possidere. Deploratã uulgo crederes rẽ Romanam, nullam rempu. nullum imperium in ea urbe amplius futurum. Instare dira barbaries, capitoliumq́; cum arce totis uiribus oppugnare, fuisset'q; demum uoti compos, nisi paucorum uirtute res propemodum perditæ, non solum suo recentæ essent uestigio, sed in pristinam etiam statum restitutæ, his tum malis Roma defuncta est. Sed longe fœdior clades, longé'q; atrocior, quę rem Romanam Gethicis temporibus postea adorta est, ibi tum publicæ & priuatæ fortunæ periclitari dicuntur, hic, cęteris amissis, sermo quoq;, quo nihil deus immortalis homini utilius dedit, ad interitum perductus. Maior itaq; recens casus, atq; tantò lugubrior, quantò plures gentes quàm uetus ille attigit. Enimuero unius tum populi fortuna lapsa est, his uero diris temporibus, quicquid Romanis ipsis cum Italia erat & multis gentibus commune. Fuit populus ille ferocissimus, pluribus olim gentibus infestus, multis perniciosus, at sermo omnibus utilis & iucundus, atq; ob id longe charissimus, Vtra igitur ruina maior, hęc, qua tot gentium bona, tam nobile commercium, tantum eruditionem, tantam humanitatem miserabili modo obruit, an illa, qua res temere quæsitę, temere periturę conciderant? Nec uereor ne parum considerate id bonum dixerim, quod innumeris populis, urbibus, terris & sentientibus & dolentibus fuerit penè ademptum. Video quibus coram & ubi habeatur hic sermo, neq; enim nunc pesianactu sumus. Quanquam

(per deum) non uideo quid aliud bonum dici possit, si hoc unum dici non potest, quod tanta & tam longa iniuria adimere non potuit, quod uero non potuerit, felix exitus, haud dubie demonstrauit, sed sublatis nobilissimae rei instrumentis, desuetudo secuta est, desuetudinem obliuio, quae prope modum causa fuit, ut diuino munere perpetuo careremus. Sic sanè res habent, ut ubi semel inclinare coeperint, facilius dilabantur, quàm ab initio coalescere contigerit. Ademerat Romanae urbi multum splendoris & dignitatis, imperii sedes Bizantium translata, secutę inde clades multae, alię post alias, Gethae, Hunni, Longobardi, pluribus locis Italiam foeda populatione uastarunt, sed primae illę gentes dirae nimis, Romano'que nomini infestę, quippe quae omnis diuini & humani iuris oblitae, superbe & crudeliter uictoriam exercuere, non hominum cęde, non templis, non sacro ullo loco aut prophano, infandę manus abstinuerunt, omnia diuina & humana barbara prophanauit temeritas, sed hęc, quia in gremio fortunae sita, minus fortasse lugubria. Illa clades multo maior, illa & dolore & lamentatione dignior, quod urbs capta, non solum ciuilibus est exhausta, publicis, priuatis'que oneribus deformata, sed diuino etiam literarum thesauro, qua una re incolumi caetera suo stare uestigio uideri potuissent, bibliothecis publicis & priuatis flamma uel rapina consumptis, nihil spei reliquum posteris facere. Proh dolor, quot labores, curę, uigiliae, quot rerum monumenta paucis diebus ne dicam horis interiere, sed quàm dira

fit tum clades accepta, ipsum postea tempus declarauit, remisit tempestas illa & si sero, remisit tamen. Vi*sti* Italis *finibus barbari cessere.* Sermonis *foeditas quæ passim inoluerat, non cessit, recepit aliqua ex parte* Roma *suum cultum & nitorem, loquendi proprietatem non recepit, & breui, ubi semel fœda illa barbaries se illius ruinis insinuauit, nulla ueri sermonis cura, nullum prioris linguæ desiderium incessit quēquam.* Auxit *id malum longa ætas, quæ non solum negligentiam peperit, sed diuini etiam muneris memoriam dira obliuione immerserat.* Iam *enim (si uera loqui uolumus) nemo post funestissima illa tempora ad annum hinc circiter quinquagesimum* Romana *locutus lingua uideri potuit, aut si quis extitit qui potuerit id præstare, non magis est inter suos auditus, quàm si ignoto aliquo sermone fuisset locutus.* Extendit *se igitur calamitas illa ad hæc usq; tempora, sed nūc qui primi omnium illam diu sepultam suscitare adorti sint, inde per quos sit in meliorem statum restituta, breuiter dicam, nec quantum in me erit, sua quisquam fraudabitur laude.* Quòd *si forte cuiquā aut plus q̄ equū sit tribuere uidebor, aut adimere, meminerītis me dicere quę sentio, sed quæ oraculi loco minime sint habenda, imò ne talia quidem, ut non multo ueriora adhuc dici possint, prœsertim ab iis qui adsunt, qui de huiusmodi re firmiore iudicio sententiā q; minus ambigua disserere potuissent, uerum qui me primas sermonis huius partes ferre uoluistis, dicā breuiter quę sentio, uos ita nostra accipite, quasi cuiq; uestrū integrum relin-*

quatur, diuersa sentire si libeat, ac quæ senserit libere tueri, sed iam satis superq; exploratum habetis, quo ad dicendum consilio uenerimus, nunc ad ea quæ dicere instituerant, reuertar.

PErierant (ut aperte ostendimus) diuq; sine nomine, sine cultu, sine spe ulla melioris fortunæ Romanæ literæ in occulto fuerant, quum in Cisalpina Gallia, quod uix quisquam futurum putasset, raræ admodum, nec satis certæ reparandæ rei scintillæ, uelut ex densis quibusdam repostisq; emicuere tenebris, etenim neq; assertore uno opus fuit, neq; uno uindice, ut tam perniciosa pestis Italiæ finibus pelleretur. Est in Bergomati agro uicus obscuri olim nominis, nunc clarus, suoq; partu illustris, Barzizam uulgo nominant, hic Gasparinus grammaticus ac rhetor sua tempestate illustris, qui in hac urbe, ut audio, mox Patauii, inde Mediolani multa nominis celebritate literas docuit, magis fœlici consilio, quam q; tantæ cladis resarciendæ spes ulla prætenderetur, primus omnium, ut audio ad ueteris eloquentiæ umbram, nam ex re tam nobili nil tum præter id unum supererat, oculos retorsit, quum mille & amplius annos, ex quo Gethica illa tempestas terram Italam inuaserat, semper omnia in peius abiissent, Credo ea fiducia fretus, q; in treis diuinos illos M.T. ad Quintum fratrem libros, quum diutissime non extitissent, primus inciderat, quos situ & uetustate consumptos, diligenti cura & studio emendare adortus, tantū intẽtiore lectione profecit, ut opus non solum desideratū sed deploratū etiam, in publicū exhibuerit,

exhibuerit, multos'que ad eloquentiæ cultum, exemplo et hortatione excitarit. Fab. Quintil. tum primum & ipse in Transalpina Gallia repertus, per quem autem reperiri contigerit, suo loco dicetur, huius opera nonnihil ueteri creditur squalore detersus. Scripsisse dicitur cómētarios in uaria Ciceronis opera, sed qui nulli hodie extent, epistolæ ad hæc & orationes pleræque addũtur, liber præterea de ratione scribendi unus, quid de ipsius figura & proprietate dicendi suspicari possimus, ipsa tempora admonent, oportuitque uis non uidet, infirma, ut semper aliàs, tam audacis conatus fuisse prĩcipia, sed quemadmodum sæpe euenire solet, ut quæ uel modicis orta sunt initiis, maiora indies accipiant incrementa, ita accidit, ut iam inde multis alijs quidem post alios ad id consilium iuuandum prodeuntibus, breui res eò processerit, ut non minus iam spei adesset, quàm ab initio animi fuerat, sed omnium qui sub id tempus extitere, Leonardus Aretinus præcipua dignus laude occurrit, uir philosophiæ studijs & eloquentia clarus, nec in historia minus celeber, plerique Romani pontifices circa Constantiācĩ conuentus tempora, illius opera secretioribus negotijs usi dicuntur, nouissime à Florentinis publico decreto accersitus, in eorum urbe esse perseuerauit, studiorum monumenta uaria feruntur, quę ex Græco Latina fecit, ea manifeste arguunt, quam facilis natura illa fuerit, diuersis'que rebus accommodata, grauis nunc & densus, ut in Basilio illo nescio quo antistite, & in Xenophontis tyranno, nunc candidus ac fusus, ut in Aemylio, Catone,

Sertorio, & alijs quos ex Plutarcho acceperat, ut nulla sit in illo uirtus, quã in hoc aliquo modo desideres, uelles tñ Ciceronẽ nihil addidisse, nã in figura alioq̃ p̄stãt. Age uero quàm diligẽter et accurate Platonicã illam dicendi facultatẽ in Gorgia & Phędone expressit, quàm erudite in Oeconomicas, Politicas Ethicas'q; libris, Aristotelis grauitatem & acumen, sed hęc minora uideri possunt, facile est in alieno libro esse disertũ, sed in suo difficile. Eiusdem sunt quatuor Gethicę historiæ libri, nã commentarij primi belli Punici ad Polybium merito referuntur. Eiusdem & epistolæ quam plurimę in ordinem digestæ, huius etiã duodecim historiarũ libri, quibus Florentinorũ est gesta complexus, de his (nam cætera eius opuscula consulto prætereo) si in uniuersum iudicare uelimus, possumus de eo dicere, q̃d & de Timagene Fabius, intermissam scribendę historiæ industriam eũ noua laude reparasse, multæ pręterea uariæ'q; in illo uiro dicendi uirtutes, quas si quis altius inspiciat, adhuc tñ aliquid in elocutione requirat, sed id temporũ potius quàm hominis uitium, nec magis in eo accusandum, quàm in Pogio, qui eadẽ floruit tempestate, fuit is quoq; Tuscus natione, media'q; Florentia natus, facundo ingenio, & supra oẽs quos nostra nouit ætas faceto, quippe qui libellum de ea re lepidissimum reliquit, opus ipsum uulgo legitur, est'q; in multorũ delicijs. Dicuntur & orationes extare & epistolæ ad amicos quãplurimæ, & de Indiæ situ liber unus. Diodorus, quem Latinum fecit, uulgo legitur, alia quę ex Gręcis nostra reddidit, ad manus non

peruenere, sed ut breuiter dicam, oĩa illius uenustate potius & copia probantur, quàm elegantia. Hinc certamina illa perpetuæq; altercationes aduersus Laurentianas censuras ei suborte, sed utcunq; eius scripta accipienda sunt, dignus certè laude uel in primis, quod quem elegantiorem sequeretur, aut cuius exemplo scriberet, præter eum cum quo apertas exercuit simultates, ea ætate habuit neminem, sed quantuscunq; fuit, se propria uirtute effecit, ueꝝ non magis ea quæ scripsit ad Latina studia suscitanda, quàm in ijs, quos ueteri iniuria amiseramus, conquirendis, hominis studium et industria profuit, constans phama est Fabium Quintilianum alterum Latinæ linguæ lumen sub tempus Constantiaci conuentus, ab eo ex Gallia Romam deportatum, quem ignotum, squalidũ tetro'q; pedore carceris consumptum, in apertum rettulit, attulit ea res illi multum nominis & celebritatis, quãquã iam antea inter illustres Italiæ uiros primas sibi partes uendicabat. Fuit inde Romæ. Nouissimus temporibus & ipse publico decreto accersitus, Florentiam concessit, ubi iam grandis natu uitam cum more commutauit. Hoꝝ igitur primi illi in meliora studia conatus, non nihil sanè profuerunt, pleriq; enim partim exemplo, partim æmulatione in spem maximam adducti, non solum illorum trium uirtutem imitandi, sed si paululum anniti uellent, superandi etiam, incredibili studio animum ad eloquẽtiæ cultũ erexère, et in his Guarinus pater tuus Baptista fuisse mihi uidetur, Mapheus Vegius Laudẽsis, Paulus Vergerius Iustinopolitanus, prosa hic,

ille metro sua ætate clari. Vidimus Vegianum *carmen uelut appendicem quandam* Vergilio *annexum, nescio quid etiam illius, cuius uideri uoluit æmulus, re dolens, sed ad genium illum castissimum non accedit.* Vergerij *libellus de ingenuis moribus passim legitur, maiori penè elegantia, quàm in hominem eius ætatis cadere debuisset, suauis quidem, nec interim otiosus, grauissimis'que respersus sententijs, ut pote qui philosophię prius operam dederit quàm ad scribendū uenisset.* Fuit is Chrysolorę *constantinopolitani auditor, cuius &* Franciscus Barbarus *auus tuus* Hermolaē, *cuius accuratissimas orationes & epistolas dum lego, dū suauissimum eū librum quē de re uxoria scripsit, non possum nō multum hoīs eruditionem admirari, prosequerer eum maiori laude, imò uero iudicio, nisi uererer ne suspectus esse inciperem, ut in* Veneti *nominis uiros celebrandos nimium propensus, non igitur magis de eo ipso homine meam expectate sententiam.* Quòd *si quis quærat, quid de* Leonardi Iustiniani *eius æqualis, summi'que oratoris eruditione & ingenio sentiam, elegantissimæ eius orationes,* Cymon Plutarchi *&* Lucullus, *quos ille ex* Græcis Romanos *fecit, ut alia eius ingenij monimenta prætercam, facile declarant, quid ille in communem linguæ usum afferre potuisset, si non ad rhytmos fortasse animum adiecisset, quanquam in eo quoque genere non mediocrem consecutus est laudem.* Charoli Aretini *horum ætatibus interiecti, nihil ad hunc diem legimus, eius musa ideo fortasse clara, quia* Philel-

phi studijs precipue infesta. Dicitur & ipse Græca tra-ctasse studia, ut merito suspicari possis, hunc quoq; ex Chrysoloræ officina depromptum, nam Guarinũ pa-trem tuum Baptista, quantuscunq; fuit, ab eo factum, nemo est qui dubitet, is uno quantus in utraq; lingua extiterit, ut de eo dicam quæ & de Isocrate Fabius, eius discipuli facile declarant, Strabonis Europa, quã ille nostram sua industria fecit, & quæ in Platonis uitam & Aristotelis ingeniose commentus, & ex Plu-tarcho quædam in Latinum uersa uulgo leguntur, di-cuntur & orationes ab eo nonnullæ & epistolę quam plurimæ relictæ, quas neq; uidi, nec sum cum aliquo locutus qui se eas legisse dicat, sed ex ijs quę uidere po-tuimus, coniectura assequor, quid illa quoq; lectio præ-stare potuisset, & quod omnium operum illius ma-xime gratum fuit Catullum municipem suum situ & squallore confectum, lucem'q; ex diuturnis tenebris re-formidantem, ita abstersit, ut sine maiore rubore in pu-blicum exire non dubitarit. Profuit itaque ille eximia eruditione multis, sed morum sanctitate optimo'que ui-uendi instituto non paucis, quam uirtutem multi & in Victorino Feltrensi eius æquali æque mirari dicun-tur, adeo ut nihil dubitare possis, uerissima esse quæ de amborum institutione uulgo feruntur, utrunq; ab ineun-te adolescentia nescio quo Rauennate uiro integerri-mo dicendi magistro usum, siquidem haud parui re-fert qualem à teneris quisq; annis sit præceptorem sor-titus, ut mores igitur ita studia penè paria par etiam & ætas, uicinis inter se propinquis'que urbibus nati,

propinquioribus professu Feltri hic, ille Veronæ genitus, hic Mantuæ docuit, ille Ferrariæ, uterque suo principi charus, sua felix uterque familia, felix uitæ exitus alterius tamen phama aliquanto maior, quanto uidelicet Feltro maior est Verona. Sed quantum hi duo laudis docendo meruère, tantum fortassis Forliuiensis Blondus eorum æqualis scribendo meritus uideri potest, quippe qui plura, ut scitis in historia scripsit, quam recentiorum quiisquam. Circunferuntur eius decades, quæ ab Romani imperij inclinatione, ad eam qua scripsit usque ætatem, plenissimam continent historiam, eidē urbem Romam Instauratam, eidem Triumphantem debemus, addo & Italiam illustratam, quæ omnia, ut libere dicam quæ sentio, meliore fide tradidit quā euentu, utpote is, qui nonnulla, quibus ea perquirenda dederat, temere crediderit, nam per se omnia uidere potuisse, absurdum est credere, quum neque ex autore uno, sed penè innumeris, atque illis ipsis ambiguis & uariantibus, multa quærenda essent, nec ipsa dicendi figura multum ei fauoris conciliat, nam prꝺterquā quod ubiq; ferè lutulentus fluit, dum neruorum robori studet, præpinguem nimis & obesum se reddidit, ademit'que nimia corpulentia uenustatem historiæ, sine qua prodesse quidem potest, delectare uero minime, sed hæc ille accurata narratione rerumq; uarietate cōpensat. Florētini Lapi, Antonii Tudertini, & aliorum quorundam scripta aliquid certe commodi Latinis studiis attulerunt, sed ad id quod amissum erat reparandum, non magis utilia, quā quæ non paucis ante annis Franciscus

Petrarcha, & Ioãnes Boccatius scripsere, uterq; alio, qui clarus, hic mythica historia, ille rhithmis eminens. Sustinuerunt itaq; plerique grassantis barbariei impetum, propulsare tamen non potuerunt. Vindicarunt seruitio quidem Ciceronem, Fabium, Catullum, sed hoc sacra uestalesq; curru in tutũ deferre fuit, docuere rhetoricen, alij aliquanto accuratius, docuere & grammaticen, & hoc in Quirinalem per hostium stationes cum sacris transire, nonnulli Latinam edidère historiam, aut Græcam in Latium uertère, neque id aliud quàm Gallos ex arce umbone deturbàre, Erant nihilominus hostes intra mœnia, capitolium obsidère, finitimos solicitàre, eorum signa longe latè'que uagari, Camillo duce opus erat, qui barbarum acie uictum non solum urbe, sed Italiæ etiam finibus eijceret. Cui igitur summus ille honor contigit? huic uidelicet, à quo patrium sermonem maxime uindicari oportuit. Romanus fuerat Furius, non externus, qui barbaros urbe expulit, Romanus & hic, qui barbarum sermonem prorsus sustulit. Struxerat Furius ille intra urbem legiones, quas in hostem direxit. Struxit & Laurentius Vallensis accuratissimos elegantiarum libros, in fœdam & horridam barbariem. Vicit, dux ipse primo intra mœnia, mox quod reliquum hostium fuit, ad unum foris cõfecit, eodem non alio successu hic quoq; Romæ primo, mox reliqua Italia inueteratum malum oppressit; restituit ille patriæ adempta signa, hic ademptum sermonem, uterq; dignus qui pater patriæ nominetur,

sed eo alter dignior, quod plus certe fuit sermonem, quo nihil ab ipsa natura est homini utilius datum, quã urbem ciuibus restituisse suis. Nec *imitatus est hic de quo loquor malos medicos, qui cum alios recte curare soleant, se ipsos nequeunt.* Tradidit *ille elegantiarum praecepta* Romanae *linguae neruos, sed nihilo accuratius tradidit quàm seruauit:* Legite *(si placet)* Herodotum, *quem ille ciuitate donauit, citentur ex elysiis (ut poëtae dicunt) campis ipsius manes, detur'q;* Latine *scire, num negabit sua esse illa quae uideat, an potius caetera agnoscens, & in primis eximium candorem, tantum mirabitur musas, quibus opus inscripserat, Ionice desiisse loqui, cęterũ omnia meliora.* An *aliud de* Thucidide *&* Homeri *iliade praedicari potest, sed in eo scribendi genere non pauca accidere potuerunt, quae illum duriorem redderent.* Age *modo, & si uacat illa cognoscite, quae proprio fonte manarunt, epistolas, orationes, dialogos, & alia pleraque, quae non ita omnibus uulgata sunt, an est eo homine quicquam purius, sunt qui in his quoque eum duriusculum existiment, sed eruditio illa, ni fallor, est.* Floruerunt *cum eo* Romę *& reliqua* Italia *uiri multi illustres, atq; aliquanto in scribendo emendatiores, quod idcirco fortasse illis contigit, quia ad manus, ut dicitur, habuerunt, quem potissimum imitarẽtur, aut quod euenire potuit, in eius scripta inciderunt, quanquam id quoq; esse potuit in causa, ut ubi illi pristinam scribendi formam uulgo repudiari uiderunt, ac pro barbaris haberi qui non omnia exacte & accurate dicerent, ipsi etiam quisq; pro se ad id*

animum intenderunt, ut nihil inemendatum, nihil temere in apertum referent, uerum sic quoque uisi sunt hi, de quibus loquor, aliqua suspicione digni quanquã eorum scripta aliquid habeant, quod nõ omnino Romanum dici possit, usque adeo tenaciter hærent quæ à teneris didicimus, ita inquam, ut ubi semel recepta sit, nè meliora quidem, si aliquo modo contraria uideantur, amplius admittant. Sed oĩum qui tunc fuère, duo clarissimi poëtæ extiterunt, Frãciscus Philelphus, & Antonius Panormita, uterque suo principi charus, hic Alphonso regi, ille Philippo Mediolanensi; sed alter eo forte maior, quia non minus orator q̃ poëta; Græcè'que & Latinè doctus, nec à studiis philosophiæ abhorrens, quod aperte eius opera declarant. Sfortiadem, Satyras, Epigrammata, & alia quæ carmine complexus est, uariis iudiciis excipi uideo. Nam ego ne tantum in hoc genere mihi tribuam, quid alii sentiant, non illibenter aduertam. Probant multi in eo facilitatem, copiã, iocunditatem, quidam torrentis more nunc tumidũ nimis, nunc nimis humilem aridum'que fluere arbitrãtur. Vidimus epistolas, dialogos, orationes, & alia multa partim Latina, partim quæ ipse ex Græco uerterat, præter orationes, quæ penè LX. numero feruntur. Ad centum & amplius scripsit uolumina, de quibus, si ex iis quæ extant licet iudicare, dicam quod & multi, fuisse in eo uiro facultatem dicendi eximiam, naturam'que omnibus eloquentiæ partibus accommodatam, sed iudicium in quibusdam defuisse, requiras'que iure in eo, quod & in Annæo Seneca Fabius, oportuisse eum

suo ingenio, alieno iudicio dicere. Quicquid enim natura illa uoluit, effecit. Dulcis, candidus & facetus Panormita, sed lasciui carminis amator, atque ob id probis uiris minime legendus. Nec Pius pontifex mihi excidit, Aeneas antea nominatus, poëta quidem magnus, sed orator adhuc maior, quem etiam, si inter nouos historicos reponas, cui cedere debeat, haud facile reperias. Extant (ut orationes, epistolas, alia'que eius monimenta praeteream) geographia quae Asia inscribitur, & in Blondi historias Epitome, quid praeter aliquid elegantiae in eo requiras, nil certe est. Si quis huic beatissima dicendi copia comparandus est, et si in elocutione aliquanto maiori, unus omnium meo iudicio Baptista Albertus Florentini generis merito conferri potest. Nullus, quod sciam, nostra tempestate mathematicas artes elegantius tractauit, eius de architectura opus id praecipue arguit, extant & alia eius monimenta, quae siquis accuratius pergat scrutari, tantum in elocutione ei tribuet, quantum Latinorum, qui nostra memoria fuerunt, fortasse nemini. Eminentissimi quanquam diuerso genere Bessario Nicenus antistes, & Georgius Trapezontius, uterque Graii sanguinis hic Platonis oppugnator, ille defensor, sed alter (ut fertur) et ut res ipsa declarat, in philosophia maior, in elocutione alter, ut pote qui de ratione dicendi nonnunquam scripserit, Rhetoricen'que docuerit. Nec Gregorius Tifernas nihil meritus est, qui Aphricam Strabonis & Asiam nostris studijs adiecit, cognoscitur & eius

carmen tam pium quàm elegans. Nicolaus uero Perottus Sipontinus antistes, post Laurentium, quem uelut Homericum illum Achillem semper excipiendum duxi, omnium quos diximus Latinæ elegantiæ longe studiosissimus merito habetur. Nihil ipsius Polybio candidius, nihil minus elaboratum, quum elaboratissima alioqui omnia appareant. Quid igitur epistolis, quæ illius nomine circunferuntur, grauius, nollem eum in aperta conuicia & simultates indignissimas, persona quam sustinebat, tam aperte desciuisse. Ars grammatica, quam in communem usum edidit (quod paucis eius generis scriptoribus solet accidere) uulgo, ut uideo, probatur. Sunt qui commentarios eius Cornucopiæ inscripsit, se uidisse dicant, rem adhuc indigestam sed quæ plurimum alioqui habeat eruditionis. Procelli poetæ elegiæ, & ipse amorum indices, nisi materia laudi obstaret, omnino plus gratiæ erant habituræ, sunt qui heroicum carmen, & epigrammata se uidisse dicant, leporem in eo probant cuncti, eruditionem & grauitatem adimunt. Quæ duo Mario quoque Philelphi filio defuisse, cum cætera illius scripta, tum eius bucolicum carmen manifeste declarat. Fuit alioqui prōpto ingenio, memoriaque capacissima, quippe qui uestigio stans uno, centum ordine dictantibus, confestim cuique suam eo quo acceperat ordine complexam carmine redderet materiam, fuit ad hæc rotato sermone, utpote Graij sanguinis, matre natus Chrysoloræ filia, plura fronte polliceri, quàm recessu præstaret. Vix ex eo quicquã docto homine dignũ uideri

potest profectum, omnia præcipitata potius quàm edita cultior, accuratior'que Omnibonus Leonicenus, quanquam poeta ille, hic rhetor, at si utriusq; scripta conferas, compositius hunc soluta, quàm illum frenata procedere oratione dixeris, Bernardum Iustinianum patritium uestrum, qui illius orationes uidere, uerborum pondus & sententias mirati, inter recentium oratorum principes reponendum autumant. Eius libri de origine urbis huius nondum in lucem uenere, sed ut in summa sint expectatione, ea quæ nouimus faciunt. Dixi nolle me Venetorum ingenia censere, ne ambitiose uidear id facere, sed nescio quonam modo undiq; illorum uirtutes sese nobis ingerunt, quæ si omnino declinarem, tam me hercle accusandus essem, quàm ille, qui nobilissimam aliquam imaginem gaudeat procul spectare, intentus'q; miretur longius uisendam, eandem uero oculis admotam, non aduertat. Nam ut de alijs sileam, quis est tam stupidi ingenii, aut ab humanarum literarum studiis tam alienus, qui in Petro Barotio Patauino antistite, eodem'q; Veneto, utrunq; dicendi genus non suscipiat & miretur. Incidi quandoq; in eius carmen. Nihil grauius uidi unquam, nihil magis pium, magis'q; religioni accommodatum, Cupio uehementer uidere opus ab eo de optimo genere moriendi nuperrime absolutum, in quo audio omnia diuine ab eo disposita, Sed ad externos redeo, Offert'q; se mihi ultro Theodorus gaza, de quo propemodum dici potest, quod & Apollonius ille de Cicerone dixisse fertur, ademptam ab illo Græcis

eloquentiæ laudem, nunc contra Graii ſanguinis ho minem Latinis ademiſſe, nihil eo uiro cultius, nihil caſtius, nec uereor ne ambitione id à nobis dictum uideri poſſit. fuit ille Græcus (ut dixi) uerum quum eius Theophraſtum lego, quem dico Latinum fecit; aut Ariſtotelis libros qui de animalium natura in-ſcribuntur, admirari non deſino ac dubitare, utrum in credibilem illam uerborum proprietatem noſtri à Græ cis acceperint, an illi à noſtris potius. Grandem no- uamq́ꝫ preterea laudem conſecuti mihi uidentur, etſi in alienis rebus interpretandis, ſtudiis tamen grauio- ribus, Marſilius Ficinus Florentiæ, qui omnia Plato- nis opera in Latinum uertit, & Hermolaus hic ue- ſter, qui Themiſtium & Ariſtoteles opera, Latinis adiecit, præſtiterunt meo iudicio, quod poſt inclina- tam eloquentiam nemo, oſtenderuntq́ꝫ hi non rem, ſed eos qui eiuſmodi opera antea in Latinum uertere, in cauſa fuiſſe, quod qui ad noſtram uſq́ꝫ ætatem phi loſophati ſunt, parum Romanæ ſint locuti, ſed hic ueſter (nec amor me fallit) maior elegantię obſerua- tor, quanquam in illo quoq́ꝫ nihil ſit, quod uel delica- tiſſimum offendere poſſit lectorem. Quid, quod & di- uinæ literę indies, ut uideo, magis excoluntur, quid enim in hoc pręclaro ſtudiorum ſucceſſu Pia hepta- plo uidimus aut cultius, aut elegantius? Nemo meo iudicio poſt Lactantium & Hieronymum melius in eo ſcribendi genere Latinam cuſtodiuit elegantiam, tranſeo altiſſimam eruditionem, quæ perſpicue demon ſtrat uera eſſe, quę ad nos de eius ſtudij acrimonia iā

pridem phama deferuntur, contigisse illi adhuc unum, quod & recentiorum nemini, ut Græca & Chaldæa studia Romanis iunxerit. Subijciam adhuc quosdam, quorum scripta iam pridem leguntur, occurrunt'q; in primis Pomponius Sabellici nostri preceptor, & Platina, uterq; (ni fallor) Laurentii Vallensis auditor. Pomponij pauca omnino extant, sed illa ipsa accuratissime conscripta. Nouimus quæ de legibus, sacerdotiis & magistratibus ad M. Pantagathum scripsit, quanquam & de arte grammatica edidit precepta, omnia mira uetustate redolentia, arguunt'q; planè hominis studium, quod in recognoscenda uetustate præcipue fuit occupatum. Platinæ historia & quę de honesta uoluptate scripsit, omnibus nota sunt, extat & elegantiarum libellus, qui eius nomine circunferuntur. Est & ipse uetustatis amator egregius, sed adhuc plus gratiæ habiturus, si quædam in usum non recepisset. Aliquid certe mihi in eodem genere laudis mereri uidentur Io. Calaber, cui est simonetæ cognomen, & Donatus Acciaiolus Florentiæ natus, hic præter Plutarchi quædam in Latinum uersa, gestorum Caroli, qui Italiam Longobardicis armis diutissime pressam, barbaris uictis in antiquam libertatem restituit, breuis autor, Francisci Sfortię prolixior ille, hic quantuscunq; est, suus est, non alterius, cultior ille, sed qui Philelphi lima sit nonnihil, ut creditur, adiutus. Exciderat mihi Căpanus antistes, quem siue elegantiam, siue dicendi acumen requiras, siue candorem potius aut uetustatem, rectius uetustis scriptoribus

quàm recentibus annumeres. Nec Galeotus Narmen-sis nihil præstitit, & si quæ scripserat, oĩno stare conti gisset. Extant tñ adhuc aliqua, ut de hoĩe opusculũ, & alia quędam parum nota, in quibus uideo nonnul-los uerborũ proprietatẽ desiderare. Cætera neq; insul-sa, neq; parũ perspicua dixeris. Angeli Sabini Turren-sis Belgicũ carmen non legimus, sed quia in pontificas bibliotheca repositũ aiũt, cogimur nõdũ uisum proba re, & si non desunt, qui se legisse dicãt, dãnent'q; apte opus, ut parũ elaboratũ, maior in cõmentando autori tas. Nec Coriolanus Cipicus parũ uno est libro no-tus, quo ille Petri Mocenici, qui postea princeps fuit, gesta est cõplexus, uix ex Dalmatica illa ora eam di-cendi facultatẽ hac quisq̃ tẽpestate expectasset, redun dat breui illa historia multis quidẽ uirtutibus, & quod me potissimum delectauit, nihil est quod in illius elocu tione requiras, nec est, ut ad Palladium Nigrũ, p quẽ proximis annis Romanæ in ea terra literæ in anti-quum sunt statũ restitutę, eius studia referas, est enim Coriolanus iam grandis natu, quippe quem diu ante illius in Dalmatiam accessum profectasse oporteret. In Pontani uiri clarissimi carmen nunq̃ incidi, sed mul-tum ei ab omnibus tribui uideo in eo genere, est'q; in historia (ut audio) nihilo minor, quã rumor est elegan ti iam pridem stilo texere. T. Strozii poemata prætet famam ipsa pontificas bibliotheca, in quã reponi merue runt, pręcipue commendat, coniecimus quandoq; in eã lectionem oculos, placuit'q; maxime. Elegia nihilo his inferior, ac nescio an maior etiam habendus Aemy-

lianus Cimbriacus, cuius elegiæ & epigrammata sparsim leguntur. Multus in eo uiro lepor, sed maior adhuc grauitas probatur à multis, qui carmen uiderunt eius Asteris, sic enim audio ab eo Rhodiacum bellum inscribi, parí'q; laude extollunt Encomiasticon ex eadem officina nuper ad Federicum imperatorem depromptum. Nec Cynthius Cemetensis Cimbriaco minor, ac nescio an maiorem etiam laudem in utroq; genere carminis adeptus. Baptistę Mantuani uiri carmelitana religione carmen nequeo satis admirari, ob incredibiles uirtutes. Scripsit ad hunc diem non pauca, & de uita uirginis, de oratoris & poetę laudibus, de contemptu mortis, quod si ex iis quæ ad nos delata sunt licet de hominis ingenio in uniuersum iudicare, quem illi in hoc genere dicendi præferas, hodie habemus fermè neminem. Multum ingenij & in M. Octauio Phanensi, multum in Forliuiensi Fausto, uerum uterq; amorum cantator, & ob id minus quàm ille de quo loquor, celebrandi. Quid Cosmicus, nunquid sine piaculo illius musa præteriri potest silentio, quæ totam Italiam in sui expectationem erexit, sed quia ex illa officina nihil depromptum uidi, ne quid temere dicam, alij uerius de eo ferent testimonium, non magis de eo dicam quàm de Calimacho qui adest, ne in gratiam uidear aliquid hic fari. audio tamen Elegias quas secum ex Sarmatia attulit à plerisque incredibili fauore exceptas, & cum his Atyle uitam ab eo nuper editam, præludium credo id fuisse Calimachæ eius historiæ quam te iam pridem

animo meditari audio, subijciet his aliquis haud immerito Ioannem Tortelium Aretinum, & Iouinianum Parthenopeum, Iuuerunt illi industria uterque sua, nec multum inter se diuersa, uerborum utriusque linguæ copiam. Scio præter hos esse adhuc quamplurimos ingenio & doctrina illustres, qui alia atque alia ad dicendum uia ingressi, nomen aliquod & phamam ex suo labore & industria tulère, sed quia icirco ad hanc narrationem accessimus, ut per quos potissimum Latina lingua nobis restituta sit exponeremus, hi mihi digni uisi sunt, quibus ob uariam operam ipsi rei nauatam, quicquid hoc est, per quod Romanus sermo suum ueterem splendorem recepit, acceptum referemus. Prætereo sciens multos, qui diuersa omnino meditatione ad hoc ipsum efficiendum usi, non minus (ut arbitror) ac nescio an etiam plus aliquid quàm illi, quorum mentionem feci. Latinis studijs profuisse uideri possunt, uerum quia illorum quasi glossemata quædam poëtarum carminibus cohærentia, quorum lectione ob ætatem iam ingrauescentem consulto abstineo, non habeo quid de his dicere possim sed adsunt hic plerique qui id commodissime præstabunt, uel duo in primis, qui si fortè abessent, ob iudicium excellentem que in ijs studijs doctrinã, potissimum ad id munus requirendi essent. Ab illis igitur quę adhuc de Romanę linguę reparatione dicenda restant quærite, nam quid à me in ea materia amplius expectare possitis, est certe nihil. Accuratissimã Pruneli disertationem incredibilis est assensus secutus laudare omnes in illo imò mirari potius non minus

tot uariarum rerum memoriam quàm constans & acre iudicium, sed quum dicendi finem fecisset, deiecissent'q; omnes in Baptistam Guarini filium oculos, nemo nō erat qui non aperte intelligeret, aut eum unum prouinciam illam aditurum, aut alium ex his qui aderant neminem, tum Prunulus iterum orsus, ego inquit Baptista uir clarissime, nō magis Oedipus sum quàm Terentianus ille Dauus, uerum ab initio diuinare libuit, fore ut nos duo hanc feruidam cœnaremus ollā, quandoquidem ad primam rei mentionem omnes in nos ambos, ut Græci olim, Achille et alijs ducibus ad Troiam cessantibus, in duos Aiaces oculos defixissent at quia nostrum quod in multis esset iudicium audiuere, non est dubium quin iam & tuum in his quæ restant, cupidissime expectent, tu uero quando non illis modo, qui id tantopere cupiunt audire, sed rem mihi etiam facturus sis gratissimam, si quæ de nouo hoc scribendi genere, ad quod multi nostra tempestate omne suum studium adiecere sentias, ordine disserueris. Da operam queso ne tot eruditorum hominum expectationem frustratus uideare, nec est cur aliquid pares excusare, quum ne moram quidem in te ullam (ut uideo) sint laturi, assentientibus cunctis, hortantibus'q; ne grauate id præstaret, Tum ille Prunulum familiariter respiciens Effecisti, inquit, hodie uir doctissime, quod ne iniquus quidem fecisset lanista, ut prius hoplomachum in harenam compuleris, quàm ad pugnam satis idoneum cognoueris. Oportuit (credo) prius quære re, an is omnino essem, qui rectum de tot uiris illustri

bus iudiciū ferre possem, quàm nobis tam graue onus imponeretur, sed quasi oĩa adessent, prouinciā nondū etiam decretam me obire uoluisti, satis quidem amicæ sed imperiose nimis uerꝶ idcirco, credo, quia tutius sit peregrinum hoīem, quàm ciuem ad officium minime uoluntariū compellere, sed memineris nos in libera ciuitate esse, ubi æquo uiuitur iure, possem'qꝫ ego quasi lege Papia ciuium numero exclusus, istud ipsum munus detrectare, uerum quia non te solum, se quicunqꝫ assunt ita uelle intelligo, ne uestra magis causa uoluisse uidear, quàm non potuisse, dabo operam, ut quãbreuissime cognoscatis quæ nostra sit de nouo horꝶ instituto sententia, qui diuersa quędam (ut dicitis) scribendi ratione, nouum quasi dogma induxerunt.

Baptistę Guarini dissertatio.

PRimum itaqꝫ omnium illud quęrendum arbitror uiri amicissimi, de quo inter doctos quæri solere uideo. Fuerit ne operępretium id facere, ut in ueteres poetas, quod pleriqꝫ pręstitisse gloriantur, cōmentarios ullos haberemus. Ne desunt qui id non solum non laudent, sed uituperent etiam maxime; negent'qꝫ in tanta librorum copia, quantam paucis annis miranda hæc fucanctaq; imprimendorum librorꝶ ratio peperit, curiosiore ulla commentatione studiosis hominibus opus fuisse, quippe qui per se omnia, si paululum adniti uoluissent, rectius explorassent, unde eo maior esset profectus secutus quo maiore fide et studio ueterum monumenta euoluere solemus, quàm recentiorum est. Præterea quis non uidet, longe

purior, & ob id forte suauior gustu aqua, ex uiuis fontibus, quàm riuulis hausta. Adijciunt & illud, tardiora fieri ingenia ea lectione, quum nihil per se interim curent inuestigare, nihil commi nisci, nihil denique libero ingenio dignum moliri, credi ad hæc seruile quiddam alienis semper præceptis parère nihil nisi quæ prius monstrata sint, aggredi audere, esse'que ob id nulli, qui maiorem animo profectum conceperit, eiusmodi commentarios attingendos, oriri insuper adolescentibus inde ac pueris maiorem omnino cladem, quod multi commentario[illegible] fiducia freti, sine literis, sine iudicio, ad literariam professionem temere accedunt, tum uero perdita quadam audacia poetas ipsos, eorum'que interpretes, quos usque non intelligunt, inuertentes, deprauantes, omnia confundunt, etenim quum aliquid scire uideri uolunt, nemini parcunt, ne illis quidem per quos profi cere deberent, imbuunt'que miseros adolescẽtes multis ineptiis, quod omnium pessimũ est, cogunt etiã falsis opinionibus (ut aliquid docuisse uideantur) assentire, ac scriptores ipsos prius odisse, quàm per ætatem possint intelligere. Hęc illi, *quibus si quis temere accedat, haud omnino uana afferri uidebuntur, sed res longe aliter habet, nam ab initio neque ea quę nunc, fuit librorum copia, nec omnibus in hac, rei'que ubertate, bibliothecæ sibi parãdę est concessa facultas, sed detur et hoc ipsum.* Nõ *omnibus idem est animi uigor, non eadem in conquirendis rebus industria, in conseruãdis diligentia, in mutandis iudiciũ, quod nisi recentiorum industria hac quoque parte fuisset perditis rebus opitulata, in obscuro adhuc*

essent illi, per quos Romanam linguam uindicari oportuit, satis enim laterent, si à nullo aut à quampaucissimis intelligerentur. Quòd uero multos aiunt ob eam rem supra quàm præstare possint audere, utinam semper eo staturæ humanæ fuissent, ut non plures reperti essent, qui uideri mallent quàm esse docti, fuit itaque pernecessarium Romanas literas hac quoque ratione suscitari, frustra enim ueteres scriptores postliminio receptos uidissemus, nisi & ciuitatis iura recepissent, quod sine eiusmodi patrocinio, aut nunquã, aut serò contigisse. Verum quum multi sint quibus hoc nomine debere uelimus, cui plus oporteat quàm Domitio Veronensi meo municipi, haud facile reperio, quippe cui, quemadmodum Prunulus modo Laurentianis studijs emendatissimam hanc loquendi rationem, ita percipuam poetarum ueterum'que scriptorum enarrationem audeo ascribere, nam præterquam quod multiplices & uarios edidit commentarios, in Valerium Martialem, Papinij syluas. Iuuenalem, Sappho, Propertium, ibi iam & in Silium Italicum, & in Ciceronis ad Atticum epistolas, utpote iam paratos, ut ipse in quadam testatur epistola edere maturabat, cœperat ad hæc Pausaniam in Latinum uertere, quum immatura est morte præuentus, et quod omnium maxime nostris studijs calamitosum fuit, quartum Obseruationum librum habebat in manibus, quod opus eius interceptum in occulto adhuc est. Vidimus earum obseruationum quasdam illius scriptis quasi flosculos inspersas, quas ille ideo

indice nobiles, fecerat, ut in maiorem suscepti operis expectationem studiosos erigeret, sed quò maior fuit expectatio illa, eò certe lugubrior frustratio desideriumq; defuncti maius. Multum *sanè in eo homine amisimus, nihil erat tam arduum & difficile, quod de se natura illa non sponte polliceri posset, Sed est certe, ni fallor, tacita quædam fatorum inuidia, quæ potiora semper ex humanis decerptat.* Periit ille *admodum iuuenis, cui si longior uita contigisset, multo emendatiorem hodie* Latinam *linguam haberemus, nec eo inficias, habuisse eum ab initio quorũ uestigiis insisteret, nam quod ad ipsos in* Valerium Martialem *commentarios attinet, multum diu'q;* Sipontinus *antistes, et* Pomponius, *qui omnium primus id opus* Romæ *interpretatus dicatur, in ea lectione, ut audio, euigilarunt, dictitarant'q; non pauca.* Conscripserat & Angelus Sabinus, *quem ille* Fidentinum *appellat, aliquot annos ante in* Iuuenalem *quæstiones quasdam accuratissime, sed hic noster, ut natura erat facili prompto'q; ad comminiscẽdum ingenio, nõ solum quæ ex illis accepisse uideri potuit, est secutus, uerum per se multa etiam addidit, atq; ea ipsa cognitu utilissima.* Nec me *fugit esse omnino aliqua i eius scriptis, quæ præcipitata potius uideri possint quàm edita, sed simultas & æmulatio, duo acres stimuli, illum ad eorum quæ scribebantur immaturam compulerunt æditionem.* Fuerunt *præter hos & alij multi qui in* Iuuenalis *satyras scripserunt quorum omnium uidetur mihi præcipua memoria dignius* GEORGIVS Merula Alexandrinus,

quod ex eius scriptis facile colligi potest, rerum obseruator diligentissimus, nihil ex illa eruitur officina, quod non idem sit & maxime laboratum, iure'que non minus diligentiam in homine laudes quàm naturam. Extant & *alia eius monimenta obseruationes quædam, epistolæ nec adeo multæ, quæ eodem, quo dixi nomine ualde probantur.* Docuit ille *diu publice in hac urbe, nunc constans phama est, animum ad historiam adiecisse, in cuius uidendæ expectationem iam multos frequentia literarum ad amicos erexit.* Age *uero, num &* Paulus Piscinensis, *cognomento* Marsus, *parum præstitisse uidetur, qui tam significanter omnes* Romanos *ritus in* Fastorum *enarratione explicauit, quid in poëtices apparatum dici potest, quod ille legentium oculis non subiecerit, ut ausim propemodum affirmare, plus illius lectionem; quàm* Nasonis, *cuius se interpretem exhibuit, ad eruditionem conferre.* Mira *in homine dicendi facultas atque eò maiore admiratione digna, quò natura illa ad carmen multo quàm ad pedestrem orationem fuit promptior,* Nullus *nostra tempestate extemporalior poëta, illius carmen est* Fastis *insertum, ex eo datur intelligi, quantus in poëtica futurus fuisset, si temperare uoluisset ingenio, præstitit itaque is in communem usum omnino aliquid; sed multo plura eius conterraneus* Petrus Marsus Cesensis, *is non ad poëtas solum explicandos, sed ad oratores quoque & phi-*

losophos, studium adiecit, extant eius in Silium Italicum cõmentarij, multa eruditione referti, sed longe utilior a quę in Ciceronis opera conscripsit, eloquens, ut Pomponii auditorem agnoscas, & quod plus est, propemodum philosophus, sed quãtuscunq; in philosophia est, eum Argyropili contubernium effecit. Acutior in poëtis explicãdis, cultior'q; meo iudicio Antonius Volscus, & ipse Pomponij auditor, diligens in Nasonis heroidibus, sed in Propertio diligentior. Pari penè laude nominandi sunt Cyllenius et Parthenius Veronenses, Catulli hic, ille Tibulli interpres, sed alter ciuica, ut sic dicam, corona penè dignus, qui ciuem seruarit suum seruauit enim quem multis nodis uinctum soluerat. Sunt qui Philippum Beroaldum Bononiensem & ipsum in Propertium commentarios elegantissime conscriptos, aut iam edidisse dicant, aut nõ multo post etiã editurum, sed de his quę nondum uidimus, quid dicam nihil habeo. Nec excidit mihi Florentinę academię decus maximum Christophorus Landinus, cuius dicendi copia uulgo (ut uideo) probatur, accusatur tamẽ in quibusdam, ut parum diligens, tanquam planè constet ea illum non prestare, quæ aut incuria, aut consulto præteriit, uelles ad hæc beatissimam illam dicendi facultatem ad maiorem usum comparatum, quàm ut imperitæ multitudini seruire uoluisset. T. Liuium & Plinium duo Latinæ linguæ lumina, non sine piaculi suspicione omnibus uulgauit, sed tantum abest, ut sit in altero id quòd maxime optabat consecutus, ut nemo obscure prę se ferat, duriorem esse Plinium iam Tuscum factũ,

quàm antea Romanus fuiſſet, Patauium uidebit, quò animo ſit laturum, ut Patauinitas illa quam Pollio in Liuio deprehenderat, quãtum in eo uiro fuerit, uix ex-tet amplius. Nos Veronenſes, nam non dubitamus eum uirum nobis uendicare, nihil adhuc in eo amiſimus, ſed habuit fortaſſis ille patrii ſermonis rationem, longe la-te'ꝗ propagatum iri eo modo putauit, recte quidẽ, nã multa & magna patriæ debemus, ſed meo iudicio re-ctius ſi patriam, omne'ꝗ Tuſcum nomen proprio la-bore, & induſtria nobilitare potuiſſet, potuiſſet quidẽ, nam eſt ea natura uberius nihil, ad omnes eloquentiæ partes tractandas, aptius. Fontius & ipſe non parum in Perſio meruit, ſed illius orationes maiore quodam fauore excipiuntur. Statii Achillem Franciſcus Matu-rantius tractabiliorem reddidit, Papiniana illa durita te candido ſermone emollita. Sed in Verrinis actioni-bus explicandis maiorem utiliorem'ꝗ ſe præſtitit, quan quam materiam diligentius quàm artem tractauerit. Velles & poëticæ uacaſſe, nihil eius muſa cultius. At ubertinus ille Creſcentinas, qui familiares Ciceronis epiſtolas diligenti enarratione familiariſſimas reddi-dit, non minus meo iudicio mereretur, quàm qui pere-gre profecturis, uiaticum officioſe compararet. Nulla le-ctio eſt in qua teneriora ingenia facilius coaleſcant, ſed multa prius in eo ope ignoratione rerũ ſubobſcura multæ dicendi uirtutes parum intellectæ; quę res in cauſa fuit, ut qui omnia altius ſcrutari ſolent, diu non temere eam lectionẽ adierint, at nec communis facta, & in qua adoleſcentes uelut in primo ſtudiorum li-

mine paulisper immorati, mirum in modum proficiant. At hercle Oliuerius Agerianeus, quanquam Omnibo ni Leonicæni commentariis adiutus, multa in Valerium maximum, eaq; eleganter etiam commentus est, sed neuter omnia uidit, Ioannes Britannicus & ipse in Achillem Papinii, & in Persium commentarios elegantissime conscriptos edidit, magna est & de Antonio Phanense in sex Fastorum libros expectatio, etsi poëta hic idem optimus, epigrāmatumq; & elegiarū scriptor elegantissimus. Sunt adhuc non pauci quos de industria in hunc locum distuli, non quia iis quorum meminimus, sint aut ingenio aut eruditione inferiores, quin potius tales, ut in alterutro ordine reponas, honestissimum sibi locum uendicent; occurruntq; primo ex tribus celeberrimis Italiæ gymnasiis tres uiri clarissimi, quos tanquam hominum flores non erit absurdum extra ordinem nominare, et ut ab Roma incipiā, ubi Latinę literæ & natæ sunt & coaluerunt, Sulpitius Verulanus, quem grandem mihi ab initio phama obtulit, sed maior omnino uisus, ubi illius artem perlegi, ita erudite oīa ac tam grauiter disposita, ut adem pto indice, nihil in toto opere esse dicas, quod in nostra tempora reiicere possis, sed ex aliqua potius ueterū officina depromptum, quid eius carmen, quid alia studiorum monimenta, quæ eiusmodi certè sunt, ut nihil in illis desideres, nihil adimere possis. Talem profecto ac nescio an maiorem etiam Florentia nunc habet, quem Politianum studiosi appellant, scitis credo quis sit de quo loquor, clarus Laurentii Medicæi contubernio,

ingenio tamen & doctrina clarior, multi quidem uiri mecum antea de eo sermonem habuerunt, constanti'que prædicatione effecere, ut priusquam hominem uidissem, uehementer amarem, uerum ubi eius syluæ ad me sunt delatæ, prædicare non destiti, tulisse tandem nostra secula uiros hedera (ut Satyrus ait) dignos, & imagine macra, etenim si uirtutes eius carminis attendas, non est, nisi me opimo fallit, quem ex ijs qui hodie illustres habentur, illi præferre possis, quid eius Miscellanea, an est illis quicquã limatius, exquisitius? planè ea lucubratio demonstrat, quantum uir ille & Græcè & latine profecerit, quàm acri in recognoscenda uetustate sit iudicio. Age nunc & Patauium reuersus, quid Calphurnio copiosius, quod'ue eruditius, an eius carmen mediocri uidetur uobis laude dignum. Franciscus Niger æqua est laude pensandus, ac nescio an propter ea quæ scripsit, ẽt aliquanto maiore, difficile est iudicare, maior'ne orator sit, an poeta. Quod si ingenij ratio habenda est, quem horum Cornelio Vitello præferre possis, non facile perspicio, una uel breui meditatione qua in Georgium Merulam est inuectus, haud dubie ostenditur, quid ab eo expectari possit, modo uelit stomacho temperare. Sequuntur plerique alii, Ioannes Ariminensis. Cipicus Coriolani filius, duo Cynthij, Acontanus hic, ille Cenotensis, Iosephus Vicentinus, Palladius Niger, Ioannes Marosticanus, Cantalicus Lepidus, Pyerius & alii multi, qui in communem usum assidue aliquid cudere dicũtur. Sed eos, quia uereor ne

noster. hic sermo nimis longus uideatur, consulto prętereo, quanquam multi etiam eorum, quos in ordinem redegi, nihil ad hunc diem edidere, aut quia otium illis defuit, aut quod sua praecipitare noluerunt. Expectanda tamen à tanta indole ardua et sublimia sunt, & qui uulgo leguntur, quos consulto Prunulum suppressisse suspicari libet, sed de his ille dicere uoluit, qui aliquid aut pręcipiendo, aut eleganter tradendo, Latinum sermonem locupletiorem emendatioremq; reddidere, ꝙ tantum abest, ut quidam, quorum scripta leguntur, effecerint, ut nullius rei usi sint minorem habuisse, quàm proprietatis & elegantiae rōnē, fuisset'ꝙ ob id satius, aut nihil eos scribere, aut ea quae tradēda erunt, accuratius edere, nam quum multa habeant illorum scripta cognitione digna, non pauca ad ea teme re cognoscenda accurrunt, accidit'ꝙ illis, quod & pueris à matre deceptis, qui cum aridam ficum ab ea oblatam cupidissime uorarunt, cœperunt'ꝙ antidotum in ea inclusum sentire, oderunt illam, atꝙ irati satagunt simul omnia reddere, haud multum dissimili euentu, qui in illorum res incidunt, si sint bonarum literarum studiosi, non possunt non subitaria ab ea lectione abscedere, quasi redoleant ita comparatum, ut in ea sine periculo uersari non possint. Est alioquī(quis nescit) illorum industria non parum probanda, sunt'ꝙ & ipsi digni, quī tam bonam segetem, melius colere uoluissent, aut si uoluntas non defuit, saltem potuissent, hi sunt igitur(nam de reliquis qui ad nostrum non faciunt institutum, nihil attinet dicere) qui Romanam

linguã mille circiter & amplius annos indigno pres=
sam seruitio, in antiquam libertatem uindicarunt, om
ni'que barbarie prorsus sublata, suum Roma, cętera'que
Italia recæpit sermonem, digni quorum nomina nullã
sentiant obliuionis iniuriam. Etenim Romanam lin=
guam multi cõdidere, multas'que hominum ætates illius
cœperunt incrementa, nunc pauci admodum paucio=
ribus annis eam restituere. Satius penè fuisset nunquã
ex græcia literas ad nos delatas, nunquam historicos,
poetas, oratores habuisse, si tot claris ingenijs, tot fœ=
cũdis laboribus iniuria temporum carituri fueramus,
minus enim desiderantur ea, quorum usus ad sensum
non peruenit. Multæ gentes literas non norunt, atque
ob id ne desiderant quidem. At terra Itala, quæ id di=
uinum munus non solum senserat, sed alijs etiam gen=
tibus ingenti gloria nominis dederat, cui nihil ex tan
to imperio quantum olim habuit, pręter literarum de=
cus reliquum fortuna fecerat, qua maiore clade affici
potuisset, aut in quem maiorem luctum incidere, aut
magis perpetuum, quàm si hoc quoque cultu & uera
laude fuisset demum spoliata. Debebit itaque illis omnis
posteritas, laudabunt felicissimos labores, Memoriam
æternitati consecrabunt. Nam si clarissimę quædam
ciuitates, ac populi, statuas, tumulos, trophæa, alios'que
æternos honores decreuere iis, qui aut de libertate, aut
de finibus fortiter dimicãdo, pro patria occubuerunt,
quanto honestius æquius'que iis debentur pręmia, qui
amplissimum decus tot urbibus, tot populis, tot genti=
bus restituere, Sed qui post nos erunt, uidebunt quid

illis præstare uelint, nos certe, qui hęc uidebimus, quia alterutram rei fortunam penè experti sumus, nisi ingrati esse uolumus, summa ope niti oportet, ut de communibus studiis tam bene meritos, qui ex humanis decessere, pia memoria uiuos omni officio humanitatis prosecuti uideamur. Hæc Guarini filius, qui cum finē fecisset, cunctis eius sermonem probantibus, cœtus ille ornatissimus solutus est. HABETIS, *reor, uiri amicissimi, quæ de Latinę linguę instauratione tanto opere audire optabatis, quæ omnia eò uobis certiora uideri debent, quò maiore sunt autoritate & iudicio prædīti illi, à quibus hæc accepimus, & à pluribus doctis tum quoq; laudata, uerum illa ipsa qualia sint, quum per otium licebit, melius uos ipsi pensitabitis.*

FINIS.

REGISTRVM.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z AA BB *Omnes quaterniones.*

Venetijs per Melchiorem Sessam. Anno Domini. M D X X I. Mensis Iunij.

M S